

ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ
ΕΡΓΩΝ

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εκπονήθηκε από:

- ΤΟΥΛΟΥΠΗ ΦΛΩΡΑ Α.Μ. 31362
- ΜΑΡΟΥΓΚΑ ΑΝΔΡΕΑ Α.Μ. 31620

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ κΑ ΕΛΕΝΗ ΚΑΝΕΤΑΚΗ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2010

ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εκπονήθηκε από:

- ΤΟΥΛΟΥΠΗ ΦΛΩΡΑ Α.Μ. 31362
- ΜΑΡΟΥΓΚΑ ΑΝΔΡΕΑ Α.Μ. 31620

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ κα ΕΛΕΝΗ ΚΑΝΕΤΑΚΗ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ</u>	<u>1</u>
<u>1.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΡΑΤΟΥΣ</u>	<u>2</u>
<u>1.3 ΕΑΠ</u>	<u>25</u>
<u>1.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ</u>	<u>28</u>
<u>2. Η ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΔΗΜΩΝ</u>	<u>30</u>
<u>2.1 ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ</u>	<u>34</u>
<u>2.2 ΧΑΡΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ</u>	<u>35</u>
<u>3. ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ</u>	<u>36</u>
<u>3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ</u>	<u>36</u>
<u>4. ΒΥΡΩΝΑΣ</u>	<u>44</u>
<u>4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ</u>	<u>45</u>
<u>4.2 Η ΠΡΩΤΗ ΥΠΟΔΟΜΗ</u>	<u>47</u>
<u>4.3 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΒΥΡΩΝΑ</u>	<u>48</u>
<u>4.3.1 ΕΙΔΗ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΩΝ ΤΕΤΡΑΓΩΝΩΝ</u>	<u>48</u>
<u>4.3.2 ΕΙΔΗ & ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ</u>	<u>60</u>
<u>4.3.3 ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΑ ΚΤΗΡΙΑ ΠΟΥ ΣΩΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ</u>	<u>62</u>
<u>5. ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ</u>	<u>66</u>
<u>5.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ</u>	<u>67</u>
<u>5.1.1 Η ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ</u>	<u>67</u>
<u>5.1.2 Η ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ</u>	<u>68</u>
<u>5.1.3 Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ</u>	<u>70</u>
<u>5.1.4 ΥΔΡΕΥΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ</u>	<u>72</u>

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

<u>5.1.5 ΔΡΟΜΟΙ - ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ</u>	<u>73</u>
<u>5.1.6 ΠΑΙΔΕΙΑ</u>	<u>73</u>
<u>5.1.7 ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ - ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ</u>	<u>74</u>
<u>5.2 Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ</u>	<u>74</u>
<u>5.2.1 Η ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ ΓΙΝΕΤΑΙ ΞΕΧΩΡΙΣΤΟΣ ΔΗΜΟΣ</u>	<u>74</u>
<u>5.3 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ</u>	<u>75</u>
<u>5.3.1 ΕΙΔΗ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΩΝ ΤΕΤΡΑΓΩΝΩΝ</u>	<u>75</u>
<u>5.3.2 ΕΙΔΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ</u>	<u>78</u>
<u>5.3.3 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ</u>	<u>79</u>
<u>5.3.4 ΑΥΛΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΔΟΙ ΚΑΝΟΥΝ ΑΚΟΜΗ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΙΟ ΟΙΚΕΙΟ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ</u>	<u>83</u>
<u>5.3.5 Ο ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΝΑ ΣΩΣΕΙ ΚΑΠΟΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΑ</u>	<u>84</u>
<u>6. ΝΕΑ ΙΩΝΙΑ</u>	<u>87</u>
<u>6.1 ΙΣΤΟΡΙΑ</u>	<u>88</u>
<u>6.1.1 Η ΦΥΓΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ</u>	<u>88</u>
<u>6.1.2 ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΣΤΗ ΣΠΑΡΤΗ ΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ</u>	<u>88</u>
<u>6.1.3 Η «ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ» ΖΩΗ ΣΤΗ Ν. ΙΩΝΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ</u>	<u>89</u>
<u>6.2 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ</u>	<u>92</u>
<u>6.2.1 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΗΣ Ν. ΙΩΝΙΑΣ</u>	<u>92</u>
<u>6.2.2 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΣΩΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ (ΟΨΕΙΣ)</u>	<u>93</u>
<u>6.2.3 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ</u>	<u>95</u>
<u>6.2.4 Η ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΔΟΜΗΣΗΣ</u>	<u>96</u>
<u>6.2.5 ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ , ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ ή «ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ»;</u>	<u>98</u>

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

6.2.6 ΑΥΛΕΣ ΚΑΙ ΣΤΕΝΑ ΔΡΟΜΑΚΙΑ ΚΑΝΟΥΝ ΑΚΟΜΗ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΙΟ ΟΙΚΕΙΟ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ	101
7. ΝΕΑ ΕΡΥΘΡΑΙΑ	103
7.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	104
7.2 Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ	105
7.3 Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΠΙΤΙΑ	108
7.4 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ	109
7.4.1 ΕΙΔΗ & ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ	109
8. ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ	114
8.1 ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	115
8.2 ΦΑΛΗΡΙΚΗ ΟΔΟΣ- ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ	115
8.3 ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ (1922-1932)	116
8.4 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ (1933-1940)	126
8.5 ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ – ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΤΙΡΙΑ (ΔΕΚΑΕΤΙΑ '30)	127
8.6 ΣΧΟΛΕΙΑ	127
8.7 ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ	128
8.8 ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ	128
8.9 ΠΛΑΤΕΙΑ – ΜΑΓΑΖΙΑ (ΔΕΚΑΕΤΙΑ '30)	130
8.10 ΛΕΣΧΗ – ΕΣΤΙΑ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	130
8.11 ΣΥΝΟΙΚΙΕΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	131
8.12 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ	131
8.12.1 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΣΩΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ	131
8.12.2 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ	132
8.12.3 Η ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΔΟΜΗΣΗΣ	133

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

<u>8.12.4 ΟΙ ΑΥΛΕΣ ΚΑΝΟΥΝ ΑΚΟΜΗ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΙΟ ΟΙΚΕΙΟ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ</u>	<u>134</u>
<u>8.12.5 ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ</u>	<u>135</u>
<u>9. ΝΕΑ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ</u>	<u>137</u>
<u>9.1 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ</u>	<u>138</u>
<u>9.2 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ</u>	<u>139</u>
<u>9.2.1 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΣΩΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ</u>	<u>139</u>
<u>9.2.2 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ</u>	<u>140</u>
<u>9.2.3 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΕΝΟΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΜΜΕΝΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ</u>	<u>141</u>
<u>9.2.4 Η ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΔΟΜΗΣΗΣ</u>	<u>142</u>
<u>10. ΝΕΑ ΧΑΛΚΗΔΟΝΑ</u>	<u>149</u>
<u>10.1 ΙΣΤΟΡΙΑ</u>	<u>150</u>
<u>10.2 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΑΣ</u>	<u>151</u>
<u>10.2.1 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΣΩΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ</u>	<u>151</u>
<u>10.2.2 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ</u>	<u>152</u>
<u>10.2.3 ΤΑ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΑ ΣΤΙΣ ΟΧΘΕΣ ΤΟΥ ΠΟΔΟΝΙΦΤΗ</u>	<u>152</u>
<u>11. ΠΑΛΑΙΑ ΚΟΚΚΙΝΙΑ-ΝΙΚΑΙΑ</u>	<u>154</u>
<u>11.1 Η ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ</u>	<u>155</u>
<u>11.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ</u>	<u>155</u>
<u>11.3 ΤΟ ΧΤΙΣΙΜΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ</u>	<u>158</u>
<u>11.4 ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ</u>	<u>160</u>
<u>11.5 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΠΙΤΙΩΝ & ΤΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΤΟΥΣ</u>	<u>161</u>
<u>11.6 Η ΠΑΛΑΙΑ ΚΟΚΚΙΝΙΑ ΣΗΜΕΡΑ</u>	<u>162</u>

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

<u>11.7 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΠΑΛΙΑΣ ΚΟΚΚΙΝΙΑΣ</u>	163
<u>11.7.1 ΕΙΔΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ</u>	163
<u>11.7.2 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΣΕ ΑΝΤΙΘΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗΣ (ΟΨΕΙΣ)</u>	164
<u>11.7.3 ΑΞΙΟΣΗΜΕΙΩΤΟ ΣΗΜΕΙΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ</u>	166
<u>11.7.4 Η «ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ» ΣΥΝΑΝΤΑΤΑΙ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΟΚΚΙΝΙΑ</u>	168
<u>12. ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΑ ΤΗΣ Λ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ</u>	169
<u>12.2 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ Λ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ</u>	171
<u>12.2.1 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΩΝ&ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ</u>	171
<u>12.2.2 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΩΝ (ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΩΝ ΧΩΡΩΝ)</u>	174
<u>12.2.3 ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΧΩΡΟΙ & ΟΙ ΑΥΛΕΣ ΤΩΝ ΙΣΟΓΕΙΩΝ</u>	175
<u>12.2.4 Η «ΤΥΧΗ» ΤΩΝ ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΩΝ</u>	177
<u>13. ΤΑΥΡΟΣ</u>	179
<u>13.1 ΟΝΟΜΑΣΙΑ</u>	180
<u>13.2 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΑΥΡΟΥ</u>	180
<u>13.3 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΑΥΡΟΥ</u>	182
<u>13.3.1 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ & ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ</u>	182
<u>14.ΥΜΗΤΤΟΣ</u>	184
<u>14.2 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΥΜΗΤΤΟΥ</u>	185
<u>14.2.1 ΕΙΔΗ & ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ</u>	185

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

14.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ	185
15. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ	189
16. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	190

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ελλάδα.... Η χώρα των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών¹. Η χώρα που στα μάτια του ηγέτη της και του λαού της θα ήταν ικανή να θρέψει γενιές και γενιές και να ακουστεί στα πέρατα του κόσμου, όχι μόνο λόγω της ιστορίας της αλλά και της υπεροχής της, των εδαφών της, των ανθρώπων της. Που τελικά όμως, δεν τα κατάφερε και όφειλε να αντιμετωπίσει και να υποδεχτεί πρόσφυγες – Έλληνες που κατέφθαναν κυνηγημένοι και εξαντλημένοι από την Μικρά Ασία και κατέκλυζαν τα αστικά κέντρα. Όνειρα για μια νέα ζωή που όμως με τίποτα δεν θύμιζε τα μεγαλεία του παρελθόντος αλλά ταυτόχρονα πικρία και θυμός για όσα χάθηκαν και δεν πρόκειται να επιστρέψουν ποτέ.

Εικόνα 1.1 Ο χάρτης της «ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ» (πηγή ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ)

Τα νέα δεδομένα πολλά και οι καινούριες απαιτήσεις τεράστιες. Τα καταλύματα μηδαμινά και οι χώροι στέγασης και εγκατάστασης πενιχροί. Οι αντιδράσεις του γηγενούς πληθυσμού και η αποφυγή νόσων και προβλημάτων υγείας που ταλαιπωρούν τους μετανάστες απεγνωσμένα, απαιτούν λύσεις. Πρόχειρες εγκαταστάσεις ξύλινες και απλές, έτοιμες να στεγάσουν τη νέα ζωή τους, τα νέα τους όνειρα, τις νέες τους ελπίδες. Ξύλινες οικίες σε καινούριες περιοχές και με ονόματα (Νέα Ιωνία, Νέα Φιλαδέλφεια, Νέα Σμύρνη) που συνδέουν το παρελθόν με το παρόν και την σύγχρονη ιστορία με τις ήδη πλούσια γραμμένες σελίδες της

¹ Με τον όρο **Μεγάλη Ιδέα**, αναφερόμαστε στο πολιτικό και εθνικιστικό ιδεώδες που διαδόθηκε στον ελληνικό κόσμο από το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, και αποτελούσε τον άξονα της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας έως την τρίτη δεκαετία του 20ού αιώνα. Κύριο θέμα της Μεγάλης Ιδέας ήταν η διεύρυνση των ελληνικών συνόρων για να περιλάβουν περιοχές με ελληνικούς πληθυσμούς που βρίσκονταν υπό ξένη κυριαρχία. Επί της ουσίας πρόκειται για λυτρωτικό Ελληνικό οραματισμό, τον οποίο εμπνεύσθηκε ως όρο για δημαγωγικούς λόγους ο πρώτος Συνταγματικός πρωθυπουργός Ιωάννης Κωλέττης στα μέσα του 19ου αιώνα και στον οποίο στήριξε ολόκληρη την πολιτική του. Αναφέρεται στην προσπάθεια επανάκτησης των χαμένων εδαφών της Βυζαντινής αυτοκρατορίας και παρέμεινε ως στόχος ουσιαστικά όλων των Ελληνικών κυβερνήσεων μέχρι τον Αύγουστο του 1922, όταν και εγκαταλείφθηκε οριστικά μετά τη Μικρασιατική καταστροφή.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

πίσω στα πατρογονικά εδάφη. Όλα να θυμίζουν το παρελθόν τους και να τους συνδέουν με τις ρίζες τους.

Ας ξεκινήσουμε όμως με τις αναφορές στην ιστορία και στις μείζονος σημασίας εξελίξεις που οδήγησαν τους ανθρώπους αυτούς να «ξενιτευτούν» και να αναγκαστούν να καταφύγουν στην Ελλάδα, την μητρόπολη, που θα τους φιλοξενούσε και τελικά θα αποτελούσε για αυτούς την καινούρια μόνιμη πατρίδα. Μία ιστορία που πονάει και αιμορραγεί ακόμα, όταν θυμούνται οι παλιοί και δεν ξεχνούν οι νεώτεροι.

Η παρουσία του ελληνισμού στην Μικρά Ασία υπήρξε σημαντικότερη παρά το γεγονός ότι ο Ελληνικός πληθυσμός ήταν ολιγάριθμος. Ο μικρασιατικός ελληνισμός ήταν γεωγραφικά διάσπαρτος σε όλο το μήκος και το πλάτος της Ανατολίας. Η παρουσία του Ελληνικού στοιχείου ήταν ιδιαίτερα έντονη στην κοσμοπολίτικη Σμύρνη, ένα από τα σπουδαιότερα εμπορικά και πολιτιστικά κέντρα της Μεσογείου κατά το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνας. Για τον μικρασιατικό ελληνισμό η Σμύρνη αποτελούσε οικονομικό, πολιτιστικό και εθνικό κέντρο, ιδιαίτερα για τους τουρκόφωνους ελληνορθόδοξους της ενδοχώρας. Γενικά, ο μικρασιατικός ελληνισμός δύναται να διαχωρισθεί σε τέσσερις βασικές ομάδες: 1) της Ιωνίας, 2) της Προποντίδος, 3) της Καππαδοκίας και 4) του Πόντου. Οι ελληνικοί πληθυσμοί στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν οργανωμένοι σε κοινότητες, σε συμφωνία με την οθωμανική πρακτική του Μιλλέτ, που αποτελούσε το θρησκευτικό έθνος. Κεφαλή του ορθόδοξου Μιλλέτ, που περιλάμβανε τους Έλληνες και τους Σλάβους ορθόδοξους, ήταν το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Η συνολική αριθμητική δύναμη του ελληνικού στοιχείου της Μικράς Ασίας δεν μπορεί να καθοριστεί με ακρίβεια, διότι δεν υπάρχουν αξιόπιστες στατιστικές. Ωστόσο η επίσημη οθωμανική στατιστική του 1910 και η στατιστική του πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως του 1912 δεν παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές και επιτρέπουν να σχηματίσουμε κάποια εικόνα:

ΣΥΝΟΛΟ ΑΣΙΑΣ (δεν περιλαμβάνεται Κων/πολη)	ΜΙΚΡΑΣ (δεν περιλαμβάνεται η [σ.σ.])	Επίσημη οθωμανική στατιστική 1910	Ποσοστό	Στατιστική πατριαρχείου Κων/πόλεως 1912	Ποσοστό
Τούρκοι ορθότερα, μουσουλμάνοι]	[σ.σ.]	8.192.589	75,7%	7.048.662	72,7%
Έλληνες		1.777.146	16,4%	1.782.582	18,4%
Αρμένιοι		594.539	5,5%	608.707	6,3%
Εβραίοι		39.370	0,4%	37.523	0,4%
Λοιποί		219.451	2,0%	218.102	2,2%
Σύνολο		10.823.095	100,0%	9.695.576	100,0%

Το σημαντικότερο όμως όλων, είναι ότι οι ελληνικές κοινότητες ελέγχουν, πριν το 1922, το 50% του κεφαλαίου του επενδεδυμένου στη βιομηχανία της Αυτοκρατορίας και το 60% των θέσεων εργασίας στους μεταποιητικούς κλάδους.

Κυριαρχούν απόλυτα στο εισαγωγικό και το εξαγωγικό εμπόριο. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι το 1914 το 46% από τους τραπεζίτες και τους ιδιοκτήτες τραπεζών στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ήταν Έλληνες. Την ίδια χρονιά από τις 6.507 βιομηχανίες και βιοτεχνίες της Αυτοκρατορίας το 49% ανήκε σε Έλληνες. Το 1914 πάλι, Έλληνες ήταν το 52% των γιατρών, το 49% των φαρμακοποιών, το 52% των αρχιτεκτόνων, το 37% των μηχανικών και το 29% των δικηγόρων της Αυτοκρατορίας. Οι Έλληνες μαθητές αντιπροσωπεύουν σε απόλυτους αριθμούς το διπλάσιο σχεδόν των Μουσουλμάνων μαθητών σε όλη την Αυτοκρατορία. Η ελληνική γλώσσα είχε γίνει η γλώσσα των εμπόρων και της καλής κοινωνίας, σε βαθμό που σημαντικό ποσοστό Ρωμιών αγνοούσε την τουρκική.

Το γεγονός λοιπόν, ότι η οθωμανική αστική τάξη δεν αποτελείτο από μουσουλμάνους, αλλά από χριστιανούς, ενέτεινε τους φόβους των στρατιωτικών του κινήματος των Νεότουρκων², ότι σύντομα θα βρεθούν εκτός ιστορίας. Αυτός ακριβώς ήταν ο φόβος που κινητοποίησε τα πολύμορφα και πολυεθνικής προέλευσης στρατιωτικά στρώματα να οργανωθούν, να εφεύρουν μια συνεκτική ιδεολογία -τον τουρκισμό- και να καταλάβουν εν τέλει την εξουσία με το νεοτουρκικό πραξικόπημα. Ένας από τους λόγους επομένως, που εκδηλώθηκε τη νεοτουρκική «επανάσταση», ήταν ο έλεγχος των οικονομικών δραστηριοτήτων από το χριστιανικό στοιχείο. Το ενδιαφέρον στην τουρκική περίπτωση, που θα καθορίσει όλη την ιστορία του τουρκικού έθνους-κράτους, είναι ότι το ρόλο των αστικών στρωμάτων είχαν οι στρατιωτικοί. Στην πραγματικότητα το κίνημα των Νεοτούρκων το 1908 αποτέλεσε την αντεπανάσταση εναντίον των δημοκρατικών κινήματων των υπόδουλων εθνών.

Τον Οκτώβριο του 1911 οι Νεότουρκοι αποφάσισαν και επισήμως, στο τρίτο τους συνέδριο που έλαβε χώρα στη Θεσσαλονίκη, την εξόντωση των μη τουρκικών εθνοτήτων. Η οθωμανοποίηση (ottomanization) δηλαδή ο εκτουρκισμός δια της βίας όλων των κατοίκων, αποφασίζεται τελεσίδικα. Το μέσο θα ήταν οι εξοπλισμένοι Μουσουλμάνοι. Στη συγκεκριμένη απόφαση οι Νεότουρκοι χρησιμοποιούν παραπλανητικά τον όρο «οθωμανοποίηση», προσπαθώντας να περιβάλλουν την πολιτική εκτουρκισμού με ένα οικείο, για τους περισσότερους μουσουλμάνους, περίβλημα.

² Όρος για κίνημα που ξεκίνησε στην Τουρκία το 1908. Υπό τον όρο αυτό εντάσσονται αξιωματικοί, διανοούμενοι εναντίον της σουλτανικής κυριαρχίας στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι ομάδες αυτές άρχισαν να αναπτύσσονται μερικές δεκαετίες πριν. Με την υποστήριξη του στρατού εκδηλώθηκε το Κίνημα των Νεότουρκων το 1908. Μετά την επιτυχή εκδήλωση του κινήματος τον Ιούλιο του 1908 και την επίτευξη του σκοπού της, την εφαρμογή του Συντάγματος του 1876 αποτέλεσε επανάσταση για τα τουρκικά δεδομένα. Το σωματείο κάτω από το οποίο συνασπίστηκαν ήταν το Ένωση και Πρόοδος (Ittihad ve Terraki).

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Ο Τζελάλ Μπαγιάρ (Celal Bayar)³, ένας από τους Νεότουρκους πραξικοπηματίες, αναφέρει ότι οι Νεότουρκοι αντιμετώπιζαν τους Έλληνες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ως «εσωτερικά καρκινώματα».

Εφάρμοσαν τότε υπερεθνικιστική πολιτική, που αποτέλεσε το βασικό αίτιο του Βαλκανικού πολέμου του 1912. Τον Ιούνιο του 1913 οργάνωσαν τη δολοφονία του μεγάλου βεζίρη Σεφκέτ και δημιούργησαν την τριανδρία Εμβέρ-Τζεμάλ-Ταλαάτ, που παρέσυρε την Τουρκία στον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο.

Ο αποικιακός ανταγωνισμός των ευρωπαϊκών χωρών που είχε κλιμακωθεί τις δύο τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα και είχε καταλήξει στην διανομή ολόκληρου του πλανήτη, οξύνθηκε επικίνδυνα στις αρχές του 20ού αιώνα. Πήρε την μορφή, όχι μόνο εδαφικών διεκδικήσεων, αλλά και πολύμορφης οικονομικής διείσδυσης από τις βιομηχανικές χώρες προς τις οικονομικά ασθενείς και εξαρτημένες χώρες. Φυσικά η οικονομική διείσδυση μιας μεγάλης δύναμης αποτελούσε πολλαπλή απειλή για τα συμφέροντα κάποιας άλλης. Έτσι παραδείγματος χάριν, η κατασκευή του Υπεριμανικού Σιδηροδρόμου (από την Νικομήδεια ως την Βαγδάτη), που ανέλαβαν γερμανικές κυρίως εταιρείες, απειλούσε συμφέροντα πολλών χωρών, καθώς μάλιστα η σύμβαση κατασκευής του σιδηροδρόμου, συνοδεύονταν από την άδεια έρευνας και εκμετάλλευσης του υπεδάφους, σε μια ζώνη πλάτους πολλών χιλιομέτρων στις δυο πλευρές της γραμμής.

Όλα τα παραπάνω, είχαν σαν αποτέλεσμα να κορυφώνεται ο αποικιακός ανταγωνισμός, κυρίως ανάμεσα στις χώρες που είχαν αποικίες και προνόμια (όπως λ.χ. η Αγγλία, η Γαλλία, η Αυστρία είχαν τις διομολογήσεις⁴ στην Οθωμανική Αυτοκρατορία) και τις άλλες που διεκδικούσαν ανάλογα μερίδια, γιατί τους ήταν αναγκαία για την βιομηχανική τους ανάπτυξη. Μέσα σ' αυτό το κλίμα οικονομικού ανταγωνισμού, δημιουργήθηκαν συμμαχίες: Από την μια μεριά οι «Κεντρικές Αυτοκρατορίες» που απαρτιζόνταν από την Γερμανία και την Αυστροουγγαρία και από την άλλη οι χώρες της «Εγκάρδιας Συνεννόησης» (Entente Cordiale), Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία. Αυτοί οι δυο συνασπισμοί επιδόθηκαν σε πυρετώδεις εξοπλισμούς. Οι φιλειρηνικές φωνές δεν εισακούονταν πια, θα γεννιόταν ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος.

Στο βαλκανικό μέτωπο, ο Τούρκος στρατηγός Εμβέρ πασάς, θεωρώντας πως το συμφέρον της Τουρκίας βρισκόταν με το μέρος της Γερμανίας, υπέγραψε

3 Ο Τζελάλ Μπαγιάρ (16 Μαΐου 1883 - 22 Αυγούστου 1986) υπήρξε σημαντικός Τούρκος πολιτικός, Πρωθυπουργός και Πρόεδρος της Τουρκικής Δημοκρατίας.

4 Η Διομολόγηση είναι όρος που απαντάται στο Διεθνές Δίκαιο και που αφορά συμβάσεις, συνήθως, προνομίων. Ο όρος χρησιμοποιείται ευρύτερα στον πληθυντικό εκ της μετάφρασης του γαλλικού όρου "Capitulations". Όσο κι αν φαίνεται περίεργο με τον όρο αυτό χαρακτηρίζονται οι συμβάσεις εκείνες μεταξύ πολιτισμένου και ημιβάρβαρου Κράτους δυνάμει των οποίων και παρέχονται εξαιρετικά προνόμια στους υπηκόους του πρώτου Κράτους, που διαμένουν στο έδαφος του δεύτερου.

μυστική συνθήκη με αυτήν στις 2 Αυγούστου. Στις 10 Αυγούστου, δύο γερμανικά καταδρομικά, το «Γκέμπεν» και το «Μπρεσλάου», μπήκαν στη Μεσόγειο και έγιναν δεκτά στα τουρκικά χωρικά ύδατα. Ακολούθησε, κατόπιν, εικονική πώλησή τους στην Τουρκία, η οποία στη συνέχεια βομβάρδισε την Οδησό κι άλλα ρωσικά λιμάνια (30 Οκτωβρίου). Οι Τούρκοι κλείνοντας τα Δαρδανέλλια για τις χώρες τις Αντάντ⁵, προκάλεσαν πολλές δυσχέρειες σ' αυτές. Η Ρωσία κήρυξε τον πόλεμο κατά της Τουρκίας (1 Νοεμβρίου) και ακολούθησαν οι σύμμαχοί της (5 Νοεμβρίου), ενώ αγγλικές δυνάμεις αποβιβάστηκαν στον Περσικό κόλπο. Η είσοδος της Τουρκίας στον πόλεμο είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία τριών νέων μετώπων (Καλλίπολης, Καυκάσου, Μεσοποταμίας).

Στις 26 Μαΐου 1916 καταλήφθηκε το οχυρό Ρούπελ, από τις γερμανοβουλγαρικές δυνάμεις, παρά τη μη συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο. Η Ελλάδα ήταν πλέον στα πρόθυρα του πολέμου, αλλά και στα πρόθυρα του Εθνικού Διχασμού.

Ο Εθνικός Διχασμός (1914-1917) υπήρξε μια σειρά γεγονότων που επικεντρώνονται στη διένεξη μεταξύ του τότε πρωθυπουργού της Ελλάδας Ελευθέριου Βενιζέλου και του βασιλιά Κωνσταντίνου σχετικά με την είσοδο ή μη της Ελλάδας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, ένας πολιτικός με οράματα και οξύ νου, που προσπαθεί για το καλό της χώρας του και των ανθρώπων της να μεγιστοποιήσει τη φήμη της Ελλάδας και να την καταστήσει όσο γίνεται ισχυρή στη σκακιέρα των πολιτικών και στρατιωτικών παιχνιδιών έναντι των άλλων δυνάμεων, - υποστήριζε πως η είσοδος στον πόλεμο, με το πλευρό της Αντάντ, θα εξυπηρετούσε τα εθνικά συμφέροντα. Ταυτόχρονα όμως, στο πηδάλιο της εξουσίας βρίσκεται και ο βασιλιάς της χώρας Κωνσταντίνος, ο οποίος με τη σειρά του προσπαθεί να βοηθήσει τη χώρα να κερδίσει και να επιβληθεί στις άλλες μεγάλες δυνάμεις - βάσει του Συντάγματος, είχε δικαιοδοσίες εξαιρετικά περιορισμένες, όμως η επιρροή του σε πολιτικούς τις εποχής ήταν παραπάνω από έντονη, ακόμα και αν η αποτυχία του ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897 και το κίνημα στο Γουδί το 1909⁶ οφείλονται σε λανθασμένους φιλοβασιλικούς χειρισμούς. Μεταξύ τους θα

⁵ Ο όρος Αντάντ που προήλθε εκ του γαλλικού Entente που σημαίνει συμφωνία, συνεννόηση υπήρξε διπλωματικός όρος κατά τον 19ο αιώνα με τον οποίο δηλώνονταν διάφορες διπλωματικές συμφωνίες και συμμαχίες.

⁶ Τη νύχτα προς τη 15η Αυγούστου 1909, ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος προχωρά στο ιστορικό κίνημα που θα αλλάξει την ιστορία της νεώτερης Ελλάδας. Τον Ιούνιο του 1909, μπροστά στο φόβο Κινήματος, η κυβέρνηση Δ. Ράλλη επιτέθηκε στο Στρατιωτικό Σύνδεσμο με ένα κύμα μεταθέσεων, καθώς και παραπομπή 12 αξιωματικών σε ανακριτικό συμβούλιο προς απόταξη. Όταν η εφημερίδα Χρόνος, διερμηνεύοντας τις θέσεις του Συνδέσμου, επιτέθηκε κατά «της βουλευτικής φεουδαρχίας των κομματικών συμμοριών και των Αυλών», ζητώντας μεταρρυθμίσεις και απομάκρυνση του Διαδόχου Κωνσταντίνου, καθώς και των πριγκίπων από το στράτευμα, ο Ράλλης προχώρησε σε συλλήψεις. Ο κύβος είχε ριφθεί. Στις 14 Αυγούστου, με μια παράτολμη ενέργειά του, ο Πάγκαλος απελευθερώνει τους κρατούμενους αξιωματικούς Σάρρο και Ταμπακόπουλο, προκαλώντας την οργή του Ράλλη, που διατάζει επιφυλακή και δεκάδες συλλήψεις. Τη νύχτα προς τη 15η Αυγούστου, ο Σύνδεσμος προχωρά στο Κίνημα στο Γουδί το οποίο επικρατεί άμεσα. Το πρόγραμμα του Συνδέσμου, σε ήπιο τόνο, με γενικές ευχές για μεταρρυθμίσεις στο στρατό, τη διοίκηση και την παιδεία, απέκλειε ρητά κάθε περίπτωση καθεστωτικής αλλαγής, δικτατορίας, συνταγματικής τροποποίησης ή κατάργησης της κυβέρνησης. Ζητούσε απλώς την απομάκρυνση του Διαδόχου Κωνσταντίνου και των

υπάρξει διένεξη, κύρια γεγονότα της οποίας θα αφορούν διαδοχικά στην παραίτηση του Ε. Βενιζέλου, στην δημιουργία ξεχωριστού κράτους με πρωτοβουλία του στην Βόρεια Ελλάδα με πρωτεύουσα τη Θεσσαλονίκη και στην εκδίωξη του Κωνσταντίνου από την Ελλάδα μετά από παρέμβαση των δυνάμεων της Αντάντ. Η διένεξη αυτή χώρισε την χώρα σε δύο διαφορετικά στρατόπεδα και προκάλεσε εξαιρετικά βαθύ χάσμα στην ελληνική κοινωνία. Οι επιπτώσεις του χάσματος παρέμειναν ως το τέλος της δεκαετίας του '30.

Από τη μια μεριά το κράτος της Θεσσαλονίκης που περιλάμβανε τη Μακεδονία, την Κρήτη και τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου, απεφάσιζε να διενεργηθεί στρατολογία σε μεγάλη κλίμακα και οργάνωνε την μεραρχία του Αρχιπελάγους και κατόπιν τις μεραρχίες Κρήτης και Σερρών. Από την άλλη μεριά η κυβέρνηση των Αθηνών αντιπαρατασσόταν στους οπαδούς του Βενιζέλου με τους απολυθέντες στρατευσίμους («επιστράτους») που είχε οργανώσει ο Ιωάννης Μεταξάς σε παρακρατικές ομάδες. Στην προσπάθεια των Συμμάχων να θέσουν υπό τον έλεγχο τους τη νότια Ελλάδα, τα Γαλλικά θωρηκτά έμπαιναν στον Πειραιά και αποβίβαζαν 3.000 άνδρες, ενώ βομβάρδιζαν περιοχές της Αθήνας γύρω από το Στάδιο και κοντά στα Ανάκτορα.

Η επέμβαση των γαλλικών δυνάμεων εξαγρίωσε τους αντιβενιζελικούς που κατηγορούσαν τους αντιπάλους των ως προδότες και ο εθνικός διχασμός έφθασε στο απόγειό του. «Ο φονεύων βενιζελικών δεν φονεύει άνθρωπον», διακήρυτταν. Ορισμένοι ερευνητές ως εκ τούτου υποστηρίζουν ότι και η Μικρασιατική Καταστροφή μετέπειτα, ήταν απόρροια του Εθνικού Διχασμού.

Μετά από τηλεσίγραφο των συμμάχων ο βασιλιάς αποσύρεται από το θρόνο, χωρίς να παραιτηθεί τυπικά, στις 15 Ιουνίου 1917, και φεύγει στην Ελβετία αφήνοντας στη θέση του το δευτερότοκο γιο του Αλέξανδρο. Ο Βενιζέλος έρχεται στην Αθήνα και σχηματίζει κυβέρνηση στις 13 Ιουνίου. Στις 15-28 Ιουνίου κηρύσσει τον πόλεμο στις Κεντρικές Δυνάμεις επισημοποιώντας την ανάλογη πράξη της προσωρινής κυβέρνησης της Θεσσαλονίκης. Η ανασυσταθείσα Βουλή ονομάζεται ειρυνικά «Βουλή των Λαζάρων». Η ενεργός συμμετοχή της Ελλάδας στον πόλεμο, με 300.000 στρατιώτες στο πλευρό των Αγγλογάλλων συμμάχων έχει ουσιαστικό αποτέλεσμα τη θριαμβευτική νίκη κατά των Γερμανοβουλγάρων στα υψώματα του Σκρά Ντι Λέγκεν στις 30 Μαΐου 1918 και τη συμμετοχή των ελληνικών δυνάμεων

υπόλοιπων πριγκίπων από το στράτευμα και πρότεινε σειρά μέτρων για στρατιωτική αναδιοργάνωση. Τους όρους των Επαναστατών αποδέχθηκε ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, που σχημάτισε κυβέρνηση μετά την παραίτηση του Ράλλη, οπότε και ο αρχηγός του Συνδέσμου, συνταγματάρχης Νικόλαος Ζορμπάς, έδωσε διαταγή στις επαναστατημένες μονάδες να γυρίσουν στις θέσεις τους, χωρίς έτσι να εγκαθιδρυθεί δικτατορία, σύμφωνα με τις παροτρύνσεις μεγάλης μάζας του λαού και του φοιτητικού κόσμου. Το μεγαλειώδες συλλαλητήριο των συντεχνιών της Αθήνας και του Πειραιά, που πραγματοποιήθηκε στις 14 Σεπτεμβρίου, έκανε πρόδηλη πλέον την υποστήριξη του λαού στις θέσεις του Συνδέσμου, ενώ η υποστήριξη που βρήκε το Κίνημα προκάλεσε την έντονη ανησυχία των πολιτικών κομμάτων, του Θρόνου και των Ξένων Δυνάμεων. Από την έλευση του Βασιλιά Γεωργίου Α' το 1863 μέχρι το 1909, για 46 χρόνια, δεν υπήρξε καμία ανάμιξη του στρατού στη πολιτική.

στη τελική επίθεση και διάσπαση του μετώπου, το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους. Ο αγγλογαλλικός στρατός καταλαμβάνει την Κωνσταντινούπολη και μαζί του εγκαθίσταται σ' αυτήν ένα άγημα ελληνικού στρατού με αρχηγό τον Λεωνίδα Παρασκευόπουλο. Συγχρόνως ο ελληνικός στόλος, με ναυαρχίδα το θωρηκτό Αβέρωφ αγκυροβολούσε στον Βόσπορο. Η στάση όμως, της Αγγλίας και της Γαλλίας απέναντι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε πλέον αλλάξει ριζικά: δεν υποστήριζαν πια την «ακεραιότητά» της, αλλά επιδίωκαν την διανομή των εδαφών της. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, θα διαμορφωθεί η εξωτερική πολιτική του Βενιζέλου, καθώς προσδοκούσε ευνοϊκή μεταχείριση την ώρα της ειρήνης. Η συνθηκολόγηση τέλος της Γερμανίας στις 11 Νοεμβρίου 1918 βάζει τέλος στο Μεγάλο Πόλεμο που διήρκησε τέσσερα έτη και αιματοκύλησε την Ευρώπη.

Όταν νικήθηκαν οι Κεντρικές Αυτοκρατορίες και οι σύμμαχοί τους (Βούλγαροι και Τούρκοι στην περιοχή μας) άρχισε αδυσώπητος αγώνας, διπλωματικός και οικονομικός, για τα κέρδη των νικητών που θα υπαγόρευαν τους όρους της ειρήνης. Μέσα στον γενικότερο πυρετό της διπλωματίας για την ειρήνευση του κόσμου, οι νικητές δυσκολεύτηκαν ιδιαίτερα για την διατύπωση και εφαρμογή μιας συνθήκης για τις χώρες που υπάγονταν ως τότε, στην νικημένη πια (το 1918) και μισοδιαλυμένη Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι λόγοι της δυσκολίας ήταν πολλοί:

1. Το πλούσιο υπέδαφος της περιοχής, π.χ. τα κοιτάσματα πετρελαίου της Μοσούλης.
2. Η γεωγραφική της θέση: στον δρόμο προς τον Ινδικό Ωκεανό, στα νότια της Ρωσίας και στις δυο πλευρές των Στενών.
3. Τα συγκρουόμενα συμφέροντα των νικητών.
4. Η σκιά του νέου καθεστώτος, που έτεινε να εγκαθιδρυθεί στην τσαρική Ρωσία και ήταν για πολλούς λόγους πρόθυμο να υποστηρίξει τους Τούρκους εθνικιστές ενάντια σε όλους τους παλαιούς και νέους αποικιοκράτες.

Για τους παραπάνω λόγους, άρχισε ένας ξεχωριστός πόλεμος, θερμός και διπλωματικός, που κράτησε από την ανακωχή του Μούδρου⁷ (17-30 Οκτωβρίου 1918) που την υπέγραψε η σουλτανική κυβέρνηση, ως την συνθήκη της Λωζάνης⁸ (24 Ιουλίου 1923), που την αποδέχτηκε τελικά η εθνικιστική κεμαλική κυβέρνηση της νέας Τουρκίας.

⁷ Με την ονομασία Ανακωχή του Μούδρου ή Συνθήκη του Μούδρου ή Συνθήκη ανακωχής του Μούδρου χαρακτηρίζεται η γνωστή συμφωνία ανακωχής που συνάφθηκε στον όρμο Μούδρου, της Λήμνου, στις 17/30 Οκτωβρίου 1918 και υπογράφηκε την επομένη 31 Οκτωβρίου μεταξύ των Δυτικών Συμμαχικών Δυνάμεων, της Αντάντ, (Entente), αφενός, και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αφετέρου, με τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Με την συνθήκη αυτή συμφωνήθηκε η κατάπαυση των εχθροπραξιών μεταξύ των Συμμαχικών Δυνάμεων, (μετά των οποίων και η Ελλάδα), και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας

⁸ Η **Συνθήκη της Λωζάννης** ήταν μια συνθήκη ειρήνης που έθεσε τα όρια της σύγχρονης Τουρκίας. Υπογράφηκε στη Λωζάννη της Ελβετίας στις 24 Ιουλίου 1923 από την Ελλάδα, την Τουρκία και τις άλλες χώρες που πολέμησαν στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και την Μικρασιατική εκστρατεία (1919-1922) και συμμετείχαν στην Συνθήκη των Σεβρών συμπεριλαμβανομένης και της ΕΣΣΔ (που

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Μέσα στα πλαίσια αυτού του γενικότερου πολέμου για την διανομή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, εντάσσεται η προσπάθεια των Ελλήνων να καταλάβουν την δυτική πλευρά της Μικράς Ασίας για να ελευθερώσουν εκατοντάδες χιλιάδες αλύτρωτους αδερφούς και να ενοποιήσουν οικονομικά τις δυο πλευρές του Αιγαίου. Αυτή η μικρασιατική εκστρατεία (Μάιος 1919-Σεπτέμβριος 1922), δεν μπορεί να κατανοηθεί αποκομμένη από τον ευρύτερο ανταγωνισμό που προαναφέρθηκε.

Με την ανακωχή του Μούδρου το 1918, συμφωνήθηκε η κατάπαυση των εχθροπραξιών μεταξύ των Συμμαχικών Δυνάμεων, (μετά των οποίων και η Ελλάδα, ενώ απουσίαζε η Σοβιετική Ένωση), και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι Άγγλοι κατέλαβαν διάφορες θέσεις, όπως: την Τραπεζούντα, την Σαμψούντα, την Μαγνησία και τον Κασαμπά (ανατολικά της Σμύρνης). Οι Ιταλοί κατέλαβαν την Αττάλεια και κινούνταν στην ενδοχώρα, προς τα βορειοδυτικά, ως το Βιλαέτι του Αϊδινίου (περιοχή της Σμύρνης), όπου θα ανακόψει την παρουσία τους η παρουσία των Ελλήνων. Τέλος οι Γάλλοι, κατέλαβαν την Κιλικία, το νοτιοανατολικό τμήμα της Μικράς Ασίας.

δεν συμμετείχε στην προηγούμενη συνθήκη). Κατήργησε την Συνθήκη των Σεβρών που δεν είχε γίνει αποδεκτή από την νέα κυβέρνηση της Τουρκίας που διαδέχθηκε τον Σουλτάνο της Κωνσταντινούπολης. Μετά την εκδίωξη από την Μικρά Ασία του Ελληνικού στρατού από τον Τουρκικό υπό την ηγεσία του Κεμάλ Ατατούρκ, εμφανίστηκε η ανάγκη για αναπροσαρμογή της συνθήκης των Σεβρών. Στις 20 Οκτωβρίου 1922 ξεκίνησε το συνέδριο που διακόπηκε μετά από έντονες διαμάχες στις 4 Φεβρουαρίου 1923 για να ξαναρχίσει στις 23 Απριλίου. Το τελικό κείμενο υπογράφηκε στις 24 Ιουλίου μετά από 8 μήνες διαβουλεύσεων. Η Τουρκία ανέκτησε την Ανατολική Θράκη, κάποια νησιά του Αιγαίου, μια λωρίδα γης κατά μήκος των συνόρων με την Συρία, την περιοχή της Σμύρνης και της Διεθνοποιημένης Ζώνης των Στενών η οποία όμως θα έμενε αποστρατικοποιημένη και αντικείμενο νέας διεθνούς διάσκεψης. Παραχώρησε τα Δωδεκάνησα στην Ιταλία, όπως προέβλεπε και η συνθήκη των Σεβρών, αλλά χωρίς πρόβλεψη για δυνατότητα αυτοδιάθεσης. Ανέκτησε πλήρη κυριαρχικά δικαιώματα σε όλη της την επικράτεια και απέκτησε δικαιώματα στρατιωτικών εγκαταστάσεων σε όλη την επικράτεια της εκτός της ζώνης των στενών. Η Ελλάδα υποχρεώθηκε να πληρώσει σε είδος (ελλείψει χρημάτων) τις πολεμικές επανορθώσεις. Η αποπληρωμή έγινε με επέκταση των τουρκικών εδαφών της Ανατολικής Θράκης πέρα από τα όρια της συμφωνίας. Τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος παραχωρήθηκαν στην Τουρκία με τον όρο ότι θα διοικούσαν με ευνοϊκούς όρους για τους Έλληνες. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης έχασε την ιδιότητα του *Εθνάρχη* και το Πατριαρχείο τέθηκε υπό ειδικό διεθνές νομικό καθεστώς. Σε αντάλλαγμα, η Τουρκία παραιτήθηκε από όλες τις διεκδικήσεις για της παλιές περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας εκτός των συνόρων της και εγγυήθηκε τα δικαιώματα των μειονοτήτων στην Τουρκία. Με ξεχωριστή συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας αποφασίστηκε η υποχρεωτική ανταλλαγή μειονοτήτων από τις δύο χώρες και η αποστρατικοποίηση κάποιων νησιών του Αιγαίου. Η ανταλλαγή μειονοτήτων που πραγματοποιήθηκε προκάλεσε μεγάλες μετακινήσεις πληθυσμών. Μετακινήθηκαν από τη Μικρά Ασία στην Ελλάδα 1.650.000 τούρκοι υπήκοοι, ελληνικού ορθοδόξου θρησκειώματος, και από την Ελλάδα στην Τουρκία 670.000 έλληνες υπήκοοι, μουσουλμανικού θρησκειώματος. Η θρησκεία αποτέλεσε το μοναδικό κριτήριο για την ανταλλαγή, αφού μεταξύ των ανταλλαξιμων υπήρχαν τουρκόφωνοι, όπως μερικοί Πόντιοι και Καραμανλήδες. Μαζί με τους Έλληνες, πέρασε στην Ελλάδα και αριθμός Αρμενίων και Συροχαλδαίων, καθώς και Αθίγγανοι. Εξαιρέθηκαν από την ανταλλαγή οι Έλληνες κάτοικοι της νομαρχίας της Κωνσταντινούπολης (οι 125.000 μόνιμοι κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης, των Πριγκιποννήσων και των περιχώρων, οι οποίοι ήταν εγκατεστημένοι πριν από τις 30 Οκτωβρίου 1918) και οι κάτοικοι της Ίμβρου και της Τένεδου (6.000 κάτοικοι), ενώ στην Ελλάδα παρέμειναν 110.000 Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης.

Παρ' όλα αυτά όμως, οι όροι αποστράτευσης και του αφοπλισμού στο εσωτερικό της Ανατολίας έμεναν ανεκτέλεστοι, ενώ αντίστροφα, ενισχύονταν το κίνημα αντίστασης των Τούρκων εθνικιστών εναντίον όλων των ξένων και ιδιαίτερα εναντίον των Ελλήνων, που οι Τούρκοι εθνικιστές τους είδαν ως όργανα του ξένου επεκτατισμού, μολονότι οι Έλληνες ήταν οι μόνοι που είχαν λόγο για την τύχη των αλύτρωτων αδερφών τους.

Μόνο η Ελλάδα είχε τότε εύλογα δικαιώματα, βασισμένα στην μακραίωνη παρουσία ελληνικού πληθυσμού, ειδικά στις δυτικές και βόρειες ακτές της Μικράς Ασίας. Ο πρωθυπουργός της χώρας, Ελευθέριος Βενιζέλος, έσπευσε να υποβάλει σχετικό υπόμνημα στο Συμβούλιο των Τεσσάρων Μεγάλων (Αγγλία, Γαλλία, Ιταλία, Αμερική), στις 17-30 Δεκεμβρίου 1918. Εκείνοι επρόκειτο ν' αποφασίσουν για τις τύχες του κόσμου. Το υπόμνημα του Βενιζέλου περιλάμβανε όλες τις ελληνικές αξιώσεις στην Βαλκανική, την Μικρά Ασία και τα νησιά. Έκανε λόγο για την Βόρειο Ήπειρο, για την δυτική Θράκη (από την Βουλγαρία), για τα Δωδεκάνησα (από την Ιταλία), για το Καστελόριζο (που από το 1915 το είχα καταλάβει η Γαλλία), για την Ίμβρο και την Τένεδο, για την ανατολική Θράκη και μια ζώνη στην δυτική Μικρά Ασία, εκτεινόμενη περίπου από την Μάκρη (περιοχή απέναντι από την Ρόδο) ως την Προποντίδα (περιοχή της Πανόρμου). Για την Κωνσταντινούπολη δεχόταν την δημιουργία ενός διεθνούς κράτους υπό την προστασία της Κοινωνίας των Εθνών⁹.

Έτσι σε μια συνεδρίαση του Συμβουλίου των Τεσσάρων Μεγάλων Δυνάμεων όπου όμως απουσίαζε η Ιταλία (στις 6 Μαΐου 1919) αποφασίστηκε να δοθεί η άδεια στην Ελλάδα να καταλάβει στρατιωτικά την περιοχή της Σμύρνης (από την Σμύρνη ως το Αϊβαλί, με κάποια ενδοχώρα, συνολικής έκτασης 17.000 περίπου τ.χ.) για την τήρηση της τάξης και την προστασία των μειονοτικών πληθυσμών, ώσπου να υπογραφεί η τελική συνθήκη ειρήνης με την Τουρκία. Έτσι με την παρουσία του ελληνικού στρατού, θα πίεζαν τους Τούρκους. Μέσα σ' αυτές τις περιστάσεις, τμήμα ελληνικού στρατού αποβιβάζονταν στην Σμύρνη στις 2-15 Μαΐου του 1919, με την άδεια να καταλάβει την περιοχή που προαναφέρθηκε κι όπου ζούσαν

⁹ Η **Κοινωνία των Εθνών** (συντομογραφικά ΚτΕ, Κ.τ.Ε. και στα αγγλικά "League of Nations") ήταν Διεθνής Οργανισμός-Σύνδεσμος που ιδρύθηκε το 1919, αμέσως μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, στο Παρίσι. Ιδρύθηκε ως αποτέλεσμα της Συνθήκης των Βερσαλλιών κατόπιν αμερικανικής πρωτοβουλίας και σημείωσε σταθμό στην εξέλιξη των διεθνών σχέσεων, καθώς υπήρξε η πρώτη προσπάθεια για συνεννόηση όλων των κρατών πάνω στα προβλήματα που απασχολούν την ανθρωπότητα. Στο απόγειό του, μεταξύ 28 Σεπτεμβρίου 1934 και έως τις 23 Φεβρουαρίου 1935, είχε 58 χώρες-μέλη. Οι στόχοι του Συνδέσμου περιλάμβαναν τον αφοπλισμό, την πρόληψη του πολέμου μέσω της συλλογικής ασφάλειας, τη διευθέτηση των διαφορών μεταξύ των χωρών μέσω των διαπραγματεύσεων και της διπλωματίας και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής παγκόσμια. Η φιλοσοφία της διπλωματίας του Συνδέσμου αποτέλεσε θεμελιώδη αλλαγή στη σκέψη από αυτή που επικρατούσε τα προηγούμενα εκατό χρόνια. Ο Σύνδεσμος δεν διέθετε δική του στρατιωτική δύναμη και έτσι εξαρτάτο από τις Μεγάλες Δυνάμεις για να επιβάλει τα ψηφίσματά του, τις οικονομικές κυρώσεις που αποφάσιζε, ή για την παροχή στρατευμάτων, όταν χρειάζονταν από τον Σύνδεσμο. Ωστόσο, οι Μεγάλες Δυνάμεις ήταν συχνά απρόθυμες να διαθέσουν στρατεύματα για αυτούς τους σκοπούς. Η επιβολή των κυρώσεων του Συνδέσμου μπορούσε να βλάψει τα συμφέροντα των μελών που αναλάμβαναν την τήρησή τους και με δεδομένη την φιλειρηνική ψυχολογία που ακολούθησε τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι χώρες ήταν απρόθυμες να αναλάβουν στρατιωτική δράση.

συμπαγείς ελληνικοί πληθυσμοί. Ειδικά στην Σμύρνη, ο ελληνικός πληθυσμός αποτελούσε την πλειοψηφία, σύμφωνα με την απογραφή του Πατριαρχείου.

Οι σχέσεις των Ελλήνων με τους Τούρκους, διαταράσσονταν συνήθως σε περιόδους ελληνοτουρκικής έντασης. Ειδικότερα από το 1912, είχαν ενταθεί οι προστριβές και είχαν αρχίσει διώξεις του ελληνικού στοιχείου. Έτσι οι Έλληνες της περιοχής της Σμύρνης δέχτηκαν την αποβίβαση του ελληνικού στρατού, ως αρχή της απελευθέρωσης. Οι Τούρκοι από την πλευρά τους, είδαν την ελληνική παρουσία, ως την επικίνδυνη απ' όλες τις ξένες επεμβάσεις στη χώρα τους, γιατί όλοι οι άλλοι ήταν μόνο αποικιοκράτες, χωρίς ιστορικά δικαιώματα στην περιοχή. Είχαν μόνο ευδιάκριτα αποικιακά συμφέροντα. Οι Έλληνες όμως, είχαν ρίζες προαιώνιες και ήρθαν για να τις ενισχύσουν. Δεν ήταν αβάσιμη η προσδοκία του Βενιζέλου ότι πολλοί Έλληνες από τα ενδότερα της Μικράς Ασίας θα συνέρρεαν στην περιοχή της Σμύρνης κι έτσι το ελληνικό στοιχείο θα ενισχύονταν τόσο, ώστε σε ένα μελλοντικό δημοψήφισμα, να έχει βέβαιη την πλειοψηφία στην περιοχή.

Ήταν λοιπόν, λογικό κι επόμενο η τουρκική αντίσταση, που άρχισε παράλληλα να οργανώνεται στα ενδότερα της Ανατολίας, να στραφεί με ιδιαίτερο πείσμα ενάντια στην ελληνική παρουσία, στρατιωτικά και διπλωματικά. Από την πρώτη στιγμή της απόβασης, σημειώθηκαν αιματηρά επεισόδια, που φαίνεται ότι ενισχύονταν ή ενθαρρύνονταν κι απ' τους Ιταλούς, νότιους «γείτονες» στην ίδια περιοχή. Άρχισε λοιπόν για τον ελληνισμό μια δοκιμασία πολυμέτρωτη, στο στρατιωτικό και διπλωματικό επίπεδο, όπου η **διάκριση εχθρών και φίλων**, ήταν για πολλούς λόγους δυσχερής.

Ανεξάρτητα από την παρουσία εκατομμυρίων Ελλήνων, Αρμενίων, Κούρδων, Εβραίων σε διάφορα (περιφερειακά κυρίως) τμήματα της Ανατολίας, ο κύριος όγκος του πληθυσμού, ιδιαίτερα στο εσωτερικό της χώρας, ήταν τουρκικός. Οι Τούρκοι αποτελούσαν και το κυρίαρχο στοιχείο στην παλαιά Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αυτοί ένωσαν το πλήγμα της διάλυσης της αυτοκρατορίας και της εισβολής των ξένων. Κι αντιτάξανε το σύνθημα **«Η Τουρκία στους Τούρκους»**, παραβλέποντας την παρουσία Ελλήνων, Αρμενίων, Κούρδων, που κατά τις εκτιμήσεις των Τούρκων ήταν τοπικές μειονότητες.

Εκφραστής της νέας ιδεολογίας που ήθελε την απομάκρυνση των ξένων, την «αναγνώριση» των δικαιωμάτων των μειονοτήτων, στον βαθμό που δε θα απειλούσαν την εθνική ενότητα του ενιαίου τουρκικού κράτους, και τέλος την απαλλαγή της χώρας από τις επαχθείς διομολογήσεις που είχε συνάψει ο σουλτάνος με τους ξένους, αναδείχτηκε ο γεννηθείς στην Θεσσαλονίκη, Μουσταφά Κεμάλ (Ατατούρκ)¹⁰, αξιωματικός του στρατού, που υπήρξε ηγετικό στέλεχος στην

¹⁰ Ο **Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ** (Θεσσαλονίκη 1881 - Κωνσταντινούπολη 10 Νοεμβρίου 1938) ήταν Τούρκος στρατιωτικός και πολιτικός. Ήταν ιδρυτής και πρώτος πρόεδρος της τουρκικής δημοκρατίας. Ουσιαστικά ανέλαβε, πραξικοπηματικά, σε μια διαμελισμένη Οθωμανική αυτοκρατορία, της οποίας το εναπομείναν υπόλοιπο των εδαφών της, στην Ανατολία, κατόρθωσε να μετατρέψει σε κράτος δυτικού πρότυπου ονομάζοντάς το Τουρκία. Προκειμένου να εφαρμόσει την πολιτική του, δεν δίστασε να διαπράξει αγριότητες όπως η γενοκτονία των Αρμενίων και των Ποντίων Ελλήνων. Θεωρείται παρόλα αυτά χαρισματικός ηγέτης, του οποίου η μορφή, σύμφωνα με τους σύγχρονους ιστορικούς, συγκαταλέγεται ανάμεσα στις σημαντικότερες προσωπικότητες που επηρέασαν

Επανάσταση των Νεότουρκων το 1908, είχε διακριθεί στην υπεράσπιση των Δαρδανελλίων το 1915 και αργότερα στον πόλεμο κατά των βρετανών στην Συρία.

Επί Κεμάλ, άρχισε να διαμορφώνεται ένα σχέδιο δράσης ενάντια σ' όλους τους ξένους, που ενδιαφέρονταν να μετατρέψουν τους όρους της ανακωχής σε συνθήκη μόνιμης ειρήνης. Λαμβάνουν χώρα δύο συσκέψεις με θέμα «την προάσπιση των δικαιωμάτων της Ανατολίας και της Ρούμελης» και με κείμενα-διακηρύξεις της αντίστασης του τουρκικού λαού στις συμμαχικές αποφάσεις. Εκεί επιβεβαίωσαν οι εθνικιστές την απόφασή τους να αγωνιστούν ενάντια στην προσάρτηση ανατολικών ή δυτικών επαρχιών στην Αρμενία ή την Ελλάδα. Διακηρύχτηκε επιπλέον, ότι δε θα γινόταν δεκτή η δημιουργία ελληνικού κράτους στην περιοχή του Αϊδινίου, της Μαγνησίας και του Μπαλικεσέρ. Έγινε επίσης δεκτή η πρόταση του Κεμάλ να παρουσιαστούν στο «Συνέδριο της Ειρήνης» του Λονδίνου, ως έθνος και όχι ως αυτοκρατορία και να στηρίξουν τις διεκδικήσεις τους στο διακηρυγμένο δικαίωμα για αυτοδιάθεση. Επιπλέον, επεξεργάστηκαν στην Σεβάστεια, θεμελιώδεις ή βασικές αρχές, ενός εθνικού συμφώνου, που θα το πρότειναν ως βάση συνεννόησης στην αντίπαλη παράταξη, την σουλτανική ή φιλοανταντική. Έτσι υπήρχαν ουσιαστικά δύο εξουσίες τότε στην Τουρκία: μία στην Κωνσταντινούπολη, νόμιμη για τους Συμμάχους και μία στην Ανατολία, δεκτή απ' τον λαό. Οι εθνικιστές θριαμβεύουν. Ο ίδιος ο Κεμάλ εκλέγεται βουλευτής, αλλά δεν εμφανίζεται στην Κωνσταντινούπολη. Εγκαθίσταται στην Άγκυρα, που επρόκειτο να γίνει νέα πρωτεύουσα του κράτους και επιδίδεται στην οργάνωση εθνικού λαϊκού στρατού.

Στις 28 Ιουλίου-10 Αυγούστου 1920, στο δημαρχείο των Σεβρών (Sèvres), προάστιο του Παρισιού, υπογράφηκε η Συνθήκη των Σεβρών¹¹,

καθοριστικά με την παρουσία τους τον 20ό αιώνα. Από τον λαό ο Κεμάλ προσέλαβε τον χαρακτηρισμό «Ατατούρκ», που σημαίνει «πατέρας των Τούρκων».

¹¹ Η **Συνθήκη των Σεβρών** υπεγράφη στις 28 Ιουλίου/10 Αυγούστου 1920 στην πόλη Σέβρ (Sèvres) της Γαλλίας, φέρνοντας την ειρήνη ανάμεσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και τις Συμμαχικές και σχετιζόμενες Δυνάμεις μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Εκ μέρους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας έγινε αποδεκτή από τον σουλτάνο Μεχμέτ ΣΤ' ο οποίος προσπαθούσε να σώσει τον θρόνο του, αλλά απορρίφθηκε από το ανεξάρτητο κίνημα των Νεότουρκων. Το κίνημα υπό την ηγεσία του Μουσταφά Κεμάλ χρησιμοποίησε αυτή τη διένεξη για να αυτοανακηρυχθεί κυβέρνηση και να καταργήσει την μοναρχία. Οι βασικοί όροι της συνθήκης ήταν: η Οθωμανική Αυτοκρατορία παρέδιδε την κυριαρχία της Μεσοποταμίας (Ιράκ), της Παλαιστίνης και της Υπεριορδανίας στην Βρετανία ως προτεκτοράτα της Κοινωνίας των Εθνών, την Συρία και τον Λίβανο στην Γαλλία επίσης ως προτεκτοράτα. Η Χετζάζ (μέρος της σημερινής Σαουδικής Αραβίας) το Κουρδιστάν και η Αρμενία θα γίνονταν ανεξάρτητα κράτη. Η Βόρεια Ήπειρος ενσωματωνόταν στο ιδρυόμενο Αλβανικό κράτος, ουσιαστικά προτεκτοράτο της Ιταλίας. Τα Δωδεκάνησα παραδόθηκαν στην Ιταλία η οποία συμφώνησε να τα δώσει εκτός από την Ρόδο και το Καστελλόριζο στην Ελλάδα, και αν η Βρετανία έδινε την Κύπρο στην Ελλάδα, τότε (μετά από δημοψήφισμα) θα έδιναν κι αυτά τα νησιά (η συμφωνία ακυρώθηκε από την Ιταλία το 1922). Στην Ελλάδα παραχωρούνταν τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος, και η Θράκη από την οποία η Βουλγαρία παραιτούταν οριστικά από κάθε δικαίωμά της σε αυτή. Η περιοχή της Σμύρνης έμενε υπό την ονομαστική επικυριαρχία του Σουλτάνου αλλά θα διοικούσαν από Έλληνα Αρμοστή ως εντολοδόχο των Συμμάχων, και θα μπορούσε να προσαρτηθεί στην Ελλάδα μετά από πέντε χρόνια με δημοψήφισμα. Τα στενά των Δαρδανελλίων και η θάλασσα του Μαρμαρά αποστρατικοποιήθηκαν και έγιναν διεθνής περιοχή, οι Σύμμαχοι απέκτησαν τον οικονομικό έλεγχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και τέλος, καθορίζονταν η ισότητα και τα δικαιώματα των

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

που θα τερμάτιζε συμβατικά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, φέρνοντας την «ειρήνη» ανάμεσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και τις Συμμαχικές και σχετιζόμενες Δυνάμεις. Οι Δυνάμεις διαμοιράζουν τα εδάφη και όσον αφορά στην Ελλάδα, σε αυτήν περιέρχονται τα νησιά Ίμβρος και Τένεδος, και η Θράκη από την οποία η Βουλγαρία παραιτούνταν οριστικά από κάθε δικαίωμά της σε αυτή. Η περιοχή της Σμύρνης έμενε υπό την ονομαστική επικυριαρχία του Σουλτάνου αλλά θα διοικούνταν από Έλληνα Αρμοστή ως εντολοδόχο των Συμμάχων, και θα μπορούσε να προσαρτηθεί στην Ελλάδα μετά από πέντε χρόνια με δημοψήφισμα. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, περιχαρής γι' αυτή την τεράστια διπλωματική επιτυχία (έστω και πρόσκαιρα, όπως απεδείχθη εκ των υστέρων), είχε συντελέσει στην δημιουργία της Μεγάλης Ελλάδας των 2 ηπείρων και των 5 θαλασσών.

Εικόνα 1.2 Η υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών (πηγή ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ)

Η συνθήκη όμως αυτή, που περιόριζε σημαντικά το κράτος της Τουρκίας, όπως προαναφέρθηκε, είχε την υπογραφή μόνο της σουλτανικής κυβέρνησης και οι Σύμμαχοι της Αντάντ δεν είχαν χερσαίες δυνάμεις για να επιβάλλουν τους όρους της συνθήκης στους κεμαλικούς, παρά μόνο από τα δυτικά το ελληνικό στρατό, όσο θα ήταν σε θέση να απομακρύνεται από τα παράλια προς τα αφιλόξενα ενδότερα της Ανατολίας.

Την περίοδο αυτή, στην Ελλάδα η κατάσταση είναι έκρυθμη. Ο Βενιζέλος επιστρέφει νικητής από το Παρίσι, παρά την δολοφονική απόπειρα εναντίον του. Εμφανίζεται στη Βουλή και παρουσιάζει τα αποτελέσματα της πολιτικής του. Ταυτόχρονα καταθέτει στη Βουλή νομοσχέδιο για την κύρωση της συνθήκης των Σεβρών και των συνοδευτικών επιμέρους συμφωνιών. Κάνει όμως και τη δήλωση ότι την κύρωση του νομοσχεδίου πρέπει να κάνει η επόμενη Βουλή, που θα έβγαινε από νέες εκλογές, γιατί ο χρόνος θητείας είχε λήξει για την τότε παρούσα Βουλή, που έμεινε γνωστή στην κοινοβουλευτική ιστορία, ως «η Βουλή των Λαζάρων». Πάντως η Βουλή εκείνη, που είχε την πιο περιπετειώδη και ένδοξη ιστορία στον κοινοβουλευτικό βίο της χώρας, τίμησε τον Βενιζέλο για τις υπηρεσίες του στην πατρίδα και τερμάτισε την θητεία της σε ατμόσφαιρα πανηγυρική. Οι βενιζελικοί

μειονοτήτων. Η Σοβιετική Ένωση δεν συμμετείχε και έκανε ξεχωριστή συνθήκη με τους Οθωμανούς. Μετά την επικράτηση των Νεότουρκων, που μετέφεραν την πρωτεύουσα στην Άγκυρα, και την Μικρασιατική Καταστροφή, οι σύμμαχοι αναγκάστηκαν να υπογράψουν νέα συνθήκη (Συνθήκη της Λωζάννης) το 1922, με ευνοϊκότερους όρους για την (πλέον) Τουρκία.

αισιοδοξούσαν ότι θα κέρδιζαν τις εκλογές, λόγω των πολεμικών και διπλωματικών θριάμβων που παρουσίαζαν. Είχαν δημιουργήσει την Μεγάλη Ελλάδα των δύο ηπείρων (Ευρώπη, Ασία) και των πέντε θαλασσών (Ιόνιο, Αιγαίο, Προποντίδα, Εύξεινος, Κρητικό πέλαγος). Φαίνεται όμως ότι δεν υποπεύονταν στην συνείδηση των ψηφοφόρων το γεγονός ότι για τους πολεμικούς εκείνους θριάμβους, η χώρα ήταν σε συναγερμό για ένατο χρόνο κι ότι ο μικρασιατικός στρατός συνέχιζε τον αγώνα (κυνηγώντας έστω άτακτους, αντάρτες) χωρίς ευδιάκριτη στον ορίζοντα απαγκίστρωση. Προκηρύχθηκαν εκλογές για τις 25 Οκτωβρίου 1920 και η χώρα μπήκε σε προεκλογική περίοδο, κάτω απ' το φως θριάμβων και την σκιά δολοφονικών ενεργειών (δολοφονία του Ίωνα Δραγούμη, γνωστού βουλευτή και μακεδονολάτρη αντιβενιζελικού, που υποστήριζε ότι το ελληνικό εκστρατευτικό σώμα θα ήταν ευάλωτο σε ένα τελικό συγκεντρωτικό κεμαλικό χτύπημα).

Οι εκλογές αυτές πήραν πολιτειακό χαρακτήρα. Κατέβηκαν στον προεκλογικό στίβο δύο παρατάξεις: οι βενιζελικοί με το Κόμμα των Φιλελευθέρων (που για την περίπτωση αυτή θεωρήθηκαν από τους αντιπάλους συλλήβδην αντιβασιλικοί) και η Ηνωμένη Αντιπολίτευσις (που για την ίδια περίπτωση ταυτίστηκε με τους βασιλόφρονες), ένας συνασπισμός αντιβενιζελικών κομμάτων με κυριότερο το Λαϊκό Κόμμα του Δημητρίου Γούναρη, ο οποίος και τελικά κέρδισε τις εκλογές. Αμέσως μετά την άνοδό της νέας κυβέρνησης στην εξουσία δηλώθηκε ότι θα συνεχιζόταν η ίδια εξωτερική πολιτική του προκατόχου τους, δηλαδή και η μικρασιατική εκστρατεία, παρόλο που κατά την προεκλογική περίοδο υποσχόταν την παύση της. Η κυβέρνηση επανέφερε και τον Κωνσταντίνο με ένα πρωτοφανές σε παμψηφία (σχεδόν) δημοψήφισμα (Ναι: 999.960 και Όχι: 10.383). Έτσι πραγματοποιήθηκε οικονομικός αποκλεισμός και οι σύμμαχοι με το πρόσχημα αυτό, φοβούμενοι τον φιλογερμανό Κωνσταντίνο, άρχισαν να κρατούν αποστάσεις. Παρατηρήθηκε τότε μια μεταστροφή πολιτικής των συμμάχων υπέρ των Τούρκων, τους οποίους ενίσχυσαν πολλές φορές με πολεμικό υλικό. Η αρνητική αυτή εξέλιξη μετά τις εκλογές συνοδεύεται και από την άρνηση να αναγνωρίσουν στην Ελλάδα τα δικαιώματα του εμπολέμου, καθώς και το δικαίωμα νηοψίας στα εμπορικά πλοία (αγγλικά, γαλλικά, αμερικανικά κλπ.), που εφοδίαζαν τον Κεμάλ, κυρίως με πολεμικό υλικό.

Οι απεγνωσμένες προσπάθειες της νέας αυτής κυβέρνησης να επιτύχει πιο ευνοϊκό κλίμα, διπλωματικό και οικονομικό, από την πλευρά της Αντάντ, έμειναν άκαρπες. Οι «Σύμμαχοί» μας δεν συγκινούνταν, γιατί έβλεπαν αλλιώς τα συμφέροντά τους. Η διπλωματία πλέον όπως και η γεωγραφία δεν έχουν συναισθήματα. Τον Φεβρουάριο μάλιστα του 1921, καλούσαν τον Κεμάλ (χωριστά απ' τον σουλτάνο) να στείλει αντιπρόσωπο στην συνδιάσκεψη που οργάνωσαν στο Λονδίνο για επίλυση του μικρασιατικού προβλήματος. Έτσι αναγνώριζαν, εκ των πραγμάτων, το εθνικοπολιτικό κίνημα του Κεμάλ. Σ' αυτήν την Διασυμμαχική Συνδιάσκεψη, η Ελλάδα διαπίστωσε την υπαναχώρηση των Συμμάχων της στο μικρασιατικό ζήτημα. Η προσπάθειά της για υποβολή κοινού συμμαχικού σχεδίου που περιφρουρούσε την ελληνική κυριαρχία στις επιδικασμένες περιοχές προσέκρουσε στην αδιάλλακτη αντίθεση των Τούρκων εθνικιστών, που απαιτούσαν την αποχώρηση των ελληνικών στρατευμάτων από τη Μικρά Ασία και την ανατολική Θράκη και την άρση των οικονομικών όρων της συνθήκης των Σεβρών,

για να συγκατατεθούν στην έναρξη ουσιαστικών διαπραγματεύσεων. Ωστόσο τους ήταν χρήσιμο, για τους δικούς τους χειρισμούς, η Ελλάδα να συνεχίσει τον πόλεμο, με δικές της δυνάμεις, για να απασχολεί τον τουρκικό εθνικισμό. Φθορά βέβαιη και για τους δυο σύνοικους λαούς, κέρδος για τους ξένους διαιτητές. Αργότερα οι Σύμμαχοι θα προσφέρουν και την μεσολάβησή τους για την ειρήνευση στο μικρασιατικό μέτωπο, αλλά πάντα σε βάρος των ελληνικών διεκδικήσεων και προσδοκιών. Το σκηνικό στη Μικρά Ασία ήταν δραματικό. Ο στρατός ανοργάνωτος και με χαμηλό ηθικό, η Ελλάδα παρατημένη από τους συμμάχους και στο χείλος της οικονομικής καταστροφής έπειτα από την εξαντλητική διχοτόμηση του νομίσματος λόγω της εκστρατείας ενώ στην αντίπερα όχθη οι Τούρκοι με την υποστήριξη των Μεγάλων Δυνάμεων οργάνωναν αντεπίθεση.

Ένας υποκινούμενος από τους Άγγλους πόλεμος μεταξύ κεμαλικής και σουλτανικής παράταξης απέτυχε. Δεδομένης αυτής της επικράτησης τους έναντι του σουλτάνου, προς το τέλος του 1920 και τους πρώτους μήνες του 1921, αφού οι κεμαλικοί είχαν κερδίσει τον πόλεμο στην Αρμενία, ρύθμισαν τις συνοριακές διαφορές τους και προχώρησαν σε σύμφωνο φιλίας με την Σοβιετική Ένωση, που η συμπαράστασή της, τους ήταν πολύτιμη και για διπλωματικούς λόγους και για την προμήθεια στρατιωτικού υλικού. Εν συνεχεία, τον Μάρτιο του 1921, οι Γάλλοι και οι Ιταλοί προτίμησαν (με οικονομικά ανταλλάγματα που δόθηκαν σε γαλλικές και ιταλικές επιχειρήσεις) να υπογράψουν συμφωνίες αποχώρησης από την νοτιοανατολική και νοτιοδυτική Μικρά Ασία αντίστοιχα. Ο Κεμάλ δεν έβλεπε λόγο να μην έχει φιλία και προς τις δυο αυτές πλευρές, αφού αυτό εξυπηρετούσε τη χώρα του. Αυτό είναι το πρακτικό νόημα της ενεργητικής ουδετεροφιλίας, που αντιδιαστέλλεται προς την παθητική ουδετερότητα. Μάλιστα τον Οκτώβριο του 1921, η Γαλλία υπόγραψε νεότερο, ειδικό σύμφωνο οικονομικής συνεργασίας με τον Κεμάλ (το σύμφωνο Franklin-Buillon). Με αυτό το σύμφωνο που υπογράφηκε στην Άγκυρα στις 7-20 Οκτωβρίου 1921 και δεν μνημόνευε πουθενά την σουλτανική κυβέρνηση της Κωνσταντινούπολης, η Γαλλία αποχωρούσε εντελώς από την Κιλικία, ενώ ταυτόχρονα αναγνώριζε στην πραγματικότητα (de facto) ως μόνη κυβέρνηση της Τουρκίας αυτή που έδρευε στην Άγκυρα, δηλαδή του Κεμάλ.

Αυτό το σύμφωνο αποτέλεσε βαρύ διπλωματικό πλήγμα για τους Έλληνες και θορύβησε ακόμα και τους Άγγλους (για οικονομικούς λόγους). Η βρετανική διπλωματία υποπετεύθηκε ότι το σύμφωνο που ανακοινώθηκε, ήταν μέρος μόνο (το αθώτερο ίσως) μιας ευρύτερης γαλλοκεμαλικής συμφωνίας, που προέβλεπε εφοδιασμό του κεμαλικού στρατού με πολεμικό υλικό και πρόσφερε ως αντάλλαγμα προνομιακή μεταχείριση Γάλλων επιχειρηματιών στην κεμαλική Τουρκία.

Έτσι ο Κεμάλ καθάριζε τα δευτερεύοντα μέτωπα, άνοιγε δρόμους άνετου ανεφοδιασμού και προλείαινε διπλωματικά το έδαφος, για να συγκεντρώσει τις προσπάθειές του προς τον πιο επικίνδυνο αντίπαλο, τους Έλληνες, που ως τότε, αντιμετώπιζοντας έναν ενοχλητικό ανταρτοπόλεμο, προχωρούσαν όλο και πιο βαθιά στο μικρασιατικό έδαφος, κάνοντας ταυτόχρονα πιο δύσκολο τον δικό τους ανεφοδιασμό και πιο ευαίσθητα τα πλευρά του πολεμικού μετώπου τους και άρα

πιο πιθανή μια τελική κατάρρευση. Άλλωστε η υποστήριξη τους πλέον, προερχόταν μόνο από την διασπασμένη Αντάντ και κυρίως από την Αγγλία.

Παρά ταύτα, τα μείζονος σημασίας γεγονότα για τους Έλληνες ξεκινούν από την πρώτη μέρα που αποβιβάστηκε ο ελληνικός στρατός στη Σμύρνη (15 Μαΐου 1919), όταν και άρχισαν να αποκαλύπτονται οι δυσμενείς πτυχές της επιχείρησης: εντάθηκαν οι πιέσεις των Τούρκων εθνικιστών σε βάρος των ελληνικών πληθυσμών σ' όλη την Ανατολία, εκδηλώθηκαν προστριβές (συμπλοκές, κακοποιήσεις, ανταρτοπόλεμος) ανάμεσα στους Έλληνες και στους Τούρκους στην κατεχόμενη περιοχή της Σμύρνης, παρ' όλο που ο Έλληνας στρατιωτικός διοικητής είχε υποδείξει στους στρατιώτες του και τους άλλους Έλληνες της περιοχής να αποφεύγουν κάθε προκλητική ενέργεια και είχε διαβεβαιώσει όλον τον «σύνοικο» πληθυσμό, ότι σκοπός του ελληνικού στρατού ήταν να τηρηθεί η τάξη και να περιφρουρηθεί η ασφάλεια για όλους, ανεξάρτητα από φυλή ή θρήσκευμα.

Το γεγονός της απόβασης του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη εξερέθισε τον τουρκικό φανατισμό. Την ημέρα της απόβασης σημειώθηκαν συμπλοκές, ακόμα και σκόπιμα σκηνοθετημένες, μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων. Υπήρξαν τραυματίες, ακόμα και νεκροί. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος μαθαίνοντας τα επεισόδια παρενέβη με αυστηρότητα κι έστειλε επειγόντως στη Σμύρνη τον Εμμανουήλ Ρέπουλη¹² να επιληφθεί της κατάστασης. Την ίδια κιόλας μέρα, άρχισαν ανακρίσεις και την επομένη λειτούργησε στρατοδικείο που καταδίκασε σε θάνατο δύο Έλληνες που κρίθηκαν ένοχοι.

Φυσικά θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι Έλληνες προέβαιναν σε παρόμοιες ή ανάλογες ανήκουστες πράξεις όπως αυτές των Νεότουρκων του Κεμάλ (καταστροφές, δολοφονίες, εμπρησμοί, βιασμοί κ.ά.). Δεν υπήρχε όμως ένα σχέδιο γενικής συστηματικής εξολόθρευσης και ούτε υπήρχε τέτοια «γραμμή» από την ελληνική ηγεσία ή ανάλογες εντολές από την στρατιωτική ηγεσία. Τέτοια έκτροπα γίνονταν μόνο κατ' εξαίρεση. Τέτοια κρούσματα ήταν μεμονωμένα και γίνονταν από πρωτοβουλία κατώτερων οργάνων, στρατιωτών, υπαξιωματικών και σπανιότερα αξιωματικών. Υπήρχαν μονάδες του στρατού που καθ' όλη την διάρκεια της κατοχής της Μικράς Ασίας δεν παρουσίασαν κανένα κρούσμα βαρβαρότητας, έστω και σαν αντεκδίκηση ωμοτήτων που διέπρατταν οι Τσέτες σε βάρος Ελλήνων στρατιωτών ή ελληνικών πληθυσμών. Αυτή ήταν άλλωστε και η παραίνεση του Βενιζέλου στο γνωστό διάγγελμά του. Εκδήλωση αδελφικών αισθημάτων προς τους σύνοικους πληθυσμούς και ψυχραιμία στις ελληνικές αρχές για καταλογισμό ευθυνών, όπου τυχόν αυτές προέκυπταν. Κάτι που ωστόσο δεν εφαρμόστηκε από τον τοποτηρητή

¹² Ο **Εμμανουήλ Ρέπουλης** (1863-1924) ήταν δημοσιογράφος και βουλευτής. Είχε εκλεγεί τρεις φορές: 1899, 1905 (και τις δυο με το κόμμα του Γεωργίου Θεοτόκη), 1923 (με τους Φιλελευθέρους) και ήταν ένας από τους βουλευτές της ομάδας των Ιαπώνων (1906-1908). Είχε γίνει υπαρχηγός του κόμματος των Φιλελευθέρων. Είχε χρηματίσει Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Οικονομικών, Γενικός Διοικητής Μακεδονίας, αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης, υπουργός Εσωτερικών, υπουργός Οικονομικών (1915).

Έλληνα Αριστείδη Στεργιάδη¹³, μιας μισητής και αμφιλεγόμενης προσωπικότητας, που παραφερόταν σε βάρος των Ελλήνων αθλώνοντας τους Τούρκους ή κρίνοντας τους με επιείκεια. Στην κοινή γνώμη, το όνομα του Αριστείδη Στεργιάδη έγινε συνώνυμο της προδοσίας, αν και δεν είχε ουδεμία σχέση με τα του ελληνικού στρατού και συνεπώς με την κατάρρευση του μετώπου που ακολούθησε αργότερα.

Τα επεισόδια αυτά στοίχισαν σημαντικά στη θέση της Ελλάδας στις διαπραγματεύσεις της ειρήνης, ειδικά μετά την έκδοση του πορίσματος της Διασυμμαχικής Ανακριτικής Επιτροπής τον Οκτώβριο που έριξε μεγάλο μέρος των ευθυνών στην Ελλάδα. Το Νοέμβριο το Ανώτατο Συμβούλιο συνιστούσε στην Ελλάδα προσοχή, θυμίζοντάς της πως η κατοχή ήταν προσωρινή. Ελληνικοί πληθυσμοί που είχαν υποφέρει για αιώνες απ' τους Τούρκους και τα τελευταία χρόνια απ' τους Νεότουρκους, ήταν πιθανό να παρασυρθούν σε κάποια ανταπόδοση, όταν ένιωσαν ισχυροί από την παρουσία του ελληνικού στρατού κατοχής τον Μάιο του 1919. Η ελληνική αντίδραση εκφράστηκε με επιστολή του Βενιζέλου στον Κλεμανσό¹⁴, εισηγητή της απόφασης, και του Χρυσοστόμου Σμύρνης εκ μέρους του μικρασιατικού Ελληνισμού.

¹³ Ο **Αριστείδης Στεργιάδης** (1861-1950) ήταν ύπατος αρμοστής της Σμύρνης. Γεννήθηκε στο Ηράκλειο Κρήτης και καταγόταν από πλούσια οικογένεια. Σπούδασε νομικά και άσκησε το επάγγελμα του δικηγόρου στην γενέτειρά του. Ασχολήθηκε με την πολιτική και διετέλεσε πρόεδρος του δημοτικού συμβουλίου Ηρακλείου. Πρωταγωνίαστησε στην επανάσταση του Θέρισου και συνδέθηκε με στενή φιλία με τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Συνέταξε διάφορους νόμους για τις μεταρρυθμίσεις των κυβερνήσεων Βενιζέλου καθώς και τους όρους της *Συνθήκης της Αθήνας*. Στη συνέχεια διορίστηκε γενικός διοικητής Ηπείρου (1917-1919) και το 1919, ύστερα από δική του παράκληση, πέτυχε τον διορισμό του σε ύπατο αρμοστή της Σμύρνης. Η θητεία του είναι ιδιαίτερα αμφιλεγόμενη. Η αυστηρότητά του και η υπεροπτική του στάση τον έφεραν γρήγορα σε σύγκρουση με τους στρατιωτικούς και διοικητικούς παράγοντες. Χαρακτηριστικά είναι τα επεισόδια μεταξύ αυτού και των Παρασκευόπουλου, Κονδύλη και Ιωάννου, τους οποίους φαίνεται να προσέβαλλε. Παράλληλα, εκτός από υπουργός της ελληνικής κυβέρνησης, ήταν και εκπρόσωπος των Μεγάλων Δυνάμεων, γεγονός που περιέπλεξε περισσότερο την κατάσταση. Οι ενέργειές του χαρακτηρίστηκαν από πολλούς φιλοτουρκικές και ενάντια στα Εθνικά συμφέροντα. Οι κινήσεις του την κρίσιμη στιγμή της κατάρρευσης του μετώπου ήταν λιγιστές, χωρίς καν να ενημερώσει τους κατοίκους για τον κίνδυνο που διέτρεχαν. Αξίζει να σημειωθεί ότι και η κυβέρνηση Γούναρη τον διατήρησε στην θέση του ύπατου αρμοστή, παρ'όλο που ήταν ακραϊφνης οπαδός του Βενιζέλου. Στην κοινή γνώμη το όνομα του Αριστείδη Στεργιάδη έγινε συνώνυμο της προδοσίας, αν και δεν είχε ουδεμία σχέση με τα του ελληνικού στρατού και συνεπώς με την κατάρρευση του μετώπου. Μια μέρα πριν την είσοδο των Τούρκων στη Σμύρνη διέφυγε με πλοίο των ξένων Δυνάμεων και παίρνοντας μαζί του όλο το αρχείο της ύπατης αρμοστείας. Εγκαταστάθηκε αρχικά στο Μόντε Κάρλο και στη συνέχεια στη Νίκαια της Γαλλίας. Μετά την φυγή του δεν επισκέφθηκε ποτέ την Ελλάδα, φοβούμενος την θανατική καταδίκη, που λόγω και των αντιδράσεων της κοινής γνώμης θα του επιβαλλόταν.

¹⁴ Ο **Ζορζ Κλεμανσό** (1841-1929), ο γάλλος πολιτικός που έμεινε στην ιστορία ως «Ο Τίγρης», υπήρξε πρωθυπουργός της Γαλλίας από το 1906 ως το 1909 και ξανά από το 1917 ως το 1920, επικεφαλής κυβέρνησης συνασπισμού. Ανασυνέταξε τον λαό του και ώθησε τον γαλλικό στρατό στη νίκη στη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Στην ειρηνευτική Διάσκεψη του Παρισιού ο Κλεμανσό ήταν ο υπεύθυνος για τους σκληρούς όρους που επιβλήθηκαν στη Γερμανία με τη Συνθήκη των Βερσαλλιών. Κατά τραγική ειρωνεία, έχασε τις προεδρικές εκλογές του 1920 επειδή θεωρήθηκε ότι υπήρξε υπερβολικά επιεικής απέναντι στη Γερμανία.

Οι στρατιωτικές επιχειρήσεις ενώ είχαν αρχίσει να ενθαρρύνουν τους ντόπιους πληθυσμούς και το εκστρατευτικό σώμα φάνταζε στα μάτια τους ως ελευθερωτής, αρχίζουν τώρα να ακολουθούν αντίστροφη πορεία και να τείνουν προς το αδιέξοδο. Συγκεκριμένα, ο στρατός κινήθηκε για την κατάληψη της ζώνης που είχε ορίσει η συμμαχική απόφαση (Μάιος 1919) και κατέλαβε στρατιωτικά το Αϊδίνιο, το Νυμφαίο, την Μαινεμένη, τις Κυδωνιές (Αϊβαλί), την Πέργαμο, την περιοχή που εκτείνεται από τα νοτιοανατολικά της Σμύρνης ως τα βορειοανατολικά των Κυδωνιών. Τον Μάιο του 1920, με συμμαχική έγκριση (όταν οι Άγγλοι κατέλαβαν στρατιωτικά την Κωνσταντινούπολη), κατέλαβε στρατιωτικά την ανατολική Θράκη, ύστερα από αυτονομιστική κίνηση που είχαν οργανώσει οι Τούρκοι (υπό την ηγεσία του Τζαφέρ Ταγιάρ) στην Αδριανούπολη. Τον Ιούνιο του 1920, οι Έλληνες πραγματοποίησαν απόβαση στην Αρτάκη και την Πάνορμο (στην νότια ακτή της Προποντίδας) και στις 25 του μήνα αυτού κατέλαβαν την Προύσα. Συνεπώς, όταν υπογράφηκε η συνθήκη των Σεβρών (28.7/10.8.1920) ο ελληνικός στρατός είχε προωθηθεί σε γραμμή πολύ πιο ανατολικά από εκείνη που όριζε η συνθήκη, την οποία όμως έτσι κι αλλιώς δεν αναγνώριζε ο Κεμάλ, όπως προαναφέρθηκε. Το Φεβρουάριο όμως του 1921, τίθεται δίλημμα που σημαίνει και την αρχή του τέλους. Άμυνα στην γραμμή της συνθήκης ή προέλαση στο εσωτερικό, για να υποχρεωθεί ο αντίπαλος να αποδεχτεί την συνθήκη;

Η ελληνική ηγεσία επιθυμούσε να αποδείξει στους Συμμάχους ότι ήταν σε θέση να επιβάλλει τους όρους της συνθήκης. Αυτή η προσπάθεια της ελληνικής κυβέρνησης εξυπηρετούσε τους Συμμάχους, ειδικά τους Άγγλους, γιατί έτσι κρατούσαν μπλεγμένη την Ελλάδα και απασχολημένο και ταπεινωμένο τον Κεμάλ. Επιπλέον ο ελληνικός στρατός, προωθημένος ως την Φιλαδέλφεια και την Προύσα, κάλυπταν τους Βρετανούς που κατείχαν το Τσανάκαλε (αρχαία Τρωάδα). Έτσι οι Άγγλοι μπορούσαν ήσυχoi να ελέγχουν τα Στενά. Μα και το γεγονός ότι και στρατιωτικά η άμυνα άφηνε την πρωτοβουλία στον αντίπαλο, φέρνει τελμάτωση και πτώση του ηθικού, ενώ η επίθεση θεωρείται ότι είναι η καλύτερη άμυνα. Επίθεση που, στην συγκεκριμένη περίπτωση, σημαίνει διαρκώς δυσμενέστερες συνθήκες για τον επιτιθέμενο, διότι διαρκώς απομακρύνεται από τις βάσεις του ανεφοδιασμού του και διαρκώς διευρύνει το μέτωπό του γινόμενος με αυτόν τον τρόπο, πιο ευπαθής σε μια αιφνιδιαστική αντεπίθεση του εχθρού.

Χωρίς να λάβουν υπόψη τους τα αρνητικά σημάδια που ήδη είχαν αρχίσει να διαφαίνονται, ελληνική ηγεσία και βασιλιάς αποφασίζουν από κοινού την επίθεση από τέσσερα σημεία με απώτερο στόχο την κατάληψη της Άγκυρας. Ο ελληνικός στρατός θα προχωρήσει ως την Κιουτάχεια, με την ελπίδα να περικυκλώσει εκεί τον τουρκικό στρατό που αποσύρθηκε στα ενδότερα. Η σύσκεψη στην Κιουτάχεια (16.7.1921) υπό την προεδρία του Κωνσταντίνου και με συμμετοχή της πολιτικής ηγεσία, αφού ακούστηκαν σοβαροί ενδοιασμοί για την σκοπιμότητα και την δυνατότητα της παραπέρα προέλασης, καθώς και για τις δυσχέρειες ανεφοδιασμού, θα αποφασίσει περαιτέρω προέλαση παρά τις αντίθετες υποδείξεις και συστάσεις. Ο ελληνικός στρατός θα προχωρήσει και θα φτάσει ως το Σαγγάριο ποταμό. Η πολύνεκρη μάχη του Σαγγαρίου ανέκοψε οριστικά την επιθετική πορεία

του ελληνικού στρατού, ο οποίος τελικά συμπύχθηκε στη γραμμή Εσκή Σεχίρ-Κιουτάχεια - Αφίόν Καραχισάρ, όπου και θα καθλωθεί για ένα χρόνο, κατέχοντας μια ζώνη 100.000 περίπου τετραγωνικών χιλιομέτρων (όπως δήλωνε στη Βουλή ο Γούναρης τον Οκτώβριο του 1921). Ο Κεμάλ είχε καταφέρει να παρασύρει τους Έλληνες μακριά από τις πηγές ανεφοδιασμού τους κάνοντας όλο και πιο εύθραυστο το μέτωπό τους σε περίπτωση επίθεσης, ενώ το ηθικό του στρατού, καθλωμένου στον άξενο τόπο, ήταν προφανές ότι θα αποδυναμωνόταν. Οι Τούρκοι γιόρτασαν το γεγονός ως μεγάλη νίκη. Αν δεν ήταν νίκη, ήταν πάντως απαρχή αντιστροφής των πολεμικών επιχειρήσεων. Είχε αρχίσει να αποδίδει υπέρ των Τούρκων ο παράγοντας γεωγραφία, τοπογραφία, απόσταση, δυσχέρεια επιμελητείας των Ελλήνων. Η αρχή του τέλους διαφαινόταν έντονα πλέον, ακόμα και αν οι Έλληνες δεν ήθελαν να την αναγνωρίσουν.

Τον Οκτώβριο του 1921 ο Δημήτριος Γούναρης¹⁵ ξεκινά περιοδεία στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες με σκοπό να εξασφαλίσει τη σύγκληση συνδιάσκεψης, προκειμένου να εξευρεθεί πλέον ειρηνικός διακανονισμός. Ο ίδιος ο Κεμάλ, σε θέση ισχύος πια, προτείνει τη σύναψη ειρήνης αλλά μόνο με τους όρους να αποδοθεί η Σμύρνη στην Τουρκία, να αποκτήσει η Θράκη τοπική αυτονομία και να καταβληθεί πολεμική αποζημίωση. Η ελληνική κυβέρνηση απορρίπτει τους όρους αυτούς και ο πόλεμος συνεχίζεται. Παρ' ότι ο κίνδυνος της κατάρρευσης είναι πλέον ορατός, εν τούτοις στην Ελλάδα κανείς δεν τολμούσε να υποδείξει ευθέως την υποχώρηση από την Μικρά Ασία, ούτε να μιλήσει για αποπροσανατολισμό της εξωτερικής πολιτικής. Μόνο οι κομμουνιστές, αν και ολιγάριθμοι εκείνη την εποχή, είχαν δηλώσει εξαρχής ιδεολογική αντίθεση για την μικρασιατική εκστρατεία, θεωρώντας την ως έναν πόλεμο κατακτητικό από μέρους της Ελλάδος.

Το Μάρτιο του 1922 συγκλήθηκε νέα Διασυμμαχική Συνδιάσκεψη στο Παρίσι, όπου δεν έγινε άλλο από το να συμπληρωθεί το ήδη σαφές στρατιωτικό αδιέξοδο του Μικρασιατικού Ζητήματος και με διπλωματικό. Οι αντιπρόσωποι των Συμμάχων πρότειναν και στις δυο πλευρές όρους, προκειμένου να οδηγηθεί το όλο ζήτημα σε οριστική διευθέτηση και σύγκληση συνδιάσκεψης για τους όρους της ειρήνης. Οι προτάσεις των Συμμάχων αφαιρούσαν στην ουσία από την Ελλάδα όλα τα κέρδη της συνθήκης των Σεβρών, ενώ η τύχη των ελληνικών πληθυσμών της Μικρασίας έμοιαζε επισφαλής. Σε κάθε περίπτωση η άρνηση του Κεμάλ ακόμα και για τη διαδικασία της μεσολάβησης έλυσε το όποιο δίλημμα αποδοχής των συμμαχικών προτάσεων για την ελληνική κυβέρνηση. Ήταν πια κυρίαρχος του παιχνιδιού και προσανατολιζόταν σε επίθεση που θα κατατρόπωνε τον ελληνικό στρατό.

Η γραμμή του ελληνικού στρατού παρέμεινε στα όρια σύμπτυξης του 1921: Εσκή Σεχίρ-Κιουτάχεια-Αφίόν Καρά Χισάρ. Δεν ήταν πια μέτωπο επίθεσης, αλλά

¹⁵ Ο **Δημήτριος Γούναρης** (Πάτρα 5 Ιανουαρίου 1867 - 15 Νοεμβρίου 1922 Γουδί) ήταν Πατρινός πολιτικός, αρχηγός του Λαϊκού κόμματος, κύριος εκπρόσωπος του αντιβενιζελισμού και τρεις φορές πρωθυπουργός της Ελλάδας. Το όνομα του συνδέθηκε με την αρνητική έκβαση της μικρασιατικής εκστρατείας εξαιτίας των λανθασμένων χειρισμών της κυβερνήσεώς του, η οποία κατέληξε στη Μικρασιατική καταστροφή. Ύστερα από αυτό το γεγονός συνελήφθη, παραπέμφθηκε στη «Δίκη των Έξι» και εκτελέστηκε στο Γουδί.

άμυνας. Το ηθικό του στρατού, η αυτοπεποίθηση και η προσδοκία της νίκης, είχαν αλλάξει στρατόπεδο. Αριθμητικά ο ελληνικός στρατός είχε μειωθεί. Οι Τούρκοι άρχισαν να αντιμετωπίζουν την περίπτωση επίθεσης στο μέτωπο του ελληνικού στρατού από το Μάιο του 1922, γνωρίζοντας πλέον την κατάσταση του ηθικού των Ελλήνων στρατιωτών. Σε αντίθεση με τους Έλληνες αξιωματικούς, οι οποίοι βρίσκονταν σε μια μεγάλη πλάνη, ο Κεμάλ Ατατούρκ γνώριζε πολύ καλά τις δυνάμεις του στρατού αλλά και τις μαχητικές ικανότητες του αντιπάλου στρατοπέδου. Ο τουρκικός στρατός, στις επιχειρήσεις του 1921 στο Σαγγάριο και μπροστά από την Άγκυρα, αφού κατόρθωσε και απέφυγε την ήττα και την καταστροφή, μπόρεσε και κατήγαγε μια καθαρή αμυντική νίκη, υποχρεώνοντας τις ελληνικές δυνάμεις να υποχωρήσουν. Σε αντίθεση με τους Έλληνες αξιωματικούς, οι οποίοι είχαν κερδίσει αξιώματα χωρίς να έχουν πολεμήσει σε πεδία μαχών, οι Τούρκοι αξιωματικοί είχαν λάβει μέρος σε πολλές δύσκολες μάχες και είχαν κερδίσει επάξια τον βαθμό τους. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε και το ιππικό του Κεμάλ του οποίου ο σκοπός ήταν να ανακόψει τον εφοδιασμό των Ελλήνων και ταυτόχρονα να ξεσηκώσει τους πληθυσμούς των υπό κατοχή περιοχών σε εξέγερση. Από την άλλη πλευρά ο ελληνικός στρατός, ταλαιπωρημένος από τις μάχες, ήταν δυσκίνητος και ανοργάνωτος. Ο πολεμικός εξοπλισμός ήταν αρχαϊκός ενώ η τροφοδοσία των ενόπλων δυνάμεων δυσλειτουργούσε. Το σοβαρότερο λάθος όμως ήταν η, πραγματικά εγκληματική, άγνοια της ποιότητας των αντιπάλων. Το ηθικό του τουρκικού στρατού είναι υψηλό και οι προσπάθειες ενισχύσεώς του, με άνδρες και υλικά είναι συνεχείς.

Ύστερα, λοιπόν, από μια σειρά παραπλανητικών επιθετικών ενεργειών του Κεμάλ, στις 6 και 11 Αυγούστου κι ενώ η ελληνική Διοίκηση, υποτιμώντας τις πληροφορίες που είχε για τη σχεδιαζόμενη επίθεση, δεν έλαβε τα κατάλληλα μέτρα, την αυγή της 13ης Αυγούστου του 1922, άρχισε η τουρκική επίθεση. Ο Κεμάλ την παρακολουθεί και την συντονίζει χωρίς καν να χρησιμοποιεί κιάλια από το παρατηρητήριο Κοτζά Τεπέ. Η επίθεση των Τούρκων ήταν αναμενόμενη, παρ' όλα αυτά αιφνιδίασε με την ποιότητά της την ηγεσία του Ελληνικού στρατού που περίμενε να αντιμετωπίσει άτακτα σώματα στρατού. Οι ενισχύσεις δεν κατάφεραν να φτάσουν σύντομα, λόγω της ανασφάλειας που υπήρχε στο στράτευμα αφού η κατάλυση του νότιου μετώπου είχε ήδη διαδοθεί. Σημαντική αιτία αποδιοργάνωσης ήταν και η στρατολόγηση γεωργών και γενικά αμάχων χριστιανών οι οποίοι, εξαιτίας της απειρίας τους και του φόβου τους, αποσυντόνισαν πλήρως τα τακτικά σώματα στρατού. Παράλληλα η διακοπή κάθε μορφής επικοινωνίας, δηλαδή τηλεφώνου και τηλεγράφου, παγίδευσε τον ελληνικό στρατό σε μια εξ' ολοκλήρου εχθρική περιοχή. Έτσι, η γραμμή του μετώπου γρήγορα διασπάστηκε αφού δεν είχε καν εκπονηθεί ένα σχέδιο σύμπτυξης, μολονότι υπήρχαν πολλές ενδείξεις ότι τα γεγονότα οδηγούσαν προς αυτή την έκβαση και επομένως άρχισε η υποχώρηση που μεταβλήθηκε σε φυγή προς δύο κύριες κατευθύνσεις: την Προποντίδα και τις δυτικές ακτές. Τον στρατό ακολουθούσαν οι ελληνικοί πληθυσμοί και οι Αρμένιοι από τις περιοχές που εγκαταλείπονταν στα χέρια των Τούρκων. Πολλοί ήταν οι νεκροί της Εκστρατείας, εφόσον ο Κεμάλ διέταξε την καταδίωξη των Ελλήνων κατά οπισθοχώρησή τους. Τα στρατεύματά του όμως, αντιμετώπισαν δυσχέρειες, καθώς οι Έλληνες χρησιμοποίησαν την τακτικής της «καμένης γης», για να δυσκολεύσουν την καταδίωξή τους από τους Τούρκους. Δύο μέρες αργότερα ο ελληνικός στρατός

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

είχε αυτοκαταστραφεί ενώ τραγική τύχη περίμενε τους στρατιώτες που έπεσαν ως αιχμάλωτοι στα χέρια των Τούρκων. Εν τω μεταξύ η ελληνική ηγεσία βρισκόταν σε πλήρη άγνοια της κατάστασης. Ο απολογισμός σε απώλειες έμψυχου στρατιωτικού υλικού ήταν περίπου 50.000 νεκροί και 75.000 τραυματίες στρατιώτες.

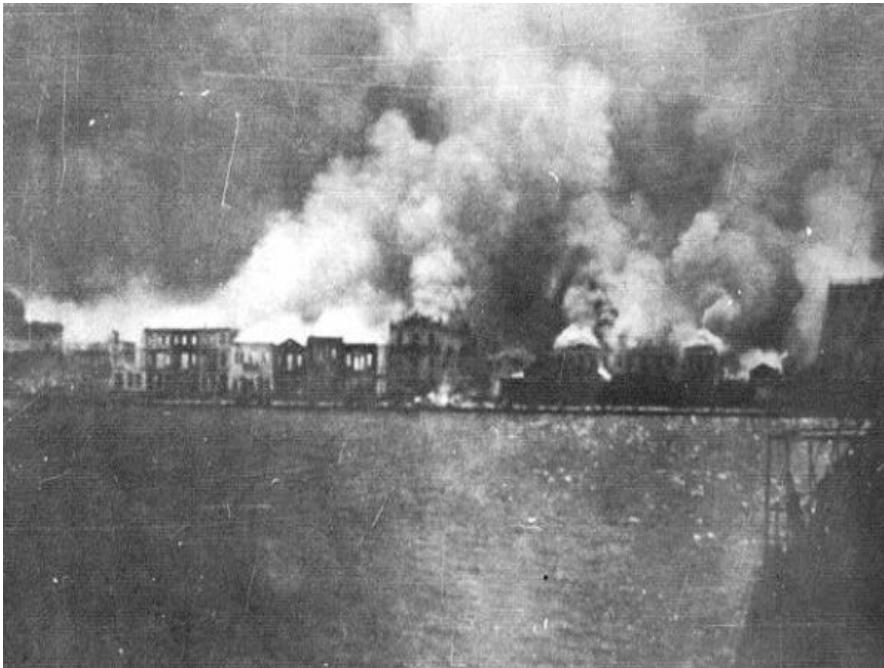

Εικόνα 1.3 Η κατάρρευση του μετώπου και η οπισθοχώρηση των Ελλήνων Στρατιωτών (πηγή ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ)

Μετά την κατάρρευση του μετώπου, η αντίστροφη μέτρηση είχε αρχίσει καθώς και ο ξεριζωμός ενός μεγάλου μέρους του χριστιανικού πληθυσμού (Ελλήνων και Αρμενίων) που κατέφευγε προς τη Μικρασιατική ακτή και κατά τους υπολογισμούς του Οικουμενικού Πατριαρχείου έφτανε τις 250.000. Επίσης στη Σμύρνη είχαν βρει καταφύγιο και 15.000 Αρμένιοι που συνωστίζονταν στα διάφορα ιδρύματα και σπίτια της Αρμενικής Κοινότητας. Η αδιάκοπη όμως άφιξη των τρένων που μετέφεραν στρατιωτικά υπολείμματα και δεκάδες πρόσφυγες στη Σμύρνη, καθώς και οι έντονες φήμες της γενικής κατάρρευσης του μετώπου μεγάλωναν την ένταση και την ανησυχία του πληθυσμού, ενώ η προετοιμασία της ελληνικής διοίκησης για αναχώρηση δεν άφηναν πλέον τις παραμικρές αμφιβολίες για τη μετέπειτα εξέλιξη. Προσπάθειες για μια ελεύθερη αποχώρηση του ελληνικού στρατού κατόπιν συμφωνίας με τον Κεμάλ πέφτουν στο κενό και 50 ελληνικά εμπορικά πλοία παραμένουν καθηλωμένα στο λιμάνι της Χίου, αφού η κυβέρνηση δεν επιτρέπει τον απόπλου τους προς τη Σμύρνη για να προσφέρουν βοήθεια.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Ήταν πρωί του Σαββάτου, 27 Αυγούστου/9 Σεπτεμβρίου, περίπου 10:30, όταν οι πρώτοι έφιπποι Τσέτες (άτακτοι Τούρκοι πολεμιστές) μπήκαν στη Σμύρνη, ή αλλιώς «Γκιοούρ Ιζμίρ». Ο λαός της Σμύρνης έβλεπε τις κυρίως ελληνικές δυνάμεις (τη μόνη άμυνα τους έναντι των Τούρκων) να προσπερνούν την πόλη και να επιβιβάζονται στον Τσεσμέ, για την επιστροφή τους στην Ελλάδα. Την διοίκηση της πόλης ανέλαβε ο γνωστός κι ως «χασάπης της Σμύρνης» Νουρεντίν πασάς και εγκαταστάθηκε στο σπίτι του Στεργιάδη. Σφαγές και λεηλασίες αρχίζουν να συστηματοποιούνται σε Έλληνες και Αρμένιους αφού θεωρούνται εχθροί του ειρηνικού τουρκικού κράτους. Νεκροταφεία και εκκλησίες προσφέρουν ασφαλή καταφύγια και τα συμμαχικά πλοία αρνούνται κατηγορηματικά την παροχή καταλύματος στους πρόσφυγες ενώ όσοι απελπισμένα ακολουθούσαν το ελληνικό στρατό καταφεύγουν στην προκυμαία αναζητώντας κάποιο πλεύσιμο ή κολυμπώντας προσπαθούν να πλησιάσουν και να ανέβουν στα ξένα πλοία (Αγγλίας, Γαλλίας, Ιταλίας). Κανείς σχεδόν δεν τα κατάφερε και έτσι: *«τόσα πολλά ήταν τα πτώματα που επέπλεαν στην παραλία, ώστε μπορούσες να περπατήσεις πάνω τους»*. Εικόνες καταστροφής που δεν θύμιζαν τίποτα από το ένδοξο παρελθόν της πόλης και μετά την προέλαση του Κεμάλ ως θριαμβευτή άντρες σφαγμένοι και γυναίκες ατιμασμένες αποτελούν το κύριο σκηνικό της τραγωδίας. Φωτιές καίνε παντού και ό,τι δεν έχει γίνει στάχτη ακόμα, ανατινάσσεται με δυναμίτη. Οι καπνοί της καταστροφής (κατά την ημέρα), και το φέγγος της πυρκαγιάς (κατά τη νύχτα), ήταν ορατοί τόσο από την Χίο όσο και από την Σάμο.

Εικόνα 1.4 Η ΣΜΥΡΝΗ καίγεται (πηγή ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ)

Ήτανε μία των μεγαλύτερων πυρκαγιών της ιστορίας και θύμιζε την Πομπηία...Μάλιστα κατά τις ενδιάμεσες νύχτες, όταν κάτοικοι έντρομοι από τις σημειούμενες εκρήξεις εξέρχονταν στους δρόμους αντιμετώπιζαν τις περιπόλους που τους καλούσαν να επιστρέψουν σπίτια τους και στη συνέχεια τους πυροβολούσαν για παράβαση του περιοριστικού μέτρου.

Εικόνα 1.5 (πηγή ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ)

IV Μεραρχία . Αποτεφρωθέν τμήμα της πόλεως του Αιφόν Καρχισάρ. Νοτίως του Διοικητηρίου και σε απόσταση 100 Μέτρων. 14-10-1921
Κατά την υποχώρησή τους από την πόλη, οι κεμαλικές δυνάμεις προσπάθησαν α πυρπολήσουν τμήμα της πόλης στο οποίο ήταν εγκατεστημένοι μη μουσουλμανικοί πληθυσμοί.

Ξένοι πολίτες έκαναν διπλωματικές κινήσεις υπό τον Αμερικανό Jennings και επιτράπηκε σε ελληνικά πλοία να παραλάβουν τους πρόσφυγες. Στις 11-24 Σεπτεμβρίου 15.000 πρόσφυγες στα πλοία, στις 13-26 Σεπτεμβρίου 43.000. Έως τις 18-31 Σεπτεμβρίου είχαν μεταφερθεί από την Σμύρνη στην Μυτιλήνη 180.000 πρόσφυγες. Για να εισέλθουν στα πλοία περνούσαν από τρεις πύλες με αυστηρούς ελέγχους, αφού τους είχαν κάθε φορά κυριολεκτικά κατακλέψει. Οι άνδρες κάτω από 45 ετών συλλαμβάνονταν και προωθούνταν στην ενδοχώρα. Αφού οι Τούρκοι παρέτειναν την εκκένωση, μπόρεσαν συνολικά να σωθούν πάνω από 250.000 πρόσφυγες. Το τελευταίο πλοίο που εγκατέλειψε τη Σμύρνη ήταν το «Έλλη», ενώ το πλήθος απελπισμένο στην προκουμαία έβλεπε να εγκαταλείπεται κυριολεκτικά πλέον στην τύχη του και να επαφίεται στην καλή διάθεση των Μεγάλων Δυνάμεων. Το ταξίδι προς την νέα πραγματικότητα και τη νέα ζωή είχε ήδη αρχίσει και μάλιστα με τα πιο μελανά γράμματα στην ιστορία του.

Η Γενοκτονία των Ελλήνων της Μικράς Ασίας από το Τουρκικό Κράτος, με τον Ν. 2645 της 9/13-10-1998 (ΦΕΚ Α 234), που ψήφισε η Βουλή των Ελλήνων, καθιερώθηκε να εορτάζεται την 14η Σεπτεμβρίου εκάστου έτους, ως Ημέρα Εθνικής Μνήμης αυτών, ως μία από τις τραγικότερες συμφορές της ιστορίας του ελληνικού έθνους.

1.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΡΑΤΟΥΣ:

Στις 8-20 Νοεμβρίου 1922, αρχίζει η διάσκεψη της Λωζάνης ενώ το τελικό κείμενο υπογράφηκε στις 24 Ιουλίου μετά από 8 μήνες διαβουλεύσεων, από την Ελλάδα, την Τουρκία και τις άλλες χώρες που πολέμησαν στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και την Μικρασιατική εκστρατεία (1919-1922) και συμμετείχαν στην

Συνθήκη των Σεβρών συμπεριλαμβανομένης κατ' εξαίρεση και της ΕΣΣΔ (που δεν συμμετείχε στην προηγούμενη συνθήκη).

Την επόμενη χρονιά και συγκεκριμένα στις 30 Ιανουαρίου 1923 υπεγράφη η ελληνοτουρκική σύμβαση και το πρωτόκολλο «περί ανταλλαγής των ελληνικών και τουρκικών πληθυσμών»¹⁶. Σύμφωνα με το πρώτο άρθρο του πρωτοκόλλου από 1ης Μαΐου 1923, θα έπρεπε να γίνει υποχρεωτική ανταλλαγή των χριστιανών Τούρκων υπηκόων με τους μουσουλμάνους ελληνικής υπηκοότητας. Τόσο οι Έλληνες όσο και οι Τούρκοι υπήκοοι δεν θα έχουν το δικαίωμα επιστροφής στους τόπους που ζούσαν χωρίς την άδεια της τουρκικής και της ελληνικής κυβέρνησης.

Μετακινήθηκαν ή ανταλλάχθηκαν περίπου 1.500.000 χριστιανοί Τούρκοι υπήκοοι, με 460.000 μουσουλμάνους και σλαβόφωνους Έλληνες υπηκόους. Η ανταλλαγή έγινε στη βάση του θρησκευάτος και γι' αυτό και δεν ανταλλάχθηκαν πολλοί Έλληνες του Πόντου που είχαν εξισλαμιστεί βίαια και παραμένουν μέχρι σήμερα στην περιοχή. Εξαιρέθηκαν επίσης οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης, που χαρακτηρίστηκαν μη ανταλλάξιμοι που με βάση τα στοιχεία που προσκόμισε στη διάσκεψη ο πρόεδρος της λόρδος Κόρτσον ήταν 390.000 επί συνολικού πληθυσμού της Κωνσταντινούπολης 1.000.000, όλοι εγκατεστημένοι εκεί πριν την 30/10/1918, οι Έλληνες της Ίμβρου και της Τενέδου (12.000) και οι μουσουλμάνοι της δυτικής Θράκης (περίπου 100.000). Θεωρείται πάντως, υποχρεωτική αυτή η ανταλλαγή των «αλλοεθνών» υπηκόων και λύση σε όλα τα δεινά, αφού άμεση επιδίωξη όλων των εμπλεκομένων αποτελεί η εθνική ομοιογένεια.

Σε μια Ελλάδα εξασθενημένη από δέκα χρόνια συνεχών πολέμων που δεν είχε ποτέ πάνω από 5.000.000 κατοίκους, η εισροή αυτή προκάλεσε ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της σύγχρονης ιστορίας της: ανατροπή του πολιτεύματος, ανθρώπινη εξαθλίωση, κοινωνική αναταραχή και μια σοβαρότατη οικονομική και χρηματική κρίση. Η υποχρέωση υποδοχής, περίθαλψης και ένταξης των προσφύγων αναγκάζει την ελληνική κυβέρνηση να ζητήσει βοήθεια από την Κοινωνία των Εθνών με δάνειο 10.000.000 λίρες Αγγλίας και να προσφύγει σε διαρκείς εξωτερικούς δανεισμούς με καταθλιπτικούς για την οικονομία όρους και σκανδαλώδεις ρήτρες, υπεύθυνες τόσο για την εσωτερική κρίση του 1929 – αποτέλεσμα της διεθνούς κρίσης- όσο και για την πτώχευση του 1932. Ωστόσο, αυτή η πολιτική ευνοεί αντικειμενικά την οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας. Η εσωτερική διαδικασία παραγωγής ενεργοποιείται, διευρύνεται η απασχόληση και κοινωνικοποιείται η εργασία, ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσεται ο κρατικός παρεμβατισμός. Σε αυτά τα χρόνια εδραιώνεται η σχέση κράτους και κεφαλαίου.

¹⁶ Κατά το Διεθνές Δίκαιο **ανταλλαγή πληθυσμών** νοείται η δια «συμβάσεως» υποχρεωτική ή ελεύθερη (εκούσια ή ακούσια) μετανάστευση υπηκόων, που ανήκουν σε φυλετικές (εθνικές), θρησκευτικές ή γλωσσικές μειονότητες από το ένα κράτος σε άλλο (ως επί το πλείστον όμορο). Η μεγαλύτερη ανταλλαγή πληθυσμών που έχει γίνει, και κατ' επανάληψη, τουλάχιστον στην Ευρωπαϊκή πολιτική ιστορία είναι στη Βαλκανική χερσόνησο.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Οι πρόσφυγες που εγκαθίστανται στην Ελλάδα μετά το 1922 χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: η πρώτη περιλαμβάνει αυτούς που εγκαταστάθηκαν αμέσως μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και η δεύτερη εκείνους που αναγκάστηκαν να φύγουν από την Τουρκία, σύμφωνα με την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών. Πολυαριθμότερη είναι η δεύτερη, η οποία κατέφθασε στην Αθήνα κάτω από τις χειρότερες συνθήκες. Ο πληθυσμός αυτός ανεξάρτητα από την ημερομηνία άφιξής του στη χώρα, παρέμεινε συγκεντρωμένος για δύο ή τρία χρόνια στους προσωρινούς καταυλισμούς των σταθμών της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης, του Βόλου, της Καβάλας και της Καλαμάτας, περιμένοντας την κρατική αρωγή.

Η προσωρινή στέγαση Μικρασιατών προσφύγων έγινε καταρχήν σε γήπεδα, θέατρα, αυλές εκκλησιών, δημόσια κτήρια, σε παράγκες, σε σκηνές, σε χαμόσπιτα και σε καλύβες που βρίσκονταν σε εγκαταλελειμμένα χωριά, σε οικισμούς αμιγώς προσφυγικούς, αφού υπήρξε κατεπείγουσα η ανάγκη στέγασης και οικονομικής βοήθειας για την καθημερινή τους επιβίωση. Οι συνθήκες διαβίωσης ήταν άθλιες. Δεν υπήρχαν έργα υποδομής, ούτε δίκτυα ύδρευσης, ηλεκτροφωτισμού και αποχέτευσης. Έλειπαν παντελώς οι χώροι αναψυχής, ενώ μεταδίδονταν εύκολα επιδημικές ασθένειες όπως ο εξανθηματικός τύφος, η γρίπη, η ελονοσία, η φυματίωση και η ευλογιά, παρούσες ήδη στην Ελλάδα και πριν την άφιξη των προσφύγων. Με βάση τα στοιχεία της Κοινωνίας των Εθνών, σε πολλές περιοχές της νέας τους εγκατάστασης κατά τα πρώτα χρόνια πέθανε από τις κακουχίες το 20% των προσφύγων, ενώ αντιστοιχούσε 1 γέννηση σε 3 θανάτους. Φαίνεται λογικό, λοιπόν, το γεγονός ότι δόθηκε προτεραιότητα στην αντιμετώπιση στοιχειωδών και πιεστικών αναγκών, όπως ήταν η διατροφή που αντιμετωπίστηκε με την οργάνωση συσσιτίων και παροχή τροφίμων και ειδών πρώτης ανάγκης, όπως και η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

Δεδομένης της προσμονής εκμετάλλευσης των γαιών από τους ντόπιους πληθυσμούς, της υπερπροσφοράς εργασίας και των προσπαθειών του κεφαλαίου να την εκμεταλλευτεί, όπως επίσης και των συχνών επιτάξεων κατοικιών, οι πρόσφυγες αντιμετωπίστηκαν εχθρικά τόσο στις αστικές όσο και στις αγροτικές περιοχές. Στον αντίποδα πιθανώς βρίσκεται η βοήθεια μερίδας ντόπιων κατοίκων και πολλών ιδιωτών, οι οποίοι πρόσφεραν ατομικά ή οργανωμένα με τη διενέργεια εράνων, την οργάνωση πρόχειρων συσσιτίων, τη διανομή ψωμιού, την παροχή ρουχισμού, φαρμάκων κ.ά.

Η άφιξη των προσφύγων στη Ελλάδα προκάλεσε γενική κρίση. Ο αρχικός εκνευρισμός που ένοιωσαν οι ντόπιοι για τους πρόσφυγες πήρε σύντομα τη μορφή εχθρότητας. Οι πρόσφυγες αντιμετώπισαν πραγματικό μίσος από τους ντόπιους. Η σύγκρουση ντόπιων και προσφύγων, θέτει τη σφραγίδα της σ' όλη αυτήν την περίοδο. Οι γηγενείς αμφισβητούν την ίδια την ελληνικότητα των προσφύγων, αποκαλώντας τους «τουρκόσπορους».

Το 1923 ιδρύθηκε αυτόνομος οργανισμός με την επωνυμία «Επιτροπή αποκατάστασης Προσφύγων» (ΕΑΠ), με έδρα την Αθήνα υπό την εποπτεία της ΚτΕ και υπό την προεδρία του Αμερικανού διπλωμάτη Ερρίκου Μοργκεντάου με τετραμελές συμβούλιο, και με σκοπό την οριστική στέγαση και την απασχόληση των

προσφύγων. Για την περίθαλψή τους, διατέθηκαν πόροι του Ελληνικού κράτους, συνεισέφεραν ιδιωτικές οργανώσεις και βοήθησαν οργανισμοί όπως ο Βρετανικός Ερυθρός Σταυρός, ο Σουηδικός Ερυθρός Σταυρός, ο Αμερικανικός Ερυθρός Σταυρός, η YMCA κ.ά. Το ίδιο έτος (5 Οκτωβρίου), με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης περί Ανταλλαγής Πληθυσμών της Λωζάνης αρχίζει στη Κωνσταντινούπολη η λειτουργία της «Μικτής Επιτροπής Ανταλλαγής Πληθυσμών», η οποία ασχολείται και με την εκκαθάριση των περιουσιακών στοιχείων των προσφύγων.

1. 3 ΕΑΠ:

Το Φλεβάρη του 1923 η ελληνική κυβέρνηση ζήτησε την «ηθική υποστήριξη και την τεχνική βοήθεια» της Κοινωνίας Των Εθνών. Η τεχνική αυτή βοήθεια σημαίνει κυρίως οικονομική βοήθεια όχι μόνο για την εγκατάσταση των προσφύγων αλλά και για την ανόρθωση των δημοσίων οικονομικών που είχαν πληγεί σοβαρά από τις στρατιωτικές δαπάνες και την εξυπηρέτηση των δανείων που είχαν συναφθεί παλαιότερα. Δύο χρόνια αργότερα, και ύστερα από πολλές συζητήσεις παραχωρήθηκε το πρώτο διεθνές δάνειο για τη χρηματοδότηση της εγκατάστασης των προσφύγων. Διαχειριστής της βοήθειας ορίστηκε η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων, πιο γνωστή ως ΕΑΠ. Οι διεθνείς δανειστές, για να πιστοποιήσουν για τη χρησιμοποίηση των παραχωρηθέντων κεφαλαίων, πρότειναν η καταβολή τους να γίνει υπό δύο όρους: να δοθούν ενέχυρο πολλά δημόσια έσοδα και να λειτουργήσει η ΕΑΠ ανεξάρτητα από κάθε κρατικό έλεγχο. Έπρεπε μάλιστα, σύμφωνα με το καταστατικό της, να αποτελείται από τέσσερα μέλη: για τα δύο θα αποφάσιζε το Συμβούλιο της ΚτΕ και οι δανειοδότες, ενώ για τα άλλα δύο η ελληνική κυβέρνηση με τη συναίνεση όμως του Συμβουλίου. Θα είχε απόλυτη αυτονομία στην άσκηση των καθηκόντων της και πλήρη ανεξαρτησία απέναντι σε οποιαδήποτε κυβερνητικά και διοικητική ελληνική αρχή. Με άλλα λόγια, μόνη θα καθόριζε τη διαχείριση και θα προσάρμοζε την πολιτική της.

Κάτω από τέτοια δρακόντεια μέτρα, τα οποία σήμαιναν περισσότερο επέμβαση παρά αφιλοκερδή βοήθεια, εγκρίθηκε το Δεκέμβρη του 1924 το πρώτο δάνειο, ονομαστικής αξίας 12.300.000 στερλινών με καθαρό προϊόν 9.974.000 στερλίνες, ενώ οι όροι καταβολής του ήταν 8,64% επιτόκιο και εξωφρενικές εγγυήσεις που δόθηκαν για την εξυπηρέτησή του. Η κυβέρνηση το εγγυήθηκε παραχωρώντας σε πρώτη υποθήκη, μια σειρά εσόδων που την είσπραξή τους ανέλαβε η Διεθνής Οικονομική Επιτροπή (ΔΟΕ) που εξακολουθούσε να υπάρχει από την πτώχευση του 1893. Τα έσοδα αυτά προέρχονταν είτε από ορισμένα μονοπώλια των Νέων Εδαφών (αλάτι, σπίρτα, παιγνιόχαρτα), είτε από τα τελωνειακά τέλη στα διάφορα λιμάνια και από τους φόρους πάνω στον καπνό, ή ακόμα από τα γραμματόσημα και το οινόπνευμα. Τα έσοδα ανέρχονταν περίπου στα 1.300 εκατομμύρια δραχμές για ένα δάνειο που η εξυπηρέτησή του και η ετήσια απόσβεσή του δεν απαιτούσαν παραπάνω από 300 εκατομμύρια. Οι εγγυήσεις ανέρχονταν στο τετραπλάσιο από τα αναγκαία ποσά και έτσι το δάνειο καλύφθηκε είκοσι φορές στο Λονδίνο και πέντε φορές στη Νέα Υόρκη.

Παρ' όλες τις εγγυήσεις, το δάνειο αυτό αποδείχθηκε ανεπαρκές για τις ανάγκες αποκατάστασης των προσφύγων. Από το ποσό που ξοδεύτηκε, το 11% πήγε

για την αστική αποκατάσταση και το υπόλοιπο 89% για τον αγροτικό εποικισμό, δηλαδή την κατασκευή και επισκευή σπιτιών και έργων υποδομής(οδοποιία), την αγορά προμηθειών και την κάλυψη διοικητικών εξόδων. Το δεύτερο διεθνές δάνειο, γνωστό και ως δάνειο της «σταθεροποίησης», του οποίου η καθαρή αξία ανήλθε στο ποσό των 6.424.000 στερλινών, είχε ευνοϊκότερους όρους. Τα χρήματα αυτά χρησιμοποιήθηκαν για την αποκατάσταση των προσφύγων, την ρευστοποίηση οφειλών του προϋπολογισμού και την σταθεροποίηση του νομίσματος, ενώ το πλεόνασμα των εσόδων είχε εκτιμηθεί στο δεκαπλάσιο από το απαιτούμενο. Αξίζει να σημειωθεί ότι στα χρήματα αυτά προστέθηκαν και δάνεια από ιδιωτικούς φορείς, ελληνικούς και μη, όπως το δάνειο για την κατασκευή της υποδομής του συνοικισμού της Ν Σμύρνης, για την κατασκευή σπιτιών, νοσοκομείων, ορφανοτροφείων, και τέλος για την κατασκευή του φράγματος του Μαραθώνα και του δικτύου ύδρευσης της Αθήνας.

Η Επιτροπή προσπάθησε στις αποφάσεις της για την εγκατάσταση προσφύγων σε διάφορες περιοχές να λάβει υπόψη της κάποιες παραμέτρους όπως: 1. Την ασχολία τους στον τόπο καταγωγής τους (αγρότες ή αστοί). Ο στόχος της επιτροπής, όχι πάντα επιτεύξιμος, ήταν να αποκαταστήσει τους γεωργούς πρόσφυγες σε περιοχές όπου θα μπορούσαν να συνεχίσουν την παραγωγή τους με καλλιέργειες στις οποίες καταγίνονταν προηγουμένως, π.χ. οι καλλιεργητές δημητριακών εγκαταστάθηκαν κυρίως στη Μακεδονία και τη Θράκη, το ίδιο και οι καπνοκαλλιεργητές, ενώ οι αμπελουργοί στην Κρήτη κ.λ.π. Ο κλήρος ποίκιλλε ανάλογα με το μέγεθος της οικογένειας των προσφύγων, την ποιότητα του εδάφους, το είδος της καλλιέργειας και τη δυνατότητα άρδευσης, ενώ δεν αποτελούσε ενιαία έκταση, αλλά τεμάχια αγρών που βρίσκονταν σε διαφορετικές τοποθεσίες. Την αξία του παραχωρούμενου κλήρου θα τον πλήρωναν οι πρόσφυγες με δόσεις. Ο τίτλος που δινόταν στους κληρούχους ήταν τίτλος απλής κατοχής και θα γινόταν τίτλος πλήρους κυριότητας μετά την αποπληρωμή του χρέους. 2. Τον τόπο καταγωγής τους. Η Επιτροπή επιδίωξε να αποκαταστήσει τους πρόσφυγες που προέρχονταν από μια συγκεκριμένη περιοχή στον ίδιο χώρο. Γι'αυτό και εμφανίστηκαν πολλά τοπωνύμια με το επίθετο Νέος ή Νέα μπροστά (Νέα Κίος, Νέα Μουδανιά κλπ) και 3. Τις συνθήκες που επικρατούσαν στην Ελλάδα τότε, ιδιαίτερα τις πολιτικές και οικονομικές. Η Ελλάδα ήταν μια χώρα κυρίως αγροτική, υπήρχαν άφθονα «ελεύθερα» κτήματα τα οποία είχαν εγκαταλείψει οι μουσουλμάνοι και οι Βούλγαροι και η εγκατάσταση σε αγροτική περιοχή ήταν φθηνή και αμέσως παραγωγική. Τέλος, το ελληνικό κράτος μπορούσε μέσω της εγκατάστασης σε περιοχές όπως η Μακεδονία και η Θράκη να ενισχύσει το ελληνικό στοιχείο.

Μέσα σε αυτό το οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο, η ΕΑΠ ξεκινάει την κατανομή του προσφυγικού πληθυσμού, αρχικά με την αγροτική αποκατάσταση, βάση για μια παραγωγική εγκατάσταση, αργότερα δε με την εγκατάσταση στις πόλεις. Η ΕΑΠ θεωρώντας ότι ένα κομμάτι των προσφύγων ήταν καλλιεργητές, εργάτες γης, μαραγκοί, μικροβιοτέχνες κλπ. βάλθηκε να μοιράσει τα εδάφη που της είχαν παραχωρηθεί και να κατευθύνει τους πρώτους εποίκους. Το 70 % των εδαφών αυτών προερχόταν από την ανταλλάξιμη περιουσία, το 18% ήταν κρατικά και 12% προερχόταν από απαλλοτριώσεις τσιφλικιών. Η μεγάλη πλειοψηφία των εδαφών αυτών βρισκόταν στην Μακεδονία και την Θράκη, όπου η ΕΑΠ είχε στρέψει και την

κύρια προσπάθεια της για τον εποικισμό, θεωρώντας ότι οι κοινότητες έπρεπε να έχουν ομοιογενή σύνθεση. Οι περισσότερες όμως από αυτές περιλάμβαναν πρόσφυγες κάθε προέλευσης και ήταν απομακρυσμένες μεταξύ τους, με άνισες προσβάσεις που τοποθετούνταν έξω από την κοινότητα του καλλιεργητή. Τα κτίσματα ήταν συνήθως *δύο δωμάτια, μία αποθήκη και ένας στάβλος και παραχωρούνταν ακόμη στέγη, εργαλεία, σπόροι, λιπάσματα και ζώα.*

Όσον αφορά στις κατοικίες η ΕΑΠ και το κράτος παραχώρησαν λιγότερες από όσες χρειαζόνταν. Από τους 1957, λοιπόν, συνοικισμούς που η ΕΑΠ εγκατέστησε πρόσφυγες, οι 943 ήταν παλιά εγκαταλειμμένα χωριά, οι 424 ήταν νέοι οικισμοί και οι 540 ήταν νέοι οικισμοί δίπλα σε χωριά γηγενών. Αποτέλεσμα αυτής της χωρίς παραγωγικά κριτήρια χωροθέτησης των συνοικισμών, ήταν η βαθμιαία εγκατάλειψη των χωριών αυτών. Το κράτος για να ανακόψει αυτήν την προσπάθεια ψηφίζει έναν νόμο πλεονεκτικών οικονομικών μέτρων για τους αγρότες, ο οποίος όμως δεν ευόδωσε με αποτέλεσμα την ερήμωση του αγροτικού χώρου και την αστική συγκέντρωση. Για πρώτη φορά, τίθενται γερές οι βάσεις της αστικοποίησης.

Το οικιστικό δίκτυο αυτής της περιόδου, μετασχηματίζεται βαθειά και η αναλογία των προσφύγων στις πόλεις κυμαίνεται από 1-70%. Οι πόλεις πλέον, δέχονται έναν μεγάλο αριθμό προσφύγων, γεγονός που προκαλεί πολεοδομική έκρηξη σε ορισμένα αστικά κέντρα. Άμεση υποχρέωση λοιπόν, του κράτους, προκειμένου το τελευταίο να αντιμετωπίσει την προσφυγική εισροή, ήταν η ψήφιση νομοθετικών μέτρων για επίταξη ακίνητων. Η επίταξη δεν κατάφερε όμως να φέρει κανένα από τα επιθυμητά αποτελέσματα και έπεσε στο κενό. Η οικοδόμηση των συνοικισμών που δημιουργήθηκαν, έγινε με τρεις τρόπους: από το κράτος, με αυτοστέγαση και με αυθαίρετη δόμηση. Το κράτος έχτιζε το ίδιο κατοικίες ή βελτίωνε παλαιότερες ή ακόμα τεμάχιζε το χώρο σε ένα υποτυπώδες σχέδιο οικοδομήσιμων κλήρων τους οποίους αργότερα και παραχώρησε στους δικαιούχους. Η αυτοστέγαση απάλλαξε το κράτος από την ευθύνη στέγασης των προσφύγων μιας και τους παραχωρούσε μόνο τα οικόπεδα μαζί με μία άδεια οικοδομής, την τεχνική επίβλεψη καθώς και μία μικρή οικονομική ενίσχυση. Ο τελευταίος τρόπος οικοδόμησης ήταν και ο περισσότερο αποτελεσματικός λόγω του ότι μέσω αυτού αντιμετωπίστηκε ανέξοδα το στεγαστικό πρόβλημα, χωρίς την αναγκαία κοινωνική και τεχνική υποδομή, εκτονώνοντας με αυτόν τον τρόπο, τον κοινωνικό και πολιτικό αναβρασμό λόγω της έλλειψης στέγης. Τα πρώτα παραπήγματα τοποθετήθηκαν σε εκτάσεις που είτε ανήκαν στο δημόσιο είτε προέρχονταν από απαλλοτριώσεις, όπως στον Ταύρο και στον Βύρωνα. Αξιοσημείωτο είναι πάντως το γεγονός ότι τα 3/4 του συνόλου των κατοικιών βρίσκονταν στην Αθήνα και Πειραιά και για αυτές ενδιαφέρθηκε κυρίως η ελληνική κυβέρνηση, αφού η ΕΑΠ θεώρησε την αγροτική αποκατάσταση πιο αποτελεσματική επένδυση.

Μετά τη διάλυση της ΕΑΠ το 1930, το Υπουργείο Πρόνοιας συνέχισε τη στέγαση των προσφύγων κατασκευάζοντας νέους οικισμούς μονώροφων σπιτιών ή πολυκατοικιών. Βοήθησε επίσης χορηγώντας οικόπεδα με ή χωρίς δάνειο για την ανέγερση κατοικιών ενώ ταυτόχρονα παραχώρησε 3.500 οικόπεδα και δάνεια σε 320 προσφυγικούς συνεταιρισμούς. Με τη μέθοδο αυτή, στεγάστηκαν περίπου

36.500 οικογένειες στους οικισμούς Νέα Σμύρνη, Νέα Φιλαδέλφεια, Νέα Καλλίπολη, Αιγάλεω, Νέα Ερυθραία κλπ. Πλάι στους επίσημους προσφυγικούς οικισμούς υπάρχει μια εξίσου πολυπληθής συγκέντρωση αυθαιρέτων όπως το Δουργούτι, το Πολύγωνο, ο Ποδονύφτης, η Πικροδάφνη, τα Νέα Σφαγεία, ο Ασύρματος, η Καισαριανή, η Δραπετσώνα, η Κοκκινιά. Ορισμένα από αυτά, θα νομιμοποιηθούν τμηματικά ενώ άλλα θα συνεχίσουν να διεκδικούνται από κράτος και ιδιώτες για πολλά χρόνια. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε το παράδειγμα του συνοικισμού Κουντουριώτη στους Αμπελοκήπους, το Αναμορφωτήριο Θηλέων και τις πολυκατοικίες της Στέγης Πατρίδος όπου ζούσαν προσφυγικές οικογένειες μέχρι τη δεκαετία του '70 και εκδιώχθηκαν με τη βία και με μια μικρή αποζημίωση. Η έκταση που είχε παραχωρηθεί για ανθρωπιστικούς λόγους διεκδικείται από το Υπουργείο Γεωργίας, το Δήμο Αθηναίων, το Υπουργείο Παιδείας και πολύ πρόσφατα από το ΤΕΕ.

1.4 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ:

Η παρουσία των προσφύγων στη νεοελληνική κοινωνία σε επίπεδο πολιτικό, υπήρξε καθοριστικής σημασίας και επηρέασε την καθεστηκυία τάξη, δίνοντας της την μορφή που εξακολουθεί να διατηρεί έως και σήμερα. Η Μεγάλη Ιδέα εγκαταλείφθηκε και το μεγάλο όραμα του Βενιζέλου θάφτηκε για πάντα κάτω από το βάρος της διπλωματίας των Μεγάλων Δυνάμεων σε βάρος της Ελλάδας καθώς και της σκιάς των θανάτων και των μαρτυριών των Ελλήνων Μικρασιατών. Επιπρόσθετα, ενισχύθηκε η ελληνική παρουσία σε περιοχές όπως Μακεδονία και Θράκη συνεπώς και η εθνική ομοιογένεια της Ελλάδας. Τέλος, σημαντικές ανακατατάξεις υπήρξαν στην πολιτική ιδεολογία και στην διαμόρφωση πολιτικής συνειδήσεως τόσο στους γηγενείς όσο και στους προσφυγικούς πληθυσμούς. Αρχικά, οι πρόσφυγες υπήρξαν στη μεγάλη τους πλειοψηφία Βενιζελικοί, – ψηφοφόροι του Φιλελεύθερου Κόμματος από προσήλωση στο πρόσωπο του Βενιζέλου. Αργότερα, πολλοί από αυτούς έγιναν σοσιαλιστές και κομμουνιστές και διακρίθηκαν στους κοινωνικούς αγώνες.

Σε επίπεδο οικονομικό, αναζωογονήθηκε η αγροτική οικονομία αφού αξιοποιήθηκε πληθώρα ακαλλιέργητων εκτάσεων και χρησιμοποιήθηκαν νέες καλλιεργητικές μέθοδοι. Παράλληλα, η συγκέντρωση πολλών προσφύγων στα αστικά κέντρα έδωσε ώθηση για νέες δυνατότητες σε εμπόριο και βιομηχανία. Προωθήθηκε η ναυτιλία, αυξήθηκαν οι βιοτεχνίες ενώ δημιουργήθηκαν και νέοι κλάδοι όπως αυτός της ταπητουργίας. Γενικά οι πρόσφυγες κατέλαβαν σημαντική θέση στην οικονομία λόγω της προηγούμενης εμπειρίας τους και του εμπορικού τους δαιμονίου. Αξιοποιήθηκαν επίσης, ως φτηνό εργατικό δυναμικό αφού ήταν εξειδικευμένοι Τεχνίτες. Στο εμπόριο και τον τριτογενή τομέα, φαίνεται καλύτερα ότι οι πρόσφυγες δεν ήταν μια ομοιογενής άπορη και εξαθλιωμένη μάζα, αλλά ένα κοινωνικό σώμα με εσωτερικές διαφοροποιήσεις που απέρρεαν από το εισόδημα, το μορφωτικό επίπεδο, την κοινωνική θέση και την επιρροή τους, παράγοντες που προσδιόρισαν τις επιλογές τους και την τελική αποκατάστασή τους στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Ο Μποδοσάκης Αθανασιάδης, ο Ζαρίφης, ο Ευγενίδης ήταν τυπικά το ίδιο πρόσφυγες όσο και οι άστεγοι μικρέμποροι που έστηναν τους αυτοσχέδιους

πάγκους τους μπροστά στα καταστήματα των κεντρικών εμπορικών δρόμων της Αθήνας .

Σε κοινωνικό επίπεδο, οι πρόσφυγες έφεραν στην ελληνική κοινωνία ένα διαφορετικό τρόπο ζωής σε γιορτές (Αποκριά: τα «τσερκένια» (χαρταετοί), οι «κουδουνάτοι» μασκαράδες κ.ά.), θρησκευτικές και λαϊκές δοξασίες ακόμα και στη διατροφή (φαγητά-γλυκά). Ανέπτυξαν τα δικά τους διαφορετικά ήθη και έθιμα ενώ η εξωστρέφεια στις συναναστροφές του αλληλεπιδρά με το γηγενές στοιχείο. Όσον αφορά τώρα στην ψυχαγωγία και τον αθλητισμό, αναπτύχθηκαν το θέατρο (Καραγκιόζης), η μουσική (ρεμπέτικα τραγούδια), οι αθλητικές δραστηριότητες (ποδόσφαιρο). Αλλαγή επήλθε και στις στερεότυπες αντιλήψεις για το ρόλο των γυναικών στην εργασία και την οικογένεια αφού πολλές από τις γυναίκες πρόσφυγες αναγκάστηκαν να εργαστούν. Αξίζει να σημειωθεί πάντως πως η εντονότατη αντίθεση γηγενών και προσφύγων διαχέεται σ' όλον τον ελλαδικό χώρο. Οι άνθρωποι που μόλις διασώθηκαν από την τουρκική σφαγή αποκαλούνται «τουρκόσποροι» και «γιαουρτοβαφτισμένοι» [επειδή συνήθιζαν να τρώνε γιαούρτι]. Η λέξη «Σμυρνιά» από προσδιοριστική της γυναικείας μικρασιατικής καταγωγής, γίνεται στο νεοελληνικό λεξιλόγιο συνώνυμη της πόρνης. Η λέξη «πρόσφυγας» διαχέεται στον κοινωνικό ιστό με τον πιο υποτιμητικό τρόπο. Το «ρατσισμό» αυτό προσπαθούν να εκμεταλλευτούν οι φασιστοειδείς κινήσεις που απαιτούν να επιβληθεί στους πρόσφυγες να φορέσουν κίτρινα περιβραχιόνια για να τους διακρίνουν και να τους αποφεύγουν οι Έλληνες.

Τέλος, σε πολιτιστικό επίπεδο παρατηρείται νέα πνοή στα Γράμματα και τις Τέχνες. Χαρακτηριστική είναι η συγγραφική πρόοδος που σημειώνεται την εποχή αυτή από πνευματικούς και μορφωμένους Μικρασιάτες που διαπρέπουν και αναγνωρίζονται όχι μόνο από την Ελλάδα αλλά και από το εξωτερικό (Γιώργος Σεφέρης, Ηλίας Βενέζης, Κοσμάς Πολίτης, Στρατής Δούκας, Διδώ Σωτηρίου). Παράλληλα με την λογοτεχνία αναπτύσσεται και η μουσική –όχι μόνο το ρεμπέτικο τραγούδι αλλά και συμφωνική μουσική . Ρεμπέτικες κομπανίες, «εστουδιαντίνες», λαϊκοί οργανοπαίχτες, «σαντουρόβιολια», χοροί (αϊβαλιώτικα, καρσιλαμάδες, τσιφτετέλια, ζεϊμπέκικα...)

Ας ξεκινήσουμε όμως από την αρχή για να δούμε όλες τις λεπτομέρειες της εγκατάστασης και τα χαρακτηριστικά των κατοικιών τους που ενώ ξεκίνησαν με χαρακτήρα προσωρινό και πρόχειρο, τελικά υπάρχουν μέχρι σήμερα για να θυμούνται οι παλιοί και να μην ξεχνούν οι νεώτεροι.

2. Η ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΔΗΜΩΝ

Η αποκατάσταση των προσφύγων είχε δύο σκέλη: **την αγροτική και την αστική** αποκατάσταση. Η **αγροτική** παρουσίασε μικρότερα προβλήματα γιατί χρησιμοποιήθηκαν οι αγροτικές εκτάσεις και εγκαταστάσεις του τουρκικού στοιχείου που ανταλλάχθηκε με το ελληνικό. Η **αστική** όμως αποκατάσταση συνάντησε τεράστιες δυσκολίες αφενός γιατί έπρεπε να εξασφαλιστεί στέγη για το πολυπληθέστερο μέρος των προσφύγων και αφετέρου -και κυριότερα- να εξασφαλιστεί η επαγγελματική τους αποκατάσταση.

Η Αττική αποτέλεσε έναν από τους σημαντικότερους σταθμούς υποδοχής των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής. Σε αυτό συνετέλεσαν βέβαια η λειτουργία του πειραϊκού λιμανιού και η παρουσία της πρωτεύουσας. Πρόσφυγες από όλη τη Μικρασία πέρασαν έστω και προσωρινά από τον Πειραιά και την Αθήνα. Αρκετοί έφυγαν για άλλες πόλεις ή αγροτικές περιοχές της χώρας. Πολλοί έμειναν -θα πρέπει να υποθέσουμε στην πλειονότητά τους προερχόμενοι από αστικές ή ημιαστικές περιοχές της ελληνικής ανατολής. Γενικά και στην Αττική μπορούμε να διακρίνουμε δυο - και καλύτερα τρεις - τύπους εγκατάστασης:

1. αστικός / ημιαστικός συνοικισμός που ανιχνεύεται στις παρυφές της τότε πόλης και
2. αγροτικός συνοικισμός

Με δεδομένη τη ραγδαία ανάπτυξη της Αθήνας, με το πέρασμα των δεκαετιών οι προσφυγικοί καταυλισμοί συχνά άλλαζαν τύπο και χαρακτήρα για να καταλήξουν μέλη του αθηναϊκού πολεοδομικού ιστού. Σε ορισμένες περιπτώσεις μεμονωμένα προσφυγικά συγκροτήματα αποτέλεσαν συνοικίες άλλων μεγαλύτερων δήμων. Πρόκειται για περιοχές όπως:

- ο Άγιος Σώστης
- η Κοκκινιά
- η Καλλίπολη
- η Νεάπολη
- Τα προσφυγικά στην Αλεξάνδρας
- Τα προσφυγικά στο Γηροκομείο
- Τα προσφυγικά στον Ταύρο
- Τα προσφυγικά στην Καλλιθέα
- Τα προσφυγικά στη Δραπετσώνα
- Τα προσφυγικά στο Αιγάλεω...κ.α.

Σε άλλες περιπτώσεις, όπου η εγκατάσταση προσφύγων ήταν συμπαγής, οι κάτοικοι επιδίωκαν την αναγνώριση του καταυλισμού ως ανεξάρτητης διοικητικής μονάδας - δήμου. Πρόκειται για γνωστούς δήμους του λεκανοπεδίου όπως:

- ο Δήμος Αργυρούπολης

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

- ο Δήμος Νέας Σμύρνης
- ο Δήμος Νέας Ιωνίας
- ο Δήμος Νέας Φιλαδέλφειας
- ο Δήμος Νέας Χαλκηδόνας
- ο Δήμος Νέας Ερυθραίας
- ο Δήμος Καισαριανής
- ο Δήμος Βύρωνα
- ο Δήμος Νίκαιας... κ.α.

Παρατηρούμε πως όταν οι πρόσφυγες σε ένα καταυλισμό είχαν κοινή προέλευση επιθυμούσαν να ονομάσουν τη νέα τους πατρίδα με το όνομα της παλαιάς. Αυτό μας φέρνει στο μυαλό τη γνώμη των αρχαίων ότι πόλη δεν είναι τα τείχη και τα κτίρια αλλά οι ψυχές και το φρόνημα των ανθρώπων που την αποτελούν.

Να αναφέρουμε επίσης και περιπτώσεις αγροτικών / αλιευτικών συνοικισμών όπως:

- Ανάβυσσος
- Παλαιά Φώκαια
- Νέα Μάκρη
- Νέα Παλάτια...

Οι πρόσφυγες του '22 εγκαταστάθηκαν σχεδόν σε όλο το Λεκανοπέδιο Αθηνών, με έμφαση στις δυτικές βιομηχανικές συνοικίες Κοκκινιά, Δραπετσώνα, Κορυδαλλό, Κερατσίνι, την περιοχή Νέας Ιωνίας-Νέας Φιλαδέλφειας, την περιοχή Καισαριανής, Βύρωνα και Υμηττού και την περιοχή Καλλιθέας. **Τα κριτήρια ήταν βασικά δύο, η ύπαρξη ελεύθερων και απαλλοτριώσιμων χώρων και η μη εγγύτητα με τις «καλές περιοχές» της Αθήνας.** Κύρια συνέπεια ήταν η συνύπαρξη προσφυγικών συνοικισμών και βιομηχανικών μονάδων, είτε αυτές είχαν προηγηθεί (περιοχές Πειραιά, Κοκκινιάς, Υμηττού κ.α.) είτε δημιουργήθηκαν μετά την εγκατάσταση των προσφύγων (περιοχές Νέας Ιωνίας κ.α.). Υπήρξαν και εξαιρέσεις, όπου μέτρησε περισσότερο η ύπαρξη δημόσιας ή εύκολα απαλλοτριώσιμης γης (Καισαριανή, Τζιτζιφιές κ.α.) ή όπου υπήρξαν προσωρινοί διαθέσιμοι χώροι (προαύλιο Χατζηκυριάκειου, παλιό σκοπευτήριο Καλλιθέας, Κουντουριώτικα, Πεδίο Άρεως κ.λπ.). Οι φορείς που κατασκεύασαν τις προσφυγικές κατοικίες ήταν τρεις: το Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων (ΤΠΠ) από το 1922 έως το 1925, η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ) από το 1924 έως το 1930 και το Υπουργείο Πρόνοιας από το 1922 έως το 1940.

Σε όλο το Λεκανοπέδιο της Αθήνας εντοπίστηκαν περίπου πενήντα εγκαταστάσεις, που καλύπτουν τους ακόλουθους κατ' αρχήν έξι τύπους:

- Û εγκατάσταση σε ξύλινα παραπήγματα των πολεμικών επανορθώσεων που παραχωρούσε το κράτος, τα λεγόμενα «γερμανικά» (Περιστέρι, Κοκκινιά),
- Û εγκατάσταση σε μονώροφα ή διώροφα, απλά ή δίδυμα σπίτια, που κατασκευάζονταν από τους οργανισμούς που αναφέρθηκαν παραπάνω (Νέα

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

- Φιλαδέλφεια, Καισαριανή, Βύρωνας, Νέα Ιωνία, Καλλιθέα, Ρέντης, Κοκκινιά),
- Û εγκατάσταση σε πρόχειρα παραπήγματα κατασκευής επίσης των οργανισμών αυτών (Κουντουριώτικα, Πεδίο Άρεως, Δραπετσώνα, Καλλιθέα, Σφαγεία, Δουργούτι),
- Û εγκατάσταση σε τριώροφες πολυκατοικίες που κατασκεύαζαν η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων και το Υπουργείο Πρόνοιας (λεωφόρος Αλεξάνδρας, Στέγη Πατρίδος, Δραπετσώνα, Κερασίни),
- Û παραχώρηση οικοπέδων, όπου με ιδιωτική πρωτοβουλία έκτιζαν οι πρόσφυγες τις κατοικίες τους (Νέα Ιωνία, Καισαριανή, Κοκκινιά, Κορυδαλλός, Κερασίни),
- Û και, τέλος, εγκατάσταση με αυθαίρετα παραπήγματα είτε σε εκτός πόλεως περιοχές (Αμφιθέα, Κορυδαλλός, Καλογρέζα, Περισσός, κ.α.), είτε σε κενούς χώρους μέσα στην πόλη (Ιλισσός, Πανόρμου κ.α.), είτε τέλος στα εσωτερικά των οικοδομικών τετραγώνων των οργανωμένων μονάδων των τριώροφων πολυκατοικιών (σχεδόν σε όλους τους παραπάνω χώρους).

Τα περισσότερα παραπήγματα, κρατικά ή αυθαίρετα, κατεδαφίστηκαν και στη θέση τους έγιναν πολυκατοικίες, λίγες στο Μεσοπόλεμο και οι περισσότερες μετά το 1960, συχνά με τη συνένωση περισσότερων της μιας ιδιοκτησιών και το σύστημα της αντιπαροχής.

Όσον αφορά στην πολεοδομική οργάνωση, στις περιπτώσεις κρατικών παραπηγμάτων ακολουθείται η λογική του «ιπποδάμειου συστήματος»¹⁷, όπου τα παραπήγματα διατάσσονται εν σειρά σε στοίχους και καταλαμβάνουν όλο το διαθέσιμο χώρο, αφήνοντας κάποια κενά «πλατειών» ή κοινόχρηστων λουτρών και εγκαταστάσεων υγιεινής, πλυντηρίων κ.λ.π. Στις πολυκατοικίες εφαρμόζονται οι αρχές του Μοντέρνου Κινήματος του Μεσοπολέμου σε κατά στοίχους διατάξεις, συνήθως σε παράλληλες σειρές (λεωφόρος Αλεξάνδρας, Στέγη Πατρίδος, Δραπετσώνα κ.α.), αλλά και σε γωνιακές συνθέσεις με κεντρικούς μεγάλους χώρους (Άγιοι Ανάργυροι, Πειραιάς κ.α.). Στις περιπτώσεις διώροφων κατοικιών ή πολυκατοικιών είτε έχουμε ιπποδάμειο (Σταματάκη, Ρέντη,) είτε εκλεκτικιστικές

¹⁷Το σύστημα αυτό βασιζόταν στη χάραξη παράλληλων δρόμων, που τέμνονται κάθετα, ώστε να δημιουργούνται οικοδομικά τετράγωνα και κανονικές πλατείες και ονομάστηκε «**Ιπποδάμειος νέμησις**». Τα οικοδομικά τετράγωνα έχουν χαραχθεί με ακρίβεια και χωρίζονται σε οικόπεδα ίσου εμβαδού. Οι δρόμοι είναι ευθύγραμμοι και ευρείς και οι πλατείες ευρύχωρες. Οι θέσεις των διοικητικών κτιρίων, των ναών και των κατοικιών είναι καθορισμένες με ακρίβεια. Για να εξασφαλίσει την υγιεινή λειτουργία των πόλεων ο Ιππόδαμος σχεδίαζε την υδροδότησή τους, φρόντιζε να εφοδιάζονται με άφθονο νερό και τις προσανατόλιζε έτσι ώστε οι κατοικίες να έχουν ήλιο το χειμώνα και δροσιά το καλοκαίρι. Προέβλεπε επίσης κλίσεις στους δρόμους για την απομάκρυνση των νερών της βροχής. Τοποθετούσε τους ναούς και τα δημόσια κτίρια σε περίβλεπτες και οχυρές θέσεις, ώστε να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και να εξασφαλίζεται η άμυνά τους. Γενική αρχή του Ιπποδάμειου συστήματος δεν ήταν απλώς η εφαρμογή ενός ορθογώνιου συστήματος δρόμων, αλλά η γενικότερη οργάνωση της πόλεως ώστε να εξυπηρετούνται οι λειτουργίες της με τρόπο ορθολογικό. Συνήθως εκτός από την ακρόπολη, υφίστανται τρία κέντρα, το θρησκευτικό το πολιτικό και διοικητικό και τέλος το εμπορικό. Είχε αρκετά σημαντικά πλεονεκτήματα: ταχύτητα στην οργάνωση, απλότητα στη χάραξη, εύκολη χρήση και προσέφερε ασφάλεια.

συνθέσεις κηπουπόλεων με κυκλικούς δρόμους και συμμετρικές πλατείες (Νέα Ιωνία, Νέα Φιλαδέλφεια). Σε περιπτώσεις συνθέσεων που περιβάλλουν το οικοδομικό τετράγωνο αφήνοντας στο κέντρο του ελεύθερο δημόσιο χώρο με κοινόχρηστες λειτουργίες όπως τα πλυντήρια που αναφέρθηκαν, το σύνολο των περιοχών είναι οικοδομικά τετράγωνα «ιπποδάμειου συστήματος» (Κοκκινιά κυρίως). Όπου διανέμονται οικόπεδα ακολουθείται το «ιπποδάμειο σύστημα», εκτός αν η τοπογραφία ή ο διαθέσιμος χώρος δεν το ευνοούν (Καισαριανή, Νέα Ιωνία, Κορυδαλλός κ.α.). Στα αυθαίρετα των οικιστών γίνεται ό,τι και σε κάθε άλλη αυθαίρετη δόμηση στην Αθήνα, προσπάθεια διανομής της κατελιημμένης γης, όπου ενστικτωδώς αφήνονται ελάχιστες ελεύθερες δίοδοι σε ένα γενικότερο σύστημα, που συνήθως είναι προέκταση των παρυφών της πόλης όπου προσκολλώνται τα αυθαίρετα.

Όσον αφορά τους τύπους κατοικίας, σήμερα σώζονται πολλές νησίδες κάθε τύπου εκτός των παραπηγμάτων. Οι περιοχές οργανωμένης δόμησης πολυκατοικιών σώζονται ακέραιες αλλά σε κακή εν γένει κατάσταση, οι περιοχές διώροφων πολυκατοικιών ή διπλοκατοικιών αλλού σώζονται πλήρεις, αλλού αλλοιωμένες από την ανοικοδόμησή τους σε πολυκατοικίες ή από εκτεταμένες επισκευές και προσθήκες. Σώζονται ακόμη εκτεταμένες νησίδες των «γερμανικών», όπως στην Κοκκινιά. Ειδικότερα:

- Û Απρόσμενα, σώζεται ολόκληρη σχεδόν η περιοχή των Γερμανικών της Κοκκινιάς, ενώ έχουν κατεδαφιστεί και αντικατασταθεί από νέες κατασκευές οι λοιπές (Περιστερί κ.α.). Σώζονται ακόμη πολλές περιπτώσεις αυτοστέγασης στην Κοκκινιά, τη Νέα Ιωνία, την Καισαριανή κ.α.
- Û Από τις διώροφες κατοικίες, κατά περίπτωση σώζονται μεμονωμένα κτήρια στις περιοχές αυτές αλλά και ολόκληρες μονάδες από 4-8 οικοδομικά τετράγωνα. Είναι κτισμένα βάσει τυποποιημένων σχεδίων της ΕΑΠ και του ΤΠΠ, από οπτοπλινθοδομή ή λιθοδομή, ξύλινη στέγη με χαρακτηριστικά δίδυμα φουρούσια, εξωτερικές κλίμακες, λιθόκτιστες με ξύλινα κιγκλιδώματα. Πολλές από αυτές τις ομάδες διατηρούνται πολύ καλά, άλλες έχουν υποστεί ανεπίτρεπτες «σύγχρονες» παρεμβάσεις και άλλες είναι σε άθλια κατάσταση. Σημειώνεται ότι στη Νέα Φιλαδέλφεια, το Βύρωνα και τη Νέα Ιωνία, έχουμε περισσότερο «αποκαταστάσεις» μεμονωμένων κτηρίων, ανεξάρτητα από το αν αυτά αποτελούν σχεδόν συμπαγείς ομάδες, ενώ στην Κοκκινιά έχουμε σχεδόν ολόκληρα οικοδομικά τετράγωνα, τα οποία διασώζουν την αρχική τους μορφή. Σημειώνεται ότι στο κέντρο αυτών των οικοδομικών τετραγώνων υπήρχαν κοινόχρηστα πλυντήρια, τα οποία γρήγορα καταλήφθηκαν και συμπληρώθηκαν από νέους πρόσφυγες (συγγενείς ή συγχωριανούς των εγκατεστημένων στα κανονικά κτήρια). Σήμερα έχουν κατεδαφιστεί και τα αυθαίρετα και τα πλυντήρια και ο εσωτερικός χώρος των οικοδομικών τετραγώνων είναι ιδιαίτερα οικείος και σε ανθρώπινη κλίμακα και λειτουργεί ως κέντρο γειτονιάς, παιδότοπος, τόπος συνάντησης και κουτσομπολιού.
- Û Τριώροφες πολυκατοικίες του τύπου των στοίχων, μορφολογίας του Μοντέρνου Κινήματος, επώνυμων αρχιτεκτόνων του Μεσοπολέμου. Είναι κατασκευασμένες με μικτό σύστημα, τοιχοποιία από λιθοδομή και πλάκες

από οπλισμένο σκυρόδεμα. Σώζονται όλες πλην εκείνων της λεωφόρου Πέτρου Ράλλη που κατεδαφίστηκαν και ο χώρος τους εντάχθηκε στο προαύλιο του Κρατικού Νοσοκομείου Νίκαιας. Τις περισσότερες φορές είναι σε άθλια κατάσταση και κατοικούνται από οικονομικούς μετανάστες. Παρουσιάζουν φθορές αναστρέψιμες, κυρίως στα επιχρίσματα, στα κλιμακοστάσια και τους εξώστες, λόγω φθορών του οπλισμένου σκυροδέματος, και στα κουφώματα.

- Û Σώζονται -και είναι ενδιαφέρον να μελετηθούν και να διατηρηθούν για λόγους ιστορικούς- αυθαίρετα παραπήγματα ανάμεσα στους στοίχους που έχουν αφήσει πλέον διόδους 1-2 μέτρων. Τα παραπήγματα αυτά είναι από πλίνθους, λίθους, ξύλα και άλλα ευτελή υλικά (Τζιτζιφιές κ.α.)

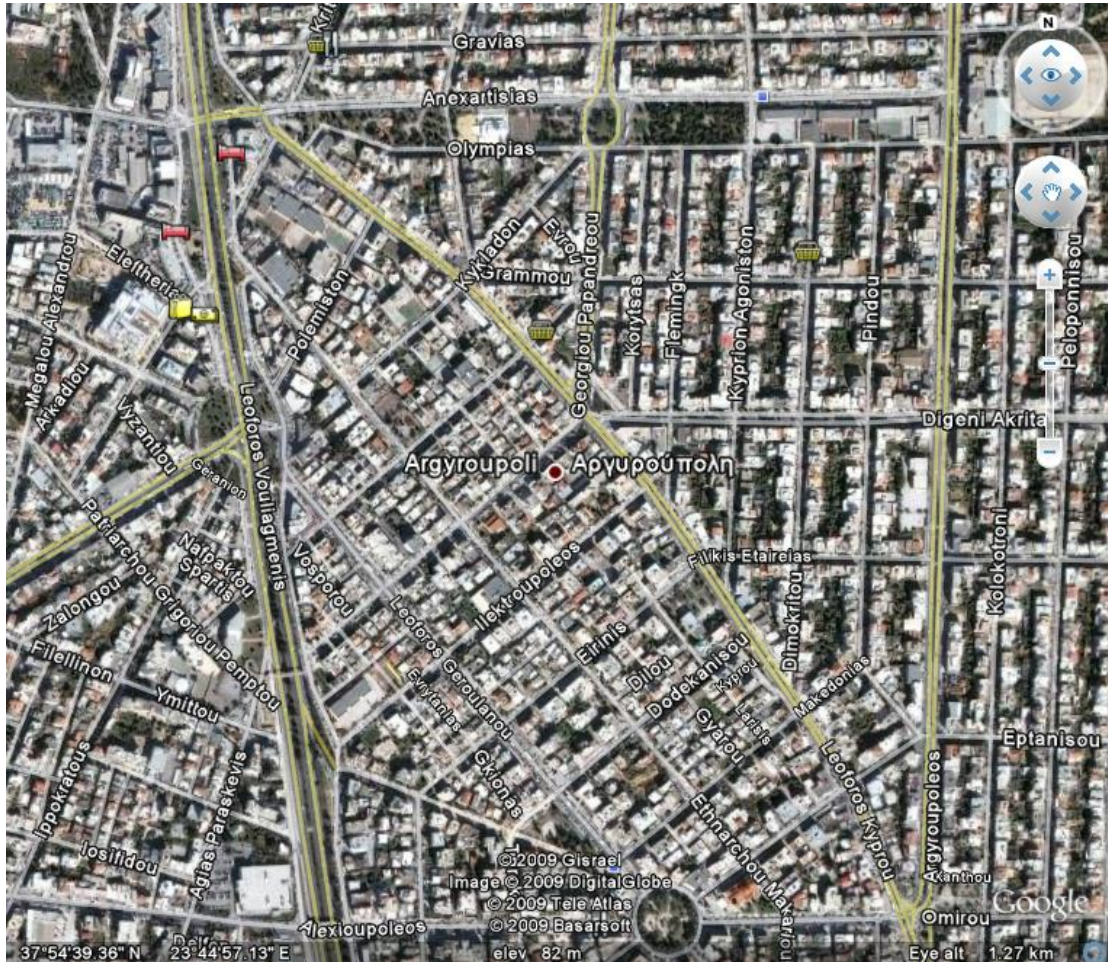
Όσον αφορά τις μεθόδους και τα υλικά κατασκευής, τα προσφυγικά σπίτια καλύπτουν όλο σχεδόν το φάσμα των υλικών που συναντά κανείς στις ιστορικές κατασκευές. Υπάρχουν πολλά κτισμένα από ωμές πλίνθους και στέγη από πισσόχαρτο ή, αργότερα, κεραμίδια (Νέα Ιωνία, Κοκκινιά κ.α.), μονώροφα ή διώροφα από οπτοπλινθοδομή και ξύλινα πατώματα και στέγη (Νέα Φιλαδέλφεια, Υμηττός κ.α.), μονώροφα ή διώροφα από λιθοδομή (Νέα Φιλαδέλφεια, Καισαριανή, Κοκκινιά), πολυκατοικίες μικτής κατασκευής με οριζόντια στοιχεία από οπλισμένο σκυρόδεμα και φέροντες λίθινους τοίχους (λεωφόρος Αλεξάνδρας, Άγιοι Ανάργυροι, Καισαριανή κ.α.)¹⁸.

2.1 ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ ΣΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Προς αποφυγήν λοιπόν της εκμετάλλευσης των προσφύγων θεσπίστηκαν νόμοι που όριζαν τα εξής: Κάθε προσφυγική οικογένεια έχει δικαίωμα να αποκτήσει κατοικία στους συνοικισμούς που κτίζει το Υπ. Πρόνοιας, εκτός αν έχει δικό της σπίτι ή πήρε γεωργικό κλήρο. Η τιμή της κατοικίας πληρώνεται σε 15 χρόνια, με άτοκες δόσεις και ορίζεται στα 70% απ' όσο δαπανήθηκε για το οικόπεδο και την κατασκευή χωρίς να λογαριαστούν γενικά έξοδα, ύδρευση, οδοποιία και επίβλεψη στην εκτέλεση. Αντί μετρητά είναι δεκτές στην ονομαστική τους αξία και οι ομολογίες που δόθηκαν στους πρόσφυγες ως αποζημίωση για την ανταλλάξιμη περιουσία που είχαν αφήσει στην πατρίδα τους. Όταν κατατεθεί το 10% από το τίμημα, το Υπουργείο Πρόνοιας δίνει προσωρινό παραχωρητήριο που αποτελεί τίτλο για τη μεταγραφή της κυριότητας και την εγγραφή υποθήκης από το δημόσιο. Το οριστικό παραχωρητήριο δίνεται όταν πληρωθούν όλες οι δόσεις. Το καθεστώς αυτό προκάλεσε το ιδιοκτησιακό "μπλέξιμο" στα πλινθόκτιστα που περιπλέχθηκε ακόμη περισσότερο από τα κληρονομικά που ήταν άγραφα. Τα επτά πρώτα χρόνια από την παραχώρηση δεν επιτρέπεται να νοικιάζεται ολόκληρη η κατοικία ούτε να μεταβιβαστεί η κυριότητα ή να εγγραφεί νέα υποθήκη ή να γίνει συντηρητική κατάσχεση. Στους πρόσφυγες που θέλουν να φτιάξουν οι ίδιοι την κατοικία τους και συγκροτούν οικοδομικούς συνεταιρισμούς, το κράτος παραχωρεί οικόπεδα με τον

¹⁸ Τα περισσότερα στοιχεία έχουν συμπεριληφθεί στο κείμενο από μία καταγραφή των προσφυγικών εγκαταστάσεων, την οποία πραγματοποίησαν αφιλοκερδώς, μετά από παράκληση του Υπουργείου Πολιτισμού, το Σπουδαστήριο Πολεοδομικών Ερευνών και η Ελίζα Παπαδοπούλου, με τη στήριξη του Τομέα Πολεοδομίας και Χωροταξίας και της Σχολής Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ), που κάλυψαν τα αναλώσιμα της έρευνας.

3.ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ

Εικόνα 3. 1 Ευρύτερη παρουσίαση της περιοχής (πηγή GOOGLE MAPS)

Η **Αργυρούπολη** είναι προαστιακός δήμος, 9 χλμ. νοτιοανατολικά της Αθήνας, στις νότιες παρυφές του Υμηττού, έκτασης περίπου 8 τετ.χλμ. Συνορεύει με τους δήμους της Γλυφάδας, του Ελληνικού και της Ηλιούπολης. Χωροταξικά η πόλη έχει αναπτυχθεί νοτιοανατολικά της Αθήνας και βόρεια της λεωφόρου Βουλιαγμένης.

3.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Ιδρύθηκε από Πόντιους πρόσφυγες μετά από τον διωγμό που υπέστησαν από τους Τούρκους, αλλά και την ανταλλαγή πληθυσμών, από την Αργυρούπολη Πόντου (Gümüşhane) στη Μικρά Ασία, απ' όπου ήρθαν και εγκαταστάθηκαν στην Αθήνα, από το 1918 - 1926. Στην αρχή οι Πόντιοι αυτοί εγκαταστάθηκαν στο

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

συνοικισμό Σκοπευτηρίου Καλλιθέας όπου ήταν εγκατεστημένοι σε μια γωνιά και μοιράζονταν ότι τους παρείχε είτε η κοινότητα είτε το κράτος. Επειδή όμως τίποτα δεν τους καθιστούσε αισιόδοξους για το μέλλον ιδρύσαν το 1925 στην Καλλιθέα το σωματείο "Η Πρόοδος" με κύριο μέλημα την αποκατάσταση των Αργυρουπολιτών. με πρόεδρο τον Κυριάκο Ευσταθιάδη μαζί με τον Παναγιώτη Σωπίδη , το Γεώργιο και Φωκίωνα Ιορδανίδη τον Θεόδωρο τον Σπύρο και τον Χαράλαμπο Σωτηριαδη αποφάσισαν να φύγουν από την Καλλιθέα.

Εικόνα 3. 2 Η Αργυρούπολη του Πόντου (πηγή ΔΙΑΔΥΚΤΥΟ)

Εικόνα 3. 3 Η «γωνιά» του Συνοικισμού στο Σκοπευτήριο της Καλλιθέας (Στοιχεία από το βιβλίο "Αργυρούπολη όψεις της ιστορίας της πόλης")

Έτσι, την περίοδο 1926 - 1928 οι 39 οικογένειες των Αργυρουπολιτών εγκαταστάθηκαν σε σκηνές στη περιοχή Τράχωνες σε μια έκταση 300 στρεμμάτων

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

ιδιοκτησίας του γιατρού Μαρίνου Γερουλάνου. Τυπικά έδρασαν ως καταπατητές και αρχικά η προσπάθεια τους αυτή απέτυχε.

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΟΙΚΙΣΤΕΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗΣ	
Αναστασιάδης Ιωάννης	Μεταξά Αυγή
Αυγόπουλος Ιωάννης	Νικολαΐδης Σάββας
Αχθοφορίδου Α.	Ξανθοπούλου Ευθυμία
Γεωργιάδης Παναγιώτης	Οικονομίδης
Δαμανίδης Λεωνίδας	Πεσιρίδης Κοσμάς
Ευσταθιάδης Δημήτριος	Πεσιρίδης Παναγιώτης
Ευσταθιάδης Κυριάκος	Ροδανός Γεώργιος
Εφραίμογλου Μηνάς	Σαραφίδης Δημήτριος
Γατρίδης Βασίλειος	Σαραφίδης Ιωάννης
Ιορδανίδης Ηλίας	Σαραφίδης Νικόλαος
Ιορδανίδου Καλλιόπη	Σαραφίδου Σοφία
Ιορδανίδης Παντελής	Σωτηριάδης Θεόδωρος
Ιορδανίδης Φωκίων	Σωτηριάδης Σπύρος
Καζαντζίδης Ελευθέριος	Σωτηριάδης Χαράλαμπος
Κατσαοϊδης Γεώργιος	Ταυρόπουλος Ιωάννης
Κοσκιδης Γεώργιος	Τσαλίδης Κωνσταντίνος
Λαλίδης Δαμιανός	Χαραλαμπίδης Χαράλαμπος
Λαλίδης Κοσμάς	Χοΐδου Ελισάβετ
Λιάκου Δημήτριος	Χωματόπουλος Νικόλαος
Μαρτακίδης Βασίλειος	

Εικόνα 3. 4 Οι πρώτοι Οικιστές της Αργυρούπολης. (Στοιχεία από το βιβλίο “Αργυρούπολη όψεις της ιστορίας της πόλης”)

Αργότερα όμως και έπειτα από αρκετές διαβουλεύσεις το σωματείο αυτό των προσφύγων κατάφερε να πετύχει τη νομιμοποίηση της εγκατάστασης τους. Με την υπ’ αριθμόν 37514/30-3-1927 απόφαση, η περιοχή απαλλοτριώθηκε (επί πρωθυπουργίας Αλέξανδρου Ζαΐμη και Υπ. Κοινωνικής Πρόνοιας Μιχ. Κύρκου) βάσει της ανταλλάξιμης περιουσίας και δημοσιεύθηκε και στο ΦΕΚ 30/19- 4-1927. Η έκταση αυτή τεμαχίστηκε σε 40 κλήρους των 5 στρεμμάτων (αργότερα των 7) και παραχωρήθηκε στις 39 αυτές οικογένειες. Ο 40ος κλήρος προοριζόταν για σχολείο κι εκκλησία.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

Εν Αθήναις τῇ 13 Νοεμβρίου 1927

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἀριθμὸς φύλλου 263

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νομοθετικὰ Διατάγματα	
Περὶ τροποποιήσεως τοῦ ἀπὸ 11 Φεβρουαρίου 1926 Ν. Δ.	1
ἑπεὶ Ταμείου Ἀγωγῆς Ἀξιωματικῶν κλπ. Χωροφυλακῆς	
Περὶ συστάσεως Ταμείου Ἀνταλλαξίμων καινοτήτων καὶ	2
καινοφελῶν περιουσιῶν.	
Περὶ ἐκδόσεως καὶ τροποποιήσεως συμβάσεως μεταξὺ τοῦ	3
Υπουργοῦ τῆς Γεωργίας καὶ τοῦ ἰδιοκτῆτου τοῦ ἐν τῇ πε-	
ριοερείᾳ Ἀττικῆς κλίματος. Τράχυνος.	

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Περὶ τροποποιήσεως τοῦ ἀπὸ 11 Φεβρουαρίου 1926 Ν. Δ. ἑπεὶ Ταμείου Ἀγωγῆς ἀξιωματικῶν κλπ. Χωροφυλακῆς.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ἐχόντες ἐπ' ὄψει τὴν ἀπὸ 27 Αὐγούστου 1927 ἀπόφασιν τῆς Βουλῆς ἑπεὶ τῶν Νομοθετικῶν διαταγμάτων τῆς δικτατορικῆς περιόδου καὶ ἐκδόσεως νομοθετικῶν διαταγμάτων ἐπὶ ζητημάτων ἐπιεικούς φύσεως, προτάσει τοῦ Ἡμετέρου Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, στηριζομένη εἰς σύμφωνον γνώμωδότησιν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Κανονοφυλακτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ συμφωνίας τῶ ἀριθμῷ 77 τοῦ Συντάγματος, ἀπεφασίσασμεν καὶ διατάσσομεν.

Ἄρθρον 1.

Τὸ ἀπὸ 11 Φεβρουαρίου 1926 Ν. Διάταγμα ἑπεὶ Ταμείου Ἀγωγῆς Ἀξιωματικῶν κλπ. Χωροφυλακῆς τροποποιεῖται ὡς ἑξῆς:

Σύστασις καὶ Σκοπός.

Ἄρθρον 2.

1) Συνιστάται ταμεῖον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ταμεῖον Ἀγωγῆς Ἀξιωματικῶν καὶ Ἀνθυπασιστῶν Χωροφυλακῆς, ἱδρυθῶν ἐν Ἀθήναις.

2) Σκοπὸς τούτου εἶναι ἡ παροχὴ βοηθήματος εἰς τοὺς ἐκ τοῦ σώματος ἐξερχομένους Ἀξιωματικούς καὶ Ἀνθυπασιστάς κατὰ τὰ κατωτέρω ὀριζόμενα.

3) Ὅπου τοῦ παρόντος ἐπιβάλλονται ὑποχρεώσεις εἰς Ἀνθυπασιστάς ἢ ἀγνωρίζονται αὐτοῖς δικαιώματα, αὗται ἀφορῶσι καὶ τοὺς δοκίμους Ἀξιωματικούς.

Ἦροισ τοῦ Ταμείου.

Ἄρθρον 3.

Ἦροισ τοῦ Ταμείου εἰναι οἱ ἑξῆς:

α) Κράτησις ἐπὶ τοῦ μηνιαίου ὀργανικοῦ μισθοῦ τῶν Ἀξιωματικῶν καὶ Ἀνθυπασιστῶν τῆς Χωροφυλακῆς τῶν ἐν ἐνεργείᾳ, διαθεσιμότητι, προσκαίρῳ κώσει, ἢ ἀπολύσει διατελοῦντας ἢ κρᾶτησις αὐτῆ ἐνεργεῖται ἐπὶ τοῦ ὀργανικοῦ μισθοῦ ἐνεργείας καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ ἠλαττωμένου, ἐν συνεχείᾳ τῆς καταστάσεως ἐν ἣ διατελοῦσιν, λαμβάνουσιν οὗτοι.

Ἡ κρᾶτησις αὐτῆ ὀρίζεται εἰς 5 ο/ο ἐπὶ τοῦ ὀργανικοῦ μισθοῦ τῶν Ἀξιωματικῶν καὶ Ἀνθυπασιστῶν τῆς Χωροφυλακῆς.

β) Κράτησις ἐπὶ ἓνα μῆνα τῆς διαφορᾶς τοῦ μισθοῦ τῶν προβιβασομένων εἰς ἀνώτερον βαθμὸν Ἀξιωματικῶν καὶ Ἀνθυπασιστῶν, τῶν ὀνομαζομένων Ἀνθυπομνησίων καὶ τῶν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Ἀνθυπασισταῦ προαγομένην ἐνωμοταρχῶν, ἀσκέτως πάσης ἄλλης ὁμοίας κρατήσεως ὑπὲρ τοῦ ἱστορικοῦ Ταμείου τοῦ κατὰ Γῆν Στρατοῦ, ἐισπραττομένη ἀμέσως μετ' αὐτῆν.

γ) Ποσοστὸν 1 ο/ο ἐπὶ τῶν στερεῶν χορηγήσεων διὰ γραμμηφύλλην, θέρμανσιν, φωτισμὸν καὶ εἶδη καθοριότητος.

δ) Καταβολὴ πρὸς ἀπόκτησιν δικαιώματος ἀπολύψεως βοηθήματος παρὰ τῆς οικογενείας τοῦ ἀξιωματικοῦ ἢ ἀνθυπασισταῦ, βαρύνουσα τοὺς ἔχοντας εἰκογένειαν ὡς αὕτη ὀρίζεται διὰ τοῦ ἀρθροῦ 10 τοῦ παρόντος, ὀριζομένη δὲ ὡς ἑξῆς:

Διὰ τοὺς ἀνωτάτους Ἀξιωματικούς εἰς δραχμάς	3.000
» » ἀνωτέρους » » »	2.000
» » κατωτέρους » » »	1.200
» » Ἀνθυπασιστάς » » »	1.000

ε) Αἱ διὰ τὸ Δελτίον Δημοσίας Ἀσφαλείας ἐτήσια συνδρομὰ τῶν Ἀξιωματικῶν, ἀνθυπασιστῶν καὶ ὀπλιτῶν, οὗσαι ὑποχρεωτικαί, τοῦ Ταμείου ἐδδουμένου διὰ τὴν τακτικὴν ἐκδοσιν τοῦ Δελτίου ὀρίζομεναι ὡς ἑξῆς:

Διὰ τοὺς ἀνωτάτους Ἀξιωματικούς εἰς δραχμάς	200
» » ἀνωτέρους » » »	150
» » κατωτέρους » » »	120
» » Ἀνθ. καὶ Ὑπαξ. » » »	100

Ἡ ἐτήσια συνδρομὴ τῶν χωροφυλακῶν ὀρίζεται μόνον εἰς δραχμάς 36.

Ὁ διὰ τὴν τακτικὴν ἐκδοσιν τοῦ Δελτίου ἀπαιτούμενος χάρτης χορηγεῖται ὑπὸ τοῦ Δημοσίου ἐπὶ τῇ καταβολῇ τοῦ ἀντιτίμου.

στ) Αἱ καθάσαται ἐν διαφόροις ἐδαφτικῶν ἐγκαταστάσεων ἐπιτελούμεναι εἰς τὸ Τυπογραφεῖον Χωροφυλακῆς ἔθθα θὰ γίνεται καὶ ἡ ἐκτύπωσις τοῦ Δελτίου Ἀσφαλείας.

ζ) Ποσοστὸν 1 ο/ο ἐπὶ τῶν πληρωμῶν διὰ προμηθείας ὑπὸ τοῦ Δημοσίου παντὸς εἶδους ὕλικου ἀναγκαζομένου εἰς τὴν Χωροφυλακὴν καὶ εἰδῶν ἱματισμοῦ τῶν ὀπλιτῶν τῆς Χωροφυλακῆς, καταβαλλόμενον παρὰ τῶν προμηθευτῶν, ἐφ' ὅσον τὸ πληρωτέον ποσὸν ὑπερβαίνει τὰς 50 δραχμάς.

Τῆς τοιαύτης κρατήσεως ἐξαιροῦνται αἱ ὀπωσδήποτε γινόμεναι προμήθειαι τροφίμων.

η) Ποσοστὸν 2 ο/ο ἐπὶ τῶν καταβαλλομένων μισθωμάτων δι' οὐκίματα ὑπὸ τῆς Χωροφυλακῆς χρησιμοποιούμενα καὶ ἐπὶ τῶν δαπανῶν δι' ἐπισκευὰς ἢ ἀνεγέρσεις τούτων.

θ) Τὸ 1)5 τῆς χρηματικῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐνδικαζομένης εἰς ἀξιωματικούς καὶ Ἀνθ)στάς τῆς Χωροφυλακῆς διὰ κατάσχεσιν εἰδῶν λαθρεμπορίας, ἀπόκρυψιν τροφίμων ἢ κατμήρησιν τῶν ἀδικημάτων λαθρεμπορίας καὶ τῆς αἰσχροκερδείας, ὑπολογιζόμενον ἐπὶ τοῦ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν 5.000 δραχμῶν ἀπομένοντος ποσοῦ τῆς ἀμοιβῆς.

ι) Δωρεαὶ καὶ κληροδοτήματα πρὸς τὸ Ταμεῖον.

Διοικήσις τοῦ Ταμείου.

Ἄρθρον 4.

Τὸ Ταμεῖον ἀποτελεῖ Νομικὸν πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου, διοικεῖται δὲ ὑπὸ ὁμιλοῦς Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἀποτελουμένου, 1) ἐκ τοῦ ἀρχαιότερου τῶν Γενικῶν Ἐπιθεωρητῶν τῆς Χωροφυλακῆς ὡς Προέδρου καὶ τεσσάρων

Table with columns for article number (Κατ. 10, 16, 15, 10, 23, 14, 0), description of the law/article, and monetary amounts in Drachmas (Δρ.).

ΝΕΣ» ἀνήκοντες κατά κυριότητα εἰς τὸν Μαρίνον Γερουλιανόν, περιελθόντες αὐτῶ ἐξ ἀγορᾶς παρὰ τοῦ Ταμίου τοῦ Εὐθυμίου Στέλιου, καὶ καμμένου ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀθηνῶν, ὁ ἴδιος κτλ. 1) Ἐκτάσεις γλιτών τετρακιστίων στρεμμάτων (1400) ἧτις ἀποτελεῖ συνολισμὸν τοῦ κτήματος γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «ΛΑΙΜΟΣ» ἐγκριθέντα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας, καὶ 2) ἢ ἐξ ἄλλῃ ἄδεια πωλήσεως παρὰ τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, δυνάμει τῆς ἐπιθ. ἀριθ. 2746 τοῦ 1926 διαταγῆς του, ὡς ἀποτελέσθη εὐκρίπεδα, 2) ἑκτάσεις-γλιτών ἀνωκοσίων πενήτηκοντα στρεμμάτων (1950) ἣ δὲν ἤθελον εἶσθαι, συμφώνως μὲ τὸ ἐν τῷ ἀπὸ 11 Μαΐου 1926 Διατάγματι διόργανμα, τὸ συνταχθὲν ἐπὶ τοῦ Ὑπουργείου Συγκοινωνίας καὶ ἐπισυναρθῆν ὡς παράρτημα εἰς τὸ ὡς ἄνω Διατάγμα, 2) ἢ ἐγκριθέντα διὰ τῆς παρούσης συμβάσεως ἄδεια πωλήσεως εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην Μαρίνον Γερουλιανόν, ὡς ἀποτελέσθη συνολισμὸν ἐγκριθέντα παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας.

Εἰς τὴν αὐτὴν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργίων ἀνατίθενται τὴν ἐπιθεσίαν καὶ ἐκτέλεσιν τοῦ παρόντος Διατάγματος. Ἐν Ἀθῆναις τῆς 11 Ἰανουαρίου 1930. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΖΑΪΜΗΣ Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργῶν Γ. Μαρή

ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

Σύμβασις μεταξὺ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας καὶ τοῦ Μαρίνου Ι. Γερουλιανοῦ περὶ τροποποιήσεως τῶν ὅρων τῆς ἀπὸ 26 Μαΐου 1926 συμβάσεως περὶ τοῦ κτήματος «Γράζωνες».

ΣΥΜΒΑΣΙΣ

Μεταξὺ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Γεωργίας Κων. Σπουρίδη, ἐνεργούντος δυνάμει τοῦ νόμου 4406 «περὶ ἐπιστημονικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀδοικολιτογόμενων κτημάτων» καὶ τοῦ ἰδιοκτῆτου τοῦ ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀττικῆς κτήματος Τρώζωνες Μαρίνου Ι. Γερουλιανοῦ, λατροῦ, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, κατοικοῦ Ἀθηνῶν, συμφωνήθη νὰ τροποποιηθῶσιν οἱ ὅροι τῆς ἀπὸ 26 Μαΐου 1926 συμβάσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ κτήματος «Γράζωνες» κυρωθεῖσας διὰ τοῦ ἀπὸ 1ης Ἰουνίου 1926 Ν. Διατάγματος δημοσιευθέντος εἰς τὸ ἐπιθ. ἀριθ. 192 (Τεύχος Α') τῆς 11 Ἰουνίου 1926 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, δημοσιευμένης τῆς 3ης συμβάσεως εἰς αὐτῶ ὅρους ὡς ἀκολούθως:

Ἄρθρον 1.

Ἐκ τοῦ κτήματος τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «ΤΡΑΧΩ

Ἄρθρον 2. Ἐπὶ τῆς ἀπομεινούσης κατὰ τὸ ἀρθρον 1 ἐκτάσεως τοῦ κτήματος ἐν στρεμμάτων διαγλιτών ἐνενήκοντα (2090) ἢ ἔσθ' καὶ ἄν ἤθελον εἶσθαι αὕτη ὁ ἰδιοκτῆτης ὀφείλει νὰ διατάξῃ: α') Ἐλαίωνα ἑκατὸν (100) στρεμμάτων, καλλιεργούμενον ἐπιστημονικῶς διὰ καταλλήλων ὁρίσεων, διὰ λιπάσεως καὶ κλαδεύματος τῶν δένδρων. β') Ἀμπελῶνα ἐκτάσεως οὐχὶ ἑλάσσονος τῶν διακοσίων (200) στρεμμάτων. γ') Δενδρόκηπον ἐξημενησμένον ὄπωροφόρον καὶ καλλιποτικῶν δένδρων ἐπὶ ἐκτάσεως πέντε (5) στρεμμάτων πρὸς μελέτην τῶν καταλληλοτέρων διὰ τὴν περιφερείαν Ἀττικῆς ποικιλιῶν. δ') Εἰς τὰς ὡς ἄνω φρεσίας συνυπολογίζονται καὶ ἡδὴ ἐν τῷ κτήματι ὑπάρχουσαι καὶ ἀνέκτουσι κατὰ πλήρη κυριότητα εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην, καὶ, ε') Νὰ φυτεύσῃ προεὶ ἐντὸς τετρακιστίων ἐξημενησμένην ἀμπελῶνα 10 στρεμμάτων, 300 ἐλαιόδενδρα, 400 ἀμυγδαλίας, 100 φρεσιτικῆς καὶ 200 συκᾶς εἰς κανονικᾶς γραμμάς καὶ ἀποστάσεις ἕνα ἐνδεχόμενος καλλιεργεῖν καὶ διὰ μηχανῶν. Ἄρθρον 3. Ὁ ἰδιοκτῆτης ἐπίσης ὑποχρεοῦται ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἀπογραφῆς τῆς παρούσης: α') Νὰ καλλιεργῇ καὶ σπεῖρη κατ' ἔτος τὰς καταλλήλους πρὸς καλλιέργειαν ἐκτάσεις τοῦ κτήματος διὰ παντός εἴδους δημοπρατικῶν, ἐσπίρων καὶ κτηνοτροφικῶν φυτῶν, χρησιμοποιῶν τὰς καλύτερας ἐκ τῶν ὑπὸ τὰς συνθήκας τοῦ κτήματος ἀδοικολιτογόμενων ποικιλιῶν καὶ εἰδῶν τῆς ἐντοπίας καὶ εἰνήτης παραγωγῆς, κατὰ σύστημα ἀμειψοτροφᾶς ἐγκριθέντων ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας ὑπερηλικῆς Ὑπουργοῦ Γεωργίας καὶ νὰ διατάξῃ ὑπὸ λελογισμένην λιπαντικὴν τὰς καλλιεργείας ταύτας ἐκ χημικῶν καὶ φυτικῶν λιπασμάτων. Πρὸς τοῦτο κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκάστης γεωργικῆς χρήσεως ἧτι: ἔστω ἀπὸ 15ης Ἰουλίου ἕως 15ης Ἀγροῦτου ὑποχρεοῦται ὁ ἰδιοκτῆτης νὰ υποβάλλῃ πρὸς ἐγκρίσιν εἰς τὴν ἀρμοδίαν ὑποδείχθησασμένην Γεωργικῶν ὑπηρεσίαν πρόγραμμα ἢ σχέδιον γεωργικῆς ἐκμεταλ-

Εικόνα 3. 5 Η νομοποίηση της εγκατάστασης των Προσφύγων στους «ΤΡΑΧΩΝΕΣ» (Στοιχεία από το βιβλίο "Αργυρούπολη ὄψεις τῆς ἱστορίας τῆς πόλης")

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Οι οικογένειες των προσφύγων έλαβαν συνολικά 7 στρέμματα κλήρων και ήταν υποχρεωμένοι να τα αποπληρώσουν με 112 δραχμές το στρέμμα. Αρχικά έμεναν σε σκηνές που τους παραχώρησε το υπουργείο περιθάλψεως σύντομα όμως με τη μέθοδο της αυτεπιστασίας άρχιζαν να χτίζουν πλίθινα σπίτια με δάνεια που τους παραχωρήθηκαν από την εθνική τράπεζα.

Η περιοχή αυτή τότε χαρακτηριζόταν "εξορία του Αδάμ" αν αναλογισθεί κανείς ότι δεν υπήρχε η σημερινή λεωφόρος Βουλιαγμένης, ούτε ηλεκτρικό ρεύμα ή τηλέφωνο, τα δε πλησιέστερα σημεία επικοινωνίας ήταν το Παλαιό Φάληρο και η περιοχή Άγιος Ιωάννης. Έτσι οι πρώτοι αυτοί κάτοικοι πάλεψαν με πολλές δυσκολίες και ελλείψεις, που όμως με την εργατικότητα, υπομονή και επιμονή που τους διέκρινε λάξεψαν βράχους, άνοιξαν πηγάδια σε αρκετό βάθος και έκτισαν τα πρώτα πλίθινα σπίτια τους , χρησιμοποιώντας πολλές φορές φουρνέλα για να ισοπεδώσουν το έδαφος και να μπορέσουν να χτίσουν. Ο συνοικισμός ονομάστηκε "Νέα Αργυρούπολη" και υπήχθη στην κοινότητα Καλαμακίου. Οι αντίξοες συνθήκες όμως οδήγησαν αρκετούς κληρούχους στο να εγκαταλείψουν τους κλήρους τους και να επιστρέψουν στην Καλλιθέα.

Η κύρια ασχολία των προσφύγων ήταν η γεωργία και κτηνοτροφία. Πολλοί ήταν εκείνοι που συνέχιζαν να εργάζονται στα εργοστάσια της Καλλιθέας αλλά και ως οικοδόμοι στις γύρω περιοχές. Αξιοσημείωτη ήταν και η πρόσφορα εργασίας στο κτήμα Γερουλάνου όπου αρκετοί εργάστηκαν ως κτηνοτρόφοι, γεωργοί, μελισσοουργοί κ.λ.π.

Το 1932 κτίζεται ο πρώτος και κεντρικός σήμερα ναός, η Αγία Βαρβάρα, προστάτιδα του Δήμου. Ένα χρόνο μετά, το 1933, κτίζεται με προσωπική εργασία των κατοίκων το πρώτο μονοθεσία Δημοτικό Σχολείο.

Εικόνα 3. 6 Το πρώτο σχολείο (αριστερά) και η πρώτη εκκλησία (δεξιά) που κατασκεύασαν οι Πρόσφυγες. (Στοιχεία από το βιβλίο “Αργυρούπολη όψεις της ιστορίας της πόλης”)

Οι δρόμοι του συνοικισμού αρχικά έμοιαζαν με χωμάτινα μονοπάτια και ήταν στενοί και πετρώδεις. Όσο για τη λεωφόρο Κύπρου ήταν ένας δρόμος στενός όπου καθημερινά οι οικογένειες “στάθμευαν” τα γαϊδουράκια τους τα οποία ήταν και το μόνο μέσο μεταφοράς. Οι κάτοικοι έπρεπε καθημερινά να κάνουν ένα ταξίδι για να φτάσουν στον προορισμό τους το οποίο διαρκούσε πάνω από 2 ώρες. Το 1937 - 1938 γίνεται η αρχική διάνοιξη του καρόδρομου του Πρίγκιπα Πέτρου που έφθανε μέχρι βόρεια της Γλυφάδας και που ονομάσθηκε "λεωφόρος Βουλιαγμένης" (επί του στόχου κατάληξης παρότι δεν έφθασε ποτέ στη Βουλιαγμένη), έργο που όμως έδωσε άλλη πνοή στον νεοσύστατο οικισμό. Μόλις το 1938 έφτασε λεωφορείο σχετικά κοντά στον προσφυγικό οικισμό καθιστώντας κάπως ευκολότερη την πρόσβαση στην περιοχή γεγονός που σηματοδότησε αλλαγές στον τρόπο ζωής των κατοίκων.

Το 1940 (Β' Παγκόσμιος Πόλεμος) λόγω της γειτνίασης με το αεροδρόμιο η περιοχή βομβαρδίστηκε και οι κάτοικοι γνώρισαν δεύτερη προσφυγιά. Στις 12 Οκτωβρίου 1944 αρχίζει η επανεγκατάσταση των κατοίκων με κύριο μέλημα την απόσπασή τους από την Κοινότητα του Καλαμακίου. Πέντε χρόνια μετά, στις 29 Ιουλίου 1949, δημοσιεύεται η ίδρυση της Κοινότητας Νέας Αργυρούπολης που αριθμούσε 425 κατοίκους με προσωρινό πρόεδρο τον Τ. Ζιώγα. Το 1951 εκλέγεται πρώτος αιρετός Πρόεδρος ο Κυρ. Ευσταθιάδης. Τον ίδιο χρόνο τοποθετείται και η πρώτη τηλεφωνική σύνδεση στο Σταθμό Χωροφυλακής για να ακολουθήσει μέχρι το 1953 η σύνδεση όλων των οικιών. Το 1952 έγινε και ο ηλεκτροφωτισμός.

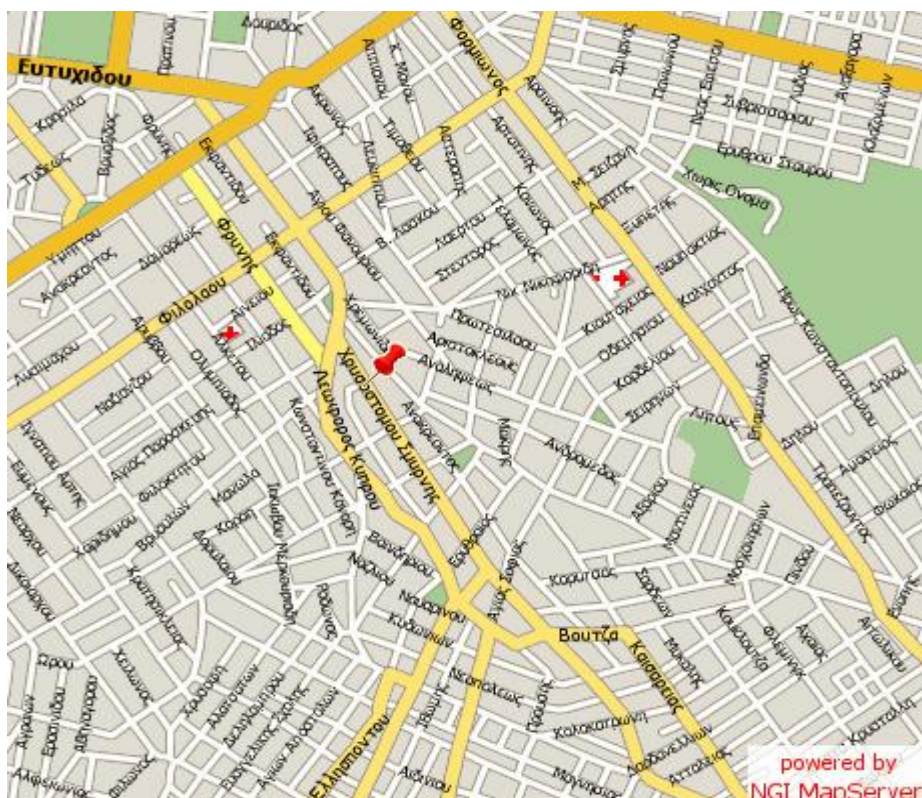
«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Τη περίοδο αυτή (1951 - 1955) τρεις οικοδομικοί συνεταιρισμοί (Παλαιών Πολεμιστών, Ηλεκτρουπόλεως και Αλεξίουπόλεως) με 3.500 οικόπεδα ιδιοκτησίας Κ. Νάστου εντάσσονται στο σχέδιο πόλης. Το 1954 οι κάτοικοι προμηθευόμενοι οι ίδιοι χαλύβδινους σωλήνες από την Γαλλία εγκαθιστούν το κοινοτικό δίκτυο ύδρευσης. Έτσι μέσα σε 8 χρόνια από της ίδρυσης της κοινότητας ο πληθυσμός δεκαπλασιάζεται από 425 σε 4.025 (1957) και η περιοχή πλέον από αγροτική χαρακτηρίζεται αστική.

Το 1972 η Κοινότητα Νέας Αργυρούπολης ανακηρύχθηκε σε Δήμο Αργυρούπολης με πρώτο Δήμαρχο τον Παναγιώτη Αποστόλου. Ακολούθησαν οι Δημήτρης Ευσταθιάδης (πρώτος αιρετός 1975-1994), Χαρ. Σαραφίδης (1995-2002) και Ιωάννης Τσαπαρλής (2002 - 2006). Στις δημοτικές εκλογές του Οκτωβρίου του 2006, ο Δημήτρης Ευσταθιάδης -πρώτος αιρετός δήμαρχος της πόλεως- επανεξελέγη στο δημαρχιακό θώκο.

Δεν παρατίθεται φωτογραφικό υλικό για το δήμο της Αργυρούπολης λόγω του ότι δεν σώζεται πλέον καμία από αυτές τις οικίες παρά μόνο η εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας.

4. ΒΥΡΩΝΑΣ

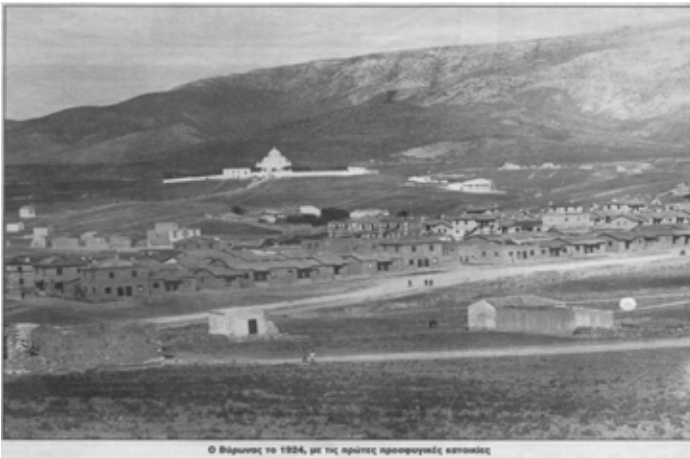
Εικόνα4. 1
Ευρύτερη παρουσίαση της περιοχής (πηγή GOOGLE MAPS & DRIVEME)

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Ο **Δήμος Βύρωνα** καταλαμβάνει ένα κομμάτι των ανατολικών συνοικιών της Αθήνας και συνορεύει προς βορρά με το Δήμο Καισαριανής, δυτικά με τον Δήμο της Αθήνας, νότια με το Δήμο Υμηττού και ανατολικά με το Βουνό Υμηττός. Η συνολική του έκταση καταλαμβάνει 9.000 στρέμματα.

4.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Αρχικά, η περιοχή αποτελούνταν από βοσκοτόπια και χωράφια, τα οποία άρχισαν να αστικοποιούνται μετά τις δεκαετίες του '20 και του '30. Η οργανωμένη ζωή στο Βύρωνα ξεκινά στις αρχές του 1923, όταν καταφθάνουν οι πρώτες οικογένειες προσφύγων αναζητώντας ένα χώρο κατοικίας.

Εικόνα4. 2 Ο Βύρωνας το 1924 (πηγή ΑΡΧΕΙΟ Ε.Λ.Ι.Α)

Αποφασίζουν να εγκατασταθούν σ' ένα χώρο ανατολικά του Παγκρατίου σε 305 δωμάτια, τα οποία χτίζονται αποκλειστικά και μόνο γι' αυτόν το σκοπό. Μέσα σ' αυτή τη κατάσταση έκτακτης ανάγκης, η ζωή αρχίζει να οργανώνεται, να μπαίνει δειλά - δειλά στ' αυλάκι, προσπαθώντας να σβήσει τις έντονες μνήμες των Παραλιών και ν' ανοίξει νέες προοπτικές για το μέλλον.

Τον Ιανουάριο του 1924, μπροστά στο διοικητήριο, γίνεται η μετονομασία της συνοικίας σε «Βύρωνα», με την ευκαιρία του εορτασμού των 100 χρόνων από το θάνατο του ποιητή και φιλέλληνα Λόρδου Βύρωνα. Αρχικά η συμβίωση των προσφύγων με τους υπόλοιπους κατοίκους δεν ήταν ιδιαίτερα ομαλή.

Εικόνα4. 3 Η ίδρυση του Δήμου (πηγή Ε.Λ.Ι.Α.)

Από τα εγκαίνια του προσφυγικού συνοικισμού Βύρωνα, στην Αθήνα (ΕΛΙΑ - «Ιστορία της Ελλάδας του 20ού αιώνα», επιμ. Κω. Χατζηκυριάκ, Βιβλιόπουλος, Αθήνα 2002)

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Η προκατάληψη των αστών ως προς το νέο τρόπο ζωής που ακολουθούσαν (κυρίως οι γυναίκες) καθώς και ο φόβος της ανεργίας, εκφράζεται χαρακτηριστικά με τον όρο "πρόσφηγκες".

Ωστόσο υπήρχαν και ορισμένοι, οι οποίοι τους δέχθηκαν χωρίς φόβους, βοηθώντας τους μάλιστα και οικονομικά. Σημαντική για την εδραίωση αρχικά της συνοικίας του Βύρωνα ήταν μια μικρή χρηματική βοήθεια που προερχόταν από το κράτος ως αποζημίωση.

Αρκετοί Βυρωνιώτες έστησαν τότε τις δουλειές τους, ανοίγοντας μαγαζιά και αποθήκες, θέτοντας τις βάσεις για την οικονομική ανάπτυξη του νεοϊδρυόμενου δήμου (το 1934 γίνεται ανεξάρτητος Δήμος).

Το ταπητουργείο, χτίστηκε για να προσφέρει εργασία στις νεαρές κοπέλες.

Προσφυγοπούλες υφαίνουν χαλιά. (N.G.M., Αρχείο Τ. Μαυρίδη)

Εικόνα4. 4 Η δουλειά στο Ταπητουργείο (πηγή N.G.M. Αρχείο Τ. Μαυρίδη)

Όσον αφορά στη μόρφωση των προσφύγων, τα πράγματα ήταν ιδιαίτερα δύσκολα. Τα μαθήματα του Δημοτικού γίνονταν υπό μορφή "κρυφού σχολείου" στην εκκλησία του Προφήτη Ηλία, ενώ για Σχολαρχείο τα παιδιά πήγαιναν στο Παγκράτι. Το πρώτο αξιοπρεπές σχολείο στο Βύρωνα ήρθε αργότερα και στεγαζόταν εκεί όπου σήμερα υπάρχουν τα σχολεία της Αγίας Τριάδας. Βλέπουμε, δηλαδή τη σταδιακή ανάπτυξη του Βύρωνα σε κάθε τομέα τόσο της οικονομικής όσο και της κοινωνικής ζωής, που κατά το μεγαλύτερο ποσοστό οφείλεται στην ίδια τη δημιουργική φύση των Μικρασιατών και στο ιδιαίτερο τους ταπεραμέντο. Ο συνοικισμός του Βύρωνα μεγαλώνει και στις 18 Ιανουαρίου 1934 αποσπάται από το Δήμο Αθηναίων και γίνεται ανεξάρτητος Δήμος.

Κατά την περίοδο της Κατοχής ο Δήμος Βύρωνα, είχε το δικό του μερτικό στην πάλη και τις θυσίες κατά του Γ' Ράιχ. Κορυφαία στιγμή της Αντίστασης του Βυρωνιώτικου Λαού είναι το μπλόκο στις 7 Αυγούστου 1944, όπου 11 άνδρες εκτελούνται επιτόπου και 283 οδηγούνται όμηροι στα χιτλερικά στρατόπεδα.

Σήμερα είναι ένας σύγχρονος Δήμος, όπου αποτελείται από τις συνοικίες Καρέας, Ανάληψη, Κοπανάς, Μεταμόρφωση, Αύρα, Νέα Ελβετία, το Κέντρο του Βύρωνα και ανήκει διοικητικά στην Νομαρχία Αθηνών και στον οποίο συνυπάρχουν και ζουν αρμονικά εκτός από τους πρόσφυγες, άνθρωποι από όλα τα μέρη της πατρίδας μας (Μικρασιάτες, Πόντιοι, Αρμένιοι, Κρητικοί, Ηπειρώτες, Λάκωνες, Ρουμελιώτες κ.λ.π.)

4.2 Η ΠΡΩΤΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

Όλα τα Ο.Τ. διέσχιζαν στενά σοκάκια ώστε όλες οι κατοικίες να είναι διαμπερείς με δεύτερη είσοδο στο σοκάκι. Αυτό συνέβη γιατί στα σπιτάκια δύο δωματίων έμεναν αρχικά δύο οικογένειες, δηλαδή μια σε κάθε δωμάτιο ή τέσσερις στα διώροφα προφανώς για να έχει κάθε οικογένεια την έξοδο της. Τα υπερέχοντα σπίτια είχαν είσοδο στο δρόμο και ενώ τα μειονεκτικά είχαν είσοδο από τα σοκάκια. Μόνο στα τέσσερα κεντρικά οικοδομικά τετράγωνα δεν υπήρχαν εσωτερικά σοκάκια και αυτό διότι σε αυτά εγκαταστάθηκε μια οικογένεια σε κάθε σπίτι και αυτά βέβαια παραχωρήθηκαν στους «ημέτερους» της επιτροπής. Μέσα στα σοκάκια λειτουργούσαν δημόσια πλυντήρια. Μερικά σώζονται ακόμη, π.χ. απέναντι από το Ταπητουργείο. Τα σπίτια ήταν ενός ή και δύο ορόφων και είχαν όλα προαύλιο και μικρό κήπο προς το σοκάκι.

Εικόνα 4.5 Τα πρώτα Προσφυγικά (πηγή ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ)

Τα σπίτια «παραχωρήθηκαν» σε πρόσφυγες κυρίως από τη Σμύρνη, τα προάστια της και την ευρύτερη περιοχή της Μικράς Ασίας. Γι' αυτό και οι περισσότεροι δρόμοι πήραν αντίστοιχες ονομασίες: Χρυσοστόμου Σμύρνης (ο τελευταίος μαρτυρικός μητροπολίτης), Ευαγγελικής Σχολής (ονομαστό εκπαιδευτήριο στη Σμύρνη), Μικράς Ασίας, Βουτζά, Κορδελιού, (Προάστια) Πλ. Σμύρνης Κυδωνιών, Καισαρείας, Νεαπόλεως, Ερυθραίας, Λαοδικίας κ.λ.π. Η απόφαση να δοθούν στους δρόμους ονομασίες συνεργατών του Λόρδου Βύρωνα δεν τηρήθηκε. Έμεινε μόνο η οδός Μεσολογγίου για να θυμίζει τον τόπο θυσίας του μεγάλου Φιλέλληνα. Πρόσφυγες όμως δεν εγκαταστάθηκαν μόνο μέσα σε αυτό το «χωνί». Εγκαταστάθηκαν και πέρα από την οδό Κολοκοτρώνη προς τη Νεραΐδα, τη Νέα Ελβετία και τη Μεταμόρφωση. Μόνο που σε αυτούς δεν παραχωρήθηκαν σπίτια αλλά οικόπεδα.

4.3 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΒΥΡΩΝΑ

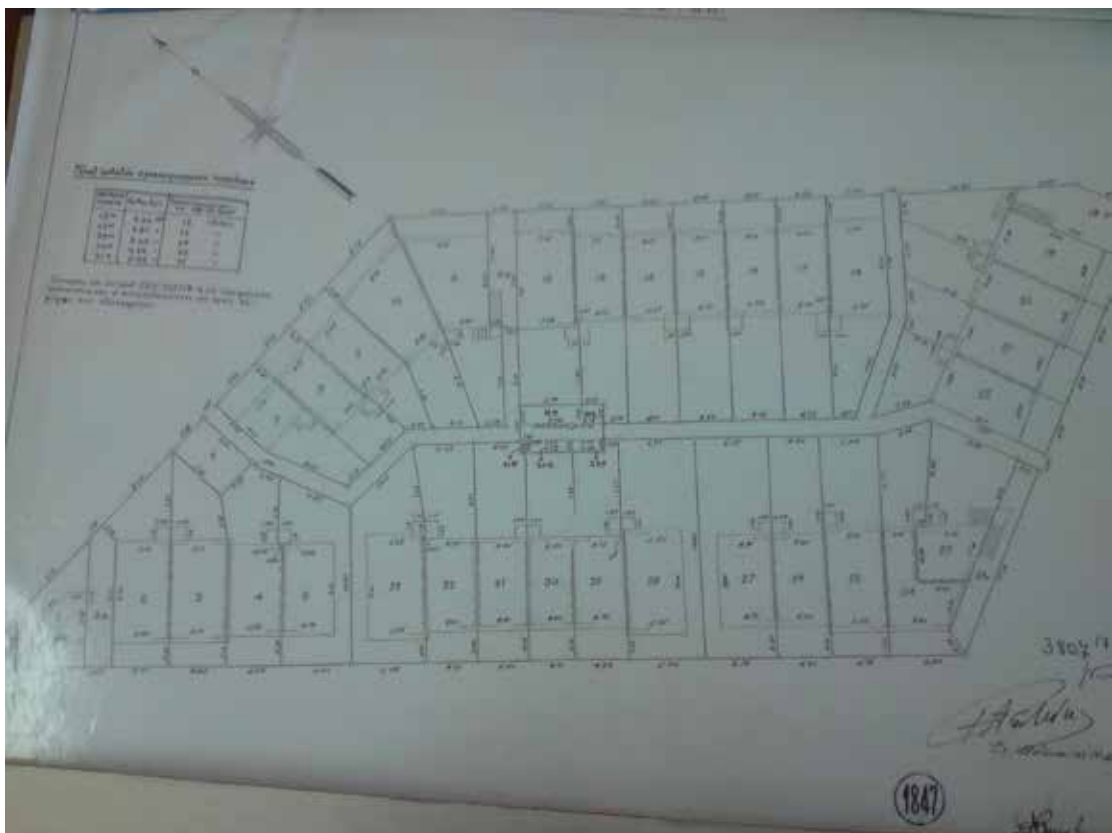
4.3.1 ΕΙΔΗ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΩΝ ΤΕΤΡΑΓΩΝΩΝ

Παρακάτω παρατίθενται τοπογραφικά διαγράμματα των Ο.Τ. βάση των οποίων γινόταν η ανοικοδόμηση των προσφυγικών κατοικιών καθώς και ένα τοπογραφικό διάγραμμα που αναφέρεται στην περιοχή που παραχωρήθηκε στον συνοικισμό από το Υπουργείο Γεωργίας.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

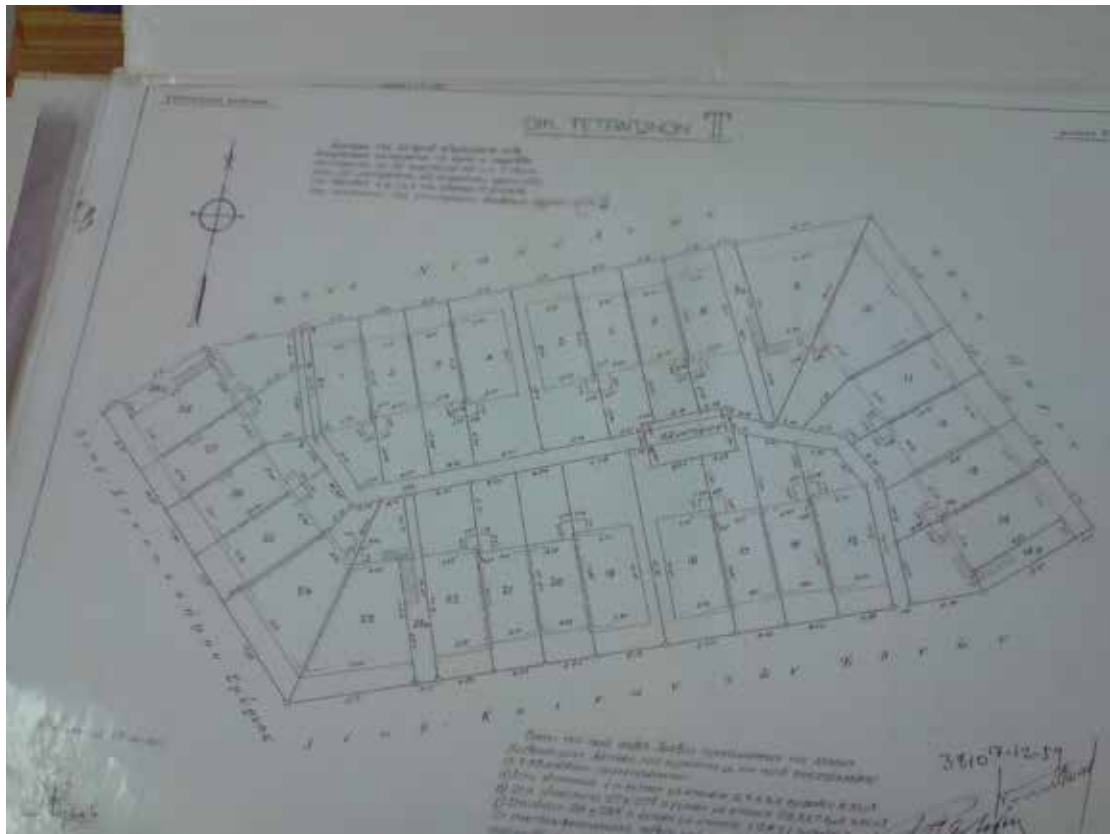

Εικόνα4. 6

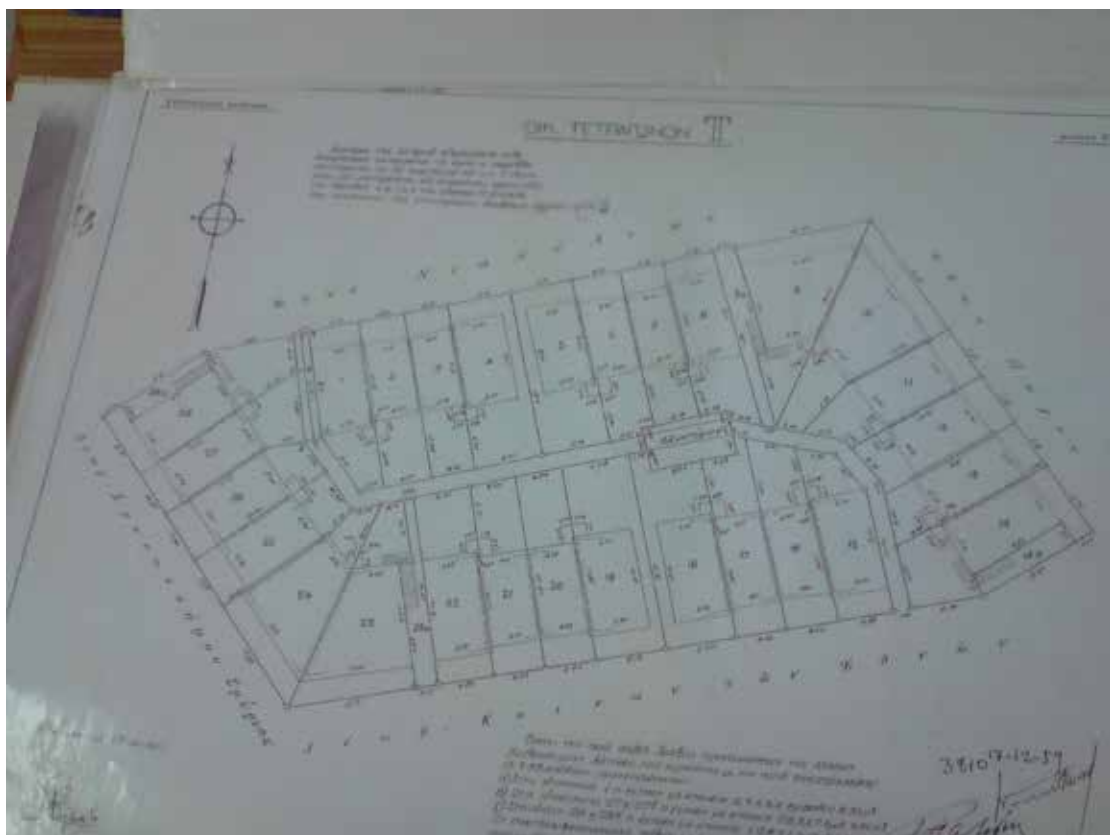

Εικόνα4. 7

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα4. 8

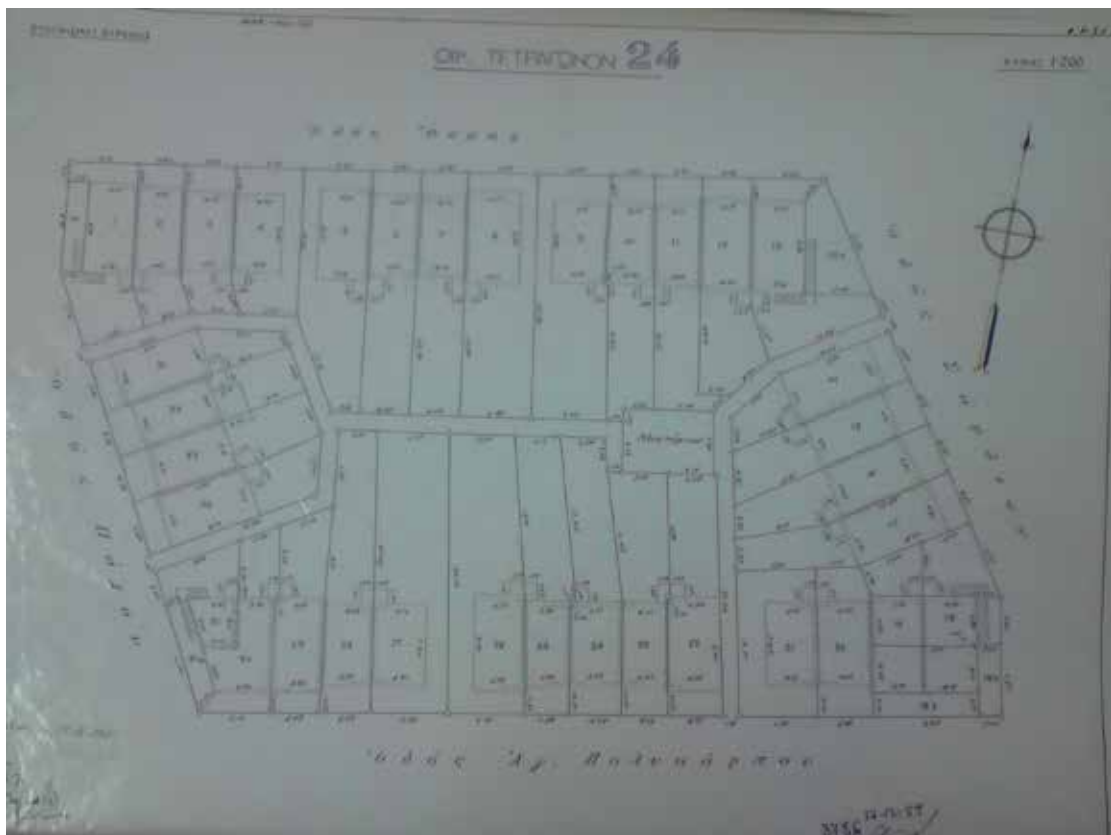

Εικόνα4. 9

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα4. 10

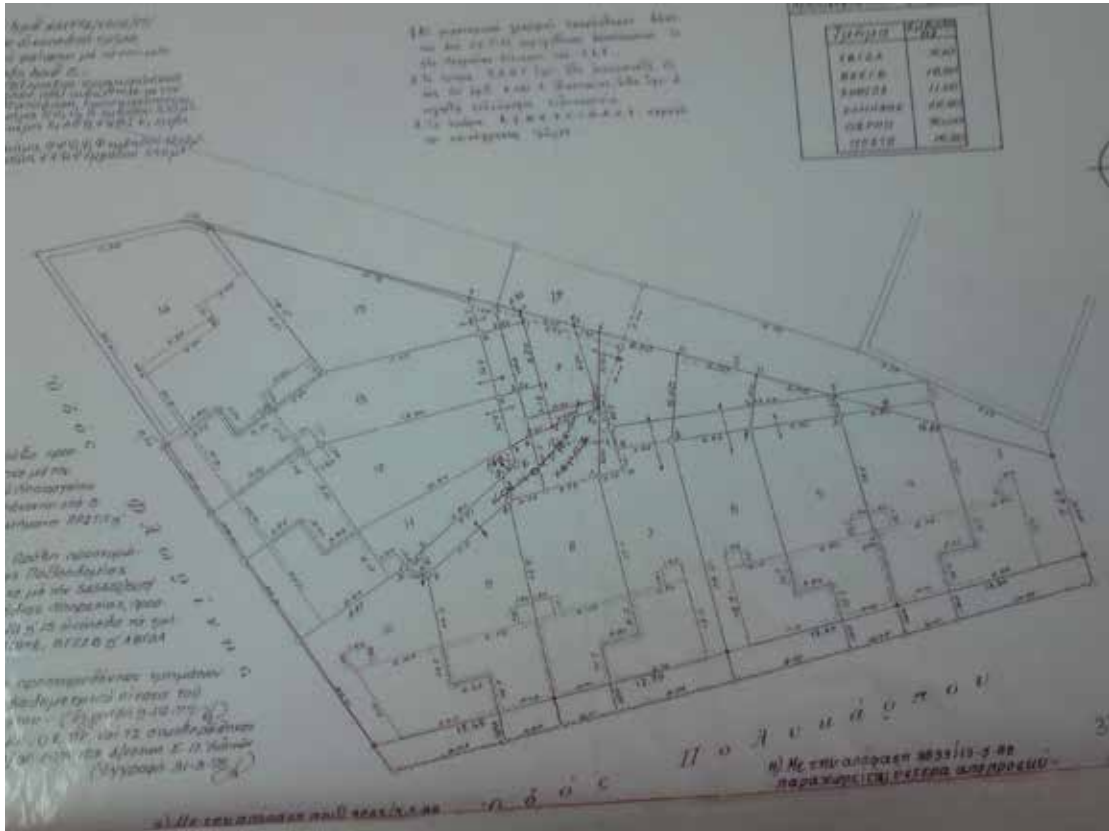

Εικόνα4. 11

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

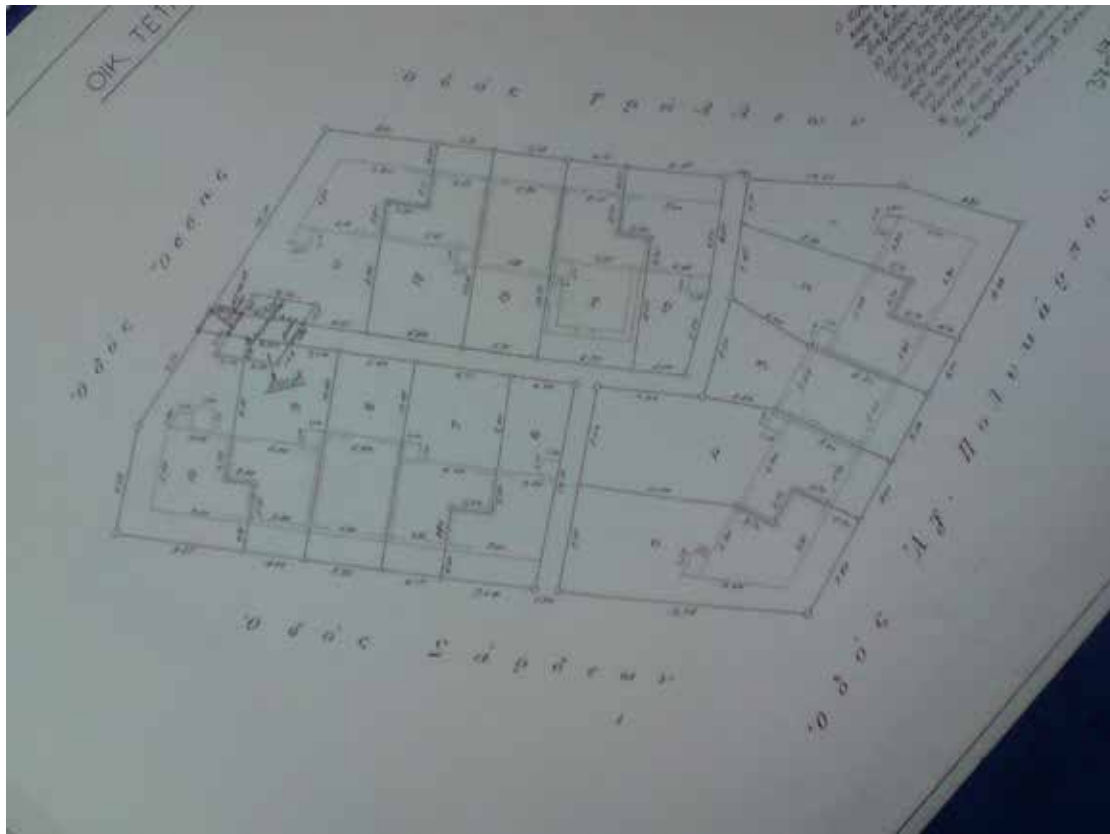

Εικόνα4. 12

Εικόνα4. 13

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 4. 14

Εικόνα 4. 15

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

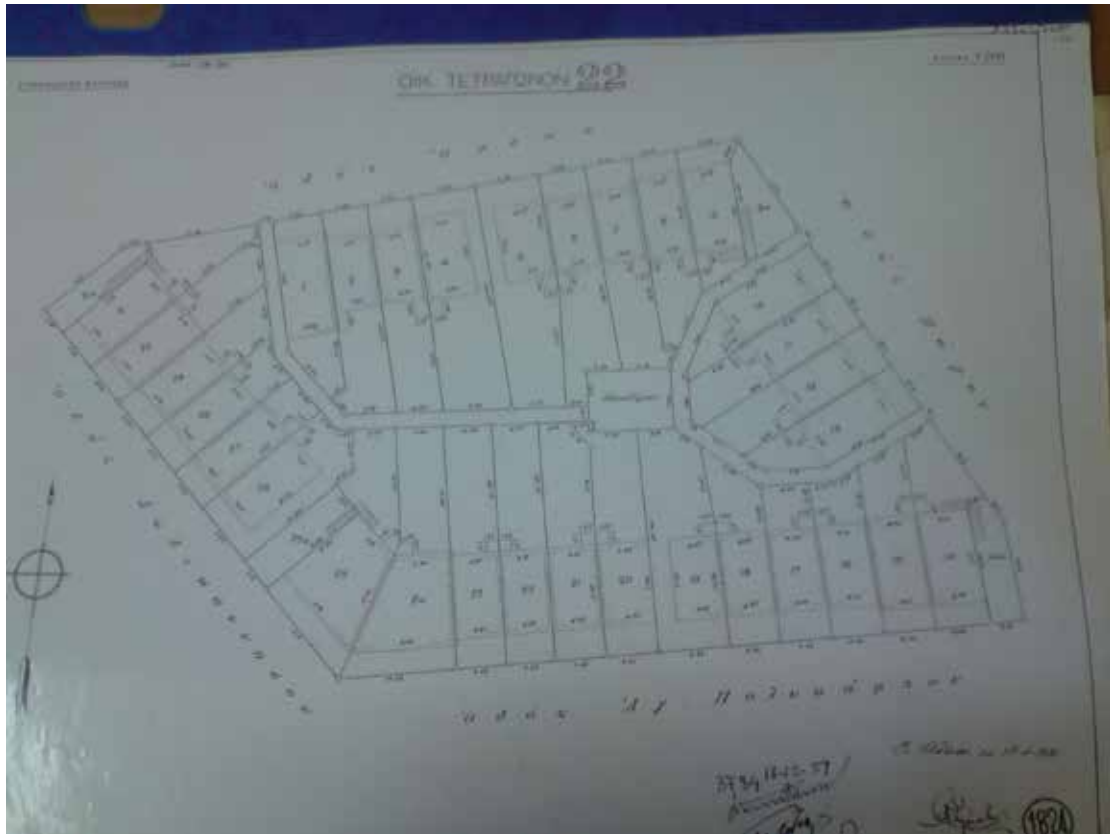

Εικόνα 4. 16

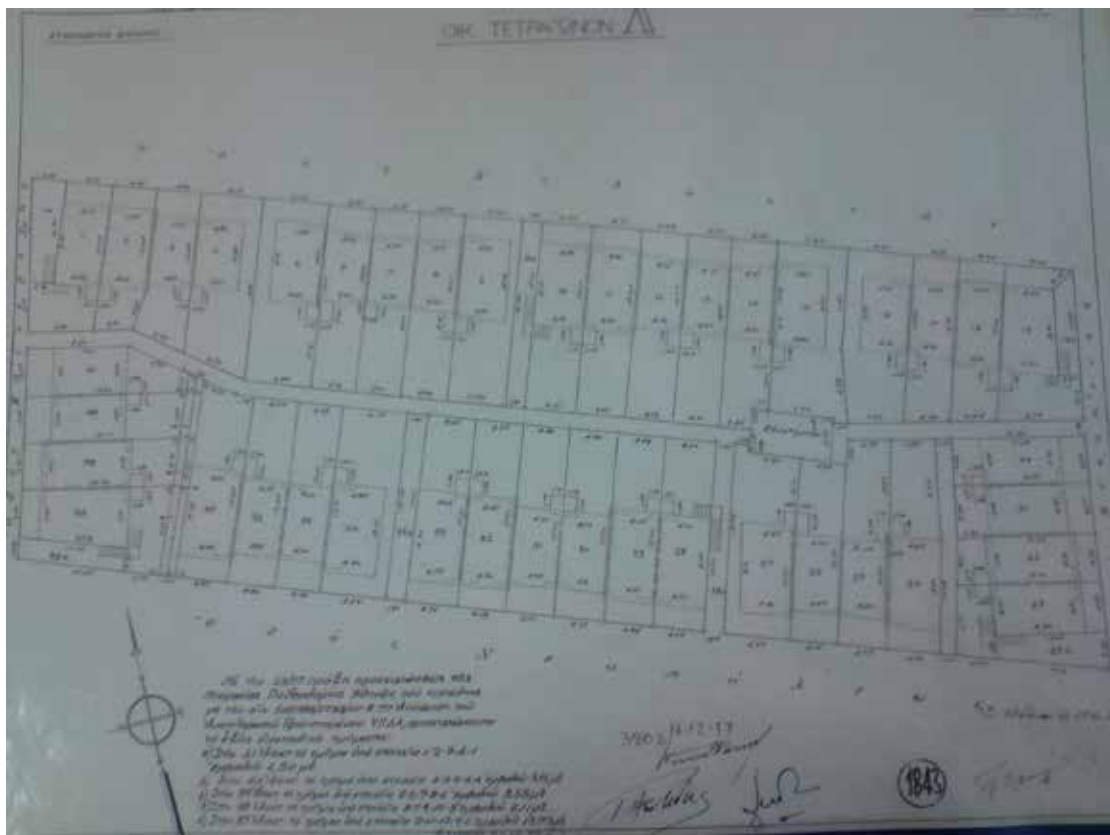

Εικόνα 4. 17

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

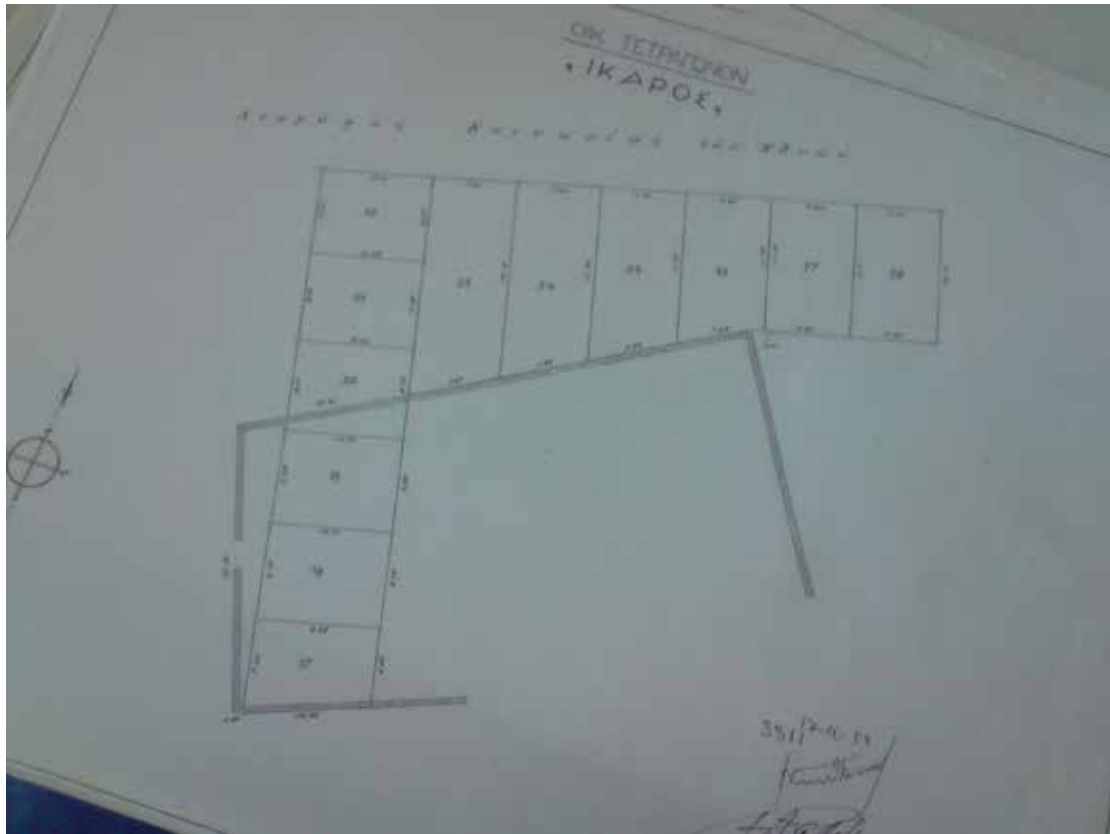

Εικόνα4. 18

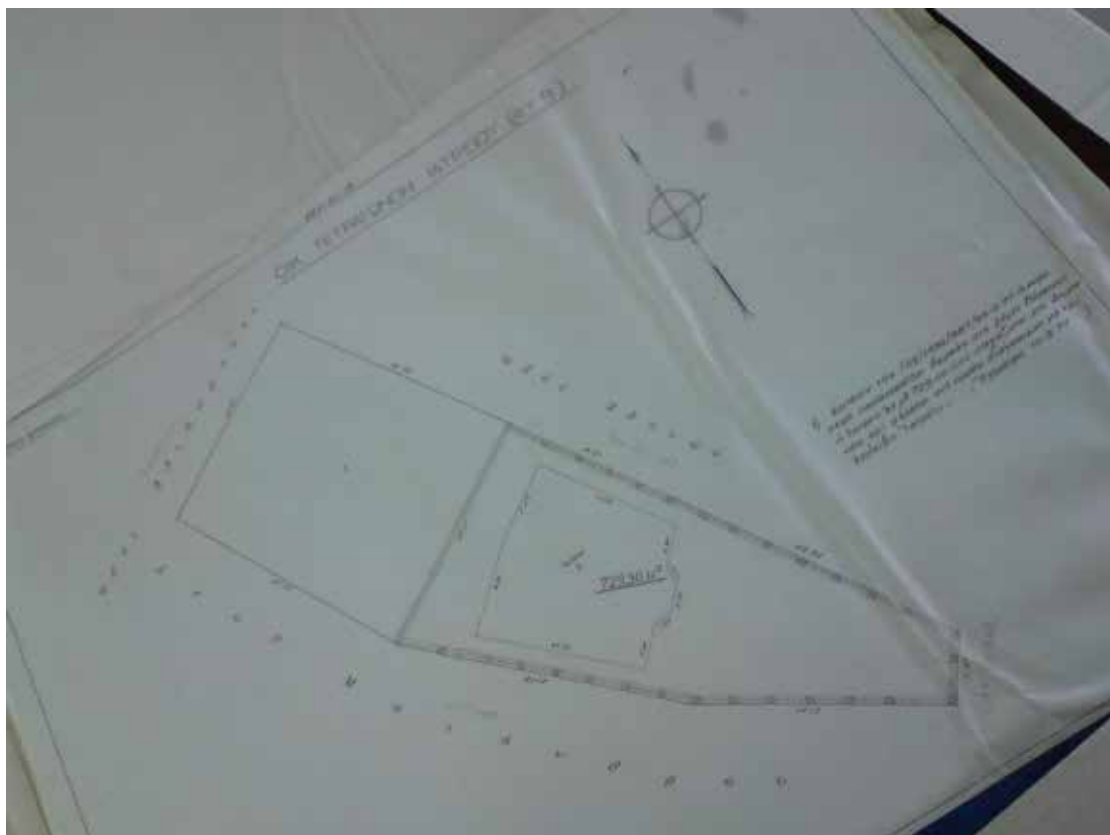

Εικόνα4. 19

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

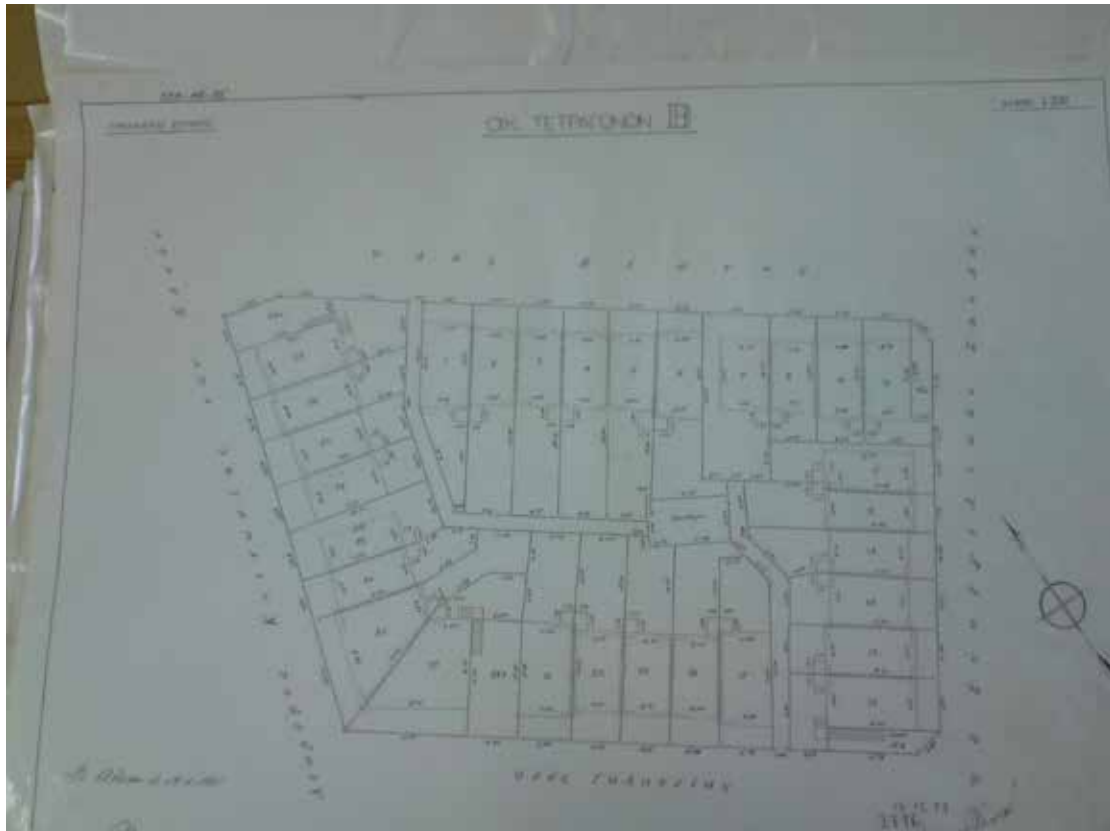

Εικόνα4. 20

Εικόνα4. 21

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα4. 22

Εικόνα4. 23

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα4. 24

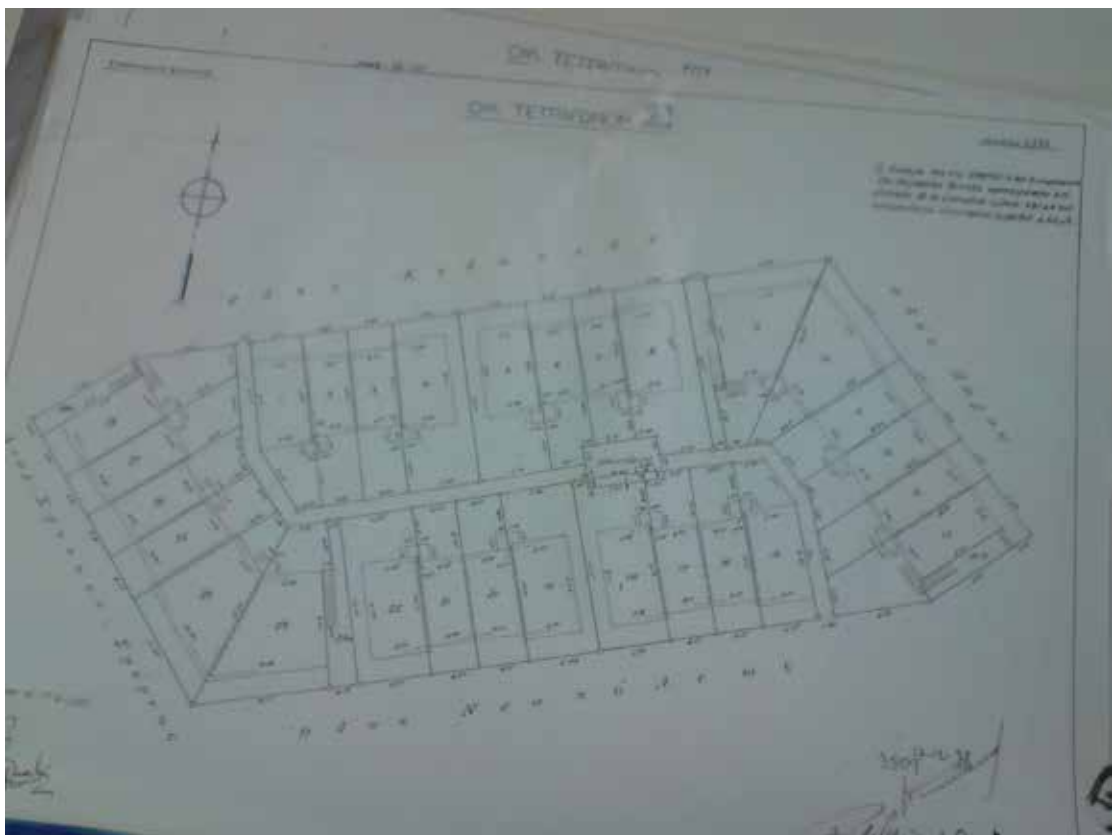

Εικόνα4. 25

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 4. 26

Εικόνα 4. 27

4.3.2 ΕΙΔΗ & ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Κατά την περιπλάνηση μας στο Βύρωνα συναντήσαμε λιγιστές πλέον προσφυγικές κατοικίες οι περισσότερες εκ των οποίων χωροθετούνται κοντά στην παλαιά Αγορά. Συναντήσαμε μονώροφα ή διώροφα κτήρια με κεραμοσκεπές, μικρά μπαλκόνια (όπου υπάρχουν) και αυλές. Ο Βύρωνας αποτελεί ίσως μία από τις πιο ενδεικτικές περιοχές που οι σύγχρονες οικιστικές ανάγκες, το εργολαβικό όφελος καθώς και η λήθη της ιστορίας οδήγησαν στην καταστροφή όλα σχεδόν τα κτήρια που κατοίκησαν οι πρώτοι Μικρασιάτες. Η κύρια χρήση όσων απομένουν είναι οικιστική, ενώ κάποια από τα διώροφα χρησιμοποιούν τα ισόγεια ως καταστήματα.

Εικόνα4. 28

Εικόνα4. 29

Εικόνα4. 30

Εικόνα4. 31

Εικόνα4. 32

Εικόνα4. 33

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα4. 34

Εικόνα4. 35

Εικόνα4. 36

Εικόνα4. 37

Εικόνα4. 38

Εικόνα4. 39

4.3.3 ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΑ ΚΤΗΡΙΑ ΠΟΥ ΣΩΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Παρ' όλο που τα περισσότερα προσφυγικά έχουν κατεδαφιστεί υπάρχουν κάποια κτήρια σημαντικής ιστορικής αξίας τα οποία σώζονται ακόμη και σήμερα. Ο λόγος για το Παλιό Δημαρχείο, το Εργοστάσιο Ταπητουργίας, το Διοικητήριο που στεγάζει σήμερα μια ομώνυμη καφετέρια καθώς και τα Σχολεία της Αγίας Τριάδας.

Το παλιό Δημαρχείο χτες και σήμερα

Εικόνα4. 40 (πηγή ΠΑΝΙΩΝΙΟΣ ΣΤΕΓΗ)

Το παλιό Δημαρχείο του Βύρωνος (Δεκαετία '20)

Εικόνα4. 41

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Το Εργοστάσιο Ταπητουργίας στέκει εδώ και χρόνια αγέρωγο θυμίζοντας την πρώτη ενασχόληση των Προσφύγων και την Τέχνη που γάθηκε στο βάθος του χρόνου.

Εικόνα4. 42

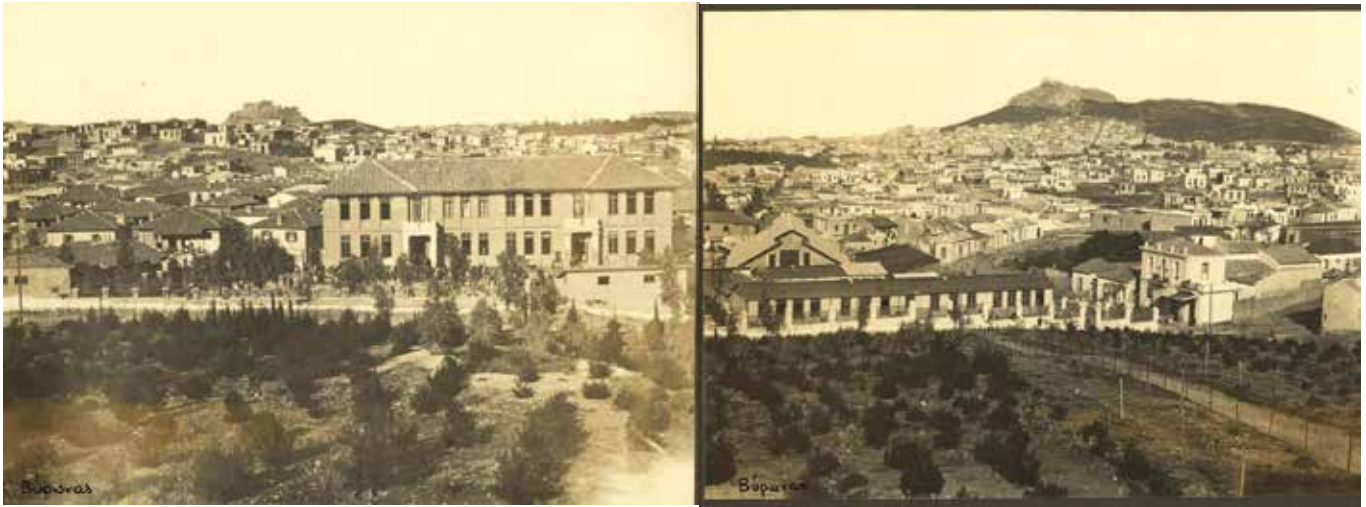
Το ταπητουργείο στο Βύρωνα. (G.R.S., Αρχείο Ε.Α.Ι.Α.)

Εικόνα4. 43

Εικόνα4. 44

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

**Πάρα τις αντίξοες συνθήκες ο Πολιτισμός και η Αστείρευτη
ανάγκη για μάθηση οδήγησε στην οικοδόμηση ενός σχολείου που
συνεχίζει να μοιράζει γνώση**

Εικόνα4. 45 & Εικόνα4. 46(πηγή ΠΑΝΙΩΝΙΟΣ ΣΤΕΓΗ)

Εικόνα4. 47

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

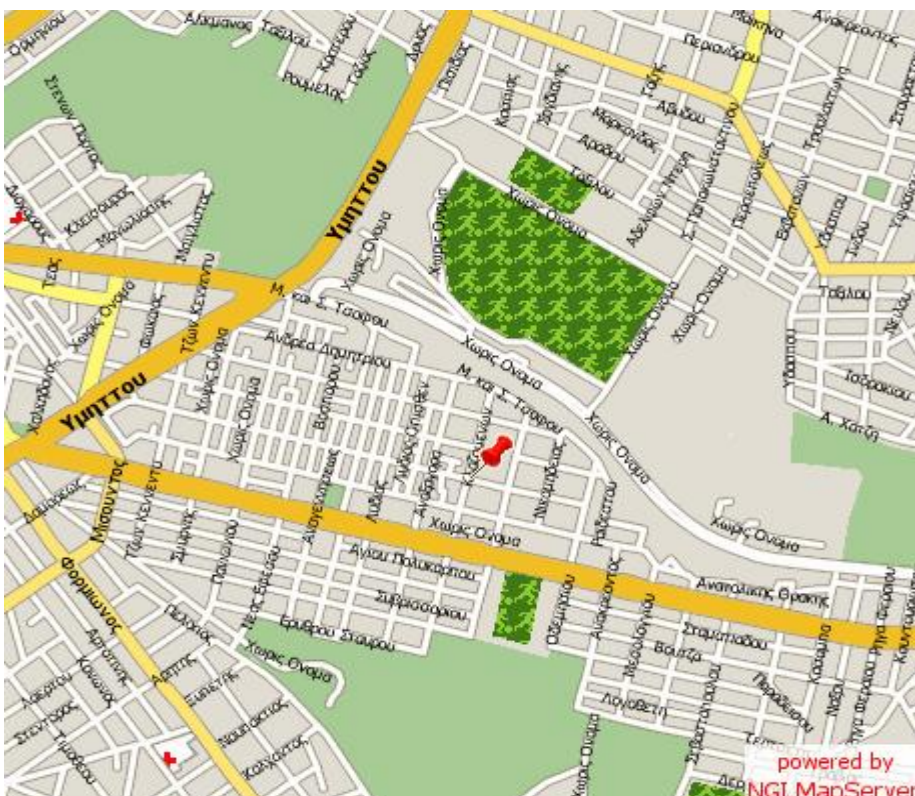
Εικόνα4. 48

Εικόνα4. 49

Οι παραπάνω φωτογραφίες (εικόνα 4.6-4.49) τραβήχτηκαν κατά την επιτόπια αυτοψία μας στο Δήμο Βύρωνα.

5. ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ

Εικόνα 5. 1 Ευρύτερη παρουσίαση της περιοχής (πηγή GOOGLE MAPS & DRIVEME)

Η **Καισαριανή** είναι μια από τις ανατολικές συνοικίες της Αθήνας, βρίσκεται 3 χλμ. ανατολικά του κέντρου των Αθηνών, σε 130 μέτρα υψόμετρο, στις ΒΔ πλαγιές του Υμηττού. Συνορεύει βόρεια με τους Δήμους Ζωγράφου και Αθηναίων, ανατολικά με τον Υμηττό, νότια με το Δήμο Βύρωνος και Αθηναίων (Παγκράτι) και δυτικά πάλι με το Δήμο Αθηναίων. Η συνολική έκταση του Δήμου Καισαριανής, σήμερα, είναι 8.500 περίπου στρέμματα, από τα οποία τα 7.500 είναι ορεινή περιοχή και πράσινο και τα 1.000 κατοικημένοι και κοινόχρηστοι χώροι. Η πραγματική κατοικήσιμη έκταση είναι 780 περίπου στέμματα. Η Καισαριανή έχει σχήμα τριγωνικό και καλή ρυμοτομία, με βάση την κεντρική λεωφόρο και τις άλλες οριζόντιες και κάθετες οδούς προς αυτή. Ο πληθυσμός της, σύμφωνα με την απογραφή του 1991, ήταν 27.000, αλλά στην πραγματικότητα υπερβαίνει τους 35.000 κατοίκους.

5.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

5.1.1 Η ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

Η εικόνα της περιοχής, που αργότερα ιδρύθηκε ο Δήμος Καισαριανής, στους πρόποδες του Υμηττού λίγα χρόνια πριν την εγκατάσταση των προσφύγων δεν ήταν ιδιαίτερα θελκτική για κατοικία και ίδρυση συνοικισμού. Η τοποθεσία ήταν βραχώδης, δασώδης και ερημική τη διέσχιζε δε ο Ηριδανός, ο οποίος χυνόταν στον ποταμό Ιλισσό, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την άφθονη βλάστηση και την πλούσια πανίδα. Ιδιαίτερα κατατοπιστικό είναι το διήγημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη το "Θαύμα της Καισαριανής" που εκδόθηκε το 1901. Στο διήγημα αυτό ο Παπαδιαμάντης, αναφερόμενος στη λαϊκή δοξασία για το θαυματουργό νερό των πηγών του Υμηττού έγραφε : "Ήταν μια σπηλιά ωραία, στον βράχο τον θεόρατο, με χρώμα σταχτερό, που έσταζε δροσιές ολόγυρα. Μοσχοβολούσε ο τόπος από θυμάρια, σχοίνους και αγριοδυσόμους. Κόσμος ένα πλήθος, γυναίκες ένα σωρό, άντρες πολλοί και παιδιά ένα μελίσσι, άλλοι ορθοί, άλλοι καθισμένοι, μερικοί άρρωστοι από διάφορες ασθένειες, μισεροί και σακατεμένοι, βρίσκονταν εκεί και έκαναν το σταυρό τους. Το νερό ήταν δροσερό, γλυκό νερό, αγίασμα. Είχε μια μοσχοβολιά, που δεν ξαναέγινε..."

Η εικόνα αυτή της περιοχής, όπως ήταν φυσικό, παρακολουθούσε και τους ελάχιστους κατοίκους της. Στην απογραφή του 1920, όπου η Καισαριανή αναγνωρίστηκε ως οικισμός της Αθήνας, ο πληθυσμός της, σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας, έφθανε μόλις τα 11 άτομα. Η κύρια ασχολία των κατοίκων αυτών ήταν η κτηνοτροφία. Απ' ότι φαίνεται οι κάτοικοι αυτοί δεν ήταν μόνιμοι στην περιοχή, αλλά διέθεταν προσωρινά καταλύματα και κατέφευγαν σ' αυτά ανάλογα με τις εργασίες τους. Ο μοναδικός μόνιμος κάτοικος της περιοχής που αναφέρεται ήταν ο μακεδονομάχος οπλαρχηγός Έξαρχος, ο οποίος είχε την κατοικία του κοντά στο σημείο που βρίσκεται σήμερα το ξενοδοχείο "Κάραβελ".

Η περιοχή της Καισαριανής από το 1917 χαρακτηρίστηκε αναδασωτέα. Η απόφαση, όμως, αυτή δεν έμελλε να πραγματοποιηθεί ποτέ, καθώς η Μικρασιατική

τραγωδία του 1922 προκάλεσε το τεράστιο κύμα προσφύγων, μέρος του οποίου δημιούργησε συνοικισμούς στις αναδασωτές αυτές εκτάσεις. Η περιοχή της Καισαριανής - που δεν ήταν βοσκότοπος - χρησιμοποιούνταν, κατά κύριο λόγο, από το στρατό, αλλά εξυπηρετούσε και ανάγκες του κράτους. Συγκεκριμένα, στην περιοχή Αγ. Νικολάου υπήρχαν αποθήκες υλικού πολέμου και τρεις κρατικές φαρμακαποθήκες στην ίδια περιοχή, επίσης, ήταν οι στάβλοι για τα άλογα της ανακτορικής φρουράς. Το νοσοκομείο Συγγρού, το οποίο ήταν δωρεά του Ανδρέα Συγγρού, συμπλήρωνε την εικόνα της περιοχής. Το νοσοκομείο αυτό αποπερατώθηκε το 1909 και χρησίμευε για τη θεραπεία απόρων που έπασχαν από αφροδίσια νοσήματα. Στην επάνω πλευρά της Καισαριανής, προς το μοναστήρι, ήταν εγκατεστημένη η στρατιωτική μονάδα του χημικού πολέμου, ενώ στην περιοχή του Βλητικού σταθμού (στο ύψος του σημερινού νεκροταφείου) υπήρχαν στρατώνες.

5.1.2 Η ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ

Στη δύσκολη αυτή περιοχή στη δυτική βυθισμένη άκρη του Υμηττού εγκαταστάθηκαν, από το Σεπτέμβριο του 1922 μέχρι τις αρχές του 1923, πρόχειρα, βιαστικά και κάτω από άθλιες συνθήκες 8.000 περίπου πρόσφυγες από τα παράλια της Μ. Ασίας. Οι πρόσφυγες αυτοί στην πλειονότητα τους προέρχονταν από τα Βουρλά ή Βρύουλα (αρχαίες Κλαζομενές) και από την κοντινή στα Βουρλά περιοχή, το Σιβρισάρι.

Οι κυνηγημένοι από τις πατρογονικές τους εστίες πρόσφυγες, καταυλίστηκαν πρόχειρα στο Σύνταγμα, απ' όπου αναζητούσαν και προσδοκούσαν βοήθεια. Από το Σύνταγμα σημαντικός αριθμός προσφύγων, με τη μεσολάβηση ενός Βουρλιώτη ανθυπολοχαγού, του Μπαρκάντζα, πήρανε σκηνές και οδηγήθηκαν στην περιοχή δίπλα από το νοσοκομείο Συγγρού για προσωρινή εγκατάσταση. Οφείλουμε ίσως να αναφέρουμε κατά μία άλλη εκδοχή, σύμφωνη με κάποιες ανεπιβεβαίωτες μαρτυρίες, ότι οι οικογένειες Μικρασιατών που έστησαν τις σκηνές τους κοντά στο Νοσοκομείο Λοιμοδών Νοσημάτων "Συγγρού" (απέναντι από το σημείο που βρίσκεται σήμερα το ξενοδοχείο Caravel) το έκαναν για να βρίσκονται κοντά στους συγγενείς τους - κυρίως γυναίκες - θύματα της θηριωδίας των Τούρκων που είχαν προσβληθεί μετά από βιασμούς από λοιμώδη νοσήματα. Για τους λόγους αυτούς, ο συνοικισμός ονομάστηκε αρχικά "Συνοικισμός Συγγρού" από το παρακείμενο Νοσοκομείο. Μετά όμως την επέκταση του προς τις όχθες του Ηριδανού έλαβε το οριστικό όνομα Καισαριανή.

Εικόνα 5. 2 & Εικόνα 5. 3 Άποψη της περιοχής πριν τη δημιουργία του συνοικισμού και οι πρώτες κατοικίες (πηγή το βιβλίο «ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΜΙΑΣ ΠΟΛΗΣ» ΣΠΥΡΟΣ ΤΖΟΚΑΣ)

Η εγκατάσταση των προσφύγων στην Καισαριανή, όπως και σ' άλλες προσφυγικές περιοχές, παρά το γεγονός ότι παρουσιάζεται τυχαία, δε φαίνεται να είναι τέτοια. Οι πρόσφυγες αντιμετωπίστηκαν σαν ένα πλήθος αναξιοπαθούντων, χρηζόντων βοήθειας, εξαιτίας του φόβου των κοινωνικών αναταραχών. Έτσι, ο ζωτικός χώρος της Αθήνας, κυρίως, επεκτείνεται προσεκτικά σε μεγάλη απόσταση και οπτική απομόνωση απ' τις προσφυγικές και λαϊκές γειτονιές. Ο Fr. Engels έλεγε αναφορικά με αυτό το ζήτημα "Οι προλεταριακοί οικισμοί είναι κρυμμένοι από τα ευαίσθητα μάτια των συγχρόνων τους, όσο καιρό στέκονται στη θέση τους και όταν γκρεμίζονται η πολεοδομική αναβάθμιση εξαίρεται ακόμη και αν οι κάτοικοι τους μείνουν άστεγοι". Επίσης, η εγκατάσταση των προσφύγων έγινε, όπου η ύπαρξη νερού βοηθούσε τις συνθήκες υγιεινής διαβίωσης, όπως γύρω από τον Κηφισό ή στο ρέμα του Ηριδανού στην Καισαριανή.

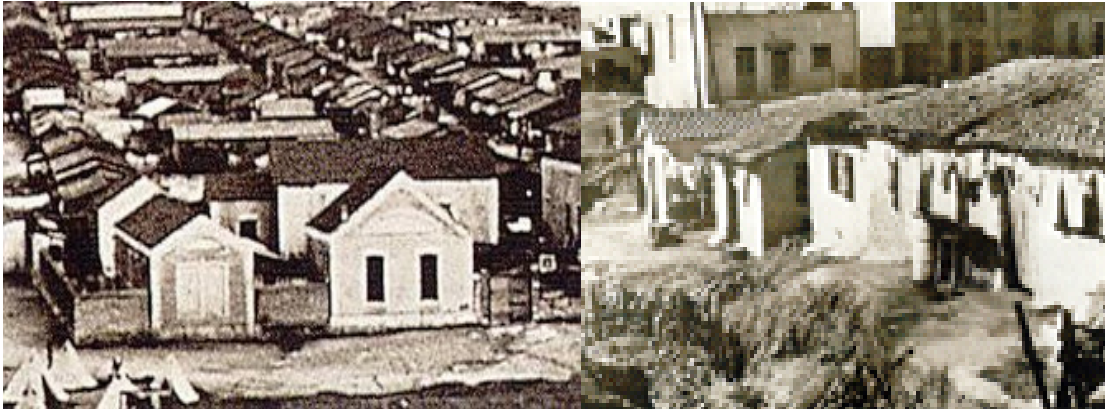
Εικόνα 5. 4 Οι πρώτες κατοικίες πάνω από το ρέμα του Ηριδανού (ΦΩΤ. από το βιβλίο «ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΜΙΑΣ ΠΟΛΗΣ» ΣΠΥΡΟΣ ΤΖΟΚΑΣ)

5.1.3 Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΣΤΗΝ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ

Αρκετούς μήνες μετά την πρώτη εγκατάσταση των προσφύγων ξεκίνησαν κάποιες οργανωμένες προσπάθειες από το κράτος. Παρά, όμως, τις διακηρύξεις της Ε.Α.Π. και παρά τα πλεονεκτήματα που είχε δεν παρατηρήθηκαν ουσιώδεις μεταβολές. Η οριστική, συνολική και αμετάκλητη αποκατάσταση των προσφύγων που διακήρυττε η ΕΑΠ, δεν επιβεβαιώθηκαν στην πράξη. Η στέγαση των προσφύγων συνέχιζε να γίνεται πρόχειρα και “εν καταφανή βία και άνευ σπεννοήσεως με την διοίκηση των πόλεων και των κωμοπόλεων”. Οι κατασκευές εξακολουθούσαν να γίνονται πρόχειρα και οι πρόσφυγες να στοιβάζονται όπως-όπως σ’ αυτές. Τα πλινθόκτιστα, που χτίζονταν στην Καισαριανή, αποτελούσαν μια κερδοφόρα επιχείρηση για τους εργολάβους· αρκετές φορές, αν όχι πάντα, οι κατασκευές αυτές έμεναν χωρίς πόρτες και παράθυρα και οι πρόσφυγες αναγκάζονταν να χρησιμοποιούν πανιά στη θέση αυτών. Ο προϋπολογισμός και το τελικό κόστος κατασκευής των κατοικιών, που έγιναν στην Καισαριανή, δεν είχε σταθερά μεγέθη για όλες, εξαιτίας, αφενός, της διαφορετικής ποιότητας των κατασκευών και, αφετέρου, κάποιων διαφορετικών κοστολογήσεων για αυξημένο εργολαβικό κέρδος. Η κατασκευή κατοικιών ήταν για τους εργολάβους μια εξαιρετικά κερδοφόρα επιχείρηση, καθώς άφηνε και μεγάλα μη αναμενόμενα κέρδη· η χρησιμοποίηση των ίδιων των προσφύγων ως φτηνή εργατική δύναμη αποτελούσε μη αναμενόμενο κέρδος, καθώς αυτοί δούλευαν στα πλινθόκτιστα από το πρωί, μόλις έβγαινε ο ήλιος, ως που βασιλευε για 10 και 20 δρχ. μεροκάματο. Παράλληλα, εκτός αυτής της «εκμετάλλευσης», οι πρόσφυγες καλούνταν να πληρώσουν προκειμένου να λάβουν της κατοικίες υπό την νόμιμη κυριότητά τους. Στο γεγονός αυτό αντέδρασαν με έντονα δυναμικό τρόπο και κατέλαβαν τις οικίες «επαναστατικώ δικαίω». Το κύριο επιχείρημα τους ήταν ότι το κράτος όφειλε να τους αποκαταστήσει δωρεάν, λόγω των συνθηκών περί ανταλλάξιμης περιουσίας.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Το επιχείρημα αυτό ήταν δίκαιο και λογικό αφού με τη συνθήκη της Λοζάννης υπογράφηκε και η σύμβαση Εκτίμησης των εκατέρωθεν εγκαταλειφθεισών περιουσιών.

Εικόνα 5. 5 & Εικόνα 5. 6 Οι πρώτες κατοικίες και οι συνθήκες διαβίωσης (ΦΩΤ από το βιβλίο «ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΜΙΑΣ ΠΟΛΗΣ» ΣΠΥΡΟΣ ΤΖΟΚΑΣ)

Η πρώτη οικιστική φάση στην πόλη φθάνει μέχρι το 1935. Συγκεκριμένα, το Μάιο του 1923, ξεκίνησαν οι εργασίες στην Καισαριανή, οι οποίες περιελάμβαναν την κατασκευή 500 ξύλινων παραπηγμάτων και 1.000 πλινθόκτιστων δωματίων. Η κατασκευή αυτή ήταν προσαρμοσμένη σ' αυτή των τετραγώνων με τους κοινόχρηστους ακάλυπτους σε σχήμα Η. Συγκεκριμένα, κάθε 10 ή 12 σπίτια αποτελούσαν ένα τετράγωνο. Στο κέντρο κάθε τετραγώνου, που ήταν ένα είδος αυλείου χώρου, βρίσκονταν οι κοινές τουαλέτες.

Δυο καισαριανιώτισσες, η Δόμνα Σαμίου και η Δέσποινα Φωτεινού, περιγράφουν τις άθλιες συνθήκες ζωής όπως τις βίωσαν σε διαφορετικά χρόνια και από διαφορετική οπτική γωνιά. Η Δόμνα Σαμίου θυμάται: "Το φθινόπωρο, η Δημαρχία μοίραζε ένα ρολό από πισσόχαρτο στον κάθε νοικοκύρη και σκεπαζόνταν οι τάβλες της στέγης. Όμως ο άνεμος το 'σκιζε το χειμώνα και στάζανε τα νερά της βροχής μέσα σε τενεκέδες και λεκάνες. Έξι παράγκες στη σειρά, μεσοτοιχία μια τάβλα, έξι και από την άλλη. Όλα τα άκουγες, απ' το ροχαλητό μέχρι τους καβγάδες των γειτόνων...". Ενώ η συγγραφέας Δέσποινα Φωτεινού συμπληρώνει: "Από 4 μεγάλα σοκάκια μπαίνεις στο τετράγωνο. Τα σπίτια πλίνθινα, ένα δωμάτιο δηλαδή για πέντε - έξι άτομα, κόπος και ιδρώτας για να χτιστούν, με τα χέρια τους τα χτίσανε. Από τη Μικρασία, όλοι, Βουρλά, Σιβρισάρι, Κουκλουτζά, Σμύρνη. Πλίνθινα δωμάτια, το ένα δίπλα στ' άλλο, κεραμίδια που το χειμώνα τρέχουν. Στην άκρη του τετραγώνου η βρύση, κάθε πρωί το ίδιο τροπάρι, οι τενεκέδες, ο ένας πίσω απ' τον άλλο περιμένουν να γεμίσουν για τη λάτρα της φιλίας. Στη μέση του τετραγώνου ήτανε οι κοινόχρηστοι καμπινέδες. Τέσσερις καμπινέδες για διακόσιους και παραπάνω νομάτους. Ένα χαντάκι διέσχιζε το τετράγωνο, μια φορά στις τόσες τ' ασβεστώναν...".

Τα πλινθόκτιστα, όπως προαναφέρθηκε, ήταν ο βασικός τρόπος κατασκευής οικιών για τους πρόσφυγες τα μικρά αυτά κτίσματα, που ήταν κατασκευασμένα από

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

ωμές πλίνθους ή από λάσπη, βότσαλο και άχυρο, ήταν ατελή και επέτρεψαν μια ευελιξία στις ατομικές επεμβάσεις των χρηστών και, συνακόλουθα, ιδιοποίηση τους.

Παράλληλα με τον τύπο αυτό κατοικίας, κτίζονται και οι προσφυγικές πολυκατοικίες, στα τέλη της δεκαετίας του 1920, διώροφες με παρόμοια διάταξη μέσα στο τετράγωνο. Σε κάθε νοικοκυριό αναλογούσε μια επιφάνεια 36 τ.μ. περίπου η οποία οργανώνοταν σ' ένα διάδρομο εισόδου, ένα χώρο υγιεινής και δύο δωμάτια ίσου μεγέθους, από τα οποία το ένα χρησίμευε για κουζίνα. Οι κατοικίες αυτές επεκτείνονταν κατά μήκος του παλιού στρατιωτικού δρόμου – σημερινή Λ. Εθνικής Αντίστασης - στον οποίο θα αναπτυχθεί η Καισαριανή και μέχρι την πλατεία και κατόπιν μέχρι το δημοτικό σχολείο «Βενιζέλου». Αργότερα, κατασκευάσθηκαν και τριώροφες πολυκατοικίες.

Εικόνα 5. 7 Τα τρία είδη των κατοικιών όπως σώζονται στις μέρες μας

Χαρακτηριστικό της κατάστασης που επικρατούσε στο συνοικισμό ήταν ένα άρθρο που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα "Ακρόπολις" στις 14 Σεπτεμβρίου 1929. Η εφημερίδα, με αφορμή την επίσκεψη του Δημάρχου Αθηναίων Σπ. Μερκούρη στο συνοικισμό έγραφε: "Ο Δήμαρχος διεπίστωσε δε ότι η κατάσταση, υπό την οποίαν διαβιούν οι κάτοικοι τούτου του οικισμού, είναι αυτόχρημα τραγική. Το νερό, το οποίο διανέμεται εις τους κατοίκους, ανήρχετο μέχρι προ ολίγου καιρού εις 10 μόνο κυβικά μέτρα, τελευταίως δε ήρχισεν και αυτό να καταλίσκεται από τους εργολάβους, οι οποίοι κτίζουν νέας οικοδομάς. Τραγικότερων, όμως παρουσιάζεται το ζήτημα των αποχωρητηρίων του συνοικισμού, τα οποία είναι ξύλινες παράγκες με ξύλινα πατώματα, κάτωθι των οποίων υπάρχουν ανοικτοί βόθροι. Αι εστίαι αιταί ακαθαρσίας όχι μόνον μολύνουν με τα αναθυμιάσεις των ολόκληρον τον συνοικισμόν, αλλά και αποτελούν παγίδας διά τους εισερχομένους εντός αυτών, λόγω του σαθρού των πατωμάτων. Τα περισσεύματα δε των βόθρων, μη έχοντα άλλοθεν διέξοδον εκχύνονται εις τας οδούς".

5.1.4 ΥΔΡΕΥΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ

Τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασής τους οι Καισαριανιώτες έπαιρναν νερό από το λεγόμενο Βρυσάκι ήταν μια βρύση επί της σημερινής οδού Φορμίωνος, στο ύψος του ξενοδοχείου Κάραβελ, απ' όπου μεταφέρανε το νερό με τα δοχεία. Η ονομασία

της περιοχής πήρε το όνομα από το "Βρυσάκι". Επίσης, στην περιοχή πίσω από το Χίλτον, είχαν τοποθετήσει μια "τρόμπα" η οποία έστελνε νερό σ' ένα ντεπόζιτο που βρισκόταν στην οδό "Δύο αδέρφια" (Μ. Καραολή) του συνοικισμού. Στο τέλος της δεκαετίας, το 1929-1930, τοποθετήθηκαν κάποιες βρύσες σε δημόσιους χώρους και σε ελάχιστα σπίτια.

5.1.5 ΔΡΟΜΟΙ - ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ

Οι χωματένιοι δρόμοι παρέμειναν για αρκετά χρόνια, όπως και η προβληματική συγκοινωνία. Η λεωφόρος, ο κεντρικός δρόμος του συνοικισμού ασφαλτοστρώθηκε αρχικά μέχρι την πλατεία Αναγέννησης, στα μέσα της δεκαετίας του 1930. Το υπόλοιπο, όμως, τμήμα του συνοικισμού καθυστέρησε πολύ οι βασικοί δρόμοι ασφαλτοστρώθηκαν βαθμιαία από το 1950 και έπειτα. Χαρακτηριστικό της άθλιας κατάστασης που επικρατούσε είναι ένα άρθρο της εφημ. "Προσφυγικός κόσμος" που δημοσιεύθηκε στις 30 Οκτωβρίου 1927. "Με την παραμικρή βροχή η Λεωφόρος Υμηττού, από του τέρματος του τραμ 12 μέχρι του συνοικισμού Καισαριανής, γίνεται τελείως αδιάβατος". Στις 4 Δεκεμβρίου 1927, η ίδια εφημερίδα έγραφε: "οι δρόμοι Ευτυχίδου, Χρεμωνίδου και η κατ' ευφημισμόν Λεωφόρος Υμηττού γίνονται αδιάβατοι, όταν βρέχει, γεμάτοι λάσπες και λακκούβες. Επίσης, η είδηση ότι η τροchioδρομική γραμμή Παγκρατίου θα επεκταθεί μέχρι των συνοικισμών Βύρωνος και Καισαριανής, χαροποίησε τους ενδιαφερομένους και, κυρίως, τους Καισαριανιώτες που στερούνται ομολογουμένως". Τέλος, ένα άλλο δημοσίευμα της ίδιας εφημερίδας στις 26 Οκτωβρίου 1930 μας πληροφορεί ότι οι κάτοικοι Καισαριανής - Υμηττού διαμαρτυρήθηκαν στο Υπουργείο Συγκοινωνίας για την άθλια συγκοινωνία στους οικισμούς τους και ζήτησαν αυτοκίνητα από την "Πάουερ" για να εξυπηρετηθεί πληθυσμός 40.000 συνολικά ανθρώπων.

5.1.6 ΠΑΙΔΕΙΑ

Μετά από έντονες προσπάθειες πρωτολειτούργησε στα 1924-1925 το πρώτο σχολείο, γνωστό ως "παλιά σχολεία", κοντά στο Ρέμα του Ηριδανού. Ένα σχολείο που ήταν μια λύση εξαιρετικής ανάγκης ένα πλινθόκτιστο που έμοιαζε περισσότερο με παράγκα. Το 1929, ο Ελευθέριος Βενιζέλος αποφάσισε να κατασκευάσει σχολείο στην Καισαριανή, με δωρεά της γυναίκας του Έλενας Βενιζέλου. Το νέο σχολείο ήταν δυναμικότητας 400 μαθητών και έφερε το όνομα της χορηγού, «ΣΧΟΛΕΙΟ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ». Ειδική μνεία πρέπει να γίνει για το σχολείο που ιδρύθηκε στην Καισαριανή και εξυπηρετούσε άτομα με ειδικές ανάγκες (το σημερινό Ειδικό Πειραματικό Σχολείο) καθώς είναι το πρώτο στο είδος του που λειτούργησε στην Ελλάδα. Η λειτουργία του σχολείου αυτού εξακολουθεί μέχρι τις μέρες μας να προσφέρει εκπαίδευση στα άτομα με ειδικές ανάγκες και γι' αυτό θεωρείται ένα από τα σημαντικά έργα του μεσοπολέμου.

Εικόνα 5. 8 Το «ΣΧΟΛΕΙΟ BENIZELΟΥ» (πηγή ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ)

5.1.7 ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ - ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ

Οι εγκατεστημένοι στην Καισαριανή Μικρασιάτες πρόσφυγες ήταν, ζωντανοί άνθρωποι και, συνεπώς, δεν μπορούσαν να τους βάλουν κάτω τα τεράστια προβλήματα που αντιμετώπιζαν. Το επίσημο γήπεδο ποδοσφαίρου ήταν στην κάτω πλευρά του Σκοπευτηρίου και το ονόμαζαν "Κόροιβο" ενώ τα δοκάρια ήταν, συνήθως πέτρες. Από το 1924, κι ενώ οι πρόσφυγες αγωνίζονταν για την επιβίωση, εμφανίζονται οι πρώτοι ανεξάρτητοι σύλλογοι με ονομασίες, όπως: "Τίγρης", "Ανίκητος", "Αρμενική Ένωσης", "Ηρακλής" κ.ά. Ο πρώτος αθλητικός σύλλογος, που ιδρύθηκε επίσημα στην Καισαριανή, το 1927, από τη Φιλανθρωπική Αμερικανική Οργάνωση Near-East Relief, ήταν ο αθλητικός όμιλος με την ίδια επωνυμία Near-East. Την αξιόλογη αθλητική δραστηριότητα της Καισαριανής βοήθησε σημαντικά η δημιουργία του "Δημοσίου Πρότυπου Παιδικού Γυμναστηρίου" γνωστού ως "Near East".

5.2 Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

5.2.1 Η ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ ΓΙΝΕΤΑΙ ΞΕΧΩΡΙΣΤΟΣ ΔΗΜΟΣ

Το 1934, ήταν η χρονιά που η Καισαριανή αποσπάται από το Δήμο Αθηναίων και γίνεται ξεχωριστός Δήμος.

Την ίδια χρονιά διεξάγονται και οι πρώτες εκλογές. Οι εγγεγραμμένοι τότε ήταν 2.700, εκ των οποίων οι 1.000 Βουρλιώτες. Υποψήφιοι ήταν ο Γεώργιος Κυπραίος ή Σούλιος απ' τα Βουρλά, ο Θεμιστοκλής Καρακάσης από τη Μαγνησία, που υποστηρίχτηκε από τους Λαϊκούς του Τσαλδάρη, ο Μπαλής ή Βαλής Νίκος τυπογράφος απ' τα Βουρλά, ο Ταμπάκης, ένας καλοκάγαθος μπακάλης και ακόμα, ο Γεωρ. Αρίστου, ο Χρ. Παπαγιάννης και ο Δημ. Μπατάγιας.

Δεν συγκέντρωσε κανείς το 40%, που ήταν η βάση. Γι' αυτό μετά 4 ημέρες - και συγκεκριμένα την 1η Απριλίου του '34 - επαναλαμβάνονται οι εκλογές ανάμεσα στους δύο πρώτους, με μεγαλύτερη ένταση, αφού έξω απ' τα εκλογικά τμήματα υπήρχαν ιππείς για να προασπίζουν την τάξη. Αυτοί έλαβαν: Καρακάσης 1.021 και ο Κυπραίος 21 ψήφους πιο πάνω. Ακολουθεί προσφυγή στο εφετείο. Τελικά νικητής ανακηρύσσεται ο Γ. Κυπραίος - Σούλιος

5.3 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ

5.3.1 ΕΙΔΗ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΩΝ ΤΕΤΡΑΓΩΝΩΝ

Όπως πληροφορηθήκαμε από την τεχνική υπηρεσία του Δήμου Καισαριανής τρία ήταν τα είδη των οικοδομικών τετραγώνων βάση των οποίων κτίζονταν οι προσφυγικές κατοικίες.

Το πρώτο Ο.Τ. ήταν σε σχήμα «Π» και ήταν το είδος που εφαρμοζόταν κυρίως στις όχθες του Ηριδανού ποταμού. Είχε τέσσερις διόδους και στο κέντρο του δύο κοινόχρηστες τουαλέτες, μια γυναικών και μία ανδρών. Τα μικρά σπίτια που ήταν στοιβαγμένα το ένα πάνω στο άλλο, είχαν επιφάνεια μόλις 19 m² περίπου στην αρχή. Αργότερα, λόγω των αναγκών διαβίωσης οι Πρόσφυγες αποφάσισαν να επεκτείνουν τα σπίτια – δωμάτια τους εις βάρος του προαυλίου χώρου αλλά και των διόδων, οι δύο μίκρυναν σε πλάτος και οι άλλες δύο προσαρτήθηκαν στις κατοικίες. Παρακάτω παρατίθεται ένα τοπογραφικό διάγραμμα που απεικονίζει όλα όσα προαναφέρονται.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Το δεύτερο Ο.Τ. ήταν σε σχήμα τετραγώνου και ήταν το είδος που εφαρμοζόταν κατά κόρων. Είχε δέκα διόδους και στο κέντρο του δύο κοινόχρηστες τουαλέτες, μια γυναικών και μία ανδρών. Τα μικρά σπίτια που ήταν στοιβαγμένα το ένα πάνω στο άλλο, είχαν επιφάνεια μόλις 18 m² περίπου στην αρχή. Αργότερα και αυτά, λόγω των αναγκών διαβίωσης οι Πρόσφυγες αποφάσισαν να επεκτείνουν τα σπίτια – δωμάτια τους εις βάρος του προαυλίου χώρου αλλά και των διόδων, από τις οποίες απέμειναν ενώ οι άλλες δύο προσαρτήθηκαν στις κατοικίες. Παρακάτω παρατίθεται ένα τοπογραφικό διάγραμμα που απεικονίζει όλα όσα προαναφέρονται.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Το τρίτο Ο.Τ. ήταν σε σχήμα ανοιχτού «Π» και ήταν το είδος που εφαρμοζόταν για τις προσφυγικές πολυκατοικίες. Παρακάτω παρατίθεται ένα τοπογραφικό διάγραμμα που απεικονίζει τα κτήρια που βρίσκονται στο Ο.Τ. ΤΖΩΝ ΚΕΝΕΝΤΥ-ΒΡΥΟΥΛΩΝ-ΦΩΚΑΙΑΣ τα οποία έχουν χαρακτηριστεί και διατηρητέα και θα αναφερθούν εκτενέστερα παρακάτω.

5.3.2 ΕΙΔΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Κατά την περιπλάνηση μας στην Καισαριανή συναντήσαμε τρία είδη προσφυγικών κατοικιών. Μονώροφα και διώροφα προσφυγικά κτήρια καθώς και προσφυγικές πολυκατοικίες. Η Καισαριανή συνθέτει μία χαρακτηριστική προσφυγική περιοχή καθώς δομείται με όλα τα είδη προσφυγικών κατοικιών.

Εικόνα 5. 9

Εικόνα 5. 10

Εικόνα 5. 11

Εικόνα 5. 12

Εικόνα 5. 13

Εικόνα 5. 14

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 5. 15

Εικόνα 5. 16

Εικόνα 5. 17

5.3.3 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Εκτός από τη χρήση τους ως κατοικίες, κάποια προσφυγικά χρησιμοποιούνται και ως εστιατόρια, συνεργεία αυτοκινήτων, καταστήματα ή ακόμη και σαν αποθήκες. Η υφιστάμενη κατάσταση δεν είναι και τόσο καλή, στα περισσότερα από αυτά, πολλά έχουν εγκαταλειφθεί, ενώ τα περισσότερα θυσιάστηκαν, δίνοντας πλέον τη θέση τους σε πολυώροφες πολυκατοικίες αφού το πρόσταξαν το εργολαβικό όφελος και οι σύγχρονες συνθήκες διαβίωσης.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

• **ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ**

Εικόνα 5. 18

Εικόνα 5. 19

Εικόνα 5. 20

Εικόνα 5. 21

Εικόνα 5. 22

Εικόνα 5. 23

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

• **ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ**

Εικόνα 5. 24

Εικόνα 5. 25

Εικόνα 5. 26

Εικόνα 5. 27

Εικόνα 5. 28

Εικόνα 5. 29

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

• **ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΑ**

Εικόνα 5. 30

Εικόνα 5. 31

Εικόνα 5. 32

Εικόνα 5. 33

Εικόνα 5. 34

Εικόνα 5. 35

Εικόνα 5. 36

5.3.4 ΑΥΛΕΣ ΚΑΙ ΔΙΟΔΟΙ ΚΑΝΟΥΝ ΑΚΟΜΗ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΙΟ

ΟΙΚΕΙΟ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ

Οι δίοδοι, που χωρίζουν τα οικοδομικά τετράγωνα σε μικρότερα τμήματα, οδηγούν σε εισόδους προαύλιων χώρων και αυλών, που άλλοτε έσφυζαν από ζωή, περιβάλλοντας τις κατοικίες. Τώρα, οι περισσότεροι ελεύθεροι χώροι που υπήρχαν μεταξύ των σπιτιών δίνουν τη θέση τους σε χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων μιας και η ανάγκη για στάθμευση είναι φαίνεται σημαντικότερη από αυτή του ανθρώπινου στοιχείου, καθώς στους συγκεκριμένους χώρους θα μπορούσαν να παίζουν τα παιδιά προφυλαγμένα από πολλούς κινδύνους. Παρ'όλη την εγκατάλειψη που συναντά κανείς περπατώντας στους δρόμους της Καισαριανής, όπου έχουν απομείνει κάποια από τα προσφυγικά, το αίσθημα της γειτονιάς, ζωντανό μέχρι και σήμερα, παραπέμπει σε μία άλλη εποχή, όπου οι ανθρώπινες σχέσεις έπαιζαν σημαντικότερο ρόλο στη ζωή.

Εικόνα 5. 37

Εικόνα 5. 38

Εικόνα 5. 39

Εικόνα 5. 40

Εικόνα 5. 41

Εικόνα 5. 42

5.3.5 Ο ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΝΑ ΣΩΣΕΙ ΚΑΠΟΙΑ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΑ

Η Οικοδομική ανάπτυξη καθώς και σύγχρονες ανάγκες οδηγούν πολλές φορές και με διάφορους τρόπους στον κατακερματισμό της Ιστορίας, για το λόγο αυτό ο δήμος Καισαριανής αποφάσισε να ζητήσει να χαρακτηριστούν διατηρητέα τέσσερα κτήρια που βρίσκονται στην περιοχή και είναι άμεσα συνδεδεμένα, όχι μόνο με την ιστορία του, αλλά και με το λόγο της δημιουργίας του. Με το υπ' αριθμόν 201/7-5-2009 Φ.Ε.Κ. το αίτημα του αυτό κατοχυρώνεται. Ο λόγος γίνεται για τις προσφυγικές πολυκατοικίες που σώζονται στο Ο.Τ. ΤΖΩΝ ΚΕΝΕΝΤΥ-ΒΡΥΟΥΛΩΝ-ΦΩΚΑΙΑΣ. Τα συγκεκριμένα κτήρια είναι τριώροφα και έχουν πολλές ομοιότητες με αυτά της Λ. Αλεξάνδρας. Παρακάτω παρατίθενται εκτός από το φωτογραφικό υλικό και κάποια σχέδια (κατόψεις, όψεις & τομές) των κτηρίων, τα οποία μας δόθηκαν από το Δήμο καθώς και το απόσπασμα από το Φ.Ε.Κ.

μπορεί να ανακαταταγεί στο Τριτεύον Εθνικό Οδικό Δίκτυο.

5. Από την σχετική αλληλογραφία, που αναφέρεται στην παράγραφο Β, ο Δήμος Πατρέων, η Δ/ση Ελέγχου Συντήρησης Έργων Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας και η Δ/ση Δημοσίων Έργων Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, συνηγορούν για την ανακατάταξη της εν λόγω οδού στο Τριτεύον Εθνικό Δίκτυο, αποφασίζουμε:

Ανακατατάσσουμε την Μικρή Περιμετρική Οδό Πατρέων από το σημείο της κοινής τομής με την Παλαιά και Νέα Εθνική Οδό Πατρέων - Κορινθίου (Ισοπέδος Κόμβος Κουρτέας) μέχρι το σημείο συνάντησης με την Εθνική Οδό Πατρέων - Τριπόλεως (μέσω της οδού Παπαδιαμαντοπούλου) και εντάσσουμε τούτη στο Τριτεύον Εθνικό Οδικό Δίκτυο.

Η απόφαση αυτή, από τις διατάξεις της οποίας δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του Κρατικού Προϋπολογισμού, να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 23 Απριλίου 2009

ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
Γ. ΣΟΥΦΛΙΑΣ

Αριθμ. 15723

(2) Χαρακτηρισμός ως διατηρητέων τεσσάρων (4) κτιρίων που βρίσκονται εντός του συγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου του Δήμου Καισαριανής (Ν. Αττικής) και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης αυτών.

**Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ**

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 2 του ν. 1577/1985 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός» (Α' 210) όπως το άρθρο αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 του ν. 2831/2000 «Τροποποίηση των διατάξεων του ν. 1577/1985 «ΓΟΚ» και άλλες πολεοδομικές διατάξεις» (Α' 140).

2. Τις διατάξεις του άρθρου 90 του Κώδικα Νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα κυβερνητικά όργανα που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του π. δ/τος 63/2005 (Α' 98).

3. Την υπ' αριθμ. Υ300/14.11.2007 απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων «Ανάθεση αρμοδιοτήτων Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων στους Υφυπουργούς Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων» (Β' 2210).

4. Την υπ' αριθμ. 98/2007 γνωμοδότηση του δημοτικού συμβουλίου Καισαριανής.

5. Την από 20.3.2008 αιτιολογική έκθεση της Δ/σης Πολεοδομικού Σχεδιασμού - Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών του ΥΠΕΧΩΔΕ.

6. Την από 18.4.2008 ένσταση του Προμπονά Θεοδώρου (αρ. πρωτ. ΥΠΕΧΩΔΕ 17209/21.4.2008).

7. Τις από 21.7.2008 παρατηρήσεις της Δ/σης Πολεοδομικού Σχεδιασμού - Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών του ΥΠΕΧΩΔΕ επί των αντιρρήσεων του ενδιαφερομένου.

8. Το γεγονός ότι παρήλθε άπρακτη η τασσόμενη προθεσμία που προβλέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 4 (παρ. 2) του ν. 1577/1985 (Α' 210) όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 παρ. 2 του ν. 2831/2000 χωρίς να περιέλθουν στη Δ/ση Πολ/κού Σχεδιασμού - Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών του ΥΠΕΧΩΔΕ τυχόν αντιρρήσεις των λοιπών ενδιαφερομένων.

9. Το γεγονός ότι από τις κανονιστικές διατάξεις της παρούσας απόφασης δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού και του προϋπολογισμού του οικείου Ο.Τ.Α., αποφασίζουμε:

1. Χαρακτηρίζονται ως διατηρητέα τεσσέρα (4) κτίρια που βρίσκονται εντός του συγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου του Δήμου Καισαριανής (Ν. Αττικής) και ειδικότερα επί των οδών α) Εθνικής Αντιστάσεως αρ. 23-25 και Βασ. Αλεξάνδρου β) Βασ. Αλεξάνδρου αρ. 27 (Μισοίντος) γ) Τζων Κέννεντυ αρ. 13 (Ο.Τ. 9) και δ) πλατεία Αναγεννήσεως αρ. 5 (Ο.Τ. 28) όπως αυτά φαίνονται με μύρη διαγράμμιση στο σχετικό πρωτότυπο διάγραμμα σε κλίμακα 1:1000 που θεωρήθηκε από τον Προϊστάμενο της Δ/σης Τοπογραφικών Εφαρμογών με την 15723/2009 πράξη του και που αντίτυπο του σε φωτοσμίκρωση δημοσιεύεται με την παρούσα απόφαση.

2. Ως διατηρητέα χαρακτηρίζονται τα αρχικά κελύφη καθώς και οι εναρμονιζόμενες με αυτά μεταγενέστερες προσθήκες όχι όμως και τα στοιχεία ή προσκτίσματα, που αλλοιώνουν τα αρχικά κτίρια.

Ο καθορισμός των στοιχείων ή προσκτισμάτων που αλλοιώνουν τα αρχικά κτίρια πραγματοποιείται από την Επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΠ.ΑΕ).

3. Στα χαρακτηριζόμενα ως διατηρητέα κτίρια απαγορεύεται κάθε αφαίρεση, αλλοίωση ή καταστροφή τόσο των επί μέρους αρχιτεκτονικών ή καλλιτεχνικών ή διακοσμητικών στοιχείων τους, όσο και των κτιρίων συνολικά, πλην των προσκτισμάτων ή των στοιχείων των κτιρίων για τα οποία η Επιτροπή Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΠ.ΑΕ.) γνωμοδοτεί για την αφαίρεσή τους.

4. Επιτρέπεται η επίσκεψη ο εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων, η ενίσχυση στον φέροντα οργανισμό με δυνατότητα χρήσης και νέου φέροντα οργανισμού εσωτερικά μη ορατού στις όψεις των κτιρίων και η εσωτερική διαρρύθμιση με γνώμονα τα υφιστάμενα ανοίγματα. Όλες οι ανωτέρω εργασίες εκτελούνται μετά από έγκρισή τους από την αρμόδια ΕΠ.ΑΕ, κατά τρόπο που δεν αλλοιώνεται ο γενικός αρχιτεκτονικός χαρακτήρας του κτιρίου και δεν θίγονται τα διατηρητέα στοιχεία τους.

5. Δεν επιτρέπεται η τοποθέτηση φωτεινών ή μη επιγραφών και διαφημίσεων στα διατηρητέα κτίρια με εξαίρεση τοποθέτησης επιγραφών μικρών διαστάσεων, που πληροφορούν για τη χρήση των χώρων των κτιρίων.

6. Αιτήσεις για προσθήκη στα διατηρητέα κτίρια αποστέλλονται από την Πολεοδομική Υπηρεσία, στην αρμόδια Υπηρεσία του Υπουργείου, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, με γνώμη της Επιτροπής

Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΠ.Α.Ε.), για ειδικές ρυθμίσεις σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 3 παρ. 2 του ν. 2831/2000 (Α' 140), εφόσον αυτά δεν παροβλάπτονται καθώς και ο χώρος που τα περιβάλλει.

7. Για οποιαδήποτε επέμβαση στο εξωτερικό και το εσωτερικό των διατηρητέων κτιρίων, καθώς και για τη τοποθέτηση επιγραφών, απαιτείται έγκριση της Επιτροπής Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΠ.Α.Ε.).

8. Η ισχύς της παρούσας απόφασης αρχίζει από την δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

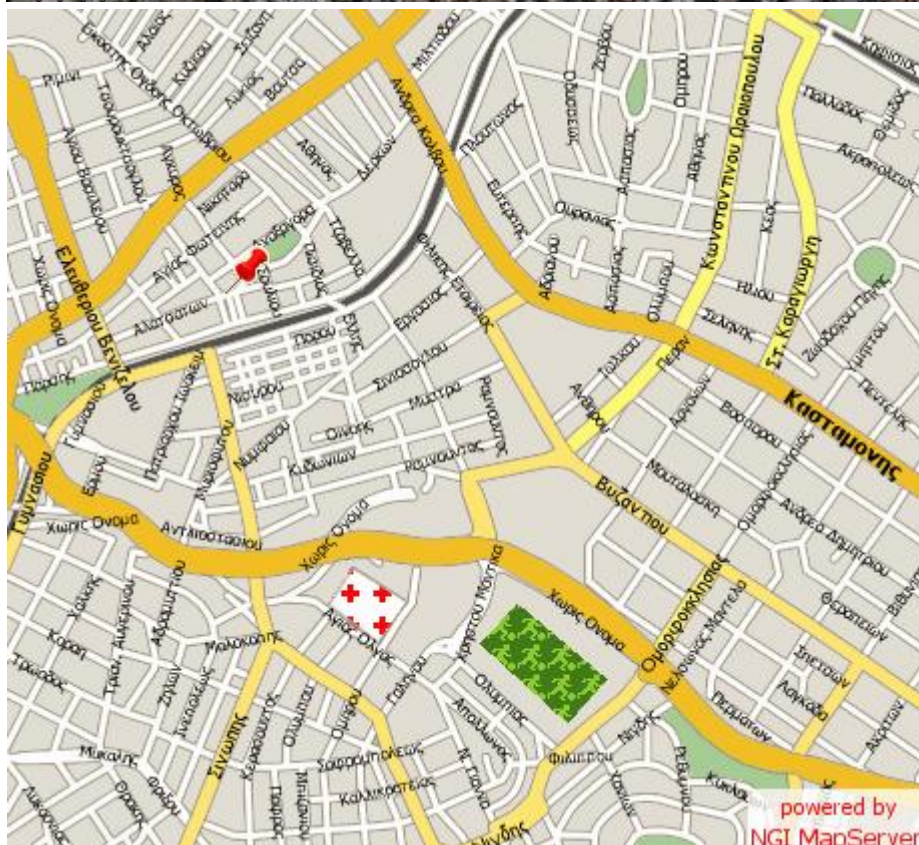
Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 30 Μαρτίου 2009

ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΣΤΑΥΡΟΣ ΕΛ. ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗΣ

6. ΝΕΑ ΙΩΝΙΑ

Εικόνα 6. 1
Ευρύτερη
παρουσίαση
της περιοχής
(πηγή
GOOGLE
MAPS &
DRIVEME)

Η **Νέα Ιωνία** είναι δήμος της περιφέρειας πρωτεύουσας του Νομού Αττικής. Διοικητικά ανήκει στη Νομαρχία Αθηνών και βρίσκεται στα βόρεια προάστια.

6.1 ΙΣΤΟΡΙΑ

6.1.1 Η ΦΥΓΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

Τον Οκτώβρη του 1922 ο Κεμάλ ανακοίνωσε στον Ιερέα Παπαϊωακείμ Πεσματζόγλου ότι πρέπει άμεσα να αποχωρίσουν άμεσα από την γη του μέσω Αιδινίου - Σμύρνης. Ο ιερέας που φάνηκε άξιος των κρίσιμων εκείνων ωρών, αντιπροτείνει την έξοδο μέσω Αττάλειας, γιατί αλλιώς θα χάνονταν στο δρόμο σε περιοχές όπου είχαν γίνει αιματηρές μάχες Ελλήνων και Τούρκων και οι αναμνήσεις ήταν πρόσφατες. Η επιμονή του πείθει και ορίζεται η Παρασκευή, 14 Οκτωβρίου 1922 για την αποχώρηση τους από τη Σπάρτη. Μαζεύτηκαν όλοι στην αγορά κι από κει ξεκίνησαν με κάρρα και με τα πόδια, βέβαια, για την Αττάλεια, προκειμένου μετά με πλοία να ταξιδέψουν στην Ελλάδα.

Μια διαδρομή που σήμερα διαρκεί 2 ώρες, έγινε σε 8 ημέρες. Με Περιπέτειες πολλές, με ληστείες από ληστές των βουνών και εκβιασμούς των τσανταρμάδων που θα φύλαγαν τους χριστιανούς, με αρπαγές παιδιών. Χρειάστηκε να γίνουν διαμαρτυρίες, παραστάσεις, να πληρωθούν φύλακες για να μπορέσει όλο αυτό το κοπάδι των γυναικόπαιδων να φτάσει σώο, με μια μόνο απώλεια, από την αρπαγή παιδιού, στην Αττάλεια.

Ο Παπαϊωακείμ ευτυχώς δεν ήταν μόνος του. Είχε δίπλα του ένα επιτελείο δυναμικών γυναικών της Σπάρτης κι ακόμη τη στήριξη των υπερήλικων ανδρών που είχε μαζί του. Συχνά πυκνά ο ίδιος, στ' Απομνημονεύματά του, αναφέρεται στο ρόλο τους για να δείξει ακόμα και το πώς τόσες οικογένειες Σπαρταλήδων, μετά στην Ελλάδα, διοικήθηκαν από γυναίκες άξια, αφού οι άνδρες είχαν χαθεί στην εξορία.

Μετά από διαμονή ακόμη 16 ημερών, στα σπίτια που είχαν εγκαταλείψει φεύγοντας οι Ατταλειώτες, αρχές πια του Νοέμβρη του 1922, οι Σπαρταλήδες ανεβασμένοι σε 3 πλοία, 2 αμερικάνικα και 1 ελληνικό, το «Ανδρέας Άνδρου», αποχωρίζονται την πατρίδα τους.

6.1.2 ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΣΤΗ ΣΠΑΡΤΗ ΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ

Οι κατοικίες στη Σπάρτη, αρχικά, ήταν ξύλινες με στέγη από καλά πατημένο άργιλλο, που έμοιαζε με τσιμέντο (ντάμι). Αργότερα άρχιζαν να κτίζονται πέτρινα σπίτια, έχοντας πάντα σενάζια ξύλινα για να μην είναι μονοκόμματος ο τοίχος και καταρρεύσει εύκολα. Η οροφή ξύλινη, σκεπασμένη με βυζαντινά κεραμίδια. Τα μεσοαστικά σπίτια ήταν διώροφα με τον πρώτο όροφο να έχει τους χώρους υποδοχής, τις κρεβατοκάμαρες, την κουζίνα, όλα στρωμένα με χαλιά. Απαραίτητο το τζάκι για τους κατάψυχρους χειμώνες και τα μαγκάλια. Το ισόγειο και το υπόγειο λειτουργούσαν κυρίως ως αποθήκες και κελάρια. Εξωτερικά δίνουν χάρη τα σαχισιά (Οι προεξοχές) και τα κλειστό μπαλκόνια. Τα πιο πλούσια σπίτια είναι από πελεκητή πέτρα, έχουν αετώματα και κολώνες κλπ.

Εικόνα 6. 2, Εικόνα

Ενδεικτικές κατοικίες της Σπάρτης της Μ. Ασίας (Υλικό από το βιβλίο «Οι Σπαρταλήδες στην παλιά και τη νέα πατρίδα»)

6. 3 & Εικόνα 6. 4

6.1.3 Η «ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ» ΖΩΗ ΣΤΗ Ν. ΙΩΝΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ

Η Νέα Ιωνία μπορεί να θεωρηθεί ότι ιδρύθηκε την Κυριακή 27 Ιουνίου 1923, όταν ο αρχηγός της Επαναστατικής Κυβέρνησης, ο Νικόλαος Πλαστήρας και ο ιερέας Παπαϊωακείμ Πεσματζόγλου, ο οποίος είχε οδηγήσει ως άλλος Μωϋσής όπως προαναφέρθηκε, τους χιλιάδες συμπατριώτες του Σπαρταλήδες (από την πόλη Σπάρτη της Πισιδίας) στην Ελλάδα, μετά την Μικρασιατική καταστροφή, εγκαινίασαν στην τότε περιοχή «Ποδαράδες» τον συνοικισμό για τους πρόσφυγες από την Σπάρτη της Πισιδίας. Η συγκεκριμένη περιοχή υπήρξε ο χώρος όπου εγκαταστάθηκαν αρχικά 500 οικογένειες ταπητουργών προσφύγων από τη Σπάρτη της Πισιδίας με σκοπό την οργάνωση της ταπητουργίας και το μπόλιασμά της στην Ελληνική πραγματικότητα. Την καθαρά προσφυγική τεχνογνωσία του Ανατολίτικου χαλιού η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων θεώρησε ως «πανάκεια» για τη λύση του προβλήματος της απασχόλησης των προσφύγων. Για τον σκοπό αυτό με οικονομική ενίσχυσή της ιδρύθηκαν στον προσφυγικό συνοικισμό εργοστάσια ταπητουργίας. Έτσι, για την υλοποίηση του προγράμματος εφαρμογής και διάδοσης της ταπητουργίας, η Ν. Ιωνία ορίστηκε ως κέντρο με αποτέλεσμα σ' αυτήν να υπάρξει η μεγαλύτερη συσσώρευση βιομηχανικών καταστημάτων.

Ο συνοικισμός ονομάστηκε αρχικά «Νέα Πισιδία», αλλά η ονομασία δεν επικράτησε, καθώς προστέθηκαν σύντομα πρόσφυγες από την Ινέπολη, την Κασταμονή, τη Σαφράμπολη, τη Νεάπολη, την Καππαδοκία, την Αλία και την

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Αττάλεια της Παμφυλίας και ακόμη από την Σμύρνη και τα περίχωρά της, τα Βουρλά, το Αίβαλί, τα Θυάτειρα και άλλες πολιτείες της Ιωνίας όπου ανθούσαν σπουδαίες Ελληνορθόδοξες κοινότητες. Έτσι, πήρε την ονομασία «Νέα Ιωνία». Το έρημο τοπίο των Ποδαράδων που ιδιοκτησιακά ανήκε στο Ιερό Κοινό του Παναγίου Τάφου και είχε ως «μόνας κατοικίας» τις οκτώ οικογένειες των βοσκών και καλλιεργητών του κτήματος μεταμορφώθηκε με την εγκατάσταση των προσφύγων.

Εικόνα 6. 5 Χάρτης της Μ. Ασίας (πηγή ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ)

Στα 1230 στρέμματα του κτήματος που αγοράστηκαν από την Ε.Α.Π. και εκχερσώθηκαν με ρυθμούς πυρετικούς, χτίστηκαν μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα 3864 σπίτια που παραχωρούνται τοκοχρεολυτικά.

Τα προβλήματα που είχαν να αντιμετωπίσουν πολλά. Υποτυπώδη ως ανύπαρκτα έργα υποδομής, οξύ πρόβλημα στέγης, έλλειψη σχολείων, συγκοινωνίας, ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, ρατσιστική αντιμετώπιση εκ μέρους των γηγενών και πολλά άλλα. Η ανεργία όμως ήταν το κύριο πρόβλημα του προσφυγικού πληθυσμού που στην πλειοψηφία του ήταν γυναίκες και παιδιά. Το πρόβλημα της ανεργίας συναρτάται βέβαια άμεσα με τη φθηνή εργασία, αφού οι πρόσφυγες αντιμετωπίστηκαν ως φθηνό και ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό, γεγονός που επιδείνωνε τα οικονομικά δεδομένα τους.

Ο οικισμός οριοθετήθηκε από τα συνεργεία της ΕΑΠ και διαιρέθηκε σε δύο ζώνες. Στον οικιστικό χώρο και στο χώρο των «εργοστασίων και Λατομείων» στην περιοχή της Ελευθερούπολης. Στην βιομηχανική ζώνη της Ελευθερούπολης, γηγενείς επιχειρηματίες συνεταιριζόμενοι με πρόσφυγες επενδύουν στην ευοίωνη προοπτική της ταπητουργίας. Σε μια προσπάθεια επαγγελματικής αποκατάστασης των προσφύγων ενισχύθηκε οικονομικά η οργάνωση σε βιομηχανικό επίπεδο της

ταπητουργίας. Η ταπητουργία υπήρξε πατροπαράδοτη τέχνη των προσφύγων και κατεξοχήν γυναικεία απασχόληση. Ο ανδρικός πληθυσμός απασχολήθηκε κυρίως στις οικοδομικές εργασίες για την ίδρυση του οικισμού και των εργοστασίων στην βιομηχανική ζώνη.

Τα βιομηχανικά οικοπέδα προσφέρονται με ευνοϊκούς όρους από την ΕΑΠ με σκοπό την προώθηση της βιομηχανικής ανάπτυξης της Ελλάδος και της απασχόλησης των αστών προσφύγων.

Μέσα σ' έναν ασύλληπτο οικοδομικό οργανισμό, όπου σπίτια, εργοστάσια, γέφυρες, δρόμοι κλπ. δημιουργούνταν από το μηδέν, η πόλη της Ν. Ιωνίας έβαλε τις ρίζες της.

Παράλληλα, στην περιοχή του σημερινού Περισσοῦ, ο δαιμόνιος εργοστασιάρχης Νικόλαος Κυρκίνης που ήδη από το 1920 είχε ιδρύσει εργοστάσιο Μεταξουργίας στην περιοχή εκμεταλλευόμενος την συγκυρία που πρόσφερε φθινό εργατικό δυναμικό και με τους ίδιους ταχείς ρυθμούς εφαρμόζει το μεγάλο οικοδομικό του πρόγραμμα, αυτό της ίδρυσης μιας βιομηχανικής πόλης. Ιδρύει εργοστάσια ηλεκτροπαραγωγής, βαμβακουργίας, ταπητουργίας, ενώ επεκτείνει το αρχικό εργοστάσιο της Μεταξουργίας.

Ο οικισμός παίρνει σιγά σιγά μορφή και αναπτύσσει λειτουργίες πόλης, κοσμικά κέντρα, κινηματογράφους, καταστήματα εμπορικά, τράπεζες, εφημερίδες, καλλιτεχνικούς και αθλητικούς ομίλους, ηλεκτροφωτισμό κλπ. Χωρίς να λείπουν βέβαια τα μεγάλα προβλήματα ύδρευσης, αποχέτευσης, σχολείων, ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης κλπ.

Το 1926, η Ν. Ιωνία είναι μια πολυάνθρωπη πόλη με 16.382 κατοίκους και με καθαρά προσφυγική συνείδηση. Το 1934 ανακηρύσσεται ανεξάρτητος Δήμος και αποκτάει δική της οντότητα. Πρώτος δήμαρχος στις δημοτικές εκλογές του 1934 εξελέγη ο Γιώργος Φελέκης από τον Πόντο.

Στα χρόνια της Κατοχής, όταν ήδη είχε προσαρτηθεί και η Καλογρέζα, η Νέα Ιωνία υπήρξε προπύργιο της αντίστασης κατά των κατακτητών αλλά και των συνεργατών τους. Στο «Μπλόκο της Καλογρέζας», στις 16 Μαρτίου 1944, εκτελέστηκαν 22 παλικάρια στον Ποδονίφτη, τον χείμαρρο που διασχίζει την πόλη. Μετά τον πόλεμο, παρά τις μεγάλες απώλειες και τις χιλιάδες εξόριστους της, η πόλη ρίχτηκε και πάλι στη δημιουργία. Η Ταπητουργία όμως είχε πάρει τον κατήφορο, αφού τα χειροποίητα χαλιά είχαν αντικατασταθεί από τα μηχανοποίητα, τα εργοστάσιά της όμως άντεξαν ως τις αρχές της 10ετίας του '60, οπότε άρχισαν ένα – ένα να κλείνουν μη αντέχοντας το συναγωνισμό. Μετά τον Εμφύλιο, η Ν. Ιωνία γίνεται ο αποδέκτης μεγάλης μάζας εσωτερικών μεταναστών. Η προσφυγική της συνοχή διαταράσσεται και η προσφυγούπολη μετατρέπεται σε εργατούπολη. «Οι ρυθμοί της προπολεμικής εποχής άλλαξαν, έγιναν σύνθετοι, το χθεσινό αδενικό παιδί, η προσφυγική γειτονιά, παραχώρησε τη θέση της σε έναν ρωμαλέο έφηβο, τη βιομηχανική πόλη», σημειώνει πηγή της εποχής. Αναπτύσσεται ραγδαία το

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

εμπόριο, ιδιαίτερα αφότου στην πόλη έφθασε ο ηλεκτρικός σιδηρόδρομος (1956), με αποτέλεσμα σήμερα η Νέα Ιωνία να θεωρείται μια από τις μεγαλύτερες αγορές του λεκανοπεδίου.

Μετά τη δικτατορία του 1967 λίγα πράγματα στην πόλη είναι ίδια. Το προσφυγικό στοιχείο έχει συρρικνωθεί. Η Ν. Ιωνία είναι πλέον μια μεγάλη πόλη. Στη δεκαετία του '80, οι αλλαγές είναι ραγδαίες. Διανύουμε την περίοδο της αντιπαροχής. Τα προσφυγικά σπίτια εκτοπίζονται από τις πολυκατοικίες και τα εμπορικά κέντρα. Η βιομηχανία συρρικνώνεται και τη θέση της παίρνει ο τριτογενής τομέας. Η αλλοίωση της φυσιογνωμίας της μεγεθύνεται. Ο άλλοτε προσφυγικός συνοικισμός της Ν. Ιωνίας έκλεισε ήδη 86 χρόνια πολυκύμαντης ζωής κι έχει γράψει τη δική του ιστορία. Ιστορία που αποτυπώνεται στην φυσιογνωμία των κτιρίων του και στην πολεοδομική του συγκρότηση και που εξακολουθούν να προσδίδουν ένα ιδιαίτερο χαρακτήρα στην πόλη.

Σήμερα αριθμεί –κατά την επίσημη στατιστική- 66.017 κατοίκους. Στην πραγματικότητα όλοι οι κάτοικοί της αγγίζουν τις 100.000, ύστερα μάλιστα από τη μαζική εγκατάσταση οικονομικών προσφύγων, που καθιστούν τη Νέα Ιωνία ένα πολυπολιτισμικό Δήμο.

Από τα βασικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η πόλη είναι το κυκλοφοριακό, η πυκνή δόμηση, η ανεργία και η έλλειψη πρασίνου και ελεύθερων χώρων.

6.2 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ

6.2.1 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΗΣ Ν. ΙΩΝΙΑΣ

Εικόνα 6. 6 Άποψη της Ν. Ιωνίας (1924) (Υλικό από το βιβλίο «Οι Σπαρταλήδες στην παλιά και τη νέα πατρίδα»)

Εικόνα 6. 7 Άποψη της Ν. Ιωνίας (1928) (Υλικό από το βιβλίο «Οι Σπαρταλήδες στην παλιά και τη νέα πατρίδα»)

6.2.2 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΣΩΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ (ΟΨΕΙΣ)

Κατά την περιπλάνηση μας στη Νέα Ιωνία συναντήσαμε μικρές μονώροφες ή διώροφες, λίθινες κατοικίες, στοιβαγμένες η μια πάνω στην άλλη. Όλες όμοιες μεταξύ τους επιχρισμένες, με κεραμοσκεπές και ξύλινα κουφώματα. Τα εν λόγω προσφυγικά κτίρια ανήκουν στα κτίρια που έχτισε η ΕΑΠ, στο πρόγραμμα της ταχύρυθμης αποκατάστασης των προσφύγων. Το έργο αυτό της ανοικοδόμησης των οικισμών της Αττικής αλλά και της Μακεδονίας σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από ένα επιτελείο 15 ατόμων με επικεφαλής τον εξάιτερο μηχανικό Σγούτα και εργατικό δυναμικό τους ξεριζωμένους πρόσφυγες. Μετά από μελέτη και δοκιμές ο Σγούτας επέλεξε δύο τύπους σπιτιών δείγματα των οποίων σώζονται έως και σήμερα. Ο πρώτος τύπος ήταν ένα μονώροφο σπίτι που χρησίμευε ως κατοικία δύο οικογενειών και διέθετε για κάθε οικογένεια ένα δωμάτιο που χρησίμευε ως σαλόνι – υπνοδωμάτιο (13,5 τ.μ.), ένα κουζινάκι – πλυσταριό και μια αποθήκη – ντουλάπα. Ο δεύτερος τύπος προέκυψε από την προσθήκη καθ' ύψος ενός πανομοιότυπου ορόφου που έδινε την δυνατότητα της στέγασης τεσσάρων οικογενειών.

Το στεγαστικό αυτό πρόγραμμα της ΕΑΠ την εποχή του κατηγορήθηκε σφοδρά για κακοτεχνίες και προχειρότητα από τον Προσφυγικό Τύπο που έγραφε: «Τα πέτρινα σπίτια παρασύρονται υπό του ανέμου ως πτερά στρουθοκαμήλου» και «... ο βοριάς παίζει χαρτοπόλεμο με τα κεραμίδια πάνω στους κακόμοιρους τους Ποδαράδες». Οι τιμές των σπιτιών, από την άλλη πλευρά, θεωρούνταν υπέρογκες και το οξύ πρόβλημα της κυριότητας και αποπληρωμής των σπιτιών προκάλεσε το παμπροσφυγικό συλλαλητήριο στη Ν. Ιωνία, στις 31 Μαΐου του 1925.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 6. 8

Εικόνα 6. 9

Εικόνα 6.10

Εικόνα 6. 11

Εικόνα 6. 12

Εικόνα 6. 13

Εικόνα 6. 14

Εικόνα 6. 15

Εικόνα 6. 16

Εικόνα 6. 17

6.2.3 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Εκτός από τη χρήση τους ως κατοικίες, κάποια προσφυγικά χρησιμοποιούνται και ως καταστήματα ή ως χώροι στάθμευσης αυτοκινήτων, αφού αυτά κατέρρευσαν μετά το μεγάλο σεισμό της Αθήνας το Σεπτέμβριο του 1999.

Εικόνα 6. 18

Εικόνα 6. 19

Εικόνα 6. 20

Εικόνα 6. 21

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 6. 22

Εικόνα 6. 23

Εικόνα 6. 24

Εικόνα 6. 25

6.2.4 Η ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΔΟΜΗΣΗΣ

Σε πολλά σημεία του Δήμου, οι προσφυγικές κατοικίες έδωσαν τη θέση τους σε νέα κτήρια, ευέλικτα στις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής. Αυτό συνέβη είτε λόγω της καταστροφής τους από το σεισμό, είτε επειδή δόθηκαν από τους ιδιοκτήτες τους αντιπαροχή.

Εικόνα 6. 26

Εικόνα 6. 27

Εικόνα 6. 28

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 6. 29

Εικόνα 6. 30

Εικόνα 6. 31

Εικόνα 6. 32

Εικόνα 6. 33

Εικόνα 6. 34

6.2.5 ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΗ , ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ ή «ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ»;

Εκτός από τα λιγοστά δείγματα ανακαίνισης κάποιων κατοικιών κατά την επιτόπια αυτοψία καταγράφηκαν αρκετά εγκαταλελειμμένα κτήρια που υπενθυμίζουν την αδιαφορία σχετικά με την ιστορία της περιοχής, κάποια άλλα που παρά την υφιστάμενη κατάστασή τους, οι ιδιοκτήτες τους τα έχουν νοικιάσει σε Οικονομικούς Μετανάστες καθώς και μερικά ερειπωμένα ή γκρεμισμένα.

Εικόνα 6. 35

Εικόνα 6. 36

Εικόνα 6. 37

Εικόνα 6. 38

Εικόνα 6. 39

Εικόνα 6. 40

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 6. 41

Εικόνα 6. 42

Εικόνα 6. 43

Εικόνα 6. 44

Εικόνα 6. 45

Εικόνα 6. 46

Εικόνα 6. 47

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 6. 48

Εικόνα 6. 49

Εικόνα 6. 50

Εικόνα 6. 51

Εικόνα 6. 52

Εικόνα 6. 53

Εικόνα 6. 54

6.2.6 ΑΥΛΕΣ ΚΑΙ ΣΤΕΝΑ ΔΡΟΜΑΚΙΑ ΚΑΝΟΥΝ ΑΚΟΜΗ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΙΟ ΟΙΚΕΙΟ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ

Τα στενά δρομάκια, που χωρίζουν τα οικοδομικά τετράγωνα σε μικρότερα τμήματα, οδηγούν σε εισόδους αυλών, που άλλοτε έσφυζαν από ζωή, περιβάλλοντας τις κατοικίες. Παρ' όλη την εγκατάλειψη που συναντά κανείς περπατώντας στα δρομάκια, το αίσθημα της γειτονιάς, ζωντανό μέχρι και σήμερα, παραπέμπει σε μία άλλη εποχή, όπου οι ανθρώπινες σχέσεις έπαιζαν σημαντικότερο ρόλο στη ζωή.

Εικόνα 6. 55

Εικόνα 6. 56

Εικόνα 6. 57

Εικόνα 6. 58

Εικόνα 6. 59

Εικόνα 6. 60

Εικόνα 6. 61

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 6. 62

Εικόνα 6. 63

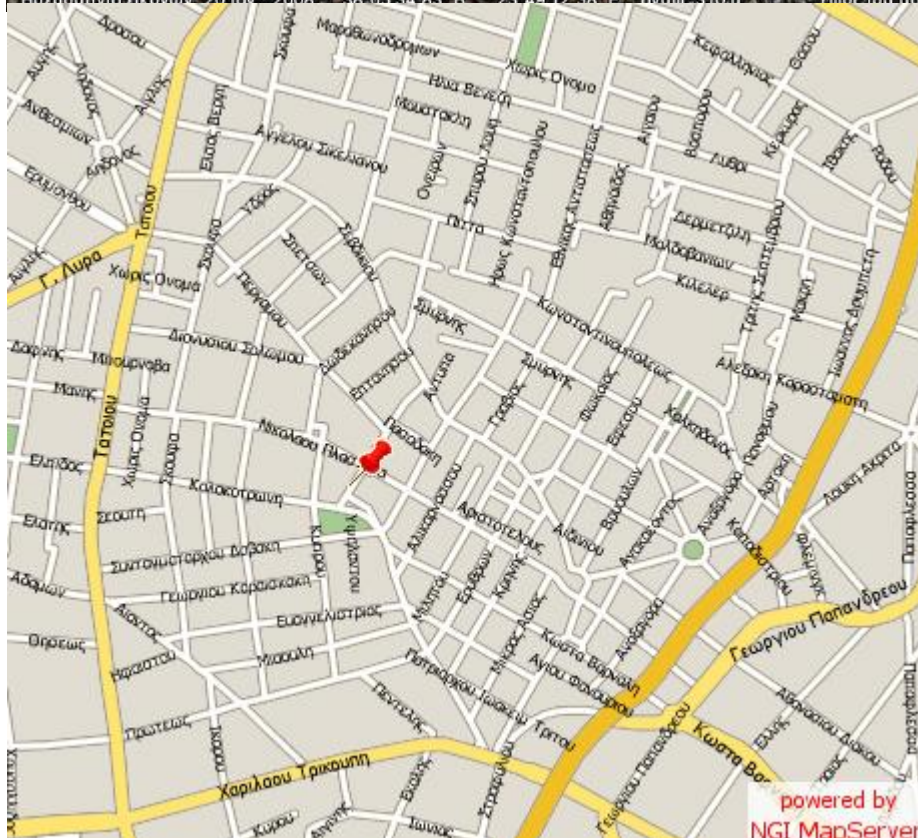
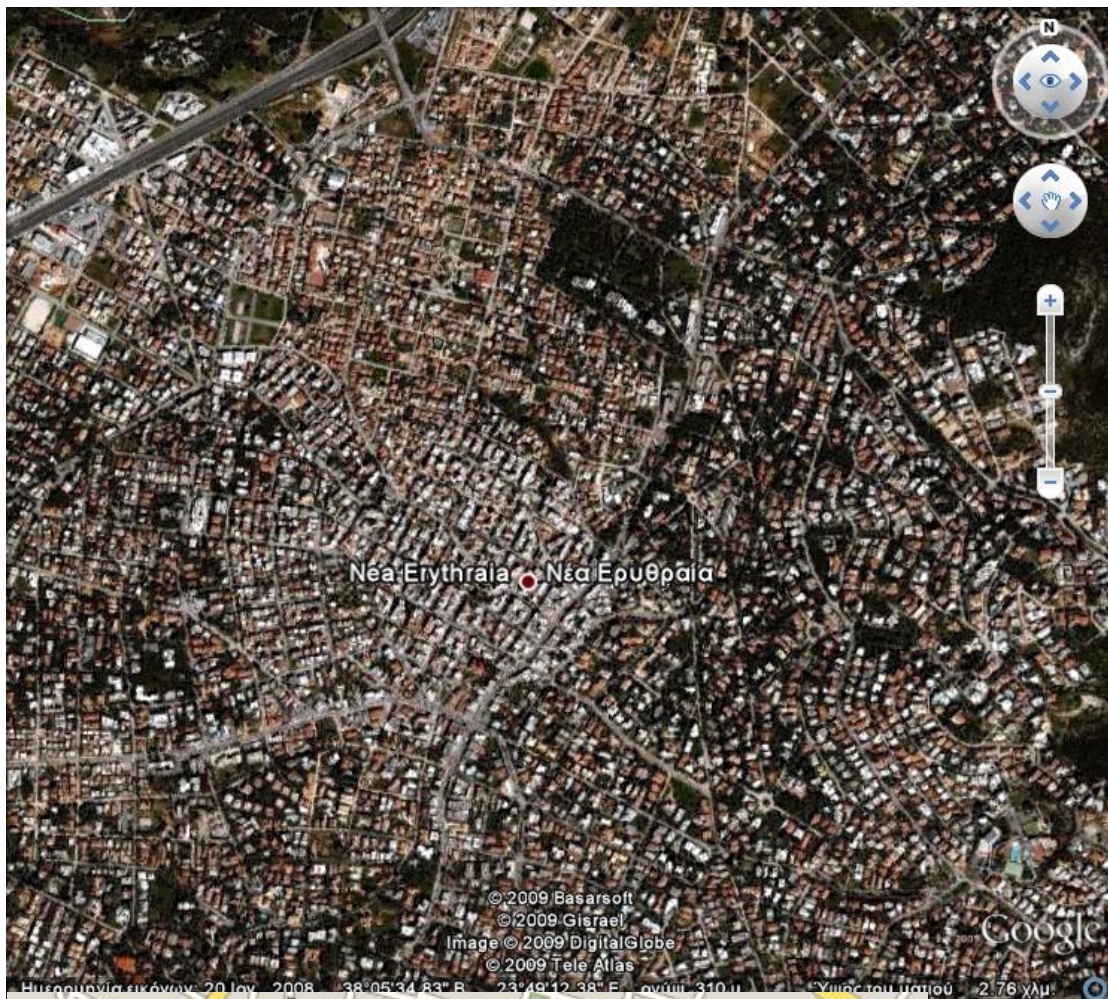
Εικόνα 6. 64

Εικόνα 6. 65

Οι παραπάνω φωτογραφίες (Εικόνα 6.8 -6.65) τραβήχτηκαν κατά την επιτόπια αυτοψία μας στο Δήμο της Νέας Ιωνίας.

7. ΝΕΑ ΕΡΥΘΡΑΙΑ

Εικόνα 7.1
Ευρύτερη παρουσίαση της περιοχής (πηγή GOOGLE MAPS & DRIVEME)

Η **Νέα Ερυθραία** πρώην "**Καστρί**", αποτελεί σήμερα βόρειο προάστιο του πολεοδομικού συγκροτήματος των Αθηνών και πέρασμα από τα λεγόμενα βόρεια προάστια στη βόρεια περιφέρεια πρωτεύουσας. Οι πρώτοι εποίκιστές της περιοχής ήταν πρόσφυγες από την Ερυθραία της Ιωνίας στη Μικρά Ασία το 1923, εξου και η ονομασία της "Νέα" που αρχικά υπαγόταν στη κοινότητα Κηφισιάς. Το 1928 αριθμούσε 1844 κατοίκους.

7.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Το 1914 με τους πρώτους διωγμούς κατέφθασαν στην περιοχή της **Κηφισιάς** οι πρώτοι Μικρασιάτες πρόσφυγες με καταγωγή κυρίως από τα **Βουρλά** και το **Λυθρί (Ερυθραί)** της χερσονήσου της **Ερυθραίας**. Σκορπίστηκαν σε όλη την περιοχή και κάποιοι εγκαταστάθηκαν στα Αλώνια, τα οποία ήταν Αρβανίτικο χωριό. Σύμφωνα με τα λεγόμενα του Νίκου Μουστάκη:

"ένας λόγος που, κατά τη γνώμη μου, έσπρωχνε τους πρόσφυγες στην Κηφισιά ήταν ότι θα έβρισκαν κάποιο μεροκάματο, καθώς η πλειοψηφία τους απετείλειτο από αγρότες και αμπελουργούς, και την εποχή εκείνη η Κηφισιά ήταν μεν το πλουσιότερο προάστιο, αλλά παράλληλα είχαν αναπτυχθεί και πολλές αγροτικές καλλιέργειες, όπως η καλλιέργεια της πατάτας, του σπαραγγιού, της φράουλας, του μενεξέ, κι έτσι από την μία οι καλλιέργειες και από την άλλη οι πανέμορφοι κήποι, χρειαζόνταν πολλά και φθηνά εργατικά χέρια." (Μουστάκης, Ν.)¹⁹

Κάποιοι από τους πρόσφυγες του 1914, παλιννόστησαν το 1919, για να επιστρέψουν οριστικά μετά την καταστροφή του 1922, ενώ ακολούθησαν και άλλοι συγγενείς ή συγχωριανοί τους οι οποίοι βρήκαν προσωρινό καταφύγιο στην Κηφισιά. Η καταγωγή αυτών των προσφύγων ήταν (εκτός από τα Βουρλά και το Λυθρί) και από τις περιοχές **Σιβρισάρι, Καράμπουρνα, Μελί, Ντεμετζιλί, Γιατζιλάρι, Σεούτι, Σεβδίκιοι, Βουρλά, Τσεσμέ, Μουρνόβα** και από τη **Σμύρνη**.

Όσοι ζούσαν εκεί από πριν είχαν αναπτύξει γνωριμίες με τις οποίες εξασφάλισαν πρόχειρο κατάλυμα σε αρκετές οικογένειες. Εγκαταλελειμμένοι χώροι, στάβλοι και αποθήκες δόθηκαν στους πρόσφυγες για να ξεχειμωνιάσουν. Ορισμένοι από αυτούς έστησαν πρόχειρα μερικά παραπήγματα στο σημείο όπου σήμερα βρίσκεται το Β' Δημοτικό Σχολείο Κηφισιάς, απέναντι από το Μπενάκειο Παιδικό Ίδρυμα.

"Βαρύς χειμώνας τότε, δεν ήτο μόνον προβληματική η στέγασις, αλλά και άλλες ελλείψεις ήσαν σοβαραί, διότι ούτε σκεπάσματα ούτε ενδύματα υπήρχαν ούτε και αυτή η θέρμανσις ήτο εξησφαλισμένη.[...]Κάθε λίγο έφθαναν από την Μικράν Ασίαν πολλοί που είχαν παραμείνει αιχμάλωτοι εις την Τουρκίαν και να βρίσκουν που και που δικούς των" (Μουστάκης, Σ.).

¹⁹ Τα ιστορικά στοιχεία οφείλουν την ύπαρξή τους στη σχολαστικότητα και την φροντίδα του τσαγκάρη πρόσφυγα **Στέλιου Μουστάκη** ο οποίος διαφύλαξε ένα μεγάλο προσωπικό αρχείο από επίσημα έγγραφα καθώς και προσωπικά του κείμενα, σαν ένα ημερολόγιο των σημαντικών εποχών που καθόρισαν την πορεία της Ν. Ερυθραίας. Με την επιμέλεια του γιου του Νίκου Μουστάκη και του συγγραφέα Αχιλλέα Κοντοστάθη, αυτό το υλικό διασώθηκε και δημοσιεύτηκε έτσι ώστε να συγκροτήσει τη γραπτή ιστορία της Ν. Ερυθραίας.

Οι κάτοικοι της Κηφισιάς τα πρώτα χρόνια αγκάλιασαν τους πρόσφυγες κάτι όμως το οποίο δεν κράτησε για πολύ καθώς επικράτησε η αντίληψη ότι τους «έπαιρναν τις δουλειές».

Οι Μικρασιάτες κατάφεραν πάντα να διατηρούν μια αυτονομία έχοντας την τεχνογνωσία και την δύναμη να προοδεύουν.

7.2 Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Μέσα στον Ιανουάριο του 1923 οι πρόσφυγες, προκειμένου να μπορούν να διεκδικήσουν τα δικαιώματά τους, αποφάσισαν να ιδρύσουν το **Σύλλογο Προσφύγων Κηφισιάς**. Πρώτο μέλημα του Συλλόγου ήταν το θέμα της μόνιμης εγκατάστασης των προσφύγων και η διεκδίκηση γης από το κράτος. Έτσι στα τέλη του 1925 επέλεξαν μια έκταση 152 στρεμμάτων 2,5 χλμ. βορείως της Κηφισιάς, η οποία ανήκε στη **Μονή Πετράκη** και κατάφεραν να την απαλλοτριώσουν.

Η περιοχή εκτεινόταν στα δυτικά του χωματόδρομου που οδηγούσε στο Μαραθώνα (οδός Μαραθώνος-σημερινή **Ελευθερίου Βενιζέλου**) και περιλάμβανε ένα ακόμη τμήμα γης που βρισκόταν μεταξύ του χωματόδρομου και των σιδηροδρομικών γραμμών των λατομείων του Διονύσου που βρίσκονταν στα ανατολικά του. Ήταν τμήμα πυκνού πευκοδάσους τόσο δύσβατου που οι μαρτυρίες λένε ότι "δε μπορούσε να περάσει φίδι" (Μουστάκης, Σ., 2003:50).

Η επιλογή της θέσης του Συνοικισμού που έγινε από το Σύλλογο Προσφύγων Κηφισιάς, βασίστηκε κυρίως σε κριτήρια που είχαν σχέση με:

1. τη γειτνίαση με τις αναπτυσσόμενες περιοχές γύρω από την Κηφισιά (το Καστρί) αλλά και η ίδια η Κηφισιά η οποία είχε αρχίσει να γίνεται τόπος μόνιμης κατοικίας,
2. την ύπαρξη της οδού Μαραθώνος (σημερινής Ελευθερίου Βενιζέλου) προέκτασης της Κηφισιάς, ένα βασικό οδικό άξονα που εξυπηρετούσε στη μεταφορά εμπορευμάτων αλλά και στη μετακίνηση προς περιοχές όπου οι πρόσφυγες έβρισκαν εργασία (Μαραθώνας, Διόνυσος κτλ),
3. την ύπαρξη της σιδηροδρομικής γραμμής Διονύσου και
4. τα γεωφυσικά χαρακτηριστικά και ιδιαίτερα οι χείμαρροι.

Η περιοχή χωρίστηκε σε οικόπεδα τα οποία μοιράστηκαν με κλήρωση, σε **364 δικαιούχους** -μέλη του Συλλόγου- οι οποίοι είχαν έρθει με τις οικογένειές τους από τη Μικρά Ασία. Όσοι ήταν άγαμοι ή δεν προστάτευαν κάποιον ανήλικο δεν είχαν δικαίωμα συμμετοχής στην κλήρωση. Η διανομή αυτή έγινε το 1925. Η απόφαση της απαλλοτρίωσης όριζε ότι τα έξοδα σχεδίων ρυμοτομίας, χωρισμού οικοπέδων, πληρωμής της απαλλοτριωμένης γης και ότι άλλα γίνουν θα βάραιναν το Σύλλογο.

Το **ρυμοτομικό σχέδιο** του προσφυγικού συνοικισμού κατά τους ντόπιους εκπονήθηκε από ένα **Ρώσο μηχανικό** ονόματι **Σμιθ** (το μικρό του όνομα δεν είναι γνωστό), με επιβλέποντα μηχανικό κάποιον **Αυγερινό**, που υποδείχθηκαν στο Σύλλογο από τον τότε Δήμαρχο Αθηναίων Σπύρο Πάτση, μιας που η Κηφισιά τότε υπάγονταν στο Δήμο Αθηναίων, ενώ κατά μια άλλη εκδοχή από το Στέφανο Παππά, που ήταν ο τοπογράφος που συνέταξε το τοπογραφικό διάγραμμα του Συνοικισμού. Η απαλλοτρίωση της περιοχής έγινε σε δύο φάσεις. Η πρώτη έκταση απαλλοτριώθηκε μετά από την υπ' αριθμό 9266/25 απόφαση (δημοσίευση στο ΦΕΚ 11/3-2-1925) και η δεύτερη μετά από την 67684/31 (ΦΕΚ 102/25-8-1931). Η ονομασία που δόθηκε στο συνοικισμό ήταν **«Νέα Ερυθραία»** λόγω της καταγωγής των περισσότερων προσφύγων. Η απόφαση πάρθηκε μετά τις εκλογές του 1934, όταν ο Δήμος Αθηναίων περιόρισε την έκτασή του και μετατράπηκαν σε δήμους και κοινότητες περιοχές που μέχρι τότε ανήκαν διοικητικά σε αυτόν. Σφραγίδα της νεοσύστατης Κοινότητας Ν. Ερυθραίας ορίστηκε η Σίβυλλα της Ερυθραίας όπως εικονιζόταν πάνω σε ένα αρχαίο νόμισμα.

Μετά την διανομή των οικοπέδων ξεκίνησε η οικοδόμηση των κατοικιών. Με τη βοήθεια του Υπουργείου Πρόνοιας και ενός ομίλου κυριών, οικοδομήθηκαν τα πρώτα 150 παραπήγματα, για προσωρινή εγκατάσταση των οικοπεδούχων. Σχετικά με τα παραπήγματα υπάρχει μια αμφιβολία για την χρονική περίοδο κατασκευής τους. Ο μεν Στέλιος Μουστάκης στα χειρόγρατά του αναφέρει την ύπαρξή τους πριν από την κλήρωση (Μουστάκης, Σ.) ο δε Κοντοστάθης -που επιμελήθηκε τα γραπτά του- επισημαίνει ότι δεν είναι δυνατόν να ζούσαν άνθρωποι μέσα σε ένα τόσο δύσβατο πευκοδάσος, χωρίς τα αναγκαία (νερό, στοιχειώδες εμπόριο), ειδικά μέσα στο χειμώνα. Εάν υπολογίσουμε και τον τρόπο που λειτουργούσε το κράτος σε αυτές τις περιπτώσεις (Υπουργείο Πρόνοιας), συμπεραίνουμε ότι πρέπει να προηγήθηκε η απαλλοτρίωση, των παραπηγμάτων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι πρόσφυγες όταν ξεκίνησε η κατασκευή των παραπηγμάτων *«εξαπάτησαν»* το συνεργείο των μηχανικών και του υπέδειξαν να οικοδομήσει παραπήγματα και εκτός των ορίων της απαλλοτριωμένης έκτασης, έχοντας βλέψεις επέκτασης του συνοικισμού. Αν και ο Πρόεδρος και τα μέλη του Συλλόγου μηνύθηκαν για αυτή τους την ενέργεια, εκ των υστέρων αθώωθηκαν αφού βρέθηκαν *προ τετελεσμένου γεγονότος* (Μουστάκης, Ν.). Εξ' άλλου ανάγκη για επέκταση υπήρχε, μιας που μόλις τακτοποιούνταν οι πρόσφυγες στα σπίτια τους, έρχονταν άλλοι από διάφορα μέρη της Ελλάδας και κατοικούσαν στα παραπήγματα. Έτσι δημιουργείται μια νέα τάξη προσφύγων, οι *«παραπηγματούχοι»*.

Μέσα στη δεκαετία του 20, τα έργα ύδρευσης της Αθήνας, της εταιρίας ΟΥΛΕΝ, συγκέντρωσαν αρκετούς εργάτες από διάφορα μέρη της Ελλάδας, δημιουργώντας έτσι την ανάγκη εύρεσης κατοικίας γι' αυτούς. Ο Σύλλογος έκανε επέκταση της αρχικής απαλλοτριωμένης έκτασης, ώστε να εγκατασταθούν σ' αυτήν οι εργάτες με τις οικογένειες τους. Με το τέλος των έργων όμως ο κίνδυνος της ανεργίας άρχισε να γίνεται ορατός.

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα αυτό, το Υπουργείο Υγιεινής Πρόνοιας και Αντιλήψεως εξήγγειλε ότι θα έπρεπε να δοθεί ημιαγροτική αποκατάσταση. Για το λόγο αυτό, το 1928, οι πρόσφυγες ιδρύουν δύο *καλλιεργητικούς συνεταιρισμούς* με τις επωνυμίες "**Μορτερό**" (ονομασία βουνού στη βόρεια προέκταση της χερσονήσου της Ερυθραίας) και "**Μίμας**" (έτσι λεγόταν ο πρώτος ιδιοκτήτης της οικογένειας Ηλιόπουλου καταγόμενος από το Αϊβαλί της Μ. Ασίας, που αγόρασε το 1883 το κτήμα 80.000 στρ. της περιοχής Σταμάτας-Διονύσου και το μεταβίβασε στους γιους του Θεόδωρο και Ηλία το 1903).

Το **Μορτερό** επρόκειτο για μια περιοχή **800 στρεμμάτων** (ιδιοκτησίας Μονής Πετράκη) τα οποία δόθηκαν με κλήρο στα **90 μέλη** του συνεταιρισμού, περίπου **8,5 στρ.** στο καθένα. Ένα τμήμα κοντά στον κεντρικό δρόμο (Λεωφόρο Μαραθώνος) παρέμεινε συνεταιριστικό και εκεί χτίστηκε το 1ο και 2ο σχολείο Ν. Ερυθραίας. Στο Μορτερό εμφανίστηκε κάποιος Ν. Ζαφειρίου ο οποίος κατείχε τίτλους ιδιοκτησίας στην περιοχή και προσέφυγε στο Συμβούλιο της Επικρατείας ώστε να μην απαλλοτριωθεί η αναφερόμενη στους τίτλους έκταση. Προκειμένου να ικανοποιηθεί το αίτημά του μειώθηκε η έκταση του κάθε μέλους του συνεταιρισμού σε **7,5 στρ.** Έτσι μέχρι και σήμερα ένα μικρό τμήμα του Μορτερού ονομάζεται **Ζαφειρίου**. Αργότερα εμφανίστηκε μια ομάδα **Μακεδονομάχων** που κατόρθωσε κι αυτή να αποσπάσει ένα κομμάτι από το συνεταιρισμό και έτσι έμειναν **7 στρ.** σε κάθε κλήρο (Μουστακής, Ν.,).

Ο **Μίμας** δεν κατάφερε να απαλλοτριώσει την έκταση που επιθυμούσε, κοντά στην περιοχή Ραπεντώσα (ιδιοκτησίας οικογενείας Ηλιόπουλου) και διαλύθηκε (Μουστακής, Σ.,).

Τη δεκαετία του 50 ιδρύονται δύο ακόμα οικοδομικοί συνεταιρισμοί οι οποίοι όμως είναι ιδιωτικοί και δεν αφορούν συγκεκριμένη ομάδα πληθυσμού. Οι ονομασίες τους είναι "Οικοδομικός Συνεταιρισμός Εθνικιστών Ελλάδος" ή *Παπαδάκη* (ο Παπαδάκης είχε κάποια οικόπεδα στην περιοχή και διετέλεσε πρόεδρος του Οικοδομικού Συνεταιρισμού Εθνικιστών Ελλάδος της Ν. Ερυθραίας) (ΦΕΚ 60/1953) και "Τμήμα Αναπήρων και Παλαιών Πολεμιστών" (ΦΕΚ 21/1957). Από αυτούς θα προκύψει μια νέα ενιαία περιοχή που θα καθιερωθεί ως περιοχή **Εθνικιστών και Αναπήρων Πολέμου**. Ο Μουστακής αναφέρει ότι η περιοχή αυτή αναπτύχθηκε όταν επεκτάθηκε και το δίκτυο ύδρευσης εκτός της τότε ορισμένης κοινότητας. Μετά και από την ηλεκτροδότηση του συνολικού Εθνικιστών ξεκίνησαν και οι απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να ενταχθεί το τμήμα αυτό στο σχέδιο της Κοινότητας. Όμως το εγχείρημα αποδείχτηκε δύσκολο καθώς οι οικιστές είχαν οικοδομήσει παρανόμως στην περιοχή και χωρίς να υπάρχει κάποιο σχέδιο, όπως συνήθως συμβαίνει με τέτοιες επεκτάσεις.

"...και μεγάλος αγώνας άρχισε μεταξύ Κοινοτικού Συμβουλίου και δραστηριότητας εκ μέρους των οικιστών του Οικισμού Εθνικοφρόνων, διότι το Πολεοδομικόν Γραφείον εζήτη από τους οικιστάς, επειδή έκτισαν άνευ αδείας, εφάπαξ 7.000.000 και κατ' έτος 2.000.000 έως ότου υπαχθούν εις οικοδομικόν σχέδιον Δήμου ή Κοινότητας. Το Συμβούλιον δεν έπαιρνε απόφασιν ομόφωνον [...] τελικώς ελήφθη απόφασις της υπαγωγής του Οικισμού εις το σχέδιον της Κοινότητας, χωρίς να υπάρχει ουδείς κοινόχρηστος χώρος [...] ει μη μόνον μια πλατεία και αυτή νομίζω ότι

πληρώθη μεταγενεστέρως από την Κοινότητα εις τον ιδιοκτήτην της περιοχής." (Μουστάκης, Σ.,).

Με τον παραπάνω συνεταιρισμό συμπληρώνεται η περιοχή γύρω από το Συνοικισμό και μέχρι την οδό Τατοΐου και ορίζεται το δυτικό κομμάτι της (από Ελ. Βενιζέλου μέχρι Τατοΐου) όπως είναι περίπου σήμερα. Στα ανατολικά της Ελ. Βενιζέλου έχει ήδη δημιουργηθεί από το 1926 (ίσως και λίγο νωρίτερα) η περιοχή **Καστρί**, αποτέλεσμα και αυτή οικοδομικού συνεταιρισμού. Αργότερα στις αρχές της δεκαετίας του 60 δημιουργείται και η **Πολιτεία** (συνεταιρισμός Βουλευτών) ανατολικά του Καστριού. Και οι δύο αυτές περιοχές είναι εντελώς διαφορετικές σε σχεδιασμό, προδιαγραφές και κοινωνική τάξη κατοίκων αφού απευθύνονται σε μεγαλοαστούς και γενικά ισχυρές οικονομικές τάξεις.

Ο προσφυγικός συνοικισμός "Ν. Ερυθραία" θα δώσει το όνομά του σε μια ευρύτερη περιοχή που απαρτίζεται από τους συνεταιρισμούς που προαναφέρθηκαν. Έτσι στις εκλογές του 1934 η Νέα Ερυθραία περιλαμβάνει το Συνοικισμό και το αγρόκτημα του Μορτερού.

Κατόπιν προστίθενται και οι υπόλοιποι συνεταιρισμοί ενώ το Καστρί υπάγεται το 1960 στην Κοινότητα παρά το γεγονός ότι δημιουργείται σχεδόν ταυτόχρονα με το Συνοικισμό. Ένα σημαντικό κεφάλαιο της ιστορίας της περιοχής είναι και αυτό της ύδρευσής της. Για αυτή θα αναφερθούμε επιγραμματικά σε κάποια γεγονότα. Στα γραπτά του Στέλιου Μουστάκη αναφέρεται ότι οι ενέργειες για τη βελτίωση της ύδρευσης ξεκίνησαν μετά τις εκλογές του 1934. Στόχος του Κοινοτικού Συμβουλίου ήταν να επεκταθεί το δίκτυο της ΟΥΛΕΝ προς την Ν. Ερυθραία, όμως η εταιρία αρνήθηκε λέγοντας ότι το νερό δεν επαρκούσε. Οι προσπάθειες για διάνοιξη αρτεσιανού δεν καρποφόρησαν μέχρι που ο Υφυπουργός Συγκοινωνιών Κ. Τσαλδάρης αποφάσισε να παραχωρηθεί ένα αρτεσιανό που είχε ανοιχτεί το 1918 αλλά δε χρησιμοποιήθηκε. Το συγκεκριμένο έγινε και αιτία για διαμάχες μεταξύ της Ν. Ερυθραίας και της εταιρίας Καστρί όταν η δεύτερη θέλησε να χρησιμοποιήσει νερό για την κάλυψη των αναγκών της. Οι διαμάχες για το νερό έγιναν και μια αιτία για να δημιουργηθεί μια τεταμένη σχέση μεταξύ των δύο περιοχών, στα επόμενα χρόνια.

7.3 Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΣΠΙΤΙΑ

Οι πληροφορίες για την εγκατάσταση των προσφύγων σε κατοικίες είναι συγκεχυμένες. Ακόμη και όσες προέρχονται από επίσημα έγγραφα παρουσιάζουν κάποια χρονική ασυνέπεια καθώς φέρουν υπογραφές μεταγενέστερες της εμφάνισης των πρώτων κτισμάτων.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω η πρώτη εγκατάσταση έγινε σε 150 παραπήγματα τα οποία θα κατοικηθούν διαδοχικά από πολλούς άλλους πρόσφυγες που έρχονται κατά διαστήματα στη Ν. Ερυθραία. Όσοι έχουν τη δυνατότητα θα αρχίσουν να χτίζουν δικά τους σπίτια με πλήθους από χώμα, άχυρο και άμμο ρεματίσια. Τα σπίτια αυτά μπορούσαν ν' αντέξουν το χειμώνα επειδή ήταν ασβεστωμένα σε επάλληλα στρώματα. «Όταν ο χειμώνας όμως ήταν πολύ βροχερός

έβλεπες ξαφνικά τον τοίχο να διαλύεται και να τον παρασέρνει η βροχή» (Δήλωση Μιχάλη Μαξούρη σε συνέντευξή του).

Το Υπουργείο προχώρησε στην κατασκευή κάποιων κατοικιών στην έκταση που απαλλοτριώθηκε δεύτερη σε σειρά. Οι κατοικίες αυτές ήταν πέτρινες (πέτρα ροζ από τον Κοκκιναρά), με στέγη από κεραμίδια και χτίστηκαν απευθείας από το Υπουργείο (συν. Αχ. Κοντοστάθη). Στην κατασκευή βέβαια των σπιτιών φαίνεται να συμμετείχαν και οι πρόσφυγες.

Σε πρώτη φάση κατασκευάστηκαν 30 κατοικίες, με ημερομηνία έγκρισης 29-7-1933 από το Υπουργείο Υγιεινής και Αντιλήψεως, που σαν χαρακτηριστικό έχουν την ανάπτυξη των προσόψεων ακριβώς πάνω στη ρυμοτομική γραμμή ενώ ανά δύο μοιράζονται κοινή μεσοτοιχία αφήνοντας αδόμητο σχεδόν το 80% του οικοπέδου. Η διαστάσεις των σπιτιών είναι 10,60m * 5,30m., ενώ στο σχεδιασμένο σύνολο περιλαμβάνεται και ο χώρος μιας πλατείας. Ο ονομαζόμενος ως «Παλιός Κρατικός Συνοικισμός» καταλαμβάνει δύο οικοδομικά τετράγωνα και ένα τμήμα των δύο άλλων γειτονικών τους. Αυτά τα δεύτερα θα έρθουν να συμπληρωθούν με σχέδιο του 1939 (30-9 -1939) ενώ σε αυτή τη δεύτερη φάση θα οικοδομηθούν κάποιες κατοικίες σε άλλα πέντε οικοδομικά τετράγωνα που περικυκλώνουν τον «Παλιό Κρατικό Συνοικισμό». Ο τρόπος δόμησης που θα ακολουθηθεί είναι ο ίδιος και ο συνοικισμός θα αποκτήσει νέο κωδικό όνομα «Κρατικός Συνοικισμός Ν. Ερυθραίας Α'». Τα σπίτια αυτά είναι μικρότερα από τα προηγούμενα και έχουν διαστάσεις 7,25m * 4,40m. Στη μνήμη των παλαιών κατοίκων της Ν. Ερυθραίας τα σπίτια αυτών δύο περιόδων έχουν μείνει με το όνομα "τα νεόχτιστα". Έτσι τα αποκαλούσαν όταν χτίστηκαν και έτσι τα αποκαλούν ακόμα και σήμερα ενώ όλη η περιοχή που βρίσκονταν έχει χαρακτηριστεί από την ύπαρξή τους ακόμη κι αν σήμερα έχουν μείνει λιγοστά από αυτά.

7.4 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΣ ΕΡΥΘΡΑΙΑΣ

7.4.1 ΕΙΔΗ & ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Η κύρια χρήση των προσφυγικών κατοικιών είναι οικιστική. Τα κτήρια είναι ισόγεια, λίγων μόλις τετραγωνικών, κτισμένα το ένα δίπλα στο άλλο. Το υλικό της δόμησης τους είναι η πέτρα (εμφανή στις όψεις κάποιων) και προστατεύονται από κεραμοσκεπή. Περιβάλλονται από δεντρόφυτες αυλές. Η υφιστάμενη κατάσταση τους είναι αρκετά καλή – τα περισσότερα είναι ανακαινισμένα- αν και τα περισσότερα «θυσιάστηκαν», δίνοντας πλέον τη θέση τους σε υπερπολυτελής κατοικίες, αφού το πρόσταξαν οι σύγχρονες συνθήκες διαβίωσης λόγω της μικρής τους επιφάνειας καθώς βέβαια και το εργολαβικό όφελος, αφού η Ν. Ερυθραία αποτελεί πλέον μία από της πιο ακριβές περιοχές των Β. Προαστίων.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 7.2

Εικόνα 7.3

Εικόνα 7.3

Εικόνα 7.4

Εικόνα 7.5

Εικόνα 7.6

Εικόνα 7.7

Εικόνα 7.8

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 7.9

Εικόνα 7.10

Εικόνα 7.11

Εικόνα 7.12

Εικόνα 7.13

Εικόνα 7.14

Εικόνα 7.15

Εικόνα 7.16

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 7.17

Εικόνα 7.18

Εικόνα 7.19

Εικόνα 7.7

Εικόνα 7.21

Εικόνα 7.22

Εικόνα 7.23

Εικόνα 7.24

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

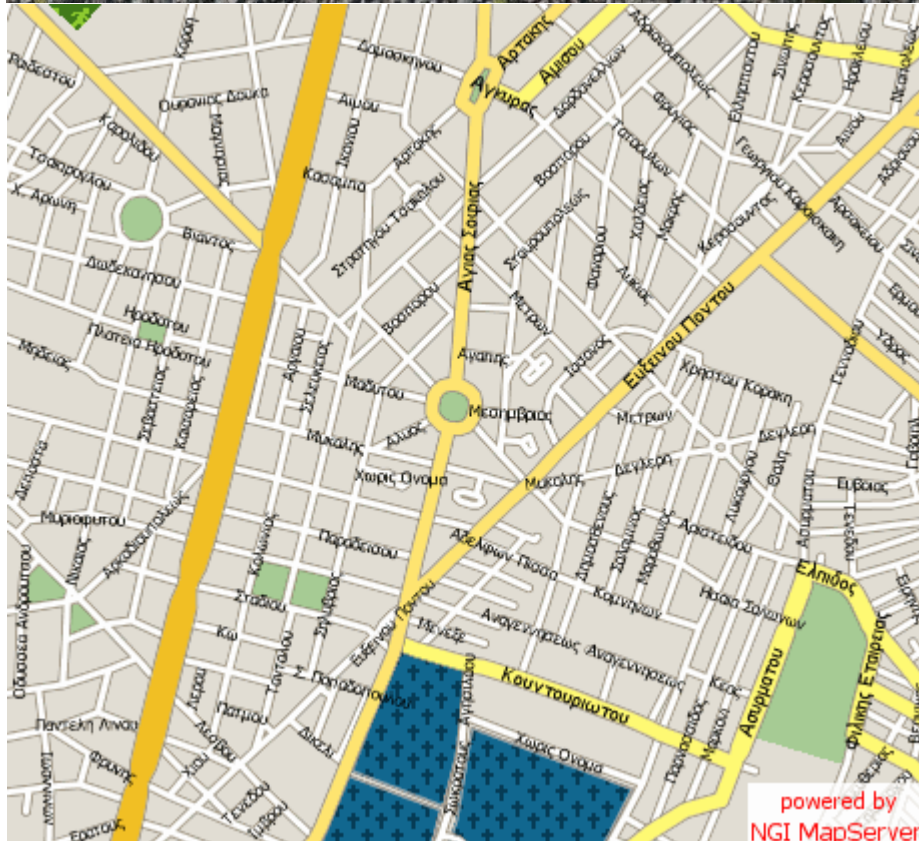
Εικόνα 7.24

Εικόνα 7.26

Οι παραπάνω φωτογραφίες (Εικόνα 7.2-7.26) τραβήχτηκαν κατά την επιτόπια αυτοψία μας στο Δήμο της Νέας Ερυθραίας.

8. ΝΕΑ ΣΜΥΡΝΗ

Εικόνα 8. 1
Ευρύτερη
παρουσίαση
της περιοχής
(πηγή
GOOGLE
MAPS&
DRIVEME)

Η **Νέα Σμύρνη** είναι ένα από τα νότια προάστια Δήμους της Αθήνας και συνορεύει με τους δήμους Αθηναίων και Δάφνης στα βόρεια, Αγίου Δημητρίου στα ανατολικά, Παλαιού Φαλήρου στα νότια, και Καλλιθέας στα δυτικά. Όριο της Νέας Σμύρνης με την Καλλιθέα είναι η λεωφόρος Συγγρού. Τη Νέα Σμύρνη διασχίζει η γραμμή του τραμ, από τα βόρεια (το Δήμο Αθηναίων) μέχρι τα νότια (το Δήμο Παλαιού Φαλήρου).

8.1 ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Ο χώρος που καταλαμβάνει σήμερα ο Δήμος Ν. Σμύρνης, περιβάλλονταν κατά την αρχαιότητα από σημαντικούς δήμους του άστεως. Νότια το Φάληρο, πρώτο λιμάνι της Αθήνας πριν την δημιουργία του Πειραιά. Βορειοανατολικά στην περιοχή της Δάφνης- Φάρου, τοποθετείται η Αλωπεκή (γενέθλιος τόπος του Σωκράτη), που περιλάμβανε ένα μέρος της σημερινής Νέας Σμύρνης, ενώ δυτικά υπήρχε η Ξυπετή (Μοσχάτο- Καλλιθέα). Δυτικά επίσης περνούσε και το Φαληρικό τείχος, που ξεκινώντας από την Αθήνα προστάτευε το λιμάνι του Φαλήρου.

Το χώρο της Ν. Σμύρνης διέσχιζε η Φαληρική οδός, ένας σημαντικός αρχαίος δρόμος, που ένωνε το λιμάνι με την Αθήνα μέσω των Ιτωνίων Πυλών. Σημαντικός σταθμός στην πορεία αυτού του δρόμου ήταν η περιοχή των Αγίων Θεοδώρων, με τα πρώτα πηγάδια γλυκού νερού, η οποία από πολλούς μελετητές ταυτίζεται με την περιοχή που αναφέρει ο Πausanias στα «Αττικά»: «Και άλλα λιμάνια έχουν οι Αθηναίοι, ένα στη Μουνιχία, με ναό της μουνιχίας Αρτέμιδος και ένα στο Φάληρο, όπως ανάφερα και πριν, με ένα ιερό Δήμητρας εκεί κοντά. Εκεί υπάρχει και ναός της σκιδάδος Αθηνάς και του Δία παραπέρα. Επίσης υπάρχουν βωμοί των θεών που λέγονται Άγνωστοι και βωμοί ηρώων, καθώς και των γιων του Θησέα και του Φαλήρου».

Σύμφωνα με απόψεις μελετητών, εδώ τοποθετείται και ο βωμός αφιερωμένος στον «Άγνωστο Θεό», που συνάντησε στην πορεία του προς την Αθήνα ο Απόστολος Παύλος.

8.2 ΦΑΛΗΡΙΚΗ ΟΔΟΣ- ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ

Ο αρχαίος δρόμος, ξεκινώντας από το λιμάνι του Φαλήρου, περνά κοντά από την εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων και συνεχίζει προς την Αθήνα. Τμήμα του αρχαίου δρόμου ταυτίζεται με τις σημερινές οδούς Απόλλωνος, Ηούς, Ανδρομάχης και Όθωνος του Π. Φαλήρου.

Το λιμάνι και η Φαληρική οδός εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται κατά το Μεσαίωνα και την Τουρκοκρατία (δρόμος των «τριών Πύργων»). Στην περιοχή των Αγ. Θεοδώρων, τους ναούς και τους βωμούς της αρχαιότητας διαδέχεται χριστιανική εκκλησία ή μοναστήρι, χωρίς να χάσουν οι Αγ. Θεόδωροι το χαρακτήρα του «σταθμού» στην πορεία προς την Αθήνα.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Την 25η Απριλίου 1827, στην περιοχή του Αναλάτου (τμήμα της σημερινής Ν. Σμύρνης), διεξάγεται η ομώνυμη μάχη με τους Τούρκους, που καταλήγει σε συντριβή των Ελλήνων μαχητών. Ο απόηχος της μάχης διατηρείται στους θρύλους που καταγράφει έναν αιώνα αργότερα ο Δ. Καμπούρογλου, « Ο θάνατος του αρχοντόπουλου» στο «πηγάδι των στεναγμών», καθώς και σε τοπωνύμια της περιοχής («Σουλιώτικα ταμπούρια», περιοχή μεταξύ Αιγαίου και Κράτητος).

Στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα χτίζεται το σημερινό εκκλησάκι των Αγ. Θεοδώρων, ενώ στα 1881 δημιουργείται το αγρόκτημα και τα βουστάσια Χρυσάκη. Το 1898 γίνεται, στο ύψος του Αγ. Σώστη, η δολοφονική απόπειρα κατά του βασιλιά Γεωργίου Α΄. Η Συγγρού που δημιουργείται το 1904 καταργεί, στην ουσία, τη «Φαληρική οδό» που συνέχιζε να εξυπηρετεί μέχρι τότε την επικοινωνία Φαλήρου-Αθήνας. Το 1910 εγκαινιάζεται ο ναός των Αγ. Αναργύρων στον Βουρλοπόταμο.

Η εικόνα που παρουσίαζε η περιοχή της Νέας Σμύρνης πριν την εγκατάσταση των προσφύγων, είναι εικόνα μιας βασικά πετρώδους και άγονης περιοχής, που το κάτω μέρος της (Ανάλατος και Ίσος) κατελάμβαναν χωράφια σπαρμένα κυρίως με κριθάρι, που άνηκαν σε Πλακιώτες, ενώ το Β.Α. μέρος της άνηκε σε Μπραχαμιώτες κτηματίες. Η γη στην περιοχή δεν είχε ιδιαίτερη αξία, μια που η Αθήνα επεκτείνονταν τότε προς τα Μεσόγεια.

8.3 ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ (1922-1932)

Λίγους μήνες μετά από την Μικρασιατική καταστροφή, ο Τοποτηρητής της Ιεράς Μητρόπολης Σμύρνης Βασίλειος Παπαδόπουλος, μέλη της Δημογεροντίας και της Κεντρικής Επιτροπής της Σμύρνης, αρχίζουν τις πρώτες ενέργειες για τη στέγαση των Σμυρναίων προσφύγων. Η υπογραφή της συνθήκης της Λωζάννης, τον Ιούλιο του 1923, αλλά και η προγενέστερη απόφαση ανταλλαγής πληθυσμών τον Ιανουάριο του ίδιου έτους, επισπεύδουν το ζήτημα.

Ο αρχικός στόχος της Τοποτηρητείας ήταν η αναγνώριση εκ μέρους της πολιτείας της νόμιμης ύπαρξης της ως «πρώην Κοινότητας και Εκκλησιαστικής Επαρχίας Σμύρνης», με την έκδοση σχετικού αναγνωριστικού Νομοθετικού Διατάγματος. Συμπληρωματικές επιδιώξεις ήταν, το δικαίωμα να εκδίδει κατ' αποκλειστικότητα διάφορα πιστοποιητικά για τους Σμυρναίους πρόσφυγες, να διαχειρίζεται τους κοινοτικούς πόρους, να διεκδικεί τις σχετικές κοινοτικές αποζημιώσεις, να συμπληρώνει τις αντιπροσωπείες των διαφόρων κοινοτικών Σωματείων Σμύρνης, να φροντίζει περί συνοικισμού των Σμυρναίων και γενικά να συμμετέχει, κατά το δυνατόν, στα αρμόδια κρατικά όργανα για κάθε προσφυγικό ζήτημα.

Η Τοποτηρητεία εστίασε αποκλειστικά την προσοχή της στην τάξη εκείνη των Σμυρναίων προσφύγων, στους οποίους εάν παραχωρούνταν δωρεάν οικόπεδο και φορολογική απαλλαγή από το κράτος, είχαν τη δυνατότητα να προκαταβάλουν το 25% της αξίας της οικίας τους. Σ' αυτήν ακριβώς την 'με κάποια οικονομική επιφάνεια' τάξη ή αλλιώς την τάξη με δυνατότητα 'προκαταβολής του 25%', που υπολογίζονταν σε λίγες χιλιάδες οικογένειες, απευθύνεται και προσβλέπει η

Τοποτηρητεία, αγνοώντας αφενός τις τάξεις των απόρων προσφύγων και αδιαφορώντας παντελώς για την αποκατάστασή τους, και αφ' ετέρου την τάξη των μεγαλοαστών, στην οποία δεν είχε άλλωστε καμία πρόσβαση, αλλά ούτε και ερείσματα. Για τον σκοπό αυτό, είχε συντάξει έναν πρόχειρο κατάλογο με τα ονόματα των υποψηφίων οικιστών, ζητώντας την υποστήριξη της κρατικής υπηρεσίας περιθάλψεως και προβάλλοντας την αναγκαιότητα της υποστήριξής τους. Παράλληλα, μετά από πολλές συζητήσεις με τα μέλη της Τοποτηρητείας, και ύστερα από επιτόπιες έρευνες στις κατάλληλες για απαλλοτρίωση εκτάσεις και στους υπό ανέγερση προσφυγικούς συνοικισμούς, η Τοποτηρητεία κατέληξε σε μια ενιαία ιδεολογική βάση όσον αφορά στη δημιουργία μιας νέας, καθαρά σμυρναϊκής πόλης, με τέλειο οικοδομικό σχέδιο, με μεγάλα οικόπεδα και με το όνομα 'Νέα Σμύρνη'. Ο κεντρικός γνώμονας περιελάμβανε τα εξής σημεία:

- Η Ν. Σμύρνη έπρεπε να ιδρυθεί σε τοποθεσία, η οποία να βρίσκεται μεταξύ Αθήνας- Πειραιά, για να διευκολύνονται οι μέλλοντες οικιστές στις εργασίες και τις καθημερινές συναλλαγές τους.
- Η θέση του συνοικισμού έπρεπε να επιλεγεί εκεί όπου η αξία της γης ήταν κατά το δυνατόν η μικρότερη.
- Δεν θα έπρεπε η τοποθεσία να είναι παραθαλάσσια, διότι η θέα της θάλασσας προκαλούσε θλίψη στους Σμυρναίους προσφυγες.
- Για την οικοδόμηση θα έπρεπε να βρεθεί ξένη κατασκευαστική εταιρεία με μεγάλη οικονομική επιφάνεια και η οποία θα είχε τη δυνατότητα της χρηματοδοτήσεως του όλου έργου σε χρυσό, αφού οι πληθωριστικές πιέσεις στην αγορά και το νομισματικό πρόβλημα της χώρας, αποτελούσαν τα κύρια οικονομικά ζητήματα της εποχής²⁸.
- Ο μοναδικός κατάλληλος φορέας, για τη διαχείριση του όλου έργου, έπρεπε να είναι η Τοποτηρητεία, η οποία ζητούσε την αποκλειστικότητα, όπως εμφανίστηκε και στον τύπο της εποχής.

Η Τοποτηρητεία, εκτός των άλλων, φαίνεται πως γνώριζε πολύ καλά το θεσμικό και νομοθετικό περιβάλλον της εποχής. Είναι εύκολο να παρατηρήσει κανείς ότι, αξίωνε και προέβαλε τις ίδιες απαιτήσεις μ' αυτές που απέρρεαν από το Ν.Δ. της 12-5-1923 «περί οικοδομικών συνεταιρισμών» και τη σύσταση της Κεντρικής Επιτροπής Ευθηνών Οικιών, με το οποίο δόθηκαν υπερβολικά προνόμια σε οικοδομικές εταιρείες και διάφορους οργανισμούς. Μεταξύ των πλεονεκτημάτων περιλαμβάνονταν τα εξής: α) παντός είδους φορολογικές ατέλειες (φόροι προσόδων, ανωνύμων εταιρειών, χαρτοσήμου, τελωνειακού δασμού, κλπ) β) δικαίωμα απαλλοτριώσεως και γ) κρατική εγγύηση για δάνεια παρεχόμενα από την ΕΤΕ μέχρι των 3/4 της αξίας της οικοδομής. Τα προνόμια παρασχέθηκαν χωρίς επαρκείς περιορισμούς. Δεν καθορίζεται στο νόμο ούτε το μέγεθος της οικοδομής, ούτε η οικονομική κατάσταση του ιδιοκτήτη της οικοδομής.

Την ημέρα της δημοσιεύσεως της Α' απαλλοτριώσεως, η Τοποτηρητεία συστήνει έξι επιτροπές, με σκοπό να εμφανιστεί δημόσια ως ο καταλληλότερος φορέας, που θα αναλάβει το τεράστιο έργο της επερχόμενης οικοδομής. Οι επιτροπές αυτές έχουν ως αντικείμενό τους τα θέματα: 1) οικονομικά, 2) αρχιτεκτονικά, 3) νομικά, 4) εμπορικά, 5) καλλωπιστικά, και 6) οικοπεδικά. Η

επιλογή των προσώπων γίνεται με μοναδικό κριτήριο το βαθμό της αφοσίωσης στις αρχές της Τοποτηρητείας, αποκλείοντας πρόσωπα που ανήκαν σε άλλους ενδιαμέσους φορείς.

Ήταν ευχής έργον, το ότι κατά την εποχή που η Τοποτηρητεία της Σμύρνης συνέλαβε την ιδέα της ιδρύσεως αμιγούς σμυρναϊκού συνοικισμού, η Επιτροπή του νόμου 1709/1919 (γνωστή ως Επιτροπή Καλλιγά) για το νέο σχέδιο της πόλεως της Αθήνας, του Πειραιά, της Καλλιθέας και του Φαλήρου, ήταν ακόμα σε λειτουργία και κόντευε μάλιστα να ολοκληρώσει το έργο της.

Ο Πέτρος Καλλιγάς, κατάφερε να συνοψίσει τις απόψεις του για τις σύγχρονες πόλεις στο πολεοδομικό σχέδιό του για τη Νέα Σμύρνη. Ήταν το μόνο τμήμα του συνολικού του έργου, που εφαρμόστηκε καθ' ολοκληρίαν και χωρίς αποκλίσεις, πράγμα που οφείλεται και στην προσπάθεια των Σμυρναίων μηχανικών της Τοποτηρητείας, οι οποίοι επιθυμούσαν να δημιουργήσουν μια πρότυπη πόλη με σύγχρονο ρυμοτομικό σχέδιο, βασισμένο στις σύγχρονες τότε, δυτικοευρωπαϊκές αντιλήψεις.

Οι προτάσεις Καλλιγά αφορούσαν τη διαίρεση της πόλης σε τμήματα (διαίρεση κέντρου και συνοικιών), τη διευθέτηση του οδικού δικτύου, τον εξοπλισμό με κοινόχρηστες εξυπηρετήσεις, το σχεδιασμό των επεκτάσεων, τη δημιουργία περιφερειακών λεωφόρων, την περιορισμένη επέκταση για εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων, στρατώνων, φυλακών, εργατικών συνοικισμών και κατοικιών 'μετά κήπων και αλσών', και την κατηγοριοποίηση των περιοχών κατοικίας με βάση τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των κατοίκων.

Έτσι, με την υπ' αρ. 72186/24-7-1923 εντολή του Υπουργείου Συγκοινωνίας, ανατέθηκε στην Επιτροπή Καλλιγά, η σύνταξη σχεδίου μεγάλου αστικού συνοικισμού, για την εγκατάσταση των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής, το οποίο προσαρτήθηκε στο συνολικό σχεδιάγραμμα της πόλης. Στην έκθεση της Επιτροπής προς το Υπουργείο Συγκοινωνίας, φαίνεται καθαρά ότι το σχέδιο της Νέας Σμύρνης αποτελεί προσάρτημα του όλου σχεδίου.

Στη συνέχεια η Τοποτηρητεία επισκέπτεται τον Π. Καλλιγά, στα γραφεία του Σχεδίου Πόλεων του Υπουργείου Συγκοινωνίας, με σκοπό να αναπτύξει τις απόψεις της. Η Τοποτηρητεία έδωσε τη ρητή διαβεβαίωση, ότι επρόκειτο να ανεγερθεί πόλη προσφύγων μεν, αλλά οι οποίοι θα διέθεταν αρκετά κεφάλαια, ούτως ώστε να οικοδομήσουν κατοικίες πολυτελούς διαβιώσεως (περί τις 1.100) και ότι προορίζονταν οι κατοικίες αυτές για κατοίκους της αυτής κοινωνικής στάθμης. Γι' αυτό, ο Πέτρος Καλλιγάς συνέταξε το σχέδιο με τέτοια ρυμοτομία, με αυξημένο το πρότυπο πλάτος των οδών, με πολλές πλατείες, με το Άλσος, την Αγορά και γενικά τηρώντας όλες τις επιστημονικές προδιαγραφές της εποχής, για τον σχεδιασμό μιας σύγχρονης κηπουπόλεως. Ο Π. Καλλιγάς, ανέπτυξε διεξοδικά τις απόψεις του στην Τοποτηρητεία για τις διεθνώς επικρατούσες τάσεις της πολεοδομίας και τις θεωρήσεις περί κηπουπόλεων.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Η τελική επιλογή του χώρου από τους Σμυρνιούς δεν είναι τυχαία. Η περιοχή, που θα κτισθεί τελικά η Ν. Σμύρνη, βρίσκεται κοντά στην Αθήνα και τον Πειραιά συνδεδεμένη οδικά μαζί τους. Η αξία της γης δεν είναι μεγάλη και επιπλέον η περιοχή περιλαμβάνεται στο « Νέο Σχέδιο Αθηνών», που επεξεργάζεται ο πολεοδόμος Πέτρος Καλλιγιάς. Είκοσι μέρες μετά την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάννης, υπογράφεται από το Ν. Πλαστήρα το 8/14 Αυγούστου 1923 Ν.Δ. « Περί αναγκαστικής απαλλοτριώσης γηπέδου παρά την Λεωφόρο Συγγρού».

Το σχεδιάγραμμα της Ν. Σμύρνης εκπονήθηκε σε λιγότερο από ένα χρόνο και παραδόθηκε σαν προσάρτημα του συνολικού σχεδίου τον Ιούνιο του 1924. Εφαρμόστηκε μετά το 1926 με αρκετές τροποποιήσεις (Β' Απαλλοτρίωση), αλλά παρ' όλα αυτά οι ευεργετικές του επιδράσεις φαίνονται ως τις μέρες μας.

Για την εγκατάσταση αυτή ορίσθηκε έκταση πλησίον της Λεωφόρου Συγγρού, στο αριστερό ρεύμα της καθόδου προς το Φαληρικό Δέλτα. Η έκταση του 'γηπέδου παρά τη λεωφόρω Συγγρού', απαλλοτριώθηκε υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου με το από 8-14/8/1923 Ν.Δ., προκειμένου να ανεγερθεί ο 'προσφυγικός συνοικισμός των εκ Σμύρνης προσφύγων', ορίζεται στα αριστερά της Λεωφόρου Συγγρού, όπως αυτή κατέρχεται από την Αθήνα προς το Φάληρο και ακριβώς απέναντι από τον οικισμό της Καλλιθέας.

Η έκταση αυτή είχε αρχικά στο σχέδιο (Α' απαλλοτρίωση) σχήμα ορθογωνίου τετραγώνου, του οποίου η κάθε πλευρά είχε μήκος 1.300 μέτρα. Η δυτική πλευρά άρχιζε από το 2,3 χλμ της Λεωφόρου Συγγρού και τελείωνε στο 3,6 χλμ. Η βόρεια και η νότια πλευρά ήταν ακριβώς κάθετες στην πρώτη με το ίδιο μήκος, ενώ η τέταρτη πλευρά (ανατολική), ένωνε τις δύο προηγούμενες σχηματίζοντας ένα τέλειο τετράγωνο.

Με το πρώτο νομοθετικό διάταγμα είχε αρχικά εξαιρεθεί μια ζώνη πλάτους 150 μ. παράλληλη προς την λεωφόρο, έτσι ώστε ο συνοικισμός να μην εφάπτεται σ' αυτήν. Με το από 22-11-1923 Ν.Δ. «περί αναδημοσιεύσεως και τροποποιήσεως του Ν.Δ. <περί αναγκαστικής απαλλοτριώσεως γηπέδου παρά τη Λεωφόρω Συγγρού>» συμπληρώθηκε κι αυτή η ζώνη, ούτως ώστε τελικά ο συνοικισμός να εφάπτεται και να άρχεται από τη Λεωφόρο Συγγρού.

Έτσι αρχικά η επιφάνεια της εκχωρηθείσης εκτάσεως ήταν $(1.300 \times 1.300) = 1.690.000$ τμ (169,5 εκτάρια), ενώ στη συνέχεια ήταν $1.300 \times 1.300 = 1.690.000$ τμ (169 εκτάρια), ενώ το υψομετρικό της εύρος κυμαινόταν από 20 έως 80 μέτρα από την επιφάνεια της θάλασσας. Από το ύψος αυτό λοιπόν ο ορίζοντας είναι ψηλότερα από την επιφάνεια της θάλασσας, βλέποντας προς το νότο το Σαρωνικό κόλπο και το Φάληρο, προς τη δύση τον Πειραιά, την κοιλάδα του Κηφισού και τον Κορυδαλλό, προς βορρά την Πάρνηθα, το λόφο των Μουσών, την Ακρόπολη και την πόλη των Αθηνών, ενώ προς την ανατολή τον Υμηττό.

Το έδαφος σε ολόκληρη την έκταση ήταν ανώμαλο, ενώ περιελάμβανε πολλούς λόφους και ρέματα, τα οποία σχηματίζονταν από τα βρόχινα νερά, που κατέβαιναν από τις πλαγιές του Υμηττού. Η θέση αυτή ήταν από άποψη υγιεινής καλή, διότι ήταν ευάερη και ευήλια. Από τη μια, προφυλάσσονταν αρκετά από τους βορειοανατολικούς ανέμους από το λόφο της Ακροπόλεως και τους γύρω λόφους,

ενώ από την άλλη ήταν ανοιχτή στους νότιους και νοτιοδυτικούς ανέμους, με αποτέλεσμα το καλοκαίρι να φυσούν οι δροσεροί θαλάσσιοι άνεμοι.

Για την παροχή επαρκούς πόσιμου νερού, υπήρχε μόνο η ένδειξη του αρχαίου πηγαδιού των Αγίων Θεοδώρων, στο οποίο αναφερθήκαμε προηγουμένως. Οπότε ήταν πιθανή η άντληση νερού και από άλλα πηγάδια, ενώ το πρόβλημα της λειψυδρίας αντιμετωπιζόνταν τότε συνολικά για την Αθήνα με την μελετώμενη κατασκευή του φράγματος της λίμνης του Μαραθώνα. Για την αποχέτευση των ακαθάρτων υδάτων προτεινόταν η κατασκευή πλήρους δικτύου υπονόμων, του οποίου οι κύριοι αγωγοί θα τοποθετούνταν στις ήδη υπάρχουσες ρωγμές του εδάφους, με ανάλογη προσαρμογή του σχεδίου, έτσι ώστε στα υπεράνω των αγωγών τμήματα να δημιουργούνται δρόμοι και κοινόχρηστοι ελεύθεροι χώροι. Για τον προσανατολισμό του δικτύου της αποχέτευσης των ακαθάρτων αυτών υδάτων, προβλεπόταν κατεύθυνση προς τη θάλασσα και συλλογή τους σε δεξαμενές, με σκοπό την ύδρευση των παρακείμενων αγρών. Επίσης προβλεπόταν η εκμετάλλευση των κατερχομένων του Υμηττού υδάτων, με τη δημιουργία ειδικής δεξαμενής. Για την παροχή ηλεκτρικού ρεύματος υπήρχε η δυνατότητα σύνδεσης με το παρακείμενο δίκτυο της Καλλιθέας ή του Π. Φαλήρου, ενώ προβλέπονταν και η δυνατότητα της κατασκευής αυτόνομου δικτύου. Για τη συγκοινωνία με την Αθήνα και τον Πειραιά, υπήρχε η δυνατότητα της κίνησης με άμαξες και λεωφορεία, ενώ υπήρχε και ο ηλεκτρικός σιδηρόδρομος Αθήνας- Πειραιά με στάση στην Καλλιθέα.

Στο συνοικισμό προβλέπονται τα εξής 20 κοινόχρηστα κτίρια: 1 ναός, 5 σχολεία, 1 βιβλιοθήκη, 1 γραφείο κοινότητας, 1 γραφείο εκκλησιαστικό, 1 ταχυδρομείο, 1 αστυνομικό κατάστημα, 1 ορφανοτροφείο, 1 νοσοκομείο, 1 λέσχη, 1 θέατρο, 1 αγορά διαιρεμένη σε δύο τμήματα, 1 ψυγείο, 1 δεξαμενή πόσιμου νερού και 2 δημόσια λουτρά. Επιπλέον προβλέπονται 4 δημόσιοι κήποι, ενώ το νεκροταφείο προτείνεται σε χώρο εκτός του συνοικισμού. Παράλληλα, η Τοποτηρητεία είχε εκφράσει την επιθυμία της, οι κατοικίες να περιβάλλονται από κήπους και πράσινο.

Έτσι λοιπόν προέκυψε το σχέδιο με τα εξής τμήματα:

- **Το εμπορικό τμήμα**, το οποίο βρισκόταν περίπου στο μέσο της εκχωρηθείσης έκτασης και είχε δύο μεγάλους παράλληλους δρόμους με κατεύθυνση από βορειοανατολικά προς νοτιοδυτικά, ενώ στις άκρες του υπήρχαν δύο κάθετοι μικροί δρόμοι, ούτως ώστε να σχηματίζεται ένα τέλειο παραλληλόγραμμο. Οι δύο μεγάλοι παράλληλοι δρόμοι, είναι σήμερα η οδός 2ας Μαΐου και η 25ης Μαρτίου, ενώ οι μικροί κάθετοι είναι η οδός Ειρήνης και τμήμα της λεωφόρου Ελ. Βενιζέλου. Οι δρόμοι αυτοί περιβάλλουν σήμερα την Κεντρική Πλατεία Νέας Σμύρνης ή όπως λεγόταν τότε, Πλατεία Αγοράς. Το παραλληλόγραμμο αυτό ήταν χωρισμένο σε δύο τμήματα και οι δρόμοι που το σχημάτιζαν βρίσκονταν σε χαμηλότερο ύψος. Πράγματι, η σημερινή Κεντρική Πλατεία Νέας Σμύρνης δεν ήταν επίπεδη. Υπήρχε κάποιος λόφος, που ισοπεδώθηκε αργότερα, χωρίς να γνωρίζουμε πότε ακριβώς έγινε αυτή η ισοπέδωση. Πάντως στην αεροφωτογραφία του λευκώματος για τα 60 χρόνια της Ν. Σμύρνης, που είναι τραβηγμένη στις 18-7-38, η Κεντρική Πλατεία της Νέας Σμύρνης είναι επίπεδη. Το ισόγειο των διωρόφων οικοδομών που θα ανεγείρονταν, προορίζονταν για

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

εμπορικά καταστήματα, για τη λέσχη, για καφεενία και για τραπεζικά καταστήματα, ενώ ο πρώτος όροφος για κατοικίες.

- **Προς το Β. Α. τμήμα** υπήρχε ελεύθερος δημόσιος χώρος, ο οποίος οδηγούσε προς το δημόσιο κήπο. Είναι η σημερινή Πλατεία Βασ. Κωνσταντίνου, η οποία ξεκινά από την Κεντρική Πλατεία Νέας Σμύρνης και καταλήγει στο Δημοτικό Άλσος.
- **Προς το νότιο τμήμα** της πλατείας σχηματίσθηκε χώρος για την υποδοχή σχολείου αρρένων και θηλέων, βιβλιοθήκης, βοτανικών κήπων με αγροκήπια και γυμναστήρια. Είναι η έκταση στην οποία σήμερα βρίσκονται το 1ο Γυμνάσιο και 1ο Λύκειο της Ν. Σμύρνης, το 1ο Δημοτικό Σχολείο, ο Α.Ο.Ν.Σ. Μίλων, ο Πανιώνιος Γ. Σ., η Π. Α. Ε. Πανιώνιος, ο Αγ. Ανδρέας και οι γύρω κοινόχρηστοι χώροι, τα πάρκα και οι πλατείες.
- **Προς το Β. Α. και ανατολικό τμήμα** της πλατείας αφέθηκαν δύο ελεύθεροι χώροι, ο πρώτος για να στεγάσει τα γραφεία της κοινότητας, το δημοτικό σχολείο και το ταχυδρομείο. Είναι η έκταση στα δυτικά του Άλσους γνωστή ως Πλατεία Ταχυδρομείου, όπου σήμερα βρίσκονται το κτίριο της Τοπικής Εφορείας των Προσκόπων, του Δημοτικού Σχολείου και του Ταχυδρομείου (Ν. 5 στο σχεδιάγραμμα 6). Ο δεύτερος χώρος αφέθηκε ελεύθερος για την οικοδόμηση της εκκλησίας. Είναι η έκταση στην οποία σήμερα βρίσκεται η εκκλησία της Αγίας Φωτεινής, η οποία είναι και η Μητρόπολη της Νέας Σμύρνης.
- **Στη Β. Δ. πλευρά** του χώρου αυτού, υπήρχε ο ψηλότερος λόφος όλου του συνοικισμού με υψόμετρο τα 80 μέτρα, όπου προβλεπόταν η κατασκευή της δεξαμενής του πόσιμου νερού καθώς και μια έκταση ικανή για να 'φιλοξενήσει' το ορφανοτροφείο, το νοσοκομείο και πάρκα αναψυχής. Είναι η έκταση γνωστή ως 'περιοχή δεξαμενής', όπου σήμερα υπάρχουν το κλειστό γήπεδο του Πανιωνίου Γ. Σ., Δημοτικό, Γυμνάσιο, Λύκειο και το ορφανοτροφείο της Εθνικής Στέγης, το οποίο ιδρύθηκε με πρωτοβουλίες της Έλενας Βενιζέλου.
- **Προς τη Β. Δ. πλευρά** της κεντρικής πλατείας προβλεπόταν ελεύθερη έκταση για τη στέγαση του αστυνομικού τμήματος και χώρων αναψυχής, όπως π.χ. θεάτρου, κινηματογράφου, διαλέξεων και συναυλιών. Είναι ο χώρος που σήμερα καταλαμβάνεται από την Εστία Νέας Σμύρνης και την Πλατεία Χρυσοστόμου Σμύρνης.

Το οικοδομικό σύστημα για την κεντρική πλατεία, καθώς και για τις γύρω πλατείες, ήταν 'κλειστό'. Όλες οι υπόλοιπες οικοδομές που θα ανεγείρονταν θα ήταν ανοιχτού οικοδομικού συστήματος. Το εμβαδόν των οικοπέδων αρχικά ορίσθηκε σε 400-500 τμ., το μικρότερο πλάτος των δρόμων σε 9 μέτρα, ενώ το μεγαλύτερο σε 30 μέτρα. Για να μην διαιρεθούν τα οικοδομικά τετράγωνα με ιδιωτικούς δρόμους σε μικρότερα τμήματα από αυτά του σχεδιαγράμματος, λήφθηκε μέριμνα ώστε αυτά να έχουν τη μικρότερη δυνατή έκταση, ενώ σχεδιάστηκαν στους γύρω δρόμους μικρές πλατείες με φύτευση, κατά το αγγλικό σύστημα των squares.

Για την είσοδο στο συνοικισμό από τη Λεωφόρο Συγγρού σχεδιάστηκαν τέσσερις νέοι δρόμοι. Ο πρώτος δρόμος είχε πλάτος 30 μέτρων, ήταν κάθετος στη λεωφόρο και ξεκινούσε πίσω από τον Ι. Ναό του Αγ. Σώστη. Είναι η σημερινή οδός Κράτητος. Ο δεύτερος δρόμος ήταν αμέσως παράλληλος του πρώτου, κάθετος προς τη λεωφόρο και συνέχιζε προς την Καλλιθέα, στα νότια του λόφου της Σικελίας και οδηγούσε προς τη θέση Παλαιά Σφαγεία. Είναι η σημερινή οδός Εφέσου. Ο τρίτος δρόμος βρισκόταν στο μέσον περίπου του συνοικισμού, ήταν κάθετος προς τη λεωφόρο και είχε μήκος 30 μέτρα. Είναι η σημερινή οδός Χρυσοστόμου Σμύρνης. Συνέχιζε προς την Καλλιθέα και δια μέσου της οδού Κέκροπος (είναι η σημερινή οδός Δαβάκη στην Καλλιθέα), οδηγούσε στον σταθμό του τροχιόδρομου της Καλλιθέας (είναι ο σημερινός Σταθμός του ΗΣΑΠ στην Καλλιθέα). Ο τέταρτος δρόμος ήταν λοξός προς τη λεωφόρο και κατέληγε κοντά στο εμπορικό τμήμα του συνοικισμού, προς το νότο και συνέχιζε προς την Καλλιθέα οδηγώντας προς τον Ι. Ναό της Αγ. Ελεούσας. Είναι η σημερινή οδός Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Η γενική διάταξη του ρυμοτομικού σχεδίου είναι κατά το σύστημα των παραλλήλων και καθέτων δρόμων. Ελήφθησαν υπ' όψιν οι ανάγκες της συγκοινωνίας, η κατά το δυνατόν πληρέστερη διαίρεση των οικοδομικών τετραγώνων και η διαμόρφωση του εδάφους, έτσι ώστε η κλίση των δρόμων να κυμαίνεται από 4 έως 5 %. Στο εμπορικό τμήμα του συνοικισμού η διάταξη του ρυμοτομικού δικτύου είναι ακτινοειδής, οι δε δρόμοι που ξεκινούν από εκεί είναι κάθετοι, οριζόντιοι ή τεθλασμένοι και οδηγούν προς τα υπόλοιπα τμήματα του συνοικισμού. Από τη συνολική έκταση της Α' απαλλοτριώσεως των 1.495.000 τμ (το αριστερό γαλάζιο κομμάτι της πίτας στο σχεδιάγραμμα 7), τα 787.602 τμ δηλ. το 52.68% προορίζονται για οικοδόμηση (το μπλε κομμάτι της πίτας στο σχεδιάγραμμα 7), τα 522.325 τμ δηλ. το 34.94% καταλαμβάνεται από δρόμους και πλατείες (το κόκκινο κομμάτι της πίτας στο σχεδιάγραμμα 7), ενώ τα 185.073 τμ δηλ. το 12.38% αποδίδεται σε υπόλοιπους δημόσιους και ελεύθερους χώρους.

Στο σχεδιασμό των προσφυγικών κηποπροαστίων, τα οποία είχαν ως πρότυπο τη Ν. Σμύρνη, και των εξοχικών συνοικισμών, οι οποίοι είχαν ως πρότυπο το Π. Ψυχικό, εισήχθησαν δύο νεωτεριστικά στοιχεία.

Το πρώτο στοιχείο εντοπίζεται στον προγραμματισμό για την παροχή υγιεινών κατοικιών, σε ωραίο φυσικό περιβάλλον. Η δυνατότητα χάραξης άρτιου πολεοδομικού σχεδίου χωρίς τη δεσμευτική παρουσία μικροϊδιοκτησιών και η εφαρμογή των εξειδικευμένων πολεοδομικών διατάξεων και κανονισμών, οδήγησαν στον ορθολογικό σχεδιασμό του οδικού δικτύου, στη δημιουργία υποδομής και δημόσιων ελεύθερων χώρων, στην απαγόρευση εγκατάστασης ασυμβίβαστων χρήσεων και στη διατύπωση αρχιτεκτονικών προδιαγραφών για το μελλοντικό χαρακτήρα του αστικού χώρου.

Το δεύτερο νεωτεριστικό στοιχείο εντοπίζεται στην εκτέλεση των σχεδίων, που ανατίθενται σε ιδιωτικό οικοδομικό φορέα, ιδιαίτερα στην περίπτωση των εξοχικών συνοικισμών, όπου οι φορείς που υλοποιούν τα σχέδια έχουν ανάλογη οικονομική επιφάνεια (Ψυχικό, Εκάλη). Οι εταιρείες Κέκρωψ και Εκάλη, που

ανέλαβαν την ανοικοδόμηση των δύο συνοικισμών αντιστοίχως, είχαν σοβαρή οικονομική βάση και ένα επιτελείο από εκλεκτούς και σύγχρονους επιχειρηματίες και τεχνοκράτες επικεφαλής, οι οποίοι είχαν τη δυνατότητα να δώσουν μορφή σε μία νέα ελκυστική ιδέα και να την προβάλλουν κατάλληλα.

Υπάρχουν μερικά κοινά σημεία ταύτισης και ομοιότητας μεταξύ των κηποπροαστίων του Π. Ψυχικού και της Ν. Σμύρνης, που έχουν ως κοινό γνώμονα τη χρονική τους αλληλοσύνδεση. Δεδομένου δε, ότι το Π. Ψυχικό ελαφρώς προηγήθηκε χρονικά της Ν. Σμύρνης, τολμούμε να υποθέσουμε ότι η Τοποτηρητεία εμπνεύστηκε από το 'μοντέλο του Ψυχικού'. Εντοπίζουμε τα παρακάτω σημεία:

- Η ταύτιση, που προκύπτει από τη σύγκριση δύο ανακοινώσεων του Κέκρωπα και της Τοποτηρητείας, με περιεχόμενο σχετικά με την μερίδα του αγοραστικού κοινού (πελατείας), στην οποία απευθύνονται.
- Η ομοιότητα, που υπάρχει στη διαδικασία επιλογής της θέσεως ιδρύσεως.
- Η σχεδόν απόλυτη ταύτιση, που προκύπτει από τη σύγκριση της τελετής των εγκαινίων θεμελιώσεως Π. Ψυχικού και Ν. Σμύρνης.
- Η ομοιότητα, που παρατηρείται στην κατάρτιση των δύο Ν.Δ. «περί Οικοδομικού Κανονισμού» των συνοικισμών Π. Ψυχικού και Ν. Σμύρνης.
- Η ιδέα για τη συνολική ιδιωτική οικοδόμηση της Ν. Σμύρνης.

Η ανοικτή επιστολή της Τοποτηρητείας προς το Δημόσιο, δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα "Αμάθεια". Στην επιστολή αυτή, προσδιορίζεται με σαφήνεια και κάθε λεπτομέρεια σε ποια προσφυγική τάξη απευθύνεται η Τοποτηρητεία, για την εκπλήρωση του στεγαστικού της προγράμματος: «...Η αθρόα συρροή εκατοντάδων χιλιάδων προσφύγων εγέννησε μεταξύ άλλων και το πρόβλημα της στεγάσεως αυτών... προκειμένου περί των εν Αθήναις Σμυρναίων προσφύγων,..., θα εύρωμεν τους πρόσφυγας τούτους διαιρουμένους εις τας εξής τάξεις: 1)..., 2)..., 3)..., και 4) Εις τους δυναμένους από τούδε να καταβάλλωσι προκαταβολήν τινά και χρεωλυτικώς να πληρώσωσι το αντίτιμον της οικίας αυτών. Η τελευταία αύτη τάξις, εις την οποίαν περιορίζομαι (την επιστολή υπογράφει ο Τοποτηρητής) εν τω παρόντι, διότι εκπληροί καλλίτερον των προηγουμένων τους όρους της συνεργασίας Περιθάψεως και προσφύγων, δεν είνε η ολιγαριθμοτέρα, προκειμένου τουλάχιστον περί των εν Αθήναις Σμυρναίων προσφύγων...».

Κατ' αυτόν τον τρόπο, υποστηρίχθηκε και προωθήθηκε από την Τοποτηρητεία, η στέγαση της τάξης των εμπόρων, των επιχειρηματιών, των ελευθέρων επαγγελματιών, των υπαλλήλων και επιστημόνων, και τέλος η μέσο-αστική λίγο-πολύ τάξη, η οποία σύμφωνα με τα λεγόμενα του Τοποτηρητή, ήταν πολυάριθμη ανάμεσα στους Σμυρναίους και η οποία είχε τη δυνατότητα να προκαταβάλει το 25-50% της αξίας των οικιών τους.

Στην ίδια μέσο-αστική κοινωνική τάξη απευθύνθηκε, αρχικά τουλάχιστον, και η οικοδομική εταιρεία 'ο Κέκρωψ', μόνο που το πρόγραμμά της αφορούσε και απέβλεπε στους ντόπιους κατοίκους της Αθήνας.

Το δεύτερο κοινό σημείο στην ίδρυση των δύο κηποπροαστίων αφορά στην αιτιολόγηση της επιλογής της θέσεως, που καθορίστηκε για την οικοδόμησή τους. Ο

‘Κέκρωψ’ υποστήριξε αυτήν την επιλογή με τα ίδια επιχειρήματα, που θα χρησιμοποιούσε λίγο αργότερα η Τοποτηρητεία. Αναφέρθηκαν τα πλεονεκτήματα της στάθμης του εδάφους (20-80 μ. από τη θάλασσα), της επαφής της εκτάσεως με μεγάλη συγκοινωνιακή αρτηρία (Λεωφ. Κηφισίας και Λεωφ. Συγγρού αντίστοιχα), του καλού προσανατολισμού και του υγιεινού κλίματος (ευάερο, προσήλιο, κλπ), της πλεονεκτικής θέσεως της εκτάσεως (ανοικτό πεδίο, λόφοι προστατεύοντες από τους βόρειους ανέμους, τη μικρή απόσταση από το κέντρο της Αθήνας, την εύκολη συγκοινωνιακή πρόσβαση με επέκταση της τροchioδρομικής γραμμής ή τη χρήση αμαξών, ταξί και λεωφορείων), της καλής ποιότητας και αφθονίας των υπογείων υδάτων (πηγάδια Αγ. Φιλοθέης και Αγ. Θεοδώρων, αντίστοιχα), και του στερεού εδάφους με το οποίο αποφεύγονται οι βαθιές θεμελιώσεις.

Στην περίπτωση της τελετής των εγκαινίων θεμελιώσεως των δύο οικισμών (Ψυχικού και Ν. Σμύρνης), η ταύτιση είναι πλήρης. Ποτέ άλλοτε στην Ελλάδα δεν υπήρχε το προηγούμενο μιας οργανωμένης τελετής για την ίδρυση μιας πόλεως. Άλλωστε ποτέ άλλοτε δεν είχαν προηγηθεί οι διαδικασίες και οι φάσεις του πολεοδομικού σχεδιασμού και ανάπτυξης, σε οικισμούς της χώρας πριν την οικοδόμησή τους. Η τελετή των εγκαινίων έγινε πανομοιότυπα για τα δύο κηποπροαστία (17-7-1923 για το Π. Ψυχικό και 5-10-1924 για τη Ν. Σμύρνη), σ’ ένα χέρσο περιβάλλον ανάμεσα σε πουρνάρια και πέτρες, με την πρόσκληση επιφανών μελών της Αθηναϊκής κοινωνίας, με πανηγυρικούς λόγους και ανακοινώσεις, καθώς και προβολή των πλεονεκτημάτων των μελλοντικών οικισμών στον τύπο της εποχής. Η μόνη διαφορά είναι ότι στην τελετή της Ν. Σμύρνης τονίσθηκε η σημασία ενός κτιρίου θρησκευτικής λατρείας στη νέα πόλη, όπως ήταν για τον προσφυγικό πληθυσμό η θεμελίωση του Ιερού Ναού της Αγ. Φωτεινής, σε ανάμνηση της κατεστραμμένης εκκλησίας της Σμύρνης, στο χώρο που προέβλεπε το σχέδιο Καλλιγιά.

Απόλυτη σχεδόν ταύτιση υπάρχει και στην κατάρτιση των νομοθετικών διαταγμάτων, που αφορούσαν τον οικοδομικό κανονισμό των δύο κηποπροαστίων. Τα Ν.Δ. της 20-11-1923 «περί εγκρίσεως σχεδίου συνοικισμού Ψυχικού» και της 28-3-1924 «περί οικοδομικού κανονισμού συνοικισμού Ψυχικού», είναι τα πρωτότυπα στα οποία στηρίχθηκε το Ν. Δ. της 9-10-1926 «περί εγκρίσεως του σχεδίου της Ν. Σμύρνης», με τα οποία τέθηκαν οι όροι και περιορισμοί για την ανοικοδόμηση των δύο κηποπροαστίων.

Η Κική Καυκούλα αναφέρει σχετικά: «...το διάταγμα έγκρισης του σχεδίου και του οικοδομικού κανονισμού της Ν. Σμύρνης..., παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς είναι το μόνο εγκριτικό διάταγμα προσφυγικού οικισμού, το οποίο ελάχιστα διαφέρει από αυτά που αφορούν εξοχικούς οικισμούς. ...Κατά τα υπόλοιπα το διάταγμα είναι πιστή αντιγραφή του διατάγματος του Ψυχικού, με εξαίρεση το ότι μη επιτρεπόμενες χρήσεις στην περίπτωση της Ν. Σμύρνης δεν αναφέρονται...».

Η μόνη διαφορά πράγματι των δύο κανονισμών έγκειται στις επιτρεπόμενες χρήσεις γης, όπου στην περίπτωση του Π. Ψυχικού απαγορεύεται κάθε επαγγελματική, εμπορική, βιοτεχνική και βιομηχανική δραστηριότητα (με εξαίρεση

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

τους καθορισμένους χώρους για μικροεξυπηρετήσεις των κατοίκων), ενώ στη Ν. Σμύρνη επιτρέπονται μόνο οι επαγγελματικές και εμπορικές δραστηριότητες, στους χώρους που προβλέπονται από το Σχέδιο Καλλιγιά, ενώ απαγορεύεται η βιοτεχνική και βιομηχανική εγκατάσταση. Όπως αναφέρει η Πολυξένη Κοσμάκη: «...στην περιοχή (Ν. Σμύρνη) δεν παρατηρείται εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων, που άλλωστε απαγορεύεται και από τον κανονισμό του οικισμού...»

Άλλη μία ομοιότητα μεταξύ των δύο κητοπροαστίων, υπάρχει στην ιδέα για τη συνολική ιδιωτική οικοδόμηση της Ν. Σμύρνης. Η Τοποτηρητεία στρέφεται προς τις ελληνικές και ξένες οικοδομικές εταιρείες δημοσιεύοντας την προκήρυξη μειοδοτικού διαγωνισμού.

Το 1924 Δημοσιεύεται το «ΝΕΟ ΣΧΕΔΙΟ ΑΘΗΝΩΝ» της «Επιτροπής Καλλιγιά» που περιλαμβάνει και τον « ΑΣΤΙΚΟ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟ ΤΩΝ ΕΚ ΣΜΥΡΝΗΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ».

Ταυτόχρονα εκδηλώνονται ισχυρότατες αντιδράσεις ιδιοκτητών, που θίγονται από την εφαρμογή του Σχεδίου, ανάμεσά τους και ιδιοκτητών γης της περιοχής που θα χτισθεί η Ν. Σμύρνη. Οι αντιδράσεις καταλήγουν το 1926 στην κατάργησή του από την Παγκαλική δικτατορία...

Ωστόσο το σχέδιο της Ν. Σμύρνης εφαρμόζεται με μικρές τροποποιήσεις. Χαρακτηριστικό σημείο του σχεδίου ήταν η αύξηση του πρότυπου πλάτους των οδών, που ακόμη και σήμερα μπορούμε να εκτιμήσουμε τις ευεργετικές του συνέπειες. Η περιοχή χωρίζεται σε 3 κατηγορίες οικοπέδων, που πρόκειται να διανεμηθούν με κλήρωση. Το ποσό που κατέβαλε ο δικαιούχος ήταν μεγαλύτερο στην Α' και μικρότερο στη Γ' κατηγορία. Η αξία των οικοπέδων που προορίζονται για έργα κοινής ωφέλειας στον οικισμό, επιβαρύνει αναλογικά όλους τους δικαιούχους. Η Νέα Σμύρνη αρχίζει να οικοδομείται το 1926. Αυτόν το χρόνο εκδίδονται 13 άδειες και κτίζονται τα πρώτα σπίτια.

Οι πρώτοι κάτοικοι μέσα σε αντίξοες συνθήκες έχουν να αντιμετωπίσουν την ανυπαρξία οποιασδήποτε υποδομής, καθώς και τις βίαιες αντιδράσεις των πρώην ιδιοκτητών των εκτάσεων. Στην απογραφή του 1928 ο οικισμός παρουσιάζει πληθυσμό 210 κατοίκων. Παράλληλα αρχίζει και αναπτύσσεται έντονη κοινωνική δραστηριότητα. Το 1928 ιδρύεται η « Ένωσις Αστών Προσφύγων Ν. Σμύρνης», ενώ το 1930 δημιουργείται η « ΛΕΣΧΗ» που θα μετεξελιχθεί στη σημερινή « ΕΣΤΙΑ» Ν. Σμύρνης. Από το 1929 λειτουργεί το πρώτο Δημοτικό Σχολείο σε ξύλινο οικοδόμημα από μπαγδατόπηχες στη σημερινή Πλατεία Ταχυδρομείου, ενώ οι πρώτοι κάτοικοι εκκλησιάζονται στο προσωρινό εκκλησάκι της Αγ. Φωτεινής, στο χώρο που το 1924 θεμελιώθηκε ο σημερινός ναός. Κύριο πρόβλημα της πόλης, που αντιμετωπίζουν όλοι οι ιδιοκτήτες των οικοπέδων, παραμένει αυτό της κατασκευής της κατοικίας.

Το 1928 με την επανεμφάνιση του Βενιζέλου στην ενεργό πολιτική, προκηρύσσεται διεθνής πρόσκληση ενδιαφέροντος και καλείται η γαλλική εταιρεία «SOCIÉTÉ IMMOBILIÉRE DU BOULEVARD HAUSSMANN» να αναλάβει την οικοδόμηση του οικισμού.

Η διαφήμιση της «μελλοντικής κηπούπολης» που ακολουθεί είναι τεράστια και το ενδιαφέρον των Αθηναίων να αποκτήσουν κατοικία σ' αυτήν, αντίστοιχο.

Έτσι πολλοί πρόσφυγες που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να χτίσουν, πουλάνε τα οικοπέδά τους. Πραγματοποιείται με αυτό τον τρόπο, όπως παρατηρεί η Β. Γκιζέλη, «μία επιλογή που δέχεται τους ισχυρούς και παραμερίζει τους σχετικά αδύνατους και που στηρίζεται περισσότερο στην οικονομική και κοινωνική "συγγένεια" των ομάδων, παρά την κοινή καταγωγή».

Μ' αυτόν τον τρόπο γίνεται η κοινωνική ανάμιξη ανάμεσα στις δύο ομόλογες αστικές ομάδες. Η "SOCIÉTÉ HAUSSMANN" δεν γίνεται τελικά δυνατό να αναλάβει το έργο, κυρίως λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που γίνεται αισθητή και στην Ελλάδα και κηρύσσεται έκπτωτη (1932).

Το γεγονός όμως αυτό δεν αλλάζει και πολύ τη ροή των πραγμάτων. Οι βάσεις της ανάπτυξης αυτού, του μεγαλοαστικού για την εποχή οικισμού, έχουν ήδη τεθεί και το μέλλον του είναι προδιαγεγραμμένο. Το έργο έμελλε να αναληφθεί από την ιδιωτική πρωτοβουλία».

8.4 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ (1933-1940)

Στο χρονικό διάστημα των ετών 1933-1940, ουσιαστικά η Ν. Σμύρνη μεταβάλλεται σε πόλη. Ο πληθυσμός της από 6500 κατοίκους το 1934, φτάνει στις παραμονές του πολέμου στους 15114, για να καταλήξει το 2008, στους 120000 κατοίκους περίπου.

Η δημιουργία της πόλης, η οργάνωσή της, η αύξηση του πληθυσμού της δεν είναι μόνο το αποτέλεσμα των ιστορικών, πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών που επικράτησαν στην Ελλάδα από την απελευθέρωση και μετά, αλλά είναι συνέπεια της δημιουργικής δύναμης των αστών, κυρίως κατοίκων της.

Το 1934 η Ν. Σμύρνη γίνεται επίσημα κοινότητα και από τους τρεις κοινοτικούς συνδυασμούς που κατεβαίνουν στις εκλογές (και οι τρεις Βενιζελικοί) ενώ τελικά υπερψηφίζεται αυτός του Α. Καρύλλου. Και ο Α. Καρύλλος γίνεται έτσι ο πρώτος Κοινοτάρχης της Ν. Σμύρνης, θέση στην οποία θα παραμείνει και κατά τη διάρκεια της 4ης Αυγούστου. Στη γωνία Ιωνίας και Νυμφαίου λειτουργεί το 1933-34 Τριτάξιο Γυμνάσιο παράρτημα του Γυμνασίου Καλλιθέας, ενώ την επόμενη σχολική περίοδο δημιουργείται το δημόσιο Εξατάξιο γυμνάσιο η «ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ». Παράλληλα συστήνονται και σύλλογοι: Πρώτος ο Α.Ο.Ν.Σ. (ο σημερινός «ΜΙΛΩΝ») και ακολουθεί ο Ο.Α.Ν.Σ. (Τένις). Το στάδιο του ΠΑΝΙΩΝΙΟΥ εγκαινιάζεται το Σεπτέμβριο του 1940. Στον οικισμό λειτουργούν ακόμα και τρία ορφανοτροφεία: Άγιος Ανδρέας, Εθνική Στέγη, Ιωσηφόγλειο. Επίσης οι εκκλησίες: Το Αγίασμα της Αγ. Παρασκευής, η Αγία Φωτεινή, οι Άγιοι Ανάργυροι. Οι Αγ. Θεόδωροι, και ο Άγιος Σώστης προϋπήρχαν Στο χώρο του θεάματος ο πρώτος θερινός κινηματογράφος που ανοίγει το 1936 στη Ν. Σμύρνη είναι το «ΓΚΛΟΡΙΑ»(ΑΣΤΟΡΙΑ) και ακολουθεί το 1030 ο χειμερινός «ΣΠΟΡΤΙΓΚ».

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Το Άλσος της Ν. Σμύρνης δεντροφυτεύτηκε από το 1926 και παραδόθηκε στους κατοίκους το 1928. Η συγκοινωνία στη Ν. Σμύρνη εξυπηρετούταν από τα λεωφορεία Φαλήρου και Καλλιθέας καθώς και από το τραμ. Από το 1929 υπάρχουν λεωφορεία «Ν. Σμύρνης» που τερματίζουν στη « Στροφή», ενώ από το 1935 τερματίζουν στην πλατεία, μπροστά από του κατάστημα του Βουλγουρίδη. Λίγο αργότερα θα προστεθούν και τα κίτρινα λεωφορεία της «ΠΑΟΥΕΡ». Από το 1938 και μέχρι το 1940 δημιουργούνται στο ανατολικό μέρος του οικισμού οι συνοικισμοί ΝΕΑ ΑΜΕΝΙΑ- ΝΕΑ ΤΡΑΠΕΖΟΥΣ (Λουτρά)- ΝΕΑ ΤΑΤΑΥΛΑ, που αποτελούν και τη μοναδική περίπτωση κρατικής οικιστικής παρέμβασης στη Ν. Σμύρνη. ΟΦΑΡΟΣ θεωρείται γειτονιά της Ν. Σμύρνης από το 1930 και μετέχει στις εκλογές του 1934. Στα μέσα της 10ετίας του '30 δημιουργείται και το νεκροταφείο της Ν. Σμύρνης. Όρια της πόλης από τα ανατολικά θεωρείται το ρέμα που καταλήγει στο ΦΑΛΗΡΟ (ΕΝΤΕΝ) και που πέρα απ' αυτό υπάρχει το «χωριό» Μπραχάμι. Νότια σύνορα ο Βουρλοπόταμος (Αμφιθέα) αραιοκατοικημένος και με πολλά αγροκτήματα. Βόρεια το Δουργούτι (Ν. Κόσμος) και το Κατσιπόδι (Δάφνη). Δυτικά η Λεωφόρος Συγγρού. Η πλειοψηφία του πληθυσμού της Ν. Σμύρνης σ' αυτή την περίοδο είναι κυρίως υπάλληλοι που εργάζονται στην Αθήνα και στον Πειραιά, ενώ οι εργάτες, λιγότεροι σ' αναλογία, κατοικούν κυρίως στις ακραίες συνοικίες της (Φάρο, Ταταύλα, Αγία Παρασκευή).

8.5 ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ – ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΤΙΡΙΑ (ΔΕΚΑΕΤΙΑ '30)

Το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετώπιζαν οι πρώτοι οικιστές, ήταν το πρόβλημα της κατασκευής κατοικίας. Γύρω από αυτό επικεντρώνονται οι συλλογικές προσπάθειες, που καταλήγουν το 1930 στην υπογραφή σύμβασης με τη γαλλική οικοδομική εταιρεία «SOCIÉTÉ IMMOBILIÈRE DU BOULEVARD HAUSSMANN», για την οικοδόμηση του οικισμού. Η προσπάθεια δεν καρποφορεί, αφού όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η εταιρεία κηρύσσεται έκπτωτη το 1932.

Η διαφήμιση που έχει γίνει στο μεταξύ για την αυριανή κηπούπολη της περιοχής, προσελκύει πολλούς Αθηναίους να αγοράσουν οικόπεδα και να αρχίσουν να κτίζουν.

Τα 417 σπίτια που έχουν αναγερθεί μέχρι το 1931, διπλασιάζονται μέχρι τον Οκτώβριο του 1932, για να φτάσουν περίπου τα 1400 το 1935.

Σε αντίθεση με τις πρώτες κατοικίες του οικισμού, περιορισμένες απλώς να στεγάσουν τους ιδιοκτήτες τους, τα σπίτια που χτίζονται στις αρχές της δεκαετίας του 1930 και ιδιαίτερα στην Α' ζώνη (Συγγρού και παράλληλοι δρόμοι) είναι πιο προσεγμένα και πολλά απ' αυτά με αρχιτεκτονικές αξιώσεις. Δυστυχώς από τα σπίτια της περιόδου αυτής δεν σώζεται σήμερα σχεδόν τίποτα.

8.6 ΣΧΟΛΕΙΑ

Το 1929 αρχίζει τη λειτουργία του στον οικισμό το πρώτο Δημοτικό σχολείο σε μία ξύλινη παράγκα στη σημερινή πλατεία Ταχυδρομείου και το 1936 μεταφέρεται στη γωνία Ομήρου και Γορδίου. Το 1933-34 δημιουργείται τριτάξιο

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Γυμνάσιο, παράρτημα του Γυμνασίου Καλλιθέας, στη γωνία Ιωνίας και Νυμφαίου. Την επόμενη σχολική περίοδο λειτουργεί δημόσιο εξατάξιο Γυμνάσιο με την επωνυμία «ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ». Το κτίριο που στεγάζονταν βρίσκονταν στην Κεντρική Πλατεία.

Στα τέλη της δεκαετίας του '30 δημιουργείται το Β' Δημοτικό στη συνοικία της Αγ. Παρασκευής στη γωνία των οδών Μαδύτου και Σελευκίας.

Η ανεπάρκεια της στοιχειώδους εκπαίδευσης, αλλά και η οικονομική κατάσταση των κατοίκων, επιτρέπουν την ίδρυση Ιδιωτικών Σχολείων στην πόλη: Το Ιδιωτικό Εκπαιδευτήριο Νεσλιχανίδου (1930) με πλήρες εξατάξιο Δημοτικό που στεγάζονταν σε ιδιόκτητο κτίριο στην Λεωφόρο Σμύρνης 90 (σημερινή Πλαστήρα). Η Σχολή Ξενοπούλου με τριτάξιο Δημοτικό στην οδό Σαράντα Εκκλησιών 36. Η Ιωνική Σχολή (1932) της Ε. Μανέγα και τέλος το Γαλλικό Εκπαιδευτήριο της Κ. Παρίση (1936) στην Πλ. Χρυσ. Σμύρνης 2, συμπληρώνουν την εικόνα της σχολικής υποδομής στο τέλος της δεκαετίας του '30.

8.7 ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ

Το πρώτο αθλητικό σωματείο που ιδρύθηκε στη Ν. Σμύρνη ήταν ο Αθλητικός Όμιλος Ν. Σμύρνης Α.Ο.Ν.Σ. (μετέπειτα «ΜΙΛΩΝ»), το 1928. Ήδη σαν ανεπίσημος σύλλογο δημιουργεί αξιόλογη τοπική αθλητική κίνηση και το 1933 αναγνωρίζεται επίσημα και επιχορηγείται από το Υπουργείο Παιδείας. Ακολούθησε η ίδρυση του Ομίλου Αντισφαίρισης Ο.Α.Ν.Σ. Και οι δύο σύλλογοι χρησιμοποιούσαν το γήπεδο κοντά στο Άσυλο του Αγ. Ανδρέα. Όταν το γήπεδο παραχωρήθηκε στον Πανιώνιο, ο μεν Ο.Α.Ν.Σ. μεταφέρθηκε στη γωνία Κοραή και Μ. Βασιλείου, ο δε Α.Ο.Ν.Σ. μένοντας αρχικά χωρίς γήπεδο, διαμόρφωσε με δικά του μέσα ένα τερέν μπάσκετ με κάποιες στοιχειώδεις εγκαταστάσεις δίπλα στο ρέμα.

Ο Πανιώνιος Γ.Σ., που ιδρύθηκε στη Σμύρνη το 1890, μετά τη μικρασιατική καταστροφή ανασυγκροτείται στην Αθήνα έχοντας σαν πρώτο μέλημά του την απόκτηση δικού του αθλητικού χώρου. Ήδη από τη δεκαετία του '20 υπάρχει η σκέψη εγκατάστασής του στη Ν. Σμύρνη στο χώρο που προβλέπονταν από το Σχέδιο Καλλιγιά, για Δημοτικό Γυμναστήριο.

Το 1930 ο τότε υπουργός Παιδείας Γ. Παπανδρέου, ανακοινώνει στο σύλλογο ότι του παραχωρείται η χρήση του Γυμναστηρίου της Ν. Σμύρνης. Το 1937 επί προεδρίας Δ. Καραμπατή δίνονται, με μεσολάβηση του Υπ. Προεδρίας Κ. Κοτζιά, 2500000 δρχ. στον Πανιώνιο για την ανέγερση του Γυμναστηρίου στο χώρο που η Κοινότητα παραχωρεί δωρεάν (1940).

Η θεμελίωση του Γυμναστηρίου γίνεται το Σεπτέμβριο του 1938, τα δε εγκαίνια δύο χρόνια αργότερα το 1940.

8.8 ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Σε μία πόλη όπου το μικρασιατικό στοιχείο, με την έντονη θρησκευτικότητα που το χαρακτήριζε, υπερτερούσε και που επιπλέον οι τρομερές δοκιμασίες του

ξεριζωμού και των συνεπειών του ήταν πρόσφατες, δεν θα μπορούσαν να λείψουν οι εκκλησίες. Χώροι, όχι μόνο λατρείας αλλά και μνήμης, που η ανέγερσή τους και οι ονομασίες τους- ονομασίες εκκλησιών της πόλης που χάθηκε- δηλώνουν την απόφαση των προσφύγων πως η Σμύρνη ξαναζούσε εδώ.

· **Αγ. Φωτεινή:**

Το καμπαναριό Αγ. Φωτεινής Νέας Σμύρνης, αντίγραφο εκείνου της Σμύρνης που αναστηλώθηκε από το Ίδρυμα Ωνάση. Ο μεγαλύτερος ναός της Ν. Σμύρνης, χτισμένος σε ύψωμα που δεσπόζει της πόλης, διαδέχτηκε τον πρώτο μικρό ξύλινο ναΐσκο που αναγέρθηκε από τους πρώτους οικιστές το 1929. Ο σημερινός ναός άρχισε να χτίζεται το 1934 σε σχέδια του αρχιτέκτονα Α. Δεμίρη και ολοκληρώθηκε στις αρχές του 1940. Τα εγκαίνιά του έγιναν στις 27 Οκτωβρίου 1940. Τα έργα εξωραϊσμού και τοιχογράφησης του ναού συνεχίστηκαν και μεταπολεμικά. Το 1946 τοποθετήθηκαν στο ναό το σκαλιστό τέμπλο, ο άμβωνας και ο δεσποτικός θρόνος, έργα των αρχών του 19ου αιώνα, που προέρχονταν από τον ναό του Αγ. Ιωάννου του Θεολόγου της Σμύρνης.

· **Αγ. Παρασκευή:**

Μικρός ναΐσκος (βρίσκεται κάτω από το Προσκοπείο) «μεταλαμπαδεύτηκε» από τη Σμύρνη όπου λειτουργούσε ως « αγίασμα» από τον ιδρυτή του ιερέα Α. Δελώφ. Το 1939 θεμελιώθηκε ο νέος ενοριακός ναός της Αγ. Παρασκευής οι εργασίες της οποίας συνεχίστηκαν μέχρι τη δεκαετία του 1950.

· **Αγ. Χαράλαμπος:**

Πρόκειται για τον μικρό ναό που βρίσκεται στον περίβολο του Ιωσηφόγλειου και λειτουργεί από το 1932.

· **Αγ. Θεόδωροι:**

Μικρός παλαιοημερολογίτικος ναός στα μέσα περίπου του 19ου αιώνα επάνω σε προϋπάρχον κτίσμα. Αποτελεί ιδιοκτησία της οικογένειας Τατάκη.

· **Αγ. Ανδρέας:**

Βρίσκεται μέσα στο Άσυλο του Αγ. Ανδρέα και λειτουργεί από το 1934.

· **Αγ. Ανάργυροι:**

Ο ενοριακός ναός των Αγ. Αναργύρων βρίσκεται κοντά στη Λ. Συγγρού στα όρια με το Δήμο Π. Φαλήρου. Θεμελιώθηκε το 1910 περίπου παραμένοντας απλώς

προσκύνημα μέχρι το 1930 οπότε και άρχισε να ανεγείρεται η πρώτη μικρή εκκλησία. Στη δεκαετία του 1960 χτίστηκε ο σημερινός μεγάλος ναός.

8.9 ΠΛΑΤΕΙΑ – ΜΑΓΑΖΙΑ (ΔΕΚΑΕΤΙΑ '30)

Στη δεκαετία του '30 μαζί με την πόλη που αναπτύσσεται, κάνουν την εμφάνισή τους και τα πρώτα μαγαζιά. Ήδη στο τέλος της δεκαετίας ένα μικρό τοπικό εμπορικό κέντρο έχει δημιουργηθεί στην ανατολική πλευρά της κεντρικής πλατείας, στο μέρος που βρίσκονταν η «Λέσχη» και που τερμάτιζαν τα λεωφορεία.

Λίγα καταστήματα βρίσκονταν διάσπαρτα και σε άλλες περιοχές της πόλης: Στην Αγ. Παρασκευή, στα Λουτρά και στο Φάρο. Οι κυριότερες κατηγορίες καταστημάτων ήταν οι εξής: Νεωτερισμοί, Ψιλικά, Ξυλουργικά Επιπλοποιίας, Παντοπωλεία, Φούρνοι, Ζαχαροπλαστεία, Εστιατόρια, Ταβέρνες, Κουρεία, Φαρμακεία, Τεχνικά και Κτηματομεσιτικά Γραφεία.

Τα τελευταία χρόνια της δεκαετίας γίνεται έντονη προσπάθεια από την Κοινοτική Αρχή και τον Τοπικό τύπο για την τόνωση της τοπικής αγοράς καλώντας τους Νεοσμυρνιούς να ψωνίζουν από τα καταστήματα της πόλης τους. Μέχρι τότε, αλλά και τα επόμενα χρόνια, οι Νεοσμυρνιοί ψώνιζαν όλα τα απαραίτητα από την Αθήνα ή την αγορά της Καλλιθέας.

8.10 ΛΕΣΧΗ – ΕΣΤΙΑ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Το 1930, με πρωτοβουλία του Σωματείου «Ένωσις Αστών Προσφύγων», υπό την προεδρία του Θ. Καρύλλου, ιδρύεται δεύτερο σωματείο με την επωνυμία «ΛΕΣΧΗ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ». Σκοπός της Λέσχης, όπως καθορίζεται από το Καταστατικό της είναι: « η καλλιέργεια φιλικών σχέσεων μεταξύ των μελών της και η εντεύθεν δημιουργία μέσων προς επωφελή κοινωνικήν δράσιν και ίδια ψυχαγωγίαν...».

Το 1938 με εισήγηση του Προέδρου Π. Χαλδέζου, η Λέσχη μετονομάζεται σε «ΕΣΤΙΑ Ν. ΣΜΥΡΝΗΣ» ενώ στο νέο καταστατικό διευρύνονται οι σκοποί και οι επιδιώξεις του Σωματείου. Η διάσωση, συλλογή και μελέτη υλικού που αφορά στον Μικρασιατικό Ελληνισμό, καθώς και η ανάπτυξη κοινωνικής, μορφωτικής, εθνικής και φιλανθρωπικής δράσης, έρχονται να προστεθούν στον αρχικό σκοπό. Με την ίδρυσή της, η Λέσχη στεγάστηκε στην οικία Π. Κόδρου (Ομήρου 23). Στη συνέχεια στην οδό Θράκης 36 σε ιδιοκτησία του Η. Μαρσέλλου. Κατόπιν στο «Μοκαντόρ», στη συμβολή Ρόδων και Φιλαδελφείας και αργότερα στην Ε. Βενιζέλου 37 σε κτίριο ιδιοκτησίας Ν. Παυλίδη. Το 1939 εγκαθίσταται σε μισθωμένο κτίριο της οδού 25ης Μαρτίου 27 στην Κεντρική Πλατεία, όπου και παραμένει μέχρι την μετεγκατάστασή της, στα τέλη της δεκαετίας του 1960, στο σημερινό μέγαρο της Πλατείας Χρυσοστόμου Σμύρνης.

Η Λέσχη και μετέπειτα η Εστία, παίζει από την ίδρυσή της ενεργό ρόλο στη ζωή της πόλης, ιδιαίτερα τα πρώτα δύσκολα χρόνια όταν το πρόβλημα της κατασκευής της κατοικίας που αντιμετώπιζον όλοι οι ιδιοκτήτες οικοπέδων, ήταν τοκυρίαρχο.

Σε μία από τις συγκεντρώσεις της αποφασίζεται η δημιουργία Επιτροπής, για την επίλυση του ζητήματος, που καταλήγει σε διεθνή πρόσκληση ενδιαφέροντος από το κράτος για την οικοδόμηση του οικισμού. Με τα χρόνια η δράση της περιορίζεται στα μορφωτικά και ψυχαγωγικά πλαίσια των καταστατικών αρχών της. Παραμένοντας μέχρι τις μέρες μας σημαντικό πνευματικό κέντρο της πόλης.

8.11 ΣΥΝΟΙΚΙΕΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

- Φάρος
- Αγία Φωτεινή
- Άλσος
- Κέντρο
- Χρυσάκη
- Αγία Παρασκευή
- Μυτιληναίικα
- Λουτρά
- Άνω Νέα Σμύρνη

8.12 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

8.12.1 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΣΩΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Κατά την περιπλάνηση μας στη Νέα Σμύρνη συναντήσαμε διώροφες, λίθινες μονοκατοικίες, αρκετών τετραγωνικών με μπαλκόνια και αυλές. Όλες σχεδόν ήταν όμοιες μεταξύ τους, επιχρισμένες, κάποιες από αυτές με κεραμοσκεπές και ξύλινα κουφώματα.

Εικόνα 8. 2

Εικόνα 8. 3

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 8. 4

Εικόνα 8. 5

8.12.2 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Η κύρια χρήση των προσφυγικών είναι οικιστική. Κάποια όμως από τα κτίσματα και κυρίως αυτά που βρίσκονται πάνω στην πλατεία χρησιμοποιούνται ως καταστήματα.

Εικόνα 8. 6

Εικόνα 8. 7

Εικόνα 8. 8

Εικόνα 8. 9

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 8. 10

Εικόνα 8. 11

Εικόνα 8. 12

8.12.3 Η ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΔΟΜΗΣΗΣ

Σε πολλά σημεία του Δήμου, οι προσφυγικές κατοικίες έδωσαν τη θέση τους σε νέα κτήρια, ευέλικτα στις απαιτήσεις της σύγχρονης ζωής. Αυτό συνέβη επειδή δόθηκαν από τους ιδιοκτήτες τους αντιπαροχή. Οι οικιστική ανάπτυξη της περιοχής ήταν έρμαιο των σύγχρονων απαιτήσεων και των εργολάβων.

Εικόνα 8. 13

Εικόνα 8. 14

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 8. 15

Εικόνα 8. 16

8.12.4 ΟΙ ΑΥΛΕΣ ΚΑΝΟΥΝ ΑΚΟΜΗ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΙΟ ΟΙΚΕΙΟ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ

Το μοντέλο της «κηπούπολης» βάσει του οποίου κτίσθηκε και ο Δήμος της Νέας Σμύρνης κάνει το περιβάλλον πιο οικείο και ανθρώπινο. Στη Νέα Σμύρνη συναντά κανείς πάρκα, κήπους στις κατοικίες, κεντρικούς κοινόχρηστους χώρους πρασίνου και οφιοειδείς και φαρδύς δρόμους.

Εικόνα 8. 17

Εικόνα 8. 18

Εικόνα 8. 19

Εικόνα 8. 20

8.12.5 ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΕΡΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Το "Ιωσηφόγλειο" ορφανοτροφείο αρρένων κτίστηκε από τον μικρασιάτη τραπεζίτη και επιχειρηματία Χαράλαμπο Ιωσηφόγλου, σε έκταση 8415 τ.μ. που παραχωρήθηκε από το Ελληνικό Δημόσιο. Η οικοδόμηση του κτιρίου ολοκληρώθηκε το 1929 και το ορφανοτροφείο άρχισε να λειτουργεί το 1932. Το εκκλησάκι του Αγίου Χαράλαμπος, που βρίσκεται στον εσωτερικό του περίβολο, θεμελιώθηκε από τον ευεργέτη και αποπερατώθηκε από τον γιο του Όμηρο Ιωσηφόγλου. Το 1941 το ίδρυμα επιτάχθηκε για την στέγαση μονάδων των στρατευμάτων κατοχής. Με την απελευθέρωση επαναλειτούργησε σαν Ορφανοτροφείο και κατόπιν σαν Παιδούπολη. Σήμερα στεγάζει την Ειδική Επαγγελματική Σχολή "Αγία Βαρβάρα" του Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας και εξυπηρετεί εφήβους δύο κατηγοριών, εσωτερικούς και μη. Λειτουργούν επίσης εργαστήρια αγγειοπλαστικής, ξυλουργικής, κοπτικής-ραπτικής και κεντήματος.

Εικόνα 8. 21

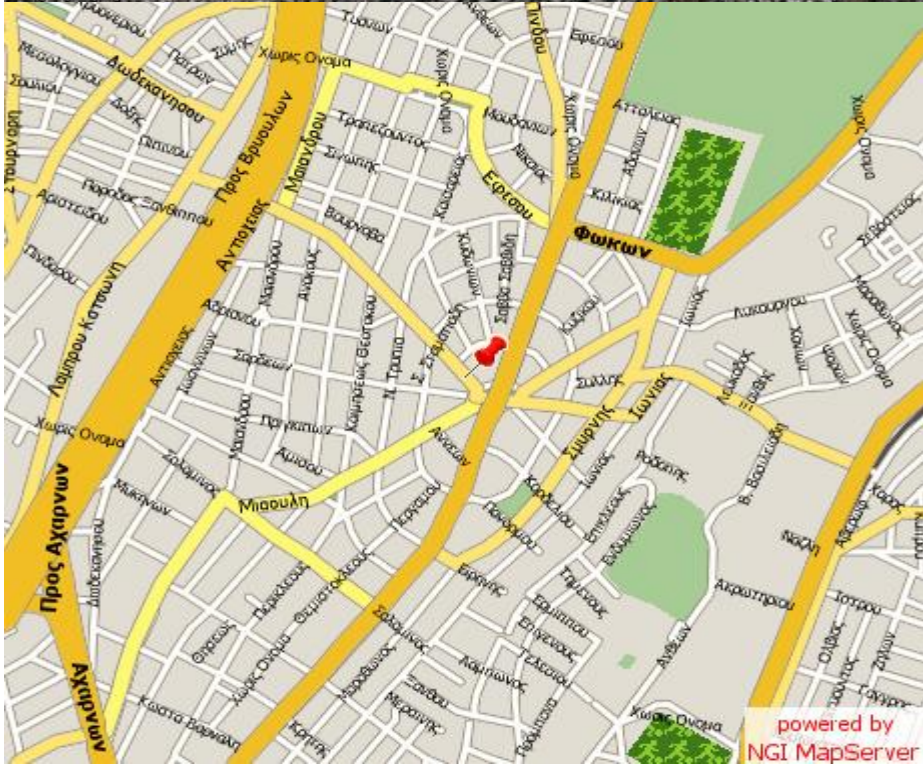
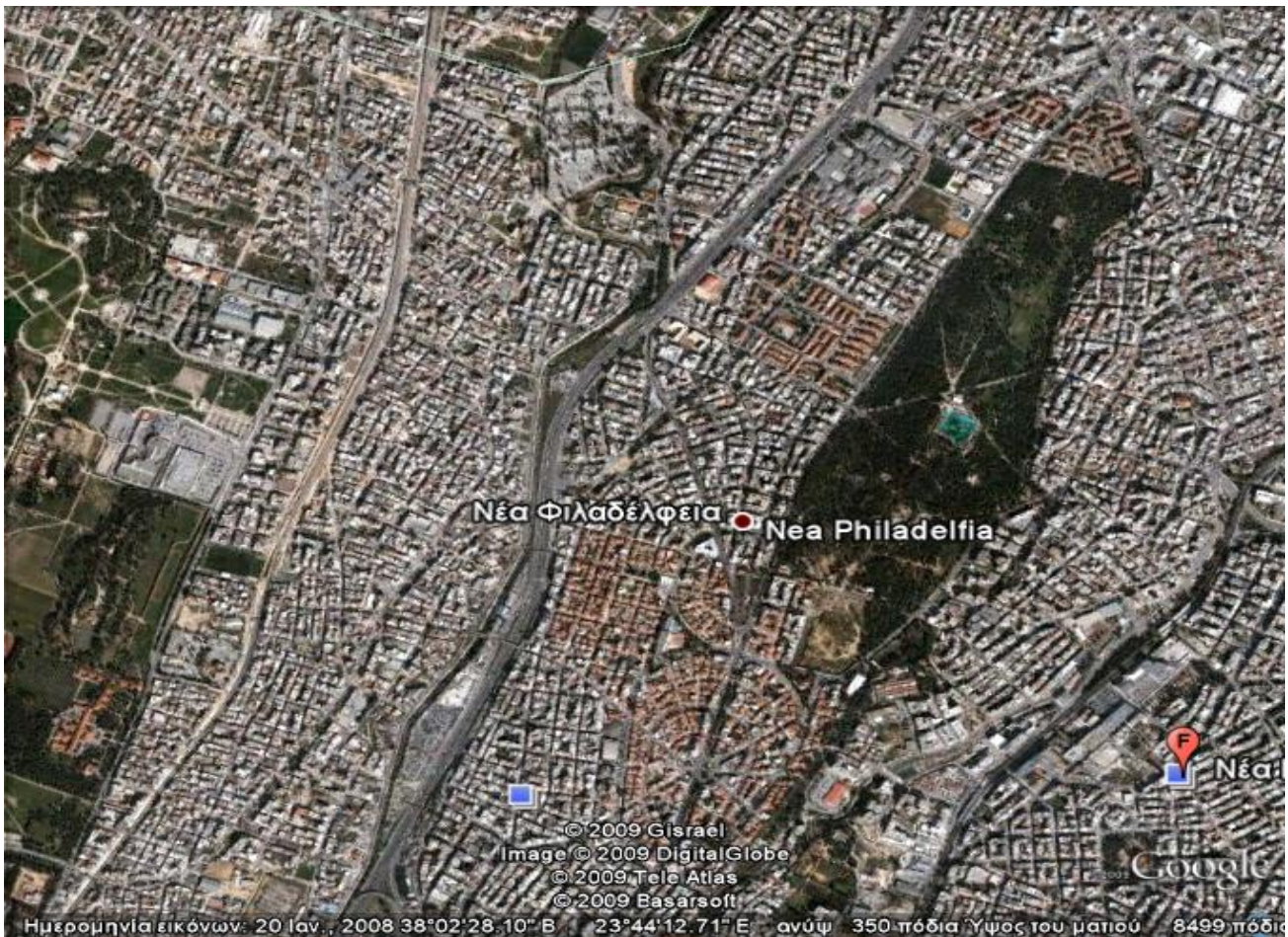
Εικόνα 8. 22

Εικόνα 8. 23

Οι παραπάνω φωτογραφίες (Εικόνα 8.2-8.23) τραβήχτηκαν κατά την επιτόπια αυτοψία στο Δήμο της Νέας Σμύρνης.

9. ΝΕΑ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ

Εικόνα 9. 1
Ευρύτερη παρουσίαση
της περιοχής (πηγή
GOOGLE MAPS &
DRIVEME)

Η **Νέα Φιλαδέλφεια** είναι Δήμος της Περιφέρειας Πρωτεύουσας του Νομού Αττικής και βρίσκεται στα βόρεια προάστια. Συνορεύει βόρεια με το Δήμο Μεταμόρφωσης, βορειοδυτικά με το Δήμο Αχαρνών, ανατολικά με το Δήμο Νέας Ιωνίας, νότια με το Δήμο Νέας Χαλκηδόνας και δυτικά με το Δήμο Αγίων Αναργύρων.

Η πόλη έχει έκταση 2 τετρ. χλμ., μέσο υψόμετρο 110μ. και ο πληθυσμός της εξελίχθηκε σύμφωνα με τις επίσημες απογραφές της Ε.Σ.Υ.Ε., ως εξής: 6.337 άτομα (1928), 15.564 (1961), 19.639 (1971), 25.320 (1981), 25.261 (1991) και 24.234 (2001), ενώ σήμερα ανέρχεται περίπου σε 25.000 κατοίκους.

9.1 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Εικόνα 9. 2 Η Ν. Φιλαδέλφεια το 1933 (πηγή ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ)

Το 1927 κατοικήθηκε για πρώτη φορά ο προσφυγικός Συνοικισμός της Νέας Φιλαδέλφειας ανατολικά και δυτικά του καρόδρομου που οδηγούσε στα Βασιλικά Ανάκτορα του Τατοΐου και ανάμεσα στους ποταμούς Κηφισό, Ποδονίφτη και Γιαμπουρλά, όπως οριοθετείται.

Η περιοχή μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1927 λεγόταν Ποδονίφτης, από το ομώνυμο ρέμα που τη διαρρέει. Τότε εγκαταστάθηκαν εκεί Μικρασιάτες πρόσφυγες από τα προσφυγικά των Αμπελόκηπων (μετά από μεγάλη πυρκαγιά που κατέστρεψε τις παράγκες που έμεναν), σε καινούργια διαμερίσματα που κτίστηκαν εκεί και τους παραχωρήθηκαν. Το κτίσιμο του συνοικισμού ξεκίνησε το 1923 βάσει σχεδίου αγγλικής κωμόπολης και ολοκληρώθηκε σε τρία χρόνια. Χτίστηκαν περισσότερα από 500 κτίρια και 1.700 κατοικίες όλων των τύπων: μονοκατοικίες και διπλοκατοικίες, συγκροτήματα σε σχήμα «π» ή «τ», ένα σχέδιο οργανωμένης δόμησης, δηλαδή. Τα σπίτια ήταν με κεραμοσκεπές και μικρό κήπο το καθένα. Τα

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

πρώτα χρόνια δεν υπήρχε ρεύμα, ύδρευση, σχολεία, δρόμοι, πλατείες ούτε συγκοινωνία. Ο συνοικισμός χτίστηκε από το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας σε απαλλοτριωμένη έκταση, που ανήκε στον Πανάγιο τάφο, επονομαζόμενη Δονοράδες. Μέχρι την εγκατάσταση των προσφύγων η περιοχή ήταν καταπράσινη με αμπελώνες και ελαιώνες, πολλές μικρές αγροικές και ένα μικρό χωριό με 120 κατοίκους το 1920. Στην περιοχή του Κόκκινου Μύλου υπήρχαν πολλοί μύλοι που τροφοδοτούνταν με νερό από τον Κηφισό.

Στην απογραφή του 1928 εμφανίζεται σα χωριό του Δήμου Αθηναίων, ενώ από το 1931 η Νέα Φιλαδέλφεια συνδέθηκε με την Αθήνα με γραμμή λεωφορείου. Το 1932 πήρε το όνομα Νέα Φιλαδέλφεια. Νονός ο δικηγόρος, τέως Υπουργός, βουλευτής Π. Διαμαντόπουλος, εξέχων πρόσφυγας από τη Φιλαδέλφεια της Μικράς Ασίας. Το 1932 επίσης, εγκρίθηκε το ρυμοτομικό σχέδιο της Νέας Φιλαδέλφειας μετά την υπογραφή του σχετικού Προεδρικού Διατάγματος.

Μέχρι το 1934 η Νέα Φιλαδέλφεια υπαγόταν διοικητικώς στο Δήμο Αθηναίων, οπότε αναγνωρίζεται σαν κοινότητα και από το 1947 σα Δήμος. Τη δεκαετία του 1950 χτίστηκαν οι εργατικές πολυκατοικίες καθώς και αρκετά σπίτια στον πέριξ του συνοικισμού χώρο, που ενσωματώθηκαν και δημιούργησαν το νέο ρυμοτομικό σχέδιο της Νέας Φιλαδέλφειας, ενώ το 1972 προσαρτήθηκε στο Δήμο Νέας Φιλαδέλφειας τμήμα του Δήμου Μεταμόρφωσης που περιλαμβάνει και τις εργατικές κατοικίες της Εθνικής Οδού.

Θεωρείται ωραίο προάστιο, καθώς έχει αρκετό πράσινο, στο οποίο συμβάλλουν τα πάρκα που έχει η περιοχή και το άλσος. Μετά από το σεισμό του 1999 εκδηλώθηκε μεγάλη οικιστική ανάπτυξη.

9.2 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ

9.2.1 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΣΩΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Κατά την περιπλάνηση μας στη Νέα Φιλαδέλφεια συναντήσαμε διώροφες, λίθινες μονοκατοικίες, αρκετών τετραγωνικών με μπαλκόνια και αυλές. Όλες σχεδόν ήταν όμοιες μεταξύ τους, επιχρισμένες, με κεραμοσκεπές και ξύλινα κουφώματα.

Εικόνα 9. 3

Εικόνα 9. 4

Εικόνα 9. 5

Εικόνα 9. 6

9.2.2 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Η κύρια χρήση των προσφυγικών είναι οικιστική. Τα γωνιακά όμως κτίσματα καθώς και αυτά που έχουν πρόσοψη σε κεντρικούς δρόμους, χρησιμοποιούνται ως ισόγεια τους ως καταστήματα. Ο καταστροφικός όμως σεισμός της Αθήνας άφησε και εδώ το σημάδι του, τα κτίσματα που κατέρρευσαν τότε χρησιμοποιούνται πλέον ως θέσεις στάθμευσης.

Εικόνα 9. 7

Εικόνα 9. 8

Εικόνα 9. 9

Εικόνα 9. 10

Εικόνα 9. 11

9.2.3 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΕΝΟΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ

Κατά την επιτόπια αυτοψία στην Νέα Φιλαδέλφεια συναντήσαμε και μία εγκαταλελειμμένη δώροφη οικία κοντά στην πλατεία. Έτσι, παρακάτω παρατίθεται φωτογραφικό υλικό από τον ισόγειο χώρο της, αφού σε αυτόν είχαμε πρόσβαση. Η οικία αποτελείται από τρία δωμάτια, κουζίνα διάδρομο και w.c.

Εικόνα 9. 12

Εικόνα 9. 13

Εικόνα 9. 14

Εικόνα 9. 15

Εικόνα 9. 16

Εικόνα 9. 17

Εικόνα 9. 18

Εικόνα 9. 19

Εικόνα 9. 20

9.2.4 Η ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΔΟΜΗΣΗΣ

Τα κύματα αντιπαροχής και οι δύο μεγάλοι σεισμοί «εξαφάνισαν» πολλά προσφυγικά μέχρι που το 2000 το δημοτικό συμβούλιο της πόλης προτείνει το χαρακτηρισμό της περιοχής σε «παραδοσιακό οικισμό», γεγονός που συνεπάγεται περιορισμούς για τους ιδιοκτήτες σχετικά με τον τρόπο εκμετάλλευσης της περιουσίας τους.

Έτσι, η Νέα Φιλαδέλφεια είναι από τους λίγους Προσφυγικούς Δήμους που φρόντισαν να κρατήσουν την οικοδομική ανάπτυξη σε αρκετά χαμηλό επίπεδο και να μην επιτρέψουν την ραγδαία και χωρίς κανένα περιορισμό δόμηση. Παρακάτω παρατίθεται το Φύλλο 467/18-06-2001 της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως που αφορά το Χαρακτηρισμό του Προσφυγικού Οικισμού της Νέας Φιλαδέλφειας ως παραδοσιακό και τον Καθορισμό ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης αυτού. Ο χαρακτηρισμός της περιοχής όμως ως παραδοσιακού οικισμού, έφερε αντιδράσεις από τους κατοίκους.

Οι αντιδράσεις κατοίκων που δεν μπορούσαν να δώσουν με αντιπαροχή τα μισογκρεμισμένα σπίτια τους ήταν μαζικές αλλά σήμερα πολλοί είναι εκείνοι που

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

χτίζουν στη θέση τους βασισμένοι στο αρχικό αρχιτεκτονικό πρότυπο, διαφυλάσσοντας τα μορφολογικά στοιχεία της περιοχής. Για τα σπίτια που έμειναν ανέπαφα από τους σεισμούς, προτάθηκε η προστασία ολόκληρου του ελλειψοειδούς συνοικισμού «ως πλήρους δείγματος αρχιτεκτονικής και πολεοδομίας του Μεσοπολέμου».

04004671006010008

4049

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

Αρ. Φύλλου 467

18 Ιουνίου 2001

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Χαρακτηρισμός ως παραδοσιακού του προσφυγικού οικισμού του δήμου Νέας Φιλαδέλφειας (Ν. Αττικής) και καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης αυτού..... 1

ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Κήρυξη ως αναδασωτέας έκτασης εμβαδού τριών χιλιάδων εκατόν τριάντα τετρ. μέτρων (3.130,00 τ.μ.) στη θέση «Κεντερές» περιοχής Δ.Δ. Αρδαμερίου Δήμου Κορωναίας, Νομού Θεσσαλονίκης..... 2

ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Χαρακτηρισμός ως παραδοσιακού του προσφυγικού οικισμού του δήμου Νέας Φιλαδέλφειας (Ν. Αττικής) και καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης αυτού. (1)

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπόψη:

1.- Τις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 1 του Ν.1577/1985 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός» (Α' 244) (άρθρο 110 του Κώδικα Βασικής Πολεοδομικής Νομοθεσίας, που κυρώθηκε με το άρθρο μόνο του κωδικοποιημένου Π.Δ/τος της 14/24.7.1999 (Δ' 580), όπως το άρθρο αυτό αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 του Ν. 2831/2000 «Τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1577/ 1985 "Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός" και άλλες πολεοδομικές διατάξεις» (Α' 140).

2.- Τις διατάξεις του άρθρου 29Α του Ν. 1558/1985 «Κυβέρνηση και Κυβερνητικά Όργανα» (Α' 137) που προστέθηκε με το άρθρο 27 του Ν. 2081/1992 (Α' 154) και αντικαταστάθηκε με την παραγ. 2α του άρθρου 1 του Ν. 2469/ 1997 (Α' 38).

3.- Τις διατάξεις της παρ. 9β του άρθρου 25 του Ν. 2508/1997 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις» (Α' 124).

4.- Την υπ' αριθμ. Δ17α/10/30/Φ.2.2.1/23.5.2000 απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων «Ανάθεση αρμοδιοτήτων Υπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων στους Υφυπουργούς Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων Αθανάσιο Αλευρά και Ηλία Ευθυμιάπουλο» (Β' 664).

5.- Την 104/2000 γνωμοδότηση του δημοτικού συμβουλίου Νέας Φιλαδέλφειας.

6.- Τις από 14.2.2000 και 3.4.2000 αιτιολογικές εκθέσεις - εισηγήσεις της Δ/σης Πολεοδομικού Σχεδιασμού - Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών.

7.- Τις 25/2000 και 95/2000 γνωμοδοτήσεις του Κεντρικού Συμβουλίου Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος.

8.- Το γεγονός ότι από τις κανονιστικές διατάξεις αυτού του διατάγματος δεν προκαλείται δαπάνη σε βόρος του κρατικού προϋπολογισμού και του οικείου Ο.Τ.Α.

9.- Την 55/2001 γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας με πρόταση του Υφυπουργού Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Χαρακτηρίζεται ως παραδοσιακός ο προσφυγικός οικισμός του δήμου Ν. Φιλαδέλφειας (Ν. Αττικής) που περιλαμβάνεται από τις οδούς Τυάννων, Αφών Γεωργιάδη, Αιταλείας, Καπαδοκίας, Φωκών, Ιωνίας, Φαναρίου, παράλληλος Ποδονίφτη (αδιάνοικτος δρόμος), Ειρήνης, Ν. Τρυπιά, Εθν. Αντιστάσεως, Κοιμ. Θεοτόκου, Βρουούλων, Μαιάνδρου και Τυάννων και φαίνεται με διακεκομμένη μπλέ γραμμή στο σχετικό πρωτότυπο διάγραμμα, σε κλίμακα 1:5.000, που θεωρήθηκε από τον Προϊστάμενο της Δ/σης Τοπογραφικών Εφαρμογών με την 7201/2001 πράξη του και που αντίτυπό του σε φωτοσμίκρυνση δημοσιεύεται με το παρόν διάταγμα.

Άρθρο 2

Στον κατά το προηγούμενο άρθρο, παραδοσιακό προσφυγικό οικισμό καθορίζονται χρήσεις γής ως εξής:

1. Στα οικοπέδα που έχουν πρόσωπο επί της Λεωφόρου Δεκελείας από τη συμβολή της με τις οδούς Ειρήνης και Νίκου Τρυπιά έως τη διασταύρωση της με τις οδούς Αιταλείας και Αφών Γεωργιάδη, επί της οδού Αγ. Τριάδος και βρίσκονται στα Ο.Τ. 65, 68, 69, 70, 71, 72, επί της οδού Προύσσης και βρίσκονται στα Ο.Τ. 62, 63, 64, 65, 66, 67, επί της οδού Χρυσοστόμου Σμύρνης και βρίσκονται στα Ο.Τ. 54, 55, 56, 73, 77, επί της οδού Φωκών και βρίσκονται στα Ο.Τ. 75 και 77, επί της οδού Ειρήνης και βρίσκονται στα Ο.Τ. 54 και 55, επί της οδού Πίνδου και βρίσκονται στα Ο.Τ. 28, 31 και 41 και επί της οδού Φαναρίου και βρίσκονται στα Ο.Τ. 59 και 64 καθορίζονται χρήσεις γενικής κατοικίας, όπως προσδιορίζονται από το άρθρο 3 του από 23.2.1987 π.δ/γματος (Δ' 166) με εξαίρεση:

- Ξενοδοχεία μέχρι 100 κλινών και ξενώνες
- Επαγγελματικά εργαστήρια χαμηλής όχλησης
- Πρατήρια βενζίνης

- Αθλητικές εγκαταστάσεις
- Κτίρια, γήπεδα στάθμευσης
Στις παραπάνω περιοχές απαγορεύονται μπάρ, μουσικά κέντρα με ζωντανή ηλεκτρονική μουσική.

2. Στα οικόπεδα που έχουν πρόσωπο επί της οδού Βρυούλων από την Πλατεία Πατριάρχου μέχρι τη συμβολή της με την οδό Κοιμ. Θεοτόκου και επί της οδού Εθνικής Αντιστάσεως (πρώην Κίου) και βρίσκονται στα Ο.Τ. 19 και 24 επιπλέον των χρήσεων της παραγράφου 1 επιτρέπονται τα επαγγελματικά παραδοσιακά εργαστήρια χαμηλής όχλησης (ζωγραφικής και αιογραφίας Ξυλογλυπτικής, εκτυπώσεων, βιβλιοδεσίας, χειροτεχνίας κλπ) με σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας Επιτροπής Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΠΑΕ) και της Επιτροπής Καταστημάτων Δήμου Νέας Φιλαδέλφειας.

3. Στα οικόπεδα που έχουν πρόσωπο επί της οδού Σάρδεων και ειδικότερα μεταξύ της Πλατείας Πατριάρχου και της οδού Κοιμ. Θεοτόκου, επιπλέον των χρήσεων της προηγούμενης παρ. 2 επιτρέπεται και η χρήση αθλητικών εγκαταστάσεων στο γήπεδο ΙΩΝΙΚΟΥ ως ευρίσκεται σήμερα.

4. Στα οικόπεδα που έχουν πρόσωπο επί της οδού Νικολάου Τρυπιά και βρίσκονται στα Ο.Τ. 9, 10, 11, 12, 13, 22, 22α, 23, 24, 25, 27, 32 επιπλέον των χρήσεων της παραγρ. 1 του παρόντος επιτρέπεται η χρήση αθλητικών εγκαταστάσεων στο γήπεδο του ΙΩΝΙΚΟΥ ως ευρίσκεται σήμερα, καθώς και η χρήση επαγγελματικών εργαστηρίων χαμηλής όχλησης μετά από σύμφωνη γνώμη της ΕΠΑΕ και της Επιτροπής Καταστημάτων Δήμο Ν. Φιλαδέλφειας.

Επιπλέον στα οικόπεδα που έχουν πρόσωπο επί της οδού Ν. Τρυπιά και βρίσκονται στα Ο.Τ. 9, 10, 11, 12, 13 απαγορεύεται η χρήση μπάρ, σφαιριστηρίων, καφενεύων, αναψυκτηρίων, μουσικών κέντρων.

5. Στα οικόπεδα που έχουν πρόσωπο επί της οδού Κοιμήσεως Θεοτόκου, και βρίσκονται στα Ο.Τ. 27, 32, 42, 43 και επί της οδού Μαιάνδρου και βρίσκονται στα Ο.Τ. 33, 46, 47, 51, 52, 53 επιτρέπονται οι χρήσεις γενικής κατοικίας όπως προσδιορίζονται από το άρθρο 3 του από 23.2.1987 Π.Δ/τος (Δ' 166) με εξαίρεση :

- Ξενοδοχεία μέχρι 100 κλινών ή Ξενώνες
- Εμπορικά καταστήματα πλην αυτών που εξυπηρετούν τις καθημερινές ανάγκες των κατοίκων της περιοχής (παντοπωλείο, φαρμακείο, χαρτοπωλείο κλπ).
- Γραφεία, τράπεζες, ασφάλειες
- Εστιατόρια
- Αναψυκτήρια
- Πρατήρια βενζίνης
- Αθλητικές εγκαταστάσεις
- Κτίρια, γήπεδα στάθμευσης

Τα επαγγελματικά εργαστήρια χαμηλής όχλησης επιτρέπονται μόνο μετά από σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας ΕΠΑΕ και της Επιτροπής Καταστημάτων του δήμου Νέας Φιλαδέλφειας.

Στις παραπάνω περιοχές απαγορεύονται μπάρ και μουσικά κέντρα με ζωντανή ηλεκτρονική μουσική.

6. Στα οικόπεδα που έχουν πρόσωπο επί της Πλατείας Πατριάρχου και βρίσκονται στα Ο.Τ. 1, 2, 19, 20, 59, 64, 65, 69 επιτρέπονται χρήσεις «Πολεοδομικού Κέντρου - Κεντρικής Λειτουργίας πόλης» όπως προσδιορίζονται από το άρθρο 4 του από 23.2.1987 (Δ' 166) με εξαίρεση:

- Μπάρ, σφαιριστήρια, λέσχες
- Κέντρα διασκέδασης αναψυχής
- Επαγγελματικά εργαστήρια κάθε φύσης ανεξαρτήτως του βαθμού όχλησης
- Κτίρια, γήπεδα στάθμευσης
- Πρατήρια βενζίνης

- Αθλητικές εγκαταστάσεις
- Εγκαταστάσεις μέσων μαζικών μεταφορών

7. Στα οικόπεδα που έχουν πρόσωπο επί της Πλατείας Κωνσταντινουπόλεως και βρίσκονται στα Ο.Τ. 35, 36, 37, 38, 39, 40, 50 επιτρέπονται οι χρήσεις γενικής κατοικίας, όπως προσδιορίζεται από το άρθρο 3 του από 23.2.1987 Π.Δ/τος (Δ' 166) με εξαίρεση:

- Ξενοδοχεία
- Αθλητικές εγκαταστάσεις
- Πρατήρια βενζίνης
- Κτίρια, γήπεδα στάθμευσης
- Επαγγελματικά εργαστήρια
- Μπάρ, σφαιριστήρια, λέσχες

8. Στα οικόπεδα του Ο.Τ. 30 που έχουν πρόσωπο επί της πλατείας Κωνσταντινουπόλεως επιτρέπονται οι χρήσεις της παρ. 6 του παρόντος με εξαίρεση:

- Ξενώνες, Ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις
- Εγκαταστάσεις εμπορικών εκθέσεων

9. Στους λοιπούς οικοδομήσιμους χώρους επιτρέπεται η χρήση αμιγούς κατοικίας, όπως προσδιορίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 2 του από 23.2.1987 Π.Δ/τος (Δ' 166).

Άρθρο 3

Οι όροι και περιορισμοί δόμησης του παραπάνω παραδοσιακού οικισμού ορίζονται ως εξής :

1. α Τα ελάχιστα όρια εμβαδού και προσώπου των οικοπέδων ορίζονται ως εξής:

- Ελάχιστο πρόσωπο: δέκα (10,00) μέτρα
- Ελάχιστο εμβαδόν: διακόσια (200,00) τ.μέτρα

β. Κατά παρέκκλιση του προηγούμενου εδαφίου άρθρα και οικοδομήσιμα θεωρούνται τα οικόπεδα:

ι) τα οποία στις 9.6.1973 είχαν:

Ελάχιστο πρόσωπο: έξι (6,00) μέτρα

Ελάχιστο εμβαδόν: εκατό δώδεκα και μισό (112,50) τ. μέτρα

ιι) με όποιες διαστάσεις και εμβαδόν παραχωρήθηκαν.

2. Τα προβλεπόμενα από το ισχύον ρυμοτομικό σχέδιο προκήπια διατηρούνται, όπως και όπου αυτά προβλέπονται.

3. Το μέγιστο ποσοστό κάλυψης των οικοπέδων ορίζεται σε εξήντα τοις εκατό (60%) της επιφανείας τους.

Για οικόπεδα τα οποία στις 9.6.1973 ήταν αδόμετα και για τα οποία προβλεπόταν από το συγκεκριμένο σχέδιο προκήπιο το μέγιστο ποσοστό κάλυψης ορίζεται σε σαράντα τοις εκατό (40%) της επιφανείας τους.

4. Συντελεστής δόμησης: ένα και τέσσερα δέκατα (1,4).

5. Ως προς τη θέση του κτιρίου μέσα στο οικόπεδο, για τις πλάγιες και πίσω αποστάσεις από τα όρια, εξετάζονται τα όρια ένα προς ένα, με τη δυνατότητα το ανεγερθησόμενο κτίριο ή να ακολουθεί το περίγραμμα του κτίσματος ως παρεχωρήθη ή να τοποθετείται σε απόσταση από το όριο $\Delta = 2,50 \mu$.

Αν δεν εξασφαλίζεται μήκος όψης 9,00 μ., το κτίσμα δύναται να εφάπτεται σε ένα από τα πλάγια όρια ή και στα δύο πλάγια όρια, ώστε να εξασφαλισθεί το μήκος όψης των 9,00 μ.

Η επαφή του κτίσματος με τα πλάγια όρια στο ισόγειο μόνο, στην περιοχή του πολεοδομικού κέντρου και της γενικής κατοικίας, επιτρέπεται μόνο στην περίπτωση που στο όμορο οικόπεδο έχει ανεγερθεί κτίριο εν επαφή με το όριο αυτό και με τοπική υποχώρηση των αντίστοιχων τμημάτων των όψεων.

6. Μέγιστος αριθμός ορόφων: τρείς (3), δηλαδή ισόγειο και δύο όροφοι υπέρ το ισόγειο.

7. Το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος των κτιρίων ορίζεται:
α) για οικόπεδα με χρήση αμιγούς κατοικίας δέκα και μισό (10,50) μέτρα.

β) για οικοπέδα με χρήση γενικής κατοικίας και πολεοδομικού κέντρου έντεκα και μισό (11,50) μέτρα.

8. Πάνω από το μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος των κτιρίων επιβάλλεται η κατασκευή τετράριχτης κεραμοσκεπούς στέγης με μέγιστο ύψος δύο (2) μέτρα.

9. Αφετηρία μέτρησης του ύψους ορίζεται αυτή του υφισταμένου κρασπέδου, ως ειδικότερα ορίζεται στη βεβαίωση υψομέτρου του δήμου. Δεν επιτρέπεται η υπερύψωση του δαπέδου του ισογείου να υπερβαίνει το ένα (1) μέτρο από το προαναφερθέν υψόμετρο του δήμου, η οποία (υπερύψωση) δίδεται για λόγους λειτουργικούς και προσαρμογής στα παραδοσιακά πρότυπα του οικισμού. Η υπερύψωση αυτή εμπεριέχεται στα καθορισμένα ανώτατα επιτρεπόμενα ύψη των οικοδομών.

10. Το ελεύθερο ύψος ορόφου για κύρια χρήση δεν επιτρέπεται να είναι μικρότερο των 2,70 μ., για ισόγειο κατάστημα των 3,00 μ. και για βοηθητικούς χώρους που κατασκευάζονται στο υπόγειο κατά τις ισχύουσες διατάξεις.

11. Το συνολικό μήκος της όψης του κάθε κτιρίου εναρμονίζεται με αυτό του προϋπάρχοντος και έως το συνολικό μήκος των 15 μ. Σε περιπτώσεις όψεων συνολικού μήκους άνω των 15 μ. επιβάλλεται η διάσπαση της ενιαίας επιφάνειας της όψης με οπισθοχώρηση μέρους της όψης από την οικοδομική γραμμή, μετά από έγκριση της ΕΠΑΕ.

12. Απαγορεύεται η κατασκευή ορόφων σε εσοχή από τη γραμμή δόμησης καθόλο το μήκος της κύριας όψης του (ρετιρέ.). Δύνανται όμως να κατασκευασθεί γωνιακός εξώστης, σύμφωνα με τα παραδοσιακά πρότυπα του προσφυγικού οικισμού της Νέας Φιλαδέλφειας. Σε περίπτωση κατασκευής γωνιακού υπαίθριου εξώστη στον τελευταίο όροφο, απαγορεύεται η στέγασή του.

13. Απαγορεύεται η κατασκευή κτιρίων επί υποστυλωμάτων (pilotis).

14. Η ΕΠΑΕ μπορεί να χορηγεί προέγκριση όσον αφορά τη θέση και τη διάταξη των όγκων των οικοδομών μέσα στο οικόπεδο, ανάλογα με τη μορφή των οικοπέδων και σε σχέση πάντα με τις όμορες ιδιοκτησίες, σε προσχέδια μελέτης, τοπογραφικό διάγραμμα και φωτογραφίες που υποβάλλονται από τους μελετητές.

15. Η ΕΠΑΕ μπορεί να μεταβάλλει τη θέση της οικοδομής ή των οικοδομών μέσα στο οικόπεδο, εφόσον κριθεί απαραίτητο, για λόγους διατήρησης της θέσης της παλαιάς οικοδομής, γειτνίασης με μνημείο ή διατηρητέο κτίριο, σύνθεσης των όγκων και γενικότερα για την διατήρηση του παραδοσιακού χαρακτήρα του προσφυγικού οικισμού.

Άρθρο 4

Σύνθεση - Διάταξη κτιρίων - Μορφολογικά στοιχεία.

1. Η ογκοπλαστική μορφή των κτιρίων προσεγγίζει τα παραδοσιακά πρότυπα των προσφυγικών κατοικιών ως προς τη σύνθεση, τη διάταξη πλήρων και κενών, την κλίμακα και γενικότερα τις αναλογίες των όγκων αυτών.

2. Στέγες

α) Επιβάλλεται η κατασκευή στέγης για όλα ανεξαιρέτως τα κτίρια. Η στέγη είναι απλής μορφής κατά τα παραδοσιακά πρότυπα, με επικάλυψη κεραμιδιού χρώματος κόκκινου και με διακοσμητικά ξύλινα φουρούσια ανά 1,5 ως 2 μ.

β) Η στέγη επιβάλλεται να προεξέχει του κτιρίου από 0,40 έως 0,70 μ. κατά τα παραδοσιακά πρότυπα και είναι υποχρεωτική έστω και αν στο μέλλον προβλέπεται η κατασκευή επί πλέον ορόφου πάνω από το κατασκευαζόμενο τμήμα της οικοδομής.

γ) Απαγορεύεται μέσα στον όγκο της στέγης η δημιουργία χώρου σοφίτας και παραθύρων αερισμού ή και φωτισμού.

3. Στέγαστρα

Απαγορεύεται κάθε μόνιμη ή ημιμόνιμη ή πρόσκαιρη κατασκευή που εξέχει της οικοδομικής γραμμής του κτι-

ρίου εκτός των ανοικτών εξωστών, όπως αυτοί περιγράφονται στο παρόν, και των ειδικών στεγάστρων των καταστημάτων. Τα υλικά των στεγάστρων αυτών είναι από σίδερο (αποκλεισμένου του αλουμινίου) και επικάλυψη από διαφανές υλικό (γυαλί, πολυκαρβονικό κλπ) με παραδοσιακές μορφές στήριξης (φουρούσια) ή και ανάρτηση. Την τελική μορφή των στεγάστρων και τα υλικά κατασκευής τους εγκρίνει η αρμόδια ΕΠΑΕ.

4. Εξώστες

Επιτρέπεται η κατασκευή ανοικτών εξωστών ανεξαρτήτως χρήσης γής του οικοπέδου. Το πλάτος των εξωστών δεν μπορεί να υπερβαίνει το 1,50 μ. το δε μήκος τους τα 3,00 μ., με τη δυνατότητα διάσπασης του μήκους τους μετά από υπόδειξη της ΕΠΑΕ, χωρίς να παρεκκλίνει των διατάξεων του ΓΟΚ. Επιτρέπεται η δημιουργία ημιυπαίθριων χώρων μόνο εντεύθεν του προβλεπόμενου εξώστη και σε βάθος μέχρι 1,5 μ.

Τα κιγκλιδώματα των εξωστών είναι ξύλινα ή σιδερένια μετά από υπόδειξη της ΕΠΑΕ.

Απαγορεύονται τα συμπαγή στηθαία από οποιοδήποτε υλικό (μπετόν, κρύσταλλο κλπ) και τα οριζόντια στοιχεία.

5. Επεξεργασία Όψεων

α) Η τελική επεξεργασία των εξωτερικών όψεων των κτιρίων διαμορφώνεται κατά τα παραδοσιακά πρότυπα, ως προς τις αναλογίες πλήρων και κενών, ως προς τη σύνθεση των υλικών και ως προς τη χρωματική επεξεργασία και εναλλαγή αυτών, η οποία πραγματοποιείται σύμφωνα με τις υποδείξεις της ΕΠΑΕ.

β) Τα εξώφυλλα είναι μόνο ανοιγόμενα ξύλινα, ενώ τα εσωτερικά κουφώματα δύνανται να είναι ανοιγόμενα ή συρόμενα (χωνευτά), βαμμένα κατά τα παραδοσιακά πρότυπα, με οριζόντια εξωτερικά καίτια.

γ) Στα ανοίγματα των όψεων επιβάλλεται να τονίζεται ο κατακόρυφος άξονας, ενώ στα ισόγεια των κτιρίων με χρήση γενικής κατοικίας ή πολεοδομικού κέντρου, τα ανοίγματα διαμορφώνονται σύμφωνα με τις λειτουργικές ανάγκες της χρήσης του κτιρίου και μετά σύμφωνη γνώμη της ΕΠΑΕ.

δ) Σε περίπτωση εγκατάστασης κλιματιστικών μηχανημάτων, αυτή δεν είναι εμφανής στις κύριες όψεις των κτιρίων.

ε) Απαγορεύεται η τοποθέτηση φωτεινών επιγραφών στη στέγη του κτιρίου, στις περιφράξεις του οικοπέδου, ή του ακαλύπτου.

Απαγορεύεται επίσης η τοποθέτηση επιγραφών ή διαφημίσεων σε κοινόχρηστους χώρους, σε δένδρα ή σε στύλους. Επιτρέπονται μόνο οι περιορισμένων διαστάσεων επιτοιχίες επιγραφές που πληροφορούν για τυχόν χρήση των χώρων των κτιρίων εφόσον αυτές δεν καλύπτουν και δεν παραμορφώνουν τα αρχιτεκτονικά και μορφολογικά στοιχεία του κτιρίου (στηθαία, εξώστες, παραστάδες, γείσα, αετώματα κλπ.)

Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η τοποθέτηση επιγραφών στο ισόγειο των καταστημάτων που περιλαμβάνουν αποκλειστικά την επωνυμία και το αντικείμενο της δραστηριότητας του καταστήματος. Οι φωτεινές επιγραφές στα ισόγεια των καταστημάτων, έστω και αν τοποθετούνται μέσα στις προσθήκες έχουν χρώμα σταθερό και συνεχές και αποστέλλονται από μεμονωμένα στοιχεία, γράμματα και αριθμούς. Απαγορεύονται οι ξενόγλωσσες επιγραφές χωρίς την αναγραφή τους ταυτοχρόνως με ελληνικούς χαρακτήρες, μεγέθους τουλάχιστον ίσου με τα ξένα στοιχεία και μετά από έγκριση της ΕΠΑΕ, η οποία εγκρίνει και τις διαστάσεις, τη μορφή και τη θέση της πινακίδας στο κτίριο.

6. Εγκαταστάσεις

Για κάθε νέα οικοδομή είναι υποχρεωτική η εγκατάσταση κεντρικής θέρμανσης με πρόβλεψη δικτύου καυσίμου αερίου καθώς και μίας και μόνο κεντρικής κεραίας τηλεο-

ρασης. Σε περίπτωση τοποθέτησης δορυφορικής κεραίας τηλεόρασης, αυτή τοποθετείται υποχρεωτικά στο έδαφος στο πίσω μέρος του ακάλυπτου τμήματος του οικοπέδου, χωρίς να κόβονται δένδρα. Σε περίπτωση εγκατάστασης, από τον δήμο ή άλλο δημοτικό ή δημόσιο οργανισμό, κεντρικού δικτύου τηλεόρασης εθνικού και/ή διεθνούς δικτύου, η σύζευξη των ιδιοκτησιών με τα παραπάνω δίκτυα είναι δυνατή. Με απόφαση του δημοτικού συμβουλίου, καταργούνται και καθαιρούνται / ξηλώνονται όλες οι κεραίες που αντίκεινται στις διατάξεις του παρόντος. Η απόφαση του δημοτικού συμβουλίου εκδίδεται εντός εξαμήνου από την εγκατάσταση του κεντρικού δικτύου τηλεόρασης και θέτει χρονικό όριο σύζευξης ένα εξάμηνο για κάθε ιδιοκτησία, μετά την παρέλευση του οποίου η καθαίρεση / αποξήλωση των παλαιών κεραίων είναι υποχρεωτική και εν ανάγκη εκτελείται από συνεργεία του δήμου με έξοδα των αντίστοιχων ιδιοκτησιών.

Σε περίπτωση εγκατάστασης ηλιακών θερμοσιφώνων, αυτοί τοποθετούνται στο έδαφος στο πίσω μέρος του ακάλυπτου χώρου του οικοπέδου, χωρίς να κόβονται δένδρα παρά μόνον ύστερα από σύμφωνη γνώμη της ΕΠΑΕ. Απαγορεύεται η εγκατάσταση ηλιακών θερμοσιφώνων που προεξέχουν από τη στέγη. Κατ' εξαίρεση είναι δυνατό η ΕΠΑΕ να εγκρίνει την τοποθέτησή τους μέσα στις κλίσεις της στέγης με την κατάλληλη διαμόρφωση.

7. Περιφράγματα

Τα περιφράγματα κατασκευάζονται σύμφωνα με τις διατάξεις του ΓΟΚ. Σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται το συμπαγές τμήμα του περιφράγματος να ξεπερνά το έδαφος (1,00) μέτρο ύψος.

Άρθρο 5

Γενικές Διατάξεις

1. Σε περίπτωση ανέγερσης νέου κτιρίου σε όμορα με διατηρητέα κτίρια οικόπεδα λαμβάνεται υπ' όψη η σχέση του νέου κτιρίου προς το διατηρητέο σε ότι αφορά τη θέση του κτιρίου και του ακάλυπτου χώρου, τις αναλογίες των όγκων, την ογκοπλαστική οργάνωση κ.ά, προκειμένου να αναδεικνύεται αυτό.

2. Κάθε έργο υποδομής των οργανισμών κοινής ωφελείας (ΔΕΗ, ΟΤΕ κ.λπ.) επιβάλλεται να είναι υπόγειο. Η τοποθέτηση των μετρητών ηλεκτρικού ρεύματος, όπως και κάθε άλλο στοιχείου των παροχών των οργανισμών κοινής ωφελείας, γίνεται σε θέση μη ορατή από τους κοινόχρηστους χώρους.

3. Για την ανέγερση δημόσιων ή δημοτικών κτιρίων, κτιρίων οργανισμών ή νομικών προσώπων δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου ή ΟΔΕΠ εφαρμόζονται οι διατάξεις του παρόντος, η δε ανέγερση πραγματοποιείται μετά από έγκριση της ΕΠΑΕ.

4. Δεν επιτρέπεται η μεταφορά συντελεστή δόμησης στην περιοχή του άρθρου 1, είτε αυτός προέρχεται από την περιοχή αυτή είτε από άλλη.

5. Σε περίπτωση που διαπιστωθεί οποιαδήποτε αυθαίρετη εργασία στον προσφυγικό οικισμό της Νέας Φιλαδέλφειας υποχρεούται η αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία να κατεδαφίσει αμέσως το αυθαίρετο και σε περίπτωση αδυναμίας αυτής, ο δήμος Νέας Φιλαδέλφειας.

6. Για την τελική θεώρηση της οικοδομικής άδειας, η οποία είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τη σύνδεση του κτιρίου με τα δίκτυα της ΔΕΗ - ΕΥΔΑΠ (ύδρευση - αποχέτευση ακαθάρτων από το δήμο), απαιτείται η υποβολή φωτογραφιών του κτιρίου και η βεβαίωση της αρμόδιας πολεοδομικής υπηρεσίας μετά από αυτοψία που διενεργείται για την εξακρίβωση της πιστής εφαρμογής των συγκεκριμένων από την αρμόδια ΕΠΑΕ σχεδίων της μελέ-

της, η οποία κοινοποιεί τη σχετική βεβαίωση της στο δήμο Νέας Φιλαδέλφειας.

Άρθρο 6

1. Οικοδομικές άδειες, που έχουν εκδοθεί μέχρι τη δημοσίευση του παρόντος διατάγματος και δεν έχουν εκτελεστεί ακόμη ή οι εργασίες οικοδομής, που επιτράπηκαν μ' αυτές βρίσκονται στο στάδιο κατασκευής του σκελετού, αναθεωρούνται ως προς τις διατάξεις που αφορούν την μορφή του κτιρίου, τα ύψη και τους ορόφους, βάσει σχεδίων που θα υποβληθούν στην πολεοδομική υπηρεσία κατόπιν υποχρεωτικού ελέγχου από την αρμόδια ΕΠΑΕ.

2. Μετά παρέλευση πενταετίας από τη δημοσίευση του παρόντος, υφιστάμενες χρήσεις οι οποίες αντίκεινται στις διατάξεις του παρόντος απομακρύνονται οριστικά.

3. Στις περιπτώσεις καταστρατήγησης ή παραβίασης των επιτρεπομένων χρήσεων επιβάλλεται η σφράγιση του ακινήτου σύμφωνα με την απόφαση 44242/2361/1989 των Υπουργών Εσωτερικών και Δημ.Τάξης και Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Β' 380).

Άρθρο 7

Παραδοσιακά κτίρια

Καθορίζονται όροι προστασίας όλων των παλαιών παραδοσιακών κτιρίων του οικισμού, για λόγους διάσωσης της πολεοδομικής και αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας ως εξής:

1. Παραδοσιακό θεωρείται το εκάστοτε αρχικό κτίριο με τα επιμέρους αρχιτεκτονικά - καλλιτεχνικά στοιχεία του (ελεύθερη δώροφη κεραμοσκεπής διπλοκατοικία, τετραπλοκατοικία, οκτακατοικία με στοιχεία λαϊκού χαρακτήρα, όπως ξύλινες κατασκευές στα γείσα των στεγών, μικροί εξώστες, φουρούσια, κ.α.), όπως και οι εναρμονιζόμενες με αυτό μεταγενέστερες προσθήκες, όχι όμως και τα καθ' ύψος ή κατ' επέκταση του κτιρίου υπάρχοντα προσκτίσματα ή τα στοιχεία και επεμβάσεις πάσης φύσεως που αλλοιώνουν το αρχικό κτίριο.

2. Απαγορεύεται η κατεδάφιση, καταστροφή ή οποιαδήποτε αλλοίωση των παραδοσιακών κτιρίων του οικισμού, όπως επίσης και των επιμέρους αρχιτεκτονικών, καλλιτεχνικών και στατικών στοιχείων αυτών. Αιτήσεις για την έκδοση οικοδομικής άδειας για την κατεδάφιση, την ανέγερση νέας και οποιαδήποτε επέμβαση σε υπάρχουσα οικοδομή υπάγονται στις διατάξεις του άρθρου 4 (παρ.4 και επόμενες) του ΓΟΚ (Ν. 1577, όπως ισχύει).

3. Εντός οκτώ (8) μηνών από τη δημοσίευση του παρόντος διατάγματος η αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (Διεύθυνση Πολεοδομικού Σχεδιασμού-Τμήμα Παραδοσιακών Οικισμών) πρέπει να ολοκληρώσει τη μελέτη για τη διατήρηση, την προστασία και την ανακαίνιση των αξιόλογων κτιρίων του προσφυγικού οικισμού, προκειμένου αυτά να κηρυχθούν διατηρητέα, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις.

Άρθρο 8

Η ισχύς του παρόντος διατάγματος αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στον Υφυπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος

Αθήνα, 11 Ιουνίου 2001

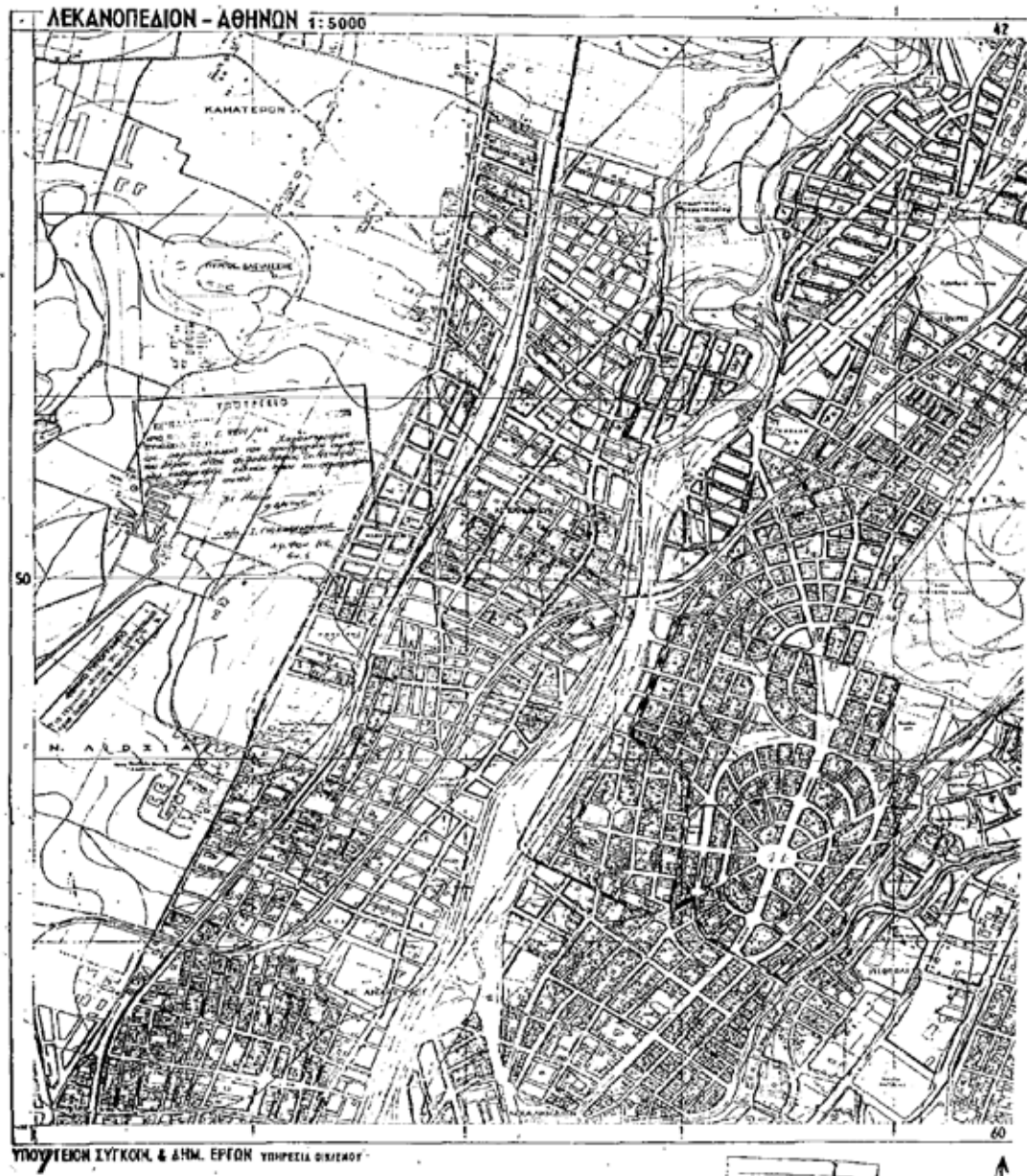
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

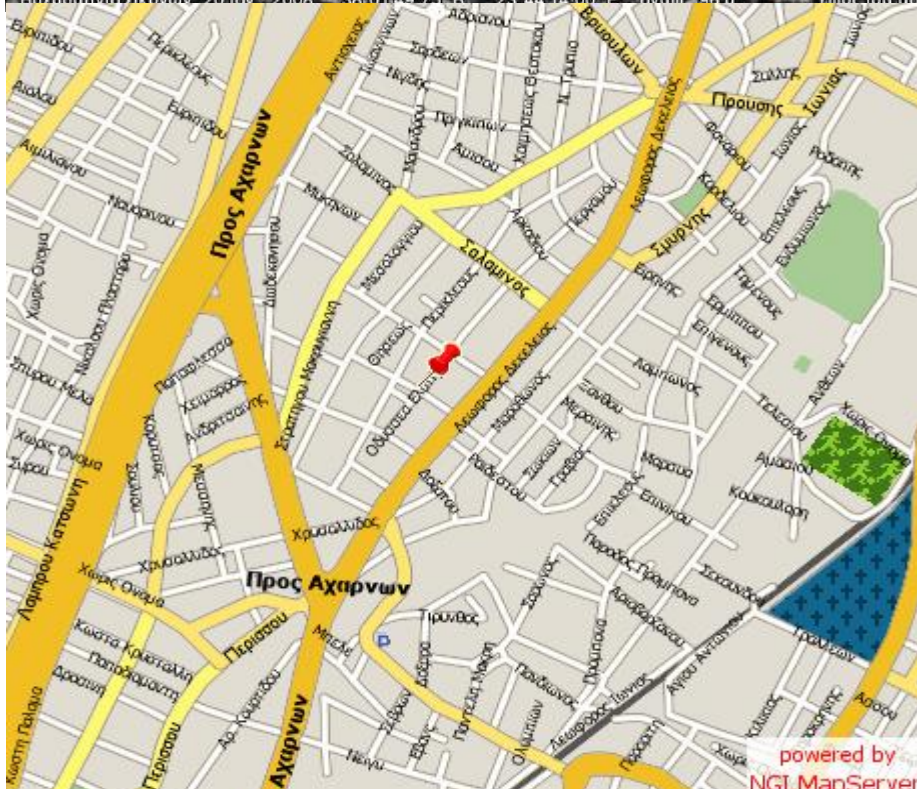
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΗΛΙΑΣ ΕΥΘΥΜΙΟΠΟΥΛΟΣ

Οι παραπάνω φωτογραφίες (Εικόνα 9.3-9.20) τραβήχτηκαν κατά την επιτόπια αυτοψία στο Δήμο της Νέας Φιλαδέλφειας.

10. ΝΕΑ ΧΑΛΚΗΔΟΝΑ

Εικόνα 10. 1
Ευρύτερη
παρουσίαση
της
περιοχής
(πηγή
GOOGLE
MAPS &
DRIVEME)

Η **Νέα Χαλκηδόνα** είναι δήμος του πολεοδομικού συγκροτήματος Αθηνών. Έχει έκταση περίπου 1.1 τετραγωνικά χιλιόμετρα και έχει παρόμοια χαρακτηριστικά με τη γειτονική του Νέα Φιλαδέλφεια. Ο πρώτος οικισμός αναπτύχθηκε δυτικά του χειμάρρου Ποδονίφτης που σήμερα ονομάζεται Περισσός. Οι πρώτοι εποικιστές ήταν πρόσφυγες από τη Μικρασιατική Χαλκηδόνα. Συνορεύει με τους Δήμους Αθηνών, Νέας Φιλαδέλφειας και Αγ. Αναργύρων. Σήμερα ο πληθυσμός της πόλης φτάνει τους 10.206 κατοίκους (απογραφή 2001).

10.1 ΙΣΤΟΡΙΑ

Πριν το 1900 η περιοχή αναφερόταν ως καθαρά αγροτική. Το 1907 εμφανίζεται με πληθυσμό 19 κατοίκων, ενώ το 1920 η Ε.Σ.Υ.Ε. απογράφει 110 κατοίκους που ζούσαν σε αγροικίες. Η μεγάλη αύξηση του πληθυσμού έγινε μετά την Μικρασιατική καταστροφή, όταν πρόσφυγες από την Κωνσταντινούπολη εγκαταστάθηκαν στην περιοχή, τμήμα του Δήμου Αθηναίων, σε οικόπεδα και σπίτια που παραχωρήθηκαν από το τότε Υπουργείο οικισμού.

Από το ρέμα πήρε αρχικά την ονομασία Ποδονίφτης η ευρύτερη περιοχή. Η περιοχή εθεωρείτο εξοχή και τόπος εκδρομής για τους παλιούς Αθηναίους. Στις όχθες του υπήρχε πυκνή βλάστηση στην οποία έβρισκαν καταφύγιο χιλιάδες πουλιά. Ήταν καθαρός, με πόσιμο νερό μέχρι το 1928. Οι νοικοκυρές έπλεναν τα ρούχα τους μέχρι το 1944. Τα άφθονα λουλούδια σε συνδυασμό με τα ονομαστά περιβόλια και τους ανθοκηπούς των Πατησίων δημιουργούσαν πόλο έλξης για πολυάριθμους επισκέπτες ιδιαίτερα την ημέρα της Πρωτομαγιάς. Η Νέα Χαλκηδόνα είναι μέχρι και σήμερα ιδιαίτερα συνδεδεμένη με την Πρωτομαγιά και διοργανώνει εκδηλώσεις ανοιχτές για όλους τους κατοίκους του λεκανοπεδίου.

Το 1927 οι πρώτοι πρόσφυγες κατοικούν τα καλαίσθητα πέτρινα με κεραμοσκεπή σπίτια του νέου συνοικισμού. Την ίδια εποχή λίγα μέτρα από τα προσφυγικά, στην περιοχή ανατολικά της σημερινής Λεωφόρου Δεκελείας άρχισαν να αγοράζονται οικόπεδα από πολίτες προερχόμενους από όλα τα μέρη της Ελλάδος με σκοπό να λύσουν τις στεγαστικές τους ανάγκες. Παράλληλα σε όλη την έκταση του σημερινού Δήμου υπήρχαν ήδη αρκετά σπίτια κυρίως αγροτών των ανθοκηπίων. Έτσι άρχισε να στήνεται ο αρχικός πολεοδομικός ιστός της νέας πόλης που έμελλε να εξελιχθεί σε ένα όμορφο, ήσυχο και σύγχρονο Δήμο, τη Νέα Χαλκηδόνα.

Στις 18 Ιανουαρίου του 1934 η περιοχή αποσπάσθηκε από το Δήμο Αθηναίων και αναγνωρίζεται ως ξεχωριστή κοινότητα. (Φ.Ε.Κ. 22 Α'/ 18-1-34) αφού οι κάτοικοι κατά την απογραφή ξεπέρασαν τους 10.000. Πρώτος Πρόεδρος της κοινότητας εκλέγεται στις 11 Φεβρουαρίου 1934 ο Αναστάσιος Ιωαννίδης.

Το 1928 κατασκευάζεται το κινηματοθέατρο Ηρώδειο χωρητικότητας 1200 θέσεων στην πλατεία και 400 στους 3 εξώστες. Για 50 χρόνια το Ηρώδειο έπαιξε ένα σημαντικό πολιτιστικό ρόλο στην περιοχή. Το 1973 κλείνεται οριστικά και στη συνέχεια κατεδαφίζεται.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Το 1936 από το Κοινοτικό Συμβούλιο αποφασίζεται η επέκταση του σχεδίου πόλεως το οποίο εγκρίνεται το 1939. Την περίοδο αυτή δημιουργείται το 1ο Δημοτικό Σχολείο Νέας Χαλκηδόνας, το οποίο στεγάστηκε στα καμαρίνια του κινηματογράφου Ηρώδειο. Η μεταπολεμική περίοδος βρίσκει τη Νέα Χαλκηδόνα σε οικοδομική ανάπτυξη, η ανοικοδόμηση είναι πολεοδομικά ελεγχόμενη με μικρές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον.

Στα μέσα της δεκαετίας του '50 ασφαλτοστρώνονται οι πρώτοι δρόμοι. Το 1963 ο Ο.Σ.Κ. αγοράζει οικόπεδο για την ανέγερση του 1ου Δημοτικού Σχολείου, που δημοπρατείται στα τέλη του 1969.

Η διάνοιξη της Εθνικής οδού, η προέκταση της οδού Αχαρνών και η διαπλάτυνση της οδού Αγίων Αναργύρων συμπίπτει με τη διαμόρφωση της πλατείας Ηρώου. Στα χρόνια 1967 - 1974 ο ρυθμός ανοικοδόμησης είναι μεγάλος. Οι ελεύθεροι χώροι μειώνονται ραγδαία.

10.2 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΝΕΑΣ ΧΑΛΚΗΔΟΝΑΣ

10.2.1 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΣΩΖΟΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ

Κατά την περιπλάνηση μας στη Νέα Χαλκηδόνα συναντήσαμε λιγοστές πλέον, λόγω των σεισμών και όχι μόνο, διώροφες, λίθινες κατοικίες, αρκετών τετραγωνικών με μικρά μπαλκόνια και μεγάλες αυλές. Όλες σχεδόν ήταν όμοιες μεταξύ τους, επιχρισμένες, με κεραμοσκεπές και ξύλινα κουφώματα. Η περιοχή έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά ρυμοτομίας με τον όμορο σε αυτή Δήμο της Νέα Φιλαδέλφειας.

Εικόνα 10. 2

Εικόνα 10. 3

Εικόνα 10. 4

Εικόνα 10. 5

10.2.2 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Η κύρια χρήση των προσφυγικών είναι οικιστική. Σώζονται όμως λιγοστά προσφυγικά αφού από το 1967 έως το 1974 ο ρυθμός ανοικοδόμησης είναι μεγάλος, το εργολαβικό όφελος τεράστιο και η περιοχή ενδείκνυται για οικοδόμηση πολυκατοικιών .

Εικόνα 10. 6

Εικόνα 10. 7

Εικόνα 10. 8

Εικόνα 10. 9

10.2.3 ΤΑ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΑ ΣΤΙΣ ΟΧΘΕΣ ΤΟΥ ΠΟΔΟΝΙΦΤΗ

Κάποια από τα προσφυγικά σώζονται στις όχθες του Ποδονίφτη. Κατοικίες στοιβαγμένες η μία πάνω στην άλλη. Οι συγκεκριμένες κατοικίες διαφοροποιούνται αρκετά και σε μέγεθος αλλά και σε δομή από αυτά που βρίσκονται λίγα μέτρα πιο πάνω κοντά σε κεντρικούς δρόμους.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

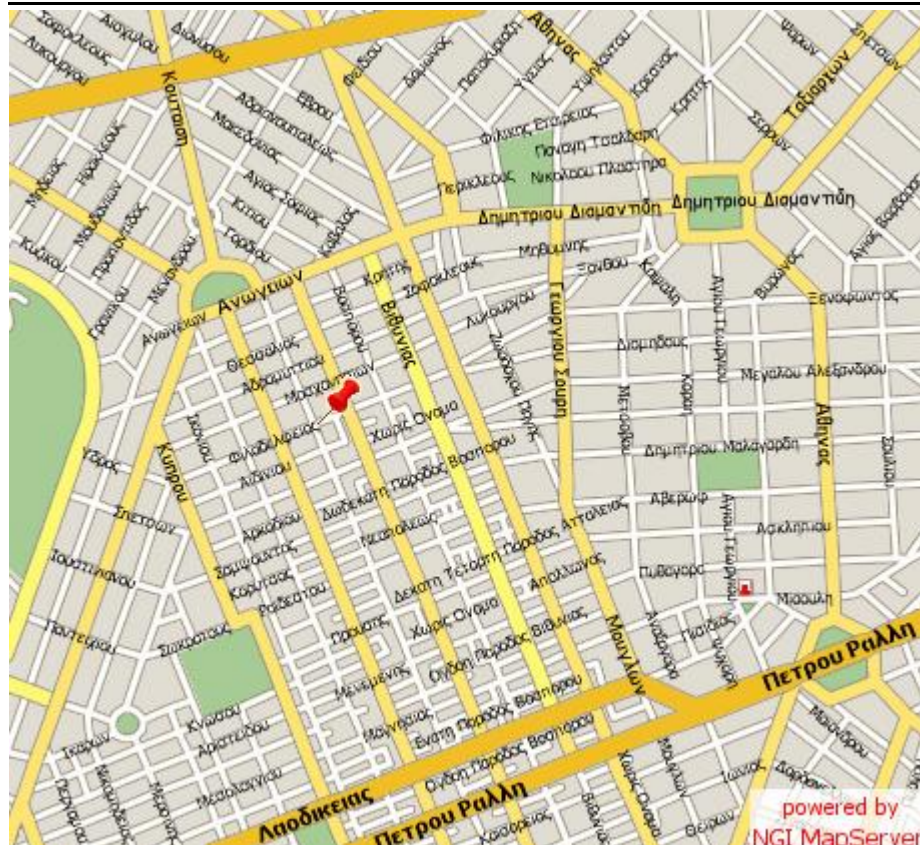
Εικόνα 10. 10

Εικόνα 10. 11

Οι παραπάνω φωτογραφίες (Εικόνα 10.2-10.11) τραβήχτηκαν κατά την επιτόπια αυτοψία στο Δήμο της Νέας Χαλκηδόνας.

11. ΠΑΛΑΙΑ ΚΟΚΚΙΝΙΑ-ΝΙΚΑΙΑ

Εικόνα 11. 1
Ευρύτερη
παρουσίαση
της περιοχής
(πηγή
GOOGLE
MAPS &
DRIVEME)

Η Παλαιά Κοκκινιά είναι προσφυγική περιοχή του πολεοδομικού συγκροτήματος Πειραιά, συνορεύει με την συνοικία των Καμινίων, δυτικά και βόρεια με τη Νίκαια και ανατολικά με τον Άγιο Ιωάννη Ρέντη και σήμερα μοιράζεται μεταξύ των δήμων Νικαίας (κυρίως) και Πειραιά. Η συνοικία αυτή είναι ταυτισμένη με τη ζωή των ναυτικών αλλά και με εργατικές οικογένειες διαφόρων επαγγελμάτων. Εκεί στεγάζονται τα πρώην στρατόπεδα «Σακελλίωνα» 31 στρεμμάτων και «Παπαδογεώργη» 12 στρεμμάτων στα οποία θα δημιουργηθούν στο μέλλον χώροι πρασίνου και αθλητικές εγκαταστάσεις. Έχει πληθυσμό 93,086 και βρίσκεται περίπου 8 χλμ. από το κέντρο της Αθήνας και περίπου 4 χλμ. από το κέντρο του Πειραιά αποτελώντας κατά κάποιο τρόπο συνδετικό κρίκο μεταξύ Αθήνας και Πειραιά.

11.1 Η ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΟΝΟΜΑΤΟΣ

Αναφορικά με την προέλευση της ονομασίας της περιοχής έχουν κατά καιρούς υποστηριχθεί διάφορες απόψεις. Πάντως, η Κοκκινιά αρχικά ονομαζόταν «Κοκκινάδα», όπως αναφέρεται σε τοπογραφικό χάρτη του 1890. Μια από τις εκδοχές ήταν ότι το έδαφος της είχε κόκκινο χρώμα. Κάτι τέτοιο όμως φαίνεται ότι δεν ισχύει, γιατί στην περιοχή δεν μαρτυρείται ότι υπήρχε κοκκινόχωμα. Άλλη πάλι εκδοχή αναφέρει ότι πήρε το όνομά της από τον πολιτικό μηχανικό Διονύση Κόκκινο, ο οποίος σχεδίασε την περιοχή. Ούτε αυτή ωστόσο η εκδοχή φαίνεται ότι ευσταθεί, γιατί η ονομασία μαρτυρείται και πριν τον Κόκκινο. Η τελευταία και επικρατέστερη εκδοχή είναι ότι το όνομα προέρχεται από το έντονο κόκκινο χρώμα που έδιναν οι παπαρούνες στους αγρούς της προσφέροντας από μακριά ένα υπέροχο θέαμα. Με τον ερχομό δε των πρώτων εποίκων ονομάστηκε «Κοκκινιά».

11.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ήδη από το 1835 άρχισε να κατοικείται από Κυθηρίους, Αιγινήτες, Τροιζηνίους και Κυκλαδίτες. Σε εφημερίδες της εποχής γίνονται αναφορές «περί την τοποθεσίαν γνωστήν ως Κοκκινιά ή Κοκκινάδα ή Βάρη», η οποία αποτελούσε μια εξαιρετικά εξοχική περιοχή. Το μόνο που θύμιζε την παρουσία ανθρώπων εκεί εκτός

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

από τα σπίτια των πρώτων νησιωτών, ήταν ο μαζικός τάφος και το μνημείο που δημιουργήθηκε για τα θύματα της μάχης του Φαλήρου (1827), όπου και σκοτώθηκε ο στρατηγός Γεώργιος Καραϊσκάκης αντιμετωπίζοντας τους Οθωμανούς τού Κιουταχή, οι οποίοι πολιορκούσαν την Αθήνα. Οι αξιωματικοί κι οι υπαξιωματικοί του Οθωμανικού στρατού θάφτηκαν σε ένα πρόχειρο στρατιωτικό νεκροταφείο. Τα δε λείψανα τους υπάρχουν έως σήμερα στο «Οθωμανικό Νεκροταφείο».

Σε όλη τη διάρκεια του 19ου αιώνα, μα ιδιαίτερα στο δεύτερο μισό, πολλοί από τους γηγενείς Αθηναίους αγόρασαν στην Κοκκινιά εύφορες εκτάσεις. Μεγάλες οικογένειες, όπως Αργυράκη, Καλλιάγκα, Λεγάκη και Μπιχάκη, άρχισαν να αγοράζουν τεράστιες εκτάσεις στην περιοχή και εν συνεχεία επιχείρησαν να δημιουργήσουν συστηματικές μονάδες γεωργικής-αγροτικής παραγωγικής εκμετάλλευσης. Παράλληλα, δημιούργησαν κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις όπου και γινόταν εκτροφή γουρουνιών.

Ταυτόχρονα με αυτή τη δημογραφική εξέλιξη και τη συνακόλουθη οικονομική προοπτική χτίστηκαν εκκλησίες, ανοίχθηκαν δρόμοι και δημιουργήθηκε ένα μεγαλύτερο ενδιαφέρον για νέες χρήσης της γης. Έτσι, το 1868-1869 στη συμβολή της λεωφόρου Θηβών και της οδού αγίων Αναργύρων οικοδομήθηκε ένα μικρό, πανέμορφο ξωκλήσι βυζαντινού ρυθμού μ' ένα ονομαστό, ιστορικό καμπαναριό. Είναι ο σημερινός ενοριακός ναός της Θείας Μεταμόρφωσης του Σωτήρος (Αγίας Σωτήρας), όπου τις Κυριακές στον πευκόφυτο περίβολό του συνήθιζαν να κάνουν την εκδρομή τους κάτοικοι των άλλων περιοχών του Πειραιά.

Στο πλαίσιο αυτής της διαφαινόμενης οικιστικής ανάπτυξης πρέπει να εντάξουμε και τη χωροθέτηση του πρώτου νεκροταφείου Πειραιά, το οποίο εκτεινόταν από τη σημερινή οδό Μαυρογένους μέχρι την οδό 25ης Μαρτίου. Λίγο αργότερα δημιουργήθηκε και το στρατόπεδο Βελισσαρίου, όπου εκπαιδεύονταν οι εύζωνοι, ενώ την ίδια περίπου εποχή στην παλαιά Κοκκινιά έζησε ο Κυθήριος αρχαιολόγος Βαλέριος Στάης.

Στη δεκαετία του 1870 άρχισαν να κατασκευάζεται το πρώτο εργοστάσιο κατασκευής κεραμιδιών και τούβλων Δηλαβέρη, στην περιοχή, όπου βρίσκεται

σήμερα το ομώνυμο πάρκο Δηλαβέρη. Τότε, επίσης, χτίστηκε το αμαξοστάσιο και το εργοστάσιο συντήρησης των Σιδηροδρόμων Πειραιώς–Αθηνών–Πελοποννήσου (ΣΠΑΠ).

Στο πλαίσιο των έργων αυτών η αρχαιολογική σκαπάνη άρχισε να φέρνει στο φως τα πρώτα σημαντικά αρχαιολογικά ευρήματα, τα οποία αποδείκνυαν την ύπαρξη ζωής στην περιοχή ήδη από τα προϊστορικά χρόνια. Ο Βαλέριος Στάης ήταν αυτός που συνέταξε αναλυτικές αναφορές επί του θέματος προς την Αρχαιολογική Εταιρεία, σύμφωνα με τις οποίες εικάζεται ότι κατά τα προϊστορικά χρόνια οι πρώτοι κάτοικοι της περιοχής ήταν Μινύες και Λέλεγες. Ιδιαίτερα σημαντικά ευρήματα βρέθηκαν στην οδό Κορυτσάς, στην Αγ. Αναργύρων και κατά μήκος του ρέματος που σήμερα έχει καλυφθεί από την σημερινή οδό Φαλήρου.

Από το τέλος του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα η παλιά Κοκκινιά συνέχιζε να δέχεται μικρό αριθμό κατοίκων που μετακινούνταν αλλάζοντας τόπο εγκατάστασης καταφεύγοντας σε μία μορφή εσωτερικής μετανάστευσης μέσα στο λεκανοπέδιο της Αττικής. Στις περιπτώσεις αυτές επρόκειτο για λίγες οικογένειες αγροτών, περιβολάρηδων και αμαξάδων (αραμπατζήδων), οι οποίοι προέρχονταν από χωριά του νομού Αττικής, όπως η Μάνδρα, η Ελευσίνα, ο Ασπρόπυργος, το Μενίδι και τα Σπάτα των Μεσογείων.

Παρ' όλ' αυτά η περιοχή της Παλιάς Κοκκινιάς παρέμενε αραιά κατοικημένη και διέθετε μόνο ένα μικρό νεκροταφείο με το εκκλησάκι των Αγίων Αναργύρων, στον χώρο του οποίου -ακριβέστερα λίγο πιο πέρα- χτίστηκε ο σημερινός μεγαλοπρεπής ενοριακός ναός. Το 'να σπίτι από τ' άλλο βρίσκονταν σε μεγάλη απόσταση και μεταξύ τους χωρίζονταν από μεγάλα οικόπεδα (αλάνες). Τα δε σπίτια και οι στάβλοι περιβάλλονταν από μάντρες με μεγάλες πόρτες, για να μπορούν να βγαίνουν και να μπαίνουν τα μεγαλόσωμα άλογα, τα οποία έσερναν τα κάρα τους, τα οποία εκτελούσαν μεταφορές από και προς το λιμάνι του Πειραιά. Είναι χαρακτηριστικό ότι αυτές οι μεταφορές με τα κάρα γίνονταν μέχρι το έτος 1960, όταν πια με νόμο οι ιδιοκτήτες τους πήραν στη συνέχεια ειδικές άδειες για «νταλίκες».

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Βασισμένη σε επιτόπια έρευνα ιστορικών ερευνητών, η εθνογραφική μελέτη της Κοκκινιάς - που ξεκίνησε ως προσφυγικός συνοικισμός, για να γίνει μια αστική συνοικία του Πειραιά- αποκαλύπτει ότι οι κάτοικοί της πενήντα χρόνια μετά την εγκατάστασή τους διατηρούσαν την αίσθηση της ιδιαίτερης ταυτότητάς τους, μολονότι μιλούσαν την ίδια γλώσσα με τους «ντόπιους Έλληνες», είχαν την ίδια θρησκεία και το ίδιο περίπου πολιτισμικό υπόβαθρο.

Συνήθως οι απογραφές των προσφύγων που κατέφυγαν στην Ελλάδα αλλά και σε τοπικό επίπεδο, όπως στην περίπτωση της Κοκκινιάς, δεν αποδίδουν την πραγματικότητα. Ο αριθμός τους δεν μπορεί να υπολογιστεί με ακρίβεια εξαιτίας της υψηλής θνησιμότητας των πρώτων χρόνων στις ευπαθείς ηλικίες (βρέφη και υπερήλικες), των άθλιων συνθηκών διαβίωσης, των επιδημιών και ταυτόχρονα της αδυναμίας του κράτους τουλάχιστον κατά το πρώτο διάστημα . Οι αρρώστιες όπως ο τύφος, η φυματίωση, η γρίπη, και συχνά στην ύπαιθρο η ελονοσία, θέριζαν. Πάνω απ' όλα όμως υπήρχε ο ψυχικός τραυματισμός από την απώλεια φίλων, συγγενών, πατρογονικής γης και περιουσίας, δηλαδή ενός ολόκληρου πλέγματος σχέσεων και μίας κοινωνικής και οικονομικής ζωής που πια είχε χαθεί με τον πιο βίαιο και οριστικό τρόπο.

11.3 ΤΟ ΧΤΙΣΙΜΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Εναρκτήρια ημερομηνία για τη δημιουργία της Νίκαιας είναι η 18η Ιουνίου 1923, ημέρα δηλαδή που τοποθετήθηκε ο θεμέλιος λίθος της και ξεκίνησε η δημιουργία του προσφυγικού συνοικισμού που έφερε το όνομα «νέα Κοκκινιά».

Η κυβέρνηση Νικολάου Πλαστήρα παίρνει την απόφαση να εγκαταστήσει εσπευσμένα τους πρόσφυγες. Έτσι, απαλλοτριώνεται ένα μεγάλο μέρος της περιοχής της Κοκκινιάδας, προκειμένου να χτιστεί η Κοκκινιά. Η περιοχή αυτή εκτείνεται από το λόφο του Βώκου, διέρχεται μέσα απ' το μικρό - μεγάλο Καραβά και φθάνει μέχρι την παλιά Κοκκινιά. Ανεβαίνει πάνω από την οδό Λαοδικείας και σταματά στην περιοχή της Χαλκηδόνας. Στη συνέχεια απαλλοτριώθηκαν κι άλλες περιοχές όπως η περιοχή όπου στήθηκαν το 1927 οι Γερμανικές παράγκες. Τα

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

παραπήγματα αυτά τα έφεραν οι Γερμανοί από τη χώρα τους έτοιμα και τα έστησαν στην περιοχή που ονομάστηκε γι' αυτό «Γερμανικά». Αυτά τα σπίτια ήταν πολεμική αποζημίωση, των ζημιών που υπέστη η χώρα μας από τους Γερμανούς, στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο (1914-1918). Διατέθηκαν ακόμη οικόπεδα στο Κουτσουκάρι, τον σημερινό Κορυδαλλό, τα οποία παραχωρήθηκαν πάλι από το κράτος, προκειμένου να καλυφθούν οι προσφυγικές ανάγκες της αστικής αποκατάστασης.

Το 1923 οι πρώτες ομάδες προσφύγων έφτασαν σε τούτη τη γη βρίσκοντας απέραντα και ακαλλιέργητα χωράφια. Μέσα σε άσχημες συνθήκες, όπου απουσίαζαν τα στοιχειώδη για μια υγιεινή -αν όχι μόνιμη εγκατάσταση- τουλάχιστον παραμονή άρχισαν να υψώνονται γρήγορα τα πρόχειρα αντίσκηνα και οι αυτοσχέδιες παράγκες, οι πρώτες προσφυγικές κατοικίες.

Η Κοκκινιά ξεκίνησε λοιπόν να χτίζεται και 6.390 οικογένειες στεγάσθηκαν σε 4.484 παραπήγματα. Μέσα στο γενικότερο πλαίσιο των πρακτικών που ακολουθήθηκαν, όπως ήδη έχουμε αναφέρει. Άρχισε δε να δίνει την εικόνα της κατοικημένης συνοικίας μάλλον από το 1924 κι εξής. Το χτίσιμο είχαν αναλάβει οι εργολάβοι αδελφοί Σολομωνίδη που ξεκίνησαν απ' το βουνό Βώκος, στα Μανιάτικα, να χτίζουν τη γυμνή πλευρά που κοίταγε προς την Κοκκινιά . Σύμφωνα με μαρτυρίες των κατοίκων τα πρώτα προσφυγικά σπίτια άρχισαν να χτίζονται στην οδό Αμυραδάκη που λεγόταν και Καππαδοκίας , στην Κιλικίας , στην Κύπρου, καθώς και στις καθέτους οδούς Γιαννιτών, Βεροίας, και Αμερικανίδων Κυριών. Σύμφωνα πάλι με μαρτυρίες των κατοίκων, το 1925 χτίστηκε και το πρώτο ξενοδοχείο της πόλης, το οποία ανήκε στον Βασίλη Παλγεμέζη και λεγόταν «Σμύρνη». Επίσης, χτίστηκαν το χοροδιδασκαλείο του Παντελίδη, το εργοστάσιο λεμονάδων (γκαζόζες) του Θεδώραγα κ.ά.. Γύρω στα 1930 και μέχρι την έναρξη του πολέμου 1940 η παλιά Κοκκινιά πυκνοκατοικήθηκε, άνοιξαν οδοί και σχηματίστηκαν οικοδομικά τετράγωνα. Οι δρόμοι έλαβαν τις ονομασίες τους από τις πόλεις της Ανατολής και με αλφαβητική σειρά.

Το 1938 άρχισε να κτίζεται στην περιοχή των Άσπρων Χωμάτων, το νοσοκομείο που ονομάσθηκε Γενικό Κρατικό Νικαίας.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Οι Κοκκινιώτες πρόσφυγες αγαπούσαν πολύ τον κινηματογράφο και το θέατρο. Το πρώτο θέατρο λειτούργησε το 1923 μέσα σε αντίσκηνο και γέμισαν την πόλη από σινεμά. Ιδρύθηκαν αθλητικοί, φυσιολατρικοί και μουσικοί Σύλλογοι, γήπεδα και γυμναστήρια.

Η Κοκκινιά – Νίκαια έδωσε πολλούς και αξιόλογους ανθρώπους στα ελληνικά Γράμματα και τις Τέχνες, στην Εκκλησία, τον Αθλητισμό, την Δημοσιογραφία, την Χαρακτική, την Ζωγραφική, στην Πεζογραφία, στην Ποίηση, στην Πολιτική, στο Θέατρο, στον Κινηματογράφο, στις Επιστήμες, στον Εμπορικό και Επιχειρηματικό τομέα.

Τα πρώτα σχολεία λειτούργησαν μέσα στα πλυντήρια ή στα αντίσκηνα . Το 1925 ιδρύθηκε το Γυμνάσιο Αρρένων ως Παράρτημα του Δ΄ Γυμνασίου Πειραιώς. Το 1923, αποφασίσθηκε να οργανωθεί η πρώτη προσκοπική ομάδα Ν. Κοκκινιάς και το 1937 ιδρύθηκε η πρώτη Ομάδα Ελληνίδων Οδηγών Κοκκινιάς.

Ο συνοικισμός της Νέας Κοκκινιάς ανήκε διοικητικά στον Δήμο Πειραιώς έως τον Δεκέμβριο του 1933. Τον Ιανουάριο του 1934 (Φ.Ε.Κ. 22) αναγνωρίσθηκε ως Δήμος Νέας Κοκκινιάς και πρώτος Δήμαρχος εξελέγη ο Στυλιανός Κοραής.

11.4 ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Τα σπίτια που φτιαχτήκαν από την οδό Αμερικανίδων Κυριών και κάτω, (μέχρι Αντιόχειας) είναι αδικημένα γιατί δεν άφησαν χώρο που ήταν απαραίτητος για πλυσταριά και αποχωρητήρια πράγμα που συνέβαινα από την Αμερικανίδων Κυριών και πάνω.

Τα σπίτια που φτιάχτηκαν στην κοκκινιά δεν είναι όμοια. Ποικίλουν μεταξύ τους , ίσως για να προλάβουν τους χιλιάδες των προσφύγων που κατέφθαναν ενώ οι αποθήκες και τα καπνομάγαζα του Πειραιά ήταν γεμάτα και 2^ο ο κάθε εργολάβος χρησιμοποιούσε το δικό του σχέδιο κατασκευής των σπιτιών. Άλλο σχέδιο οι αδελφοί Σολωμονίδη άλλο ο Κυριακίδης ,άλλο ο Αντωνιάδης , άλλο ο Κουλουμπρίδης και άλλοι.

Από τις παράγκες της Παλαιάς Κοκκινιάς μετά αρχίζαμε τα πλίθινα , τα πλίθινα διώροφα , τα πέτρινα , τα πέτρινα διώροφα. Τα σπίτια μεταξύ των οδών Καρακουλουξή και Εφέσου είναι πέτρινα διώροφα. Τα σπίτια αυτά μπορεί να ήταν διαφορετικών τύπων , όμως στα τετραγωνικά ήταν όλα ίδια δηλαδή ήταν όλα 32 τετραγωνικά μετρά . Αργότερα επετράπη η επέκταση σε βάρος του δρόμου με ένα και δυο μετρά και σε άλλες περιπτώσεις περισσότερο. Αυτα τα σπίτια είχαν ένα δωμάτιο μια κουζίνα πρόσοψη 4 μέτρα και βάθος 8 και 2 μέτρα που επέτρεπαν να καταπατήσουν από το δρόμο έγιναν 10 μέτρα στο βάθος επί 4 μέτρα πρόσοψη = 40 τετραγωνικά μέτρα. Η νέα πόλη που χτιζόταν χρησιμοποιούσε πια μεγάλους χώρους ανάμεσα στα προσφυγικά σπίτια, όπου συνήθως υπήρχε και πηγάδι, για να φτιάχνονται και να στεγνώνουν τα πλιθιά. Τέτοια πηγάδια με αλάνες, όπως οι παλαιότεροι κάτοικοι θυμούνται, υπήρχαν στην οδό Καρακουλουξή και Ικονίου, στη σημερινή πλατεία Αγίου Νικολάου, στον Αϊ- Γιώργη στην περιοχή των Γερμανικών, όπως και αλλού.

11.5 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΣΠΙΤΙΩΝ & ΤΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΤΟΥΣ

Τα οικήματα του συνοικισμού της Κοκκινιάς ήταν συνολικά 36 τ.μ. για κάθε οικογένεια έστω και αν ήταν πολυμελή. Αποτελούνταν από μια κουζίνα και ένα δωμάτιο, όπου κοιμούνταν όλοι μαζί. Έξω από τα σπίτια υπήρχαν κοινά πλυσταριά και αποχωρητήρια. Το χώμα αποτελούσε το πάτωμα, το πισσόχαρτο χρησίμευε για σκεπή και οι τοίχοι, αρχικά, ήταν ξύλινοι ή χωμάτινοι. Αργότερα το πισσόχαρτο αντικαταστάθηκε από το μπαγδατί με το κεραμίδι, οι τοίχοι κτίσθηκαν από πλίνθους ή τούβλα και το πάτωμα έφερε επίχρισμα τσιμέντου. Αναλυτικότερα:

· ΟΡΟΦΗ

Την οροφή – το ταβάνι – την φτιάχνανε με μπαγδατί. Στερέωναν ξύλινες πήχες πάχους περίπου 2 δάχτυλα, τα κάρφωναν και τα στερέωναν πάνω σε δοκούς. Βάζανε ένα πήχη αφήναν λίγο άνοιγμα μεταξύ των δυο πήχων και η δουλειά αυτή συνέχιζε έως ότου τελείωνε όλο το ταβάνι. Μετά το έβρεχαν καλά και έριχναν επάνω για να κολλήσει κοσκινισμένο χώμα ανακατεμένο με άχυρο. Ανάμεσα στο

ταβάνι και τα κεραμίδια κρυφτήκαν και σώθηκαν από τους Γερμανούς πολλοί Κοκκινιώτες στο μπλόκο της 17^{ης} Αυγούστου 1944. Τα σπίτια χτίστηκαν σε χώρο που είχε 4 μέτρα πρόσοψη και βάθος 8 μέτρα, δηλαδή συνολική επιφάνεια 32 τετραγωνικά μέτρα. Αντίθετα το εσωτερικό τους ήταν πολύ μικρότερο και ο λόγος ήταν ότι τα πλίθια τοποθετούνταν διπλά και σταυρωτά με αποτέλεσμα να καταναλώνουν πολύ χώρο.

- **ΠΑΤΩΜΑ**

Το πάτωμα ήταν χώμα. Αργότερα, χρησιμοποιήθηκε καρβουνόσκονη από τα ασβεστοκάμινα. Με την εξέλιξη ήρθε το τσιμέντο και μετά τα πλακάκια. Όταν ήταν στην αρχή το χώμα στρώνανε πάνω κουρελούδες , τσουβάλια κλπ.

- **ΡΕΥΜΑ**

Το ρεύμα στην Κοκκινιά το πουλούσε κάποιος που λεγόταν Καλημέρης. Αργότερα, την περιοχή τροφοδοτούσε και ο τοπικός κινηματογράφος ΕΚΛΑΙΡ (ΡΕΑ). Από το 1928 κι έπειτα μια εταιρία έδινε ρεύμα στους κατοίκους με την επωνυμία ΠΑΟΥΕΡ μέχρι το 1946. Πριν αυτές τις χρονολογίες και πριν την χρήση ρεύματος οι κάτοικοι χρησιμοποιούσαν κεριά , λάμπες πετρελαίου και καντήλια.

- **ΝΕΡΟ**

Το νερό το αγόραζαν είτε έναντι μιας ή δυο δεκάρων τον τενεκέ από τον Μαλικούτη είτε από πωλητές από τον Πόρο, το οποίο και πουλούσαν σε βαρέλια πάνω σε κάρα. Αργότερα, το 1934, σε κάθε γειτονιά μπήκε μια βρύση της ΟΥΛΕΝ.

11.6 Η ΠΑΛΑΙΑ ΚΟΚΚΙΝΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

Τα μεταπολεμικά χρόνια η περιοχή χαρακτηρίστηκε «βιομηχανική» και τα περιβόλια, αφού απέκτησαν μεγάλη αξία, μετατράπηκαν σιγά-σιγά σε εργαστήρια και εργοστάσια, κυρίως στον άξονα της λεωφόρου Θηβών. Η Κοκκινιά παρακολούθησε την ιστορία της νεότερης Ελλάδας ως τις μέρες μας.

11.7 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΠΑΛΙΑΣ ΚΟΚΚΙΝΙΑΣ

11.7.1 ΕΙΔΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Κατά την επιτόπια αυτοψία στην πάλαια κοκκινιά συναντά κανείς τρία ειδή προσφυγικών κατοικιών. μονώροφα προσφυγικά όπως αυτά του δήμου της Νέας Ιωνίας, δώροφα προσφυγικά όπως Αυτά του δήμου Νέας Φιλαδέλφειας και προσφυγικές πολυκατοικίες παρόμοιες με αυτές της Λεωφόρου Αλεξάνδρας.

Εικόνα 11. 2

Εικόνα 11. 3

Εικόνα 11. 4

**11.7.2 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΕΣ ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΣΕ ΑΝΤΙΘΕΣΗ
ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗΣ (ΟΨΕΙΣ)**

Η κύρια χρήση των προσφυγικών είναι οικιστική. Τα γωνιακά όμως κτίσματα καθώς και αυτά που έχουν πρόσοψη σε κεντρικούς δρόμους, χρησιμοποιούνται τα ισόγεια τους ως καταστήματα. Οι περισσότερες προσφυγικές κατοικίες στην πάλαια Κοκκινιά δεν κατοικούνται με αποτέλεσμα να κάνουν τη διάφορα στη ευρύτερη εικόνα της περιοχής. Η εγκατάλειψη κάνει αισθητή την παρουσία της ενώ τα κτήρια που χρησιμοποιούνται είναι ελάχιστα.

Εικόνα 11. 5

Εικόνα 11. 6

Εικόνα 11. 7

Εικόνα 11. 8

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 11. 9

Εικόνα 11. 10

Εικόνα 11. 10

Εικόνα 11. 11

ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΑ

Εικόνα 11. 12

Εικόνα 11. 13

Εικόνα 11. 14

Εικόνα 11. 15

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 11. 16

Εικόνα 11. 17

Εικόνα 11. 18

Εικόνα 11. 19

11.7.3 ΑΞΙΟΣΗΜΕΙΩΤΟ ΣΗΜΕΙΟ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Ένα από τα μεγαλύτερα συγκροτήματα της περιοχής βρίσκεται τοποθετημένο σε σχήμα Π μεταξύ των οδών Αγίων Αναργύρων και Αग्रινίου.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 11. 20 Απεικόνιση του οικοδομικού τετραγώνου (πηγή ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ)

Εικόνα 11. 21

Εικόνα 11. 22

Εικόνα 11. 23

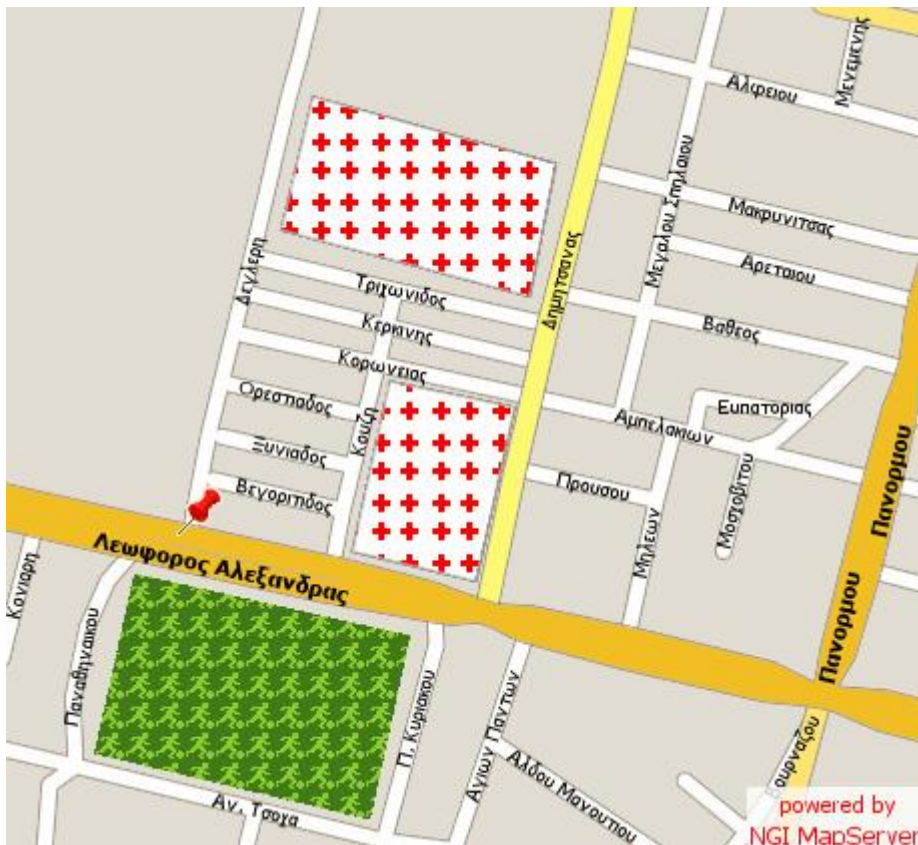
Εικόνα 11. 24

11.7.4 Η «ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ» ΣΥΝΑΝΤΑΤΑΙ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΟΚΚΙΝΙΑ

Κατά την επιτόπια αυτοψία καταγράφηκαν αρκετά προσφυγικά που παρά την υφιστάμενη κατάστασή τους, οι ιδιοκτήτες τους τα έχουν νοικιάσει σε Οικονομικούς Μετανάστες. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 το κύμα των οικονομικών μεταναστών που κατέκλυσαν τον ελλαδικό χώρο αναζητώντας την ελπίδα για τη δημιουργία μίας νέας αρχής στη ζωή τους επηρέασε σημαντικά τη φυσιογνωμία της πειραιώτικης αυτής συνοικίας. Μετανάστες από την Αφρικανική Ήπειρο, την Ινδία, το Πακιστάν, το Αφγανιστάν, την Αλβανία, τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία κι αλλού δημιούργησαν πια ένα ετερόκλητο εθνικό μωσαϊκό στην προοπτική της μετεξέλιξης της τοπικής κοινωνίας σε μία πολυπολιτισμική πλέον χοάνη. Έτσι, η παλαιά Κοκκινιά καλείται σήμερα να αναμετρηθεί ξανά με τις νέες προκλήσεις και να αναζητήσει την προοπτική της στο μέλλον του σύγχρονου κόσμου.

Οι παραπάνω φωτογραφίες (Εικόνα 11.2-11.29) τραβήχτηκαν κατά την επιτόπια αυτοψία στο Δήμο της Παλαιάς Κοκκινιάς.

12. ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΑ ΤΗΣ Λ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ

Εικόνα 12. 1
Ευρύτερη
παρουσίαση
της περιοχής
(πηγή GOOGLE
MAPS &
DRIVEME)

Η περιοχή μέχρι την δεκαετία του `20 άνηκε στο Δήμο Αθηναίων και αποτελούσε το λεγόμενο "Κτήμα Αμπελοκήπων". Πρόκειται για το δεύτερο σε μέγεθος συγκρότημα προσφυγικών πολυκατοικιών -οκτώ τριώροφες πολυκατοικίες με 228 διαμερίσματα- του 1930 που πραγματοποιήθηκε, στα πλαίσια ενός πρωτοποριακού για την εποχή του προγράμματος επιλεκτικής «εκκαθάρισης τρωγλών». Στον σχεδιασμό τους τηρήθηκαν όλοι οι κανόνες υγιεινής- καλός φωτισμός και αερισμός και το σύνολο των κτισμάτων τοποθετήθηκε σε μια έκταση 14,5 στρεμμάτων. Το συγκρότημα αυτό της Λεωφόρου Αλεξάνδρας οικοδομήθηκε μεταξύ των ετών 1933-1935, βάσει σχεδίων των αρχιτεκτόνων Κίμωνα Λάσκαρη (1905-1978) και Δημήτριου Κυριακού (1881-1971), υπαλλήλων τότε της Τεχνικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Προνοίας (Τ.Υ.Υ.Π.), οι οποίοι κατάφεραν να φέρουν ένα νέο αέρα στην αρχιτεκτονική της Αθήνας εκείνης της εποχής. Επηρεασμένοι από το ρεύμα «Bauhaus» (Μπάουχαους)²⁰ δημιούργησαν λειτουργικά σπίτια για μη προνομιούχους, εισάγοντας παράλληλα και την έννοια της "πολυκατοικίας" στην Ελλάδα.

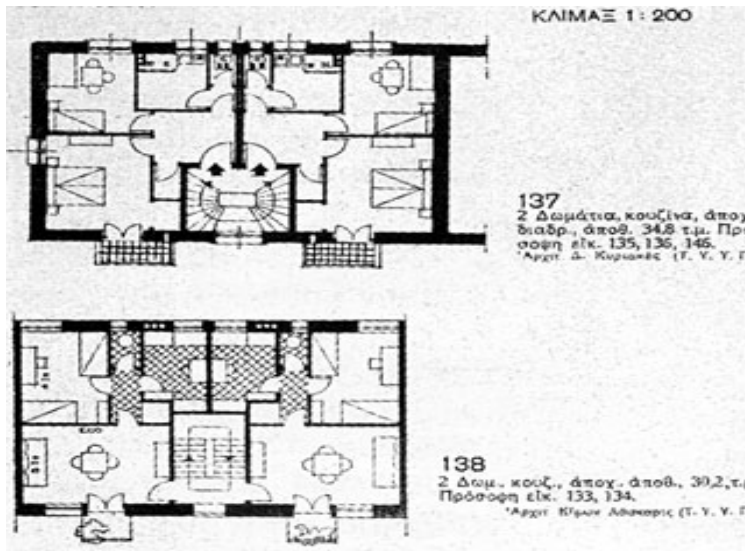
Πρόκειται για το αποτέλεσμα της δράσης ενός κρατικού μηχανισμού οργανωμένης δόμησης, που συστάθηκε για πρώτη φορά, στο πλαίσιο ενός ευρύτερου σχεδίου προκειμένου να στεγαστούν οι μυριάδες προσφύγων από τη Μικρά Ασία, που είχαν κατακλύσει το λεκανοπέδιο της Αθήνας (αλλά και όλη την Ελλάδα).

Στη συγκεκριμένη περίπτωση προκρίθηκε η ανέγερση 228 συνολικά διαμερισμάτων, κατανεμημένων σε οκτώ πολυκατοικίες που διατάσσονταν επάλληλα μεταξύ τους και παράλληλα προς τον άξονα της Λεωφόρου.

Αυστηρά ωφελιμιστικά κτίρια, στη γραμμή του γερμανικού φονξιοναλισμού, απλά παραλληλεπίπεδα κατασκευασμένα με πλάκες οπλισμένου σκυροδέματος και επιχρισμένη λιθοδομή, "χωρίς ίχνος διακόσμησης ή άλλης παραχώρησης σε

²⁰ Με τον όρο **Μπαουχάους** ή **Μπάουχαους** (γερμ. *Staatliches Bauhaus* ή *Bauhaus*) αναφερόμαστε στην καλλιτεχνική και αρχιτεκτονική σχολή που ιδρύθηκε από τον Βάλτερ Γκρόπιους και αναπτύχθηκε την περίοδο 1919-1933 στη Γερμανία. Το ύφος της σχολής Μπαουχάους επέδρασε καταλυτικά στην εξέλιξη της σύγχρονης τέχνης, ειδικότερα στους τομείς της αρχιτεκτονικής και του βιομηχανικού σχεδιασμού (*design*), ενώ τα έργα που παράχθηκαν μέσα από τα εργαστήρια της σχολής έγιναν αντικείμενα εκτεταμένης αναπαραγωγής. Βασικά χαρακτηριστικά του Μπαουχάους ήταν η απλότητα, η λειτουργικότητα και η χρηστικότητα, με ιδιαίτερη έμφαση σε γεωμετρικές φόρμες και στο χρώμα. Η σχολή Μπαουχάους απέρριπτε κάθε περιττό διακοσμητικό στοιχείο, θεωρώντας πως η ίδια η πρώτη ύλη περιέχει ένα είδος φυσικής και εγγενούς διακοσμητικής ικανότητας. Στόχος της σχολής Μπαουχάους ήταν η αναβάθμιση των προϊόντων μαζικής παραγωγής, όπως τα έπιπλα, αλλά και ολόκληρης της έννοιας της κατοικίας, αν και τάχθηκε αντίθετη στην τάση πλήρους εμπορευματοποίησης, κρατώντας τους καθηγητές που δίδασκαν έξω από τα στενά πλαίσια της παραγωγής, προτρέποντάς τους να θεωρούν το έργο τους έκφραση δημιουργικότητας και τέχνης. Η βαθύτερη θεωρία πάνω στην οποία στηρίχθηκε και η εκπαιδευτική δομή της σχολής Μπάουχαους ήταν πως ο τελικός στόχος είναι ένα ολοκληρωμένο και ενιαίο κτίσμα. Με αυτό τον τρόπο, το κίνημα του Μπαουχάους προσπάθησε να ενοποιήσει την έννοια της τέχνης με τη διαδικασία της παραγωγής, υποτάσσοντας παράλληλα τα τεχνικά μηχανικά μέσα στην ανθρώπινη δημιουργικότητα. Η σχολή αξιοποίησε την ανθρώπινη ατομική προσπάθεια στα πλαίσια μιας βιομηχανικής παραγωγής που στο παρελθόν ήταν απόλυτα τυποποιημένη.

πλαστικές αναζητήσεις". Οι αρχιτεκτονικές όψεις είναι λιτές, με έμφαση στις γεωμετρικές φόρμες και στο χρώμα. Τα διαμερίσματα επιφανείας 50 τετραγωνικών μέτρων διέθεταν εσωτερικό μπάνιο, υπνοδωμάτιο και κουζίνα και ήταν λειτουργικά σε ό,τι αφορά στις απαιτήσεις της εποχής. Σε κάθε διαμέρισμα αντιστοιχούσε και ένας εξώστης με παραδοσιακά παραθυρόφυλλα, ενώ στις πλακόστρωτες επίπεδες στέγες τους φιλοξενούνταν τα πλυσταριά.

Εικόνα 12.2 Αρχιτεκτονικές Κατόψεις των διαμερισμάτων. (πηγή ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ)

12.2 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ Λ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ

12.2.1 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΩΝ & ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Η κύρια χρήση των προσφυγικών πολυκατοικιών είναι οικιστική. Τα κτήρια είναι τριώροφα ενώ τα διαμερίσματα λιγοστών τετραγωνικών. Τα υλικά της δόμησής τους είναι οι πλάκες οπλισμένου σκυροδέματος, η επιχρισμένη λιθοδομή και τα ξύλινα πορτοπαράθυρα. Η υφιστάμενη κατάσταση τους δεν είναι καλή. Η εγκατάλειψη κάνει αισθητή την παρουσία της ακόμη και με την πρώτη ματιά. Ο θρυμματισμένος σοβάς στις όψεις, το χρώμα που έχασε την πυκνότητά του και έμεινε απόσταγμα αποχρώσεων δείχνουν το μέγεθος της καταστροφής τους. Παρά την εγκατάλειψη βέβαια, οι εικόνες των κτηρίων μας μεταφέρουν σε μια πόλη που χάθηκε. Ακόμη και οι οπές από τα βλήματα της Αντίστασης και των Δεκεμβριανών μπορούν να μιλήσουν για την αρχιτεκτονική της πόλης που φτιάχεται από τη στοχαστική διαχείριση του χώρου και του υλικού, σηματοδοτείται από την ανθρώπινη ζωή στο χρόνο και γίνεται φορέας της ιστορίας και της συλλογικής μνήμης. Συμπυκνώνει μνήμες και ιστορία, και αποτελεί -ταυτόχρονα, μια πολύτιμη ανάσα διαφοράς, σε σχέση με την πυκνοδομημένη πόλη. Περιλαμβάνει στοιχεία ποιότητας, όχι μόνο για τους κατοίκους του, αλλά για όλη την πόλη, παρ' όλη την σημερινή εικόνα της υποβάθμισης, που το σκεπάζει.

Εικόνα 12.3

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Σήμερα το συγκρότημα, έχει εμφανή όλα τα στοιχεία της χωρικής υποβάθμισης, ενώ περιβάλλεται από τμήμα του ιστού της Αθήνας που αναπτύσσεται με διαφορετικούς ρυθμούς (άξονας Λεωφόρου Αλεξάνδρας, Δικαστικό Μέγαρο, Νοσοκομεία, Γήπεδο Παναθηναϊκού κ.λπ.).

Υπάρχουν λιγοστά διαμερίσματα που κατοικούνται από απογόνους προσφυγικών οικογενειών (ιδιοκτήτες), ενώ τα περισσότερα κατοικούνται από νέα γενιά προσφύγων- οικονομικών μεταναστών- που βρήκαν εκεί φτηνή ενοικιαζόμενη κατοικία.

Εικόνα 12. 4

Εικόνα 12. 5

Εικόνα 12. 6

Εικόνα 12. 7

Εικόνα 12. 8

Εικόνα 12. 9

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 12. 10

Εικόνα 12. 11

Εικόνα 12. 12

Εικόνα 12. 13

Εικόνα 12. 14

Εικόνα 12. 15

Εικόνα 12. 16

Εικόνα 12. 17

12.2.2 ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΩΝ (ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΩΝ ΧΩΡΩΝ)

Κατά την διάρκεια της επιτόπιας αυτοψίας και δεδομένου του ότι τα κτήρια δεν φυλάσσονται καταφέραμε να έχουμε ίδια πρόσβαση στον κοινόχρηστο χώρο ενός κτηρίου. Ακόμη και εσωτερικά η εγκατάλειψη είναι εμφανής.

Εικόνα 12. 18

Εικόνα 12. 19

Εικόνα 12. 20

Εικόνα 12. 21

Εικόνα 12. 22

Εικόνα 12. 23

Εικόνα 12. 24

Εικόνα 12. 25

12.2.3 ΟΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΧΩΡΟΙ & ΟΙ ΑΥΛΕΣ ΤΩΝ ΙΣΟΓΕΙΩΝ

Οι ελεύθεροι χώροι μεταξύ των πολυκατοικιών καθώς και οι αυλές των ισογείων διαμερισμάτων, που κάποτε έσφυζαν από ζωή, τώρα έκδηλα φανερώνουν την εγκατάλειψή τους. Και πρόκειται ίσως για μία από τις πιο αντιφατικές εικόνες στην περίπτωση των προσφυγικών, αφού και τα προσφυγικά της Λ. Αλεξάνδρας αποτέλεσαν λαμπρό παράδειγμα στην δημιουργία της γειτονιάς και στην συνέχιση των σχέσεων μεταξύ των προσφύγων, προσφέροντάς τους και μνήμες από το παρελθόν τους. Τα προσφυγικά της Αλεξάνδρας εξασφάλισαν στους κατοίκους τους την ικανότητα να ζουν σε ένα πιο ανθρώπινο περιβάλλον, με αυλές και ελεύθερους χώρους ούτως ώστε να παίζουν τα παιδιά στις γειτονιές και να είναι ασφαλή. Σήμερα, καμία λέξη δεν είναι ικανή να περιγράψει την εικόνα που περιβάλλει τα σπίτια αυτά. Οι ελεύθεροι χώροι είναι εγκαταλειμμένοι και χρησιμοποιούνται ως χώροι στάθμευσης για τους επισκέπτες της περιοχής, ενώ οι αυλές έχουν παραγκωνιστεί πλήρως.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 12. 26

Εικόνα 12. 27

Εικόνα 12. 28

Εικόνα 12. 29

Εικόνα 12. 30

Εικόνα 12. 31

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 12. 32

Εικόνα 12. 33

Εικόνα 12. 34

Εικόνα 12. 35

12.2.4 Η «ΤΥΧΗ» ΤΩΝ ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

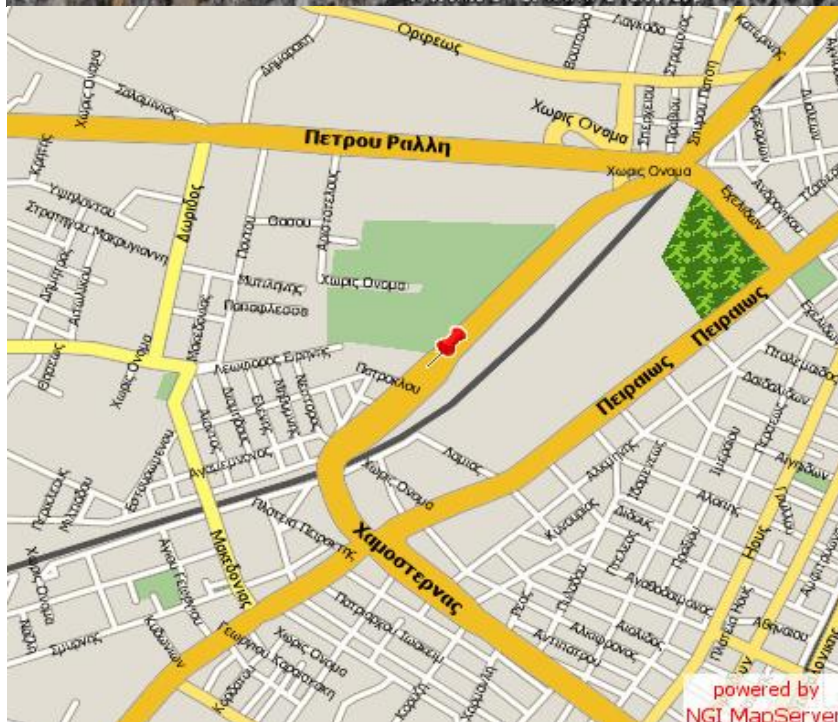
Λόγω της γεωγραφικής τους θέσης οι συγκεκριμένες πολυκατοικίες έχουν γίνει αρκετές φορές αντικείμενο συζήτησης για το αν θα έπρεπε να κατεδαφιστούν ή να ανακαινισθούν και να επαναχρησιμοποιηθούν.

Οι λύσεις που έχουν προταθεί κατά καιρούς σχετικά με την «τύχη» των Πολυκατοικιών είναι πολλές και ποικίλουν ανάλογα με τις εκάστοτε προτάσεις των φορέων. Παραδείγματος χάριν, το Δημόσιο Νοσοκομείο «Άγιος Σάββας», το οποίο και βρίσκεται πολύ κοντά στα υφιστάμενα προσφυγικά κτήρια, πρότεινε όπως κάποια από αυτά, χρησιμοποιηθούν για την προσωρινή στέγαση των συγγενών των νοσηλευόμενων στο Νοσοκομείο. Η λύση αυτή, προβλήθηκε και ως λύση ανάγκης και βοήθειας προς τους αρρώστους συνανθρώπους μας, αφού η νοσηλεία των ασθενών τις περισσότερες φορές διαρκεί πολύ καιρό, με αποτέλεσμα οι συγγενείς συχνά να επιβαρύνονται με επιπλέον έξοδα για τη διαμονή τους σε ξενοδοχεία πλησίον του Νοσοκομείου. Επομένως, η προσωρινή διαμονή στα κτήρια, θα συντελούσε στη γενικότερη διευκόλυνση των ασθενών και των συγγενών τους. Επιπροσθέτως, μία ακόμη πρόταση, αποτελεί και η πρόταση του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος, το οποίο διεκδικεί ένα από τα κτήρια προκειμένου να μεταφέρει κάποια τμήματά του. Τέλος, πριν 5 χρόνια κυκλοφόρησε ένα σχέδιο

ενοποίησης χώρων πρασίνου που ξεκινούσε από τον Λυκαβηττό και περιελάμβανε το γήπεδο του Παναθηναϊκού και το χώρο των προσφυγικών. Αυτό το σχέδιο πλέον έχει αναιρεθεί καθώς το γήπεδο του Παναθηναϊκού επισκευάστηκε και μένει στην θέση του. Σήμερα, μέσω επιστολής της Κτηματικής Εταιρείας του Δημοσίου, οι κάτοικοι των προσφυγικών καλούνται, "να μεταβιβάσουν προς το Ελληνικό Δημόσιο τα τυχόν εμπράγματα δικαιώματα τους, επί του διαμερίσματος του συγκροτήματος που τους ανήκει, "οικειοθελώς", αλλιώς το Δημόσιο θα επισπεύσει τις διαδικασίες της "αναγκαστικής απαλλοτρίωσης". Μια επιστολή που προαναγγέλλει το ξεσίτωμα όσων από τους κατοίκους επιμένουν να θέλουν να ζουν σε αυτή την γειτονιά, αλλά και την αγορά σε τιμή ευκαιρίας από όσους θα ήθελαν να τα πουλήσουν. Στην ίδια επιστολή, η Κ.Ε.Δ. (Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου) υποστηρίζει ότι αυτήν την ενέργεια την υπαγορεύει το κοινό καλό, γιατί θέλουν να "αξιοποιήσουν", το τεράστιο αυτό τμήμα γης, ως "πάρκο αναψυχής και παιδική χαρά". Στην συνέχεια βέβαια, η αξιοποίηση πήρε πιο αφηρημένη μορφή "θα χρησιμοποιηθεί" λένε ο χώρος "για προγράμματα" του Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. Η αλλαγή από χώρο πρασίνου σε "πάρκο αναψυχής", και στην συνέχεια "για προγράμματα", εν γένει, δεν είναι τυχαία. Η απροσδιοριστία προκαλεί ανησυχίες.

Οι παραπάνω φωτογραφίες (Εικόνα 12.2-12.35) τραβήχτηκαν κατά την επιτόπια αυτοψία στα Προσφυγικά της Λ. Αλεξάνδρας.

13. ΤΑΥΡΟΣ

Εικόνα 13. 1
Ευρύτερη
παρουσίαση της
περιοχής (πηγή
GOOGLE MAPS &
DRIVEME)

Ο **Ταύρος** είναι δήμος της Νομαρχίας Αθηνών από το 1943 από κοινότητα με το όνομα "Νέα Σφαγεία" που είχε αποσπαστεί από το Δήμο Αθήνας το 1934. Βόρεια συνορεύει με την Αθήνα, ανατολικά με την Καλλιθέα, νότια με το Μοσχάτο και δυτικά με τον Άγιο Ιωάννη Ρέντη. Η έκταση του Δήμου ανέρχεται σε 2.125,00 στρέμματα.

13.1 ΟΝΟΜΑΣΙΑ

Ο μύθος θέλει έναν ταύρο που ξέφυγε από τα παλαιά σφαγεία να τρέχει και να σταματά σε μια πλατεία όπου σκάβοντας στο χώμα βρίσκει μια θαμμένη εκκλησία και συγκεκριμένα την τοιχογραφία του Αγίου Ιωάννη (στην Οδό Ταύρου). Σε εκείνη την πλατεία δημιουργήθηκε η εκκλησία του Αγίου Ιωάννη όπου υπάρχει και σήμερα και το μικρό εκκλησάκι, και από τότε η περιοχή ονομάζεται Ταύρος. Η ιστορία αυτή έχει τις ρίζες της στην παράδοση και δεν μπορεί ούτε και έχει αποδειχθεί.

13.2 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΑΥΡΟΥ

Το 1934 έγινε ο διαχωρισμός των Δήμων και Κοινοτήτων από το Δήμο Αθηναίων. Ανάλογα με τον αριθμό των κατοίκων της περιοχής που απόσπονταν χαρακτηρίζονταν αυτή Δήμος η Κοινότητα. Έτσι, μεταξύ των Κοινοτήτων που ιδρύθηκαν τότε ήταν και η πρώην Κοινότητα Νέων Σφαγείων. Ο πληθυσμός της νέας Κοινότητας με βάση την απογραφή του έτους 1928 ήταν τότε 6.200 κάτοικοι.

Από το έτος 1935 το Κοινοτικό Συμβούλιο με ομόφωνη απόφαση του είχε ζητήσει να αλλάξει η Κοινότητα το όνομα της «Νέα Σφαγεία» επειδή ήταν κακόηχο και να μετονομαστεί σε Κοινότητα Ταύρου. Μάλιστα για το σκοπό αυτό είχε αποστείλει προς την Κεντρική Διοίκηση μαζί με την απόφαση της και σχετική γνώμη του τότε Δασκάλου και Ακαδημαϊκού Δημ. Γρηγ. Καμπούρογλου. Έτσι, μετά την εγκριτική απόφαση της Κεντρικής Διοίκησης, η Κοινότητα από τον Ιούλη του 1936 άρχισε να εμφανίζεται με το νέο της όνομα, Κοινότητα Ταύρου. Αργότερα η ίδια η Κοινότητα με το από 19/12/1942 Κανονιστικό Διάταγμα «Περί αναγνωρίσεως Δήμων εν των Νομώ Αττικοβοιωτίας» αναγνωρίστηκε σε Δήμο.

Η περιοχή που σήμερα αποτελεί το Δήμο Ταύρου, ανήκε μέχρι τα 1934 στον Δήμο Αθηναίων και ήταν γεμάτη περιβόλια. Κοβόταν στα δύο, όπως και σήμερα, από τις γραμμές του τρένου του Ο.Σ.Ε. Από την πλευρά των γραμμών (σημερινή περιοχή Εσταυρωμένου) και στην οδό Κωνσταντινουπόλεως, υπήρχαν προχώματα για την άσκηση των στρατιωτών του στρατοπέδου ΡΟΥΦ.

Μεταξύ των προχωμάτων αυτών και την θέση περίπου του σημερινού Ιερού Ναού Εσταυρωμένου, υπήρχε από το 1905, ίσως και παλαιότερα (κατά μία παράδοση από την εποχή του Όθωνα και της Αμαλίας) ένα μικρό εκκλησάκι που λειτουργούσε συνήθως κάθε Κυριακή, με στρατιωτικό παπά μετά από πρωτοβουλία του λοχαγού του μηχανικού Θ. Παπούλια. Αυτός κάθε Κυριακή έφερνε τους

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

στρατιώτες του στρατοπέδου ΡΟΥΦ για εκκλησιασμό και μεριμνούσε πάντα για την συντήρηση του μικρού αυτού ναΐσκου.

Τα έσοδα από την λειτουργία του, προσφέρονταν την εποχή εκείνη στο Ορφανοτροφείο της Βουλιαγμένης στο οποίο είχε δοθεί “τιμής ένεκεν” η επικαρπία του. Εκτός από τον Εσταυρωμένο υπήρχαν και άλλα μικρότερα εκκλησιάκια στην περιοχή , όπως η Αγία Άννα, ο Αϊ Γιάννης ο Ρέντης, ο Αϊ Γιάννης ο Ταύρος, η Παλαιοπαναγιά, η Αμπελοπαναγιά, η Παναγιά η Πλατάνα. Συνέχεια σχεδόν του Ιερού Ναού του Εσταυρωμένου, υπήρχαν τα πλινθόκτιστα κτίρια του Χέλμη, από τα οποία τρία δωμάτια αποτέλεσαν το πρώτο σχολείο της περιοχής (1905-1910) ιδιωτικό, αφού ήταν νοικιασμένο από ένα δάσκαλο. Στην περιοχή του Εσταυρωμένου, συγκεκριμένα από τις σιδηροδρομικές γραμμές μέχρι την σημερινή οδό Μενελάου , εκτείνονταν τα Μανιάτικα, όπως λέγονταν μέχρι σήμερα, από τους πρώτους Μανιάτες κατοίκους. Λιγοστά ήταν τότε τα σπίτια της περιοχής αυτής.

Στην περιοχή αυτή δεξιά και αριστερά από τις σιδηροδρομικές γραμμές προς τον Εσταυρωμένο, με τα λιγοστά σπίτια, το παρεκκλήσι του Εσταυρωμένου και τα χωράφια σπαρμένα με σανό, ήρθε το 1930 ο Ελευθέριος Βενιζέλος, μετά από πρόσκληση των Βενιζελικών οπαδών της περιοχής, με σκοπό την δημιουργία κατοικιών για την αποκατάσταση των προσφύγων.

Φτάνοντας με τα πόδια ο Ελευθέριος Βενιζέλος στις γραμμές του σιδηροδρόμου και βλέποντας τα χωράφια σπαρμένα με σανό, στράφηκε στον Υπουργό Πρόνοιας Μανώλη Εμμανουηλίδη, που τον συνόδευε και του είπε “χτίζε σπίτια και γρήγορα”. Επενέβησαν οι οπαδοί που τον ακολουθούσαν και του πρότειναν να μην γίνουν τα χωράφια οικισμοί, γεγονός που θα παρεμπόδιζε την ανάπτυξη της περιοχής, αλλά να χορηγηθούν στο Συνεταιρισμό που υπήρχε τότε στην περιοχή αυτή. Ο Συνεταιρισμός αυτός θα αναλάμβανε αργότερα με την σειρά του, να οικοπεδοποιήσει την περιοχή και να την χορηγήσει σαν ιδιόκτητους χώρους στους επιθυμούντες , όπου ο καθένας θα μπορούσε να κτίσει κατά την δική του κρίση.

Πιο δίπλα βρίσκεται η περιοχή της Πλατάνας, της οποίας το όνομα είναι τόσο παλιό, όσο και η περιοχή. Κατά μία παράδοση το όνομα της οφείλεται στο γεγονός ότι από πολύ παλιά, πριν από το 1900 και ακόμα παλιότερα, τα μέρη αυτά επειδή ήταν απλωμένα και ανοιχτά προς όλες τις κατευθύνσεις, όπως ακριβώς συμβαίνει να απλώνουν τα κλαδιά τους τα πλατάνια, ονόμασαν τότε ολόκληρη την περιοχή αυτή Πλατάνα.

Στην περιοχή αυτή του Ταύρου, ήρθαν να εγκατασταθούν οι πρώτοι κάτοικοί της, άνθρωποι ξεριζωμένοι από τα πάτρια εδάφη τους. Ήταν οι πρόσφυγες που μετά την Μικρασιατική καταστροφή ήρθαν να κατοικήσουν και να ξαναφτιάξουν την ζωή τους. Η εγκατάσταση των προσφύγων άρχισε να γίνεται σταδιακά από το 1922 μέχρι τις αρχές του 1927. Γύρω στο 1925, στεγάστηκαν μέσα σε ξύλινα παραπήγματα στέγασαν την πίκρα και τις φιλίες τους και κοιτάζοντας μ' ελπίδα το μέλλον φρόντισαν να δημιουργήσουν προϋποθέσεις για ένα καλύτερο αύριο.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Μετά την εγκατάσταση των προσφύγων άρχισε η περιοχή να σφύζει από ζωή και να δημιουργούνται εστίες κοινωνικής δραστηριότητας.

Οι πρόσφυγες δημιούργησαν εκπολιτιστικούς και εξωραϊστικούς Συλλόγους, που είχαν σαν σκοπό την αξιοποίηση της περιοχής τους και την διατήρηση των ηθών και εθίμων των χαμένων πατρίδων, μπήκαν ενεργά στα επαγγελματικά τους Σωματεία, δημιούργησαν Αθλητικούς Συλλόγους και συσπειρώθηκαν όλοι γύρω από τον Προσφυγικό τους Σύλλογο, για να αγωνισθούν για την λύση του προσφυγικού τους προβλήματος, που δυστυχώς μέχρι σήμερα συνεχίζει να υπάρχει αρκετά έντονο.

13.3 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΑΥΡΟΥ

13.3.1 ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ & ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Η κύρια χρήση των προσφυγικών είναι οικιστική. Μικρές, λίθινες, ισόγειες κατοικίες, λίγων τετραγωνικών. Όλες σχεδόν ήταν όμοιες μεταξύ τους, επιχρισμένες, με κεραμοσκεπές και ξύλινα κουφώματα.

Εικόνα 13. 2

Εικόνα 13. 3

Εικόνα 13. 4

Εικόνα 13. 5

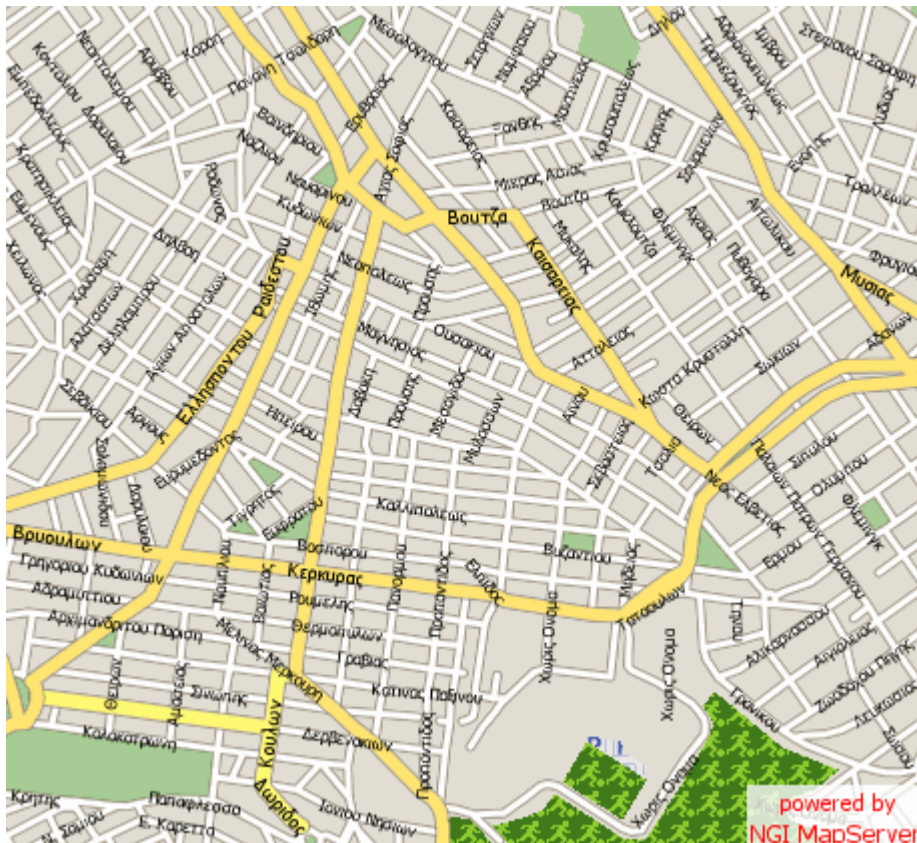
«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 13. 6

Οι παραπάνω φωτογραφίες (Εικόνα 13.2-13.6) τραβήχτηκαν κατά την επιτόπια αυτοψία στον Ταύρο.

14.ΥΜΗΤΤΟΣ

Εικόνα 14. 1
Ευρύτερη
παρουσίαση της
περιοχής (πηγή
GOOGLE MAPS
& DRIVEME)

Ο **Δήμος Υμηττού** βρίσκεται στο Νομό Αττικής, στους πρόποδες του ομώνυμου βουνού. Γειτονεύει με τους Δήμους Βύρωνα, Ηλιούπολης, Καισαριανής. Ανήκει διοικητικά στη Νομαρχία Αθηνών. Βρίσκεται στο νοτιοανατολικό τμήμα του λεκανοπεδίου. Ο δήμος Υμηττού είναι ένας από τους μικρότερους δήμους της Αθήνας, έκτασης περίπου 1 τετρ. χλμ. Έγινε Δήμος το 1963 από κοινότητα που είχε αποσπαστεί από το Δήμο της Αθήνας το 1934.

14.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

Οι πρόσφυγες που συγκεντρώθηκαν στις γειτονιές ανάμεσα στις περιοχές του Βύρωνα , Δάφνης και Ηλιούπολης δημιούργησαν το 1928 την Κοινότητα Υμηττού– σε μια απόσταση περίπου 4 χιλιομέτρων από την πλατεία Συντάγματος-, η οποία και παρέμεινε με αυτή τη διοικητική μορφή για 35 περίπου χρόνια. Στις 19 Απριλίου του 1963 με υπουργική απόφαση, ο Υμηττός χαρακτηρίζεται Δήμος, ξεκινώντας μια δεύτερη περίοδο εσωτερικής οργάνωσης και δραστηριότητας.

Από την ίδρυση του και έως σήμερα ο Δήμος Υμηττού, χαρακτηρίστηκε από δύο στοιχεία που τον έχουν κάνει και ευρύτερα γνωστό: την χαμηλή δόμηση και την έντονη πολιτιστική του δράση. Παρότι ένας από τους πιο μικρούς Δήμους της Αθήνας, κατόρθωσε να παραμείνει μια ανθρώπινη πόλη και ταυτόχρονα να προτείνει θεσμούς πολιτιστικής και κοινωνικής δράσης πανελληνίας ακτινοβολίας.

14.2 ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΥΜΗΤΤΟΥ

14.2.1 ΕΙΔΗ & ΧΡΗΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ

Η κύρια χρήση των προσφυγικών κατοικιών είναι οικιστική. Τα κτήρια είναι μονώροφα και διώροφα, λίγων μόλις τετραγωνικών. Το υλικό της δόμησης τους είναι η επιχρισμένη πέτρα και προστατεύονται από κεραμοσκεπή. Περιβάλλονται από δεντρόφυτες μικρές αυλές. Η υφιστάμενη κατάσταση τους είναι καλή -υπάρχουν λιγοστά που έχουν ανακαινιστεί- ενώ τα περισσότερα «θυσιάστηκαν», δίνοντας πλέον τη θέση τους σε πολυκατοικίες, λόγω των σύγχρονων συνθηκών διαβίωσης αφού η μικρή τους επιφάνεια δεν ανταποκρίνεται σε αυτές. Παρακάτω παρατίθενται τα λιγοστά διασωζόμενα προσφυγικά που συναντήσαμε κατά την επιτόπια αυτοψία μας στον Υμηττό.

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

· **ΚΑΤΟΙΚΗΣΙΜΑ**

Εικόνα 14.2

Εικόνα 14.3

Εικόνα 14.4

Εικόνα 14.5

Εικόνα 14.6

Εικόνα 14.7

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

Εικόνα 14.8

Εικόνα 14.9

Εικόνα 14.10

Εικόνα 14.11

Εικόνα 14.12

Εικόνα 14.13

«ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ ΓΗΣ»

· ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΑ

Εικόνα 14.14

Εικόνα 14.15

· ΧΩΡΟΙ ΠΟΥ ΥΠΗΡΧΑΝ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΑ

Εικόνα 14.16

Εικόνα 14.17

Εικόνα 14.18

Οι παραπάνω φωτογραφίες (Εικόνα 14.2-14.18) τραβήχτηκαν κατά την επιτόπια αυτοψία μας στο Δήμο του Υμηττού.

15. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες που επέζησαν, άφησαν την πατρίδα τους και κυνηγημένοι, εγκαταστάθηκαν όπως – όπως σε διάφορες γωνιές της Αττικής. Πεινασμένοι, ρακένδυτοι, φοβισμένοι και εγκαταλελειμμένοι στην τύχη τους, πάλεψαν και επιβίωσαν. Δέθηκαν με την «καινούργια» τους πατρίδα και ξεκίνησαν μία νέα ζωή. Αγώνιστηκαν, πάλεψαν και τα κατάφεραν. Συμμετείχαν αργότερα σε όλη τη νεότερη ιστορία της Ελλάδας, διαδραματίζοντας σημαντικούς ρόλους.

Η εξέλιξη λοιπόν, των προσφυγικών περιοχών από τη γέννηση τους δεν ήταν τυχαία. Οι άνθρωποι που έζησαν και ζουν ακόμα σε αυτές τις περιοχές οφείλουν να προφυλάξουν τα λιγοστά πλέον δείγματα που έχουν μείνει από τις πρώτες τους κατοικίες γιατί είναι έντονος ο φόβος ότι αν χαθούν και αυτά θα χαθεί ένα μεγάλο κομμάτι της ιστορίας της Αττικής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

<http://www.argyroupoli.gr/>
<http://www.neaionia.gr/>
<http://www.neaerythraia.gov.gr/portal/page/portal/neaerythraia/>
<http://www.neafiladelfeia.gr>
www.neahalkidona.gov.gr
<http://www.neasmyrni.gr/>
<http://www.tavros.gr/>
<http://portal.kessariani.gr/>
<http://www.dimosbyrona.gr/>
<http://www.ymittos.gr/>
<http://el.wikipedia.org>
<http://www.fhw.gr/fhw/>
<http://www.monumenta.org/>
<http://www.de.sch.gr/mikrasia/index2.htm>

ΒΙΒΛΙΑ

ΘΕΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΟΕΔΒ
«ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ Η ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΜΙΑΣ ΠΟΛΗΣ» ΣΠΥΡΟΣ ΤΖΟΚΑΣ
«ΟΙ ΣΠΑΡΤΑΛΗΔΕΣ στην παλιά και τη νέα πατρίδα» ΕΝΩΣΗ ΣΠΑΡΤΗΣ Μ.
ΑΣΙΑΣ 2007
«ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΗ ΟΨΕΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΜΙΑΣ ΠΟΛΗΣ» ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΕ 2006
«ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ 1864-1936» Ε ΙΣΤΟΡΙΚΑ
«ΟΙ ΜΑΧΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΑΦΙΟΝ ΚΑΡΑΧΙΣΑΡ» ΤΟ ΒΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑ
«ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΒΥΡΩΝΑ» ΠΑΝΙΩΝΙΟΣ ΣΤΕΓΗ 2010
«Η ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΠΛΗΘΥΣΜΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ» NATIONAL
GEOGRAPHIC SOCIETY
«ΝΕΑ ΕΡΥΘΡΑΙΑ ΜΕΤΑΛΛΑΓΕΣ ΕΝΟΣ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ ΣΤΑ
Β. ΠΡΟΑΣΤΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ» ΑΙΚ. ΓΛΙΝΟΥ 2006
«Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ 1900-1945» ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
«ΣΚΟΤΕΙΝΗ ΗΠΕΙΡΟΣ Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΑΙΩΝΑΣ» MARK
MAZOWER
«ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ» ΛΟΥΚΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ